

székely kalendárium 2^o₁₀

**Székely Kalendárium
a 2010. esztendőre**

Szerkesztette: Kocsis Károly

**Közreműködtek a Székely Hírmondó hetilap
munkatársai**

Készült a Székely Hírmondó műhelyében

Tördelés: Kratochwil Zsolt

Borító: Estefán Barnabás

Korrektúra:

Mocsáry G. Irén

**A Pro Press Egyesület megbízásából
kiadja a Profiton Kft.**

Igazgató: Estefán Barnabás

Nyomda: Infopress – Székelyudvarhely

Boldogasszony Anyánk

(a régi magyar himnusz)

Boldogasszony, Anyánk, régi nagy Pátronánk,
nagy ínségben lévén így szólít meg hazánk:
Magyarországról, Édes hazánkról,
ne feledkezzél el szegény magyarokról.

Ó Atyaistennek kedves, szép leánya,
Krisztus Jézus anyja, Szentlélek mátkája!
Magyarországról, Édes hazánkról,
ne feledkezzél el szegény magyarokról.

Nyisd fel az egeket sok kiáltásunkra,
anyai palástod fordítsd oltalmunkra!
Magyarországról, Édes hazánkról,
ne feledkezzél el szegény magyarokról.

Kegyes szemeiddel, tekintsd meg népedet,
segéljed áldásra magyar nemzetedet.
Magyarországról, Édes hazánkról,
ne feledkezzél el szegény magyarokról.

Sírnak és zokognak árváknak szívei
hazánk pusztulásán, s özvegyek lelkei.
Magyarországról, Édes hazánkról,
ne feledkezzél el szegény magyarokról.

Boldogasszony, Anyánk, régi nagy Pátronánk,
nagy ínségben lévén így szólít meg hazánk:
Magyarországról, Édes hazánkról,
ne feledkezzél meg szegény magyarokról.

Kölcsy Ferenc műve előtt a katolikus magyarság néphimnusza a *Boldogasszony Anyánk* és az *Ah, hol vagy magyarok tündöklő csillaga* kezdetű ének, míg a református magyarságé a 90. zsoltár (Tebenned bízunk, eleitől fogva) volt. Népszerű volt – a hatóságok által többször betiltott – az ún. Rákóczi-nóta is. Ez utóbbit Berlioz és Liszt Ferenc is megzenésítette. A *Boldogasszony Anyánk* valószínűleg a 18. század elején keletkezett. Legkorábbi lejegyzett szövegét Szoszna Demeter, pannonhalmi bencés szerzetes 1715-ös énekeskönyvéből ismerhetjük. A vers szerzője talán rendtársa, Lancsics Bonifác (1737) volt. A legrégebbi dallamcsírája a Deák-Szentes-féle, lejegyzett egyházi énekeket tartalmazó 1774-es énekeskönyvéből ismert. 1793-ban már „nationalis cantitio”, azaz nemzeti énekként említik írásos források. Több különböző változata is ismert.

Január

Boldogasszony hava
Vízöntő hava
Fergeteg hava

**„Piroska napján, ha fagy,
negyven napig el nem hagy”**

Már újév napjának időjárása jelez: ha ez az első nap szép, fényes időt hoz, azzal azt jövendőli, jó és bőven termő lesz az év. Hosszú telelésre lehet ellenben számítani, ha az esztendő első reggelén északi, hideg szél fúj. Sokára jön viszont el a tavasz, ha Vízkeresztkor fagy. Régen leginkább annak örültek, ha Vízkereszt napján fújt a szél, az jó termőidőt, szerencsés évet jövendőlt. Január 18. negyvenes időjós nap, a mondás szerint „*Piroska napján, ha fagy, negyven napig el nem hagy*” (a fagy). Január 22-ről közismert a népi tapasztalás: „*Ha megcsordul Vince, tele lesz a pince*” ill. „*hogya fénylik Vince, megtelik a pince*” – ha meg nem cseppen az eres, nem lesz elég bor.

1.: 440 éve, 1570-ben a megyesi országgyűlés törvényt hoz az unitáriusok ellen.

7.: 400 éve, 1610-ben Galileo Galilei felfedezi és elnevezi a Jupiter négy holdját, az Iot, az Európát, a Ganymedet és Callistot.

10. 160-éve, 1850-ben emlékiratot kap Ferenc József császár, amelyben az erdélyi, a bánsági és a magyarországi románság a birodalom romáinak lakta területeinek politikai és közigazgatási egységgé alakítását kéri.

18.: 740 éve, 1270-ben meghal Margit, IV. Béla leánya. Margit a domonkosok Nyulak-szigeti (Margit-szigeti) apácakolostorában hunyt el.

28.: 180 éve, 1830-ban megjelenik Széchenyi István Hitel című műve, amely az 1830-as években kibontakozó, a polgárosodást, a korszerű kapitalista viszonyok kiépítését célzó reformmozgalom programjává vált.

Hétfő	Kedd	Szerda	Csütörtök	Péntek	Szombat	Vasárnap
				1 Újév Újév kezdete	2 Ábel Turán	3 Genováva Nimród
4 Titusz Hunor	5 Simon Enikő	6 Boldizsár Magyar	7 Attila Attila	8 Gyöngyvér Szörény	9 Marcell Csöpi	10 Melánia Szörényke
11 Ágota Alpár	12 Ernő Mízse	13 Veronika Vidor	14 Bódog Bódog	15 Lóránt Ugrin	16 Gusztáv Bendegúz	17 Antal Edömér
18 Piroska Piroska	19 Sára, Márió Dsingiz	20 Fábán Balambér	21 Ágnes Regehű	22 Vince Hunorka	23 Rajmund Alirán	24 Timót Magyarka
25 Pál Úrkund	26 Vanda Aba	27 Angelika Ur-Engur	28 Károly Zalán (Salán)	29 Adél Irnek	30 Martina Jászó	31 Marcella Anikó

*Fordul a Hold: vajha jóra fordulna Pál,
Fordul az hirtelen házasság s nem áll,
Sokszor meleg ágyon hideg szeretet hál.*

Jeles napok

A karácsonyi ünnepkör zárónapja vízkereszt vagy kiskarácsony. Eredetileg január 6-án tartották az ünnepet, de az utóbbi években az egyház a legközelebb eső vasárnapra helyezte át.

A vízkereszt ősi egyházi neve Epiphania, a görög katolikusoknál Úrjelenés, a néphagyományban Háromkirályok. A keresztény egyházak Jézus Szent János általi megkeresztelésére emlékeznek. A vízszentelést az ünnep előestéjén végzik, amikor krétát is szentelnek. Vízkereszt a katolikusoknál a házzszentelés napja is. A pap ellátogat a hívekhez – ma már csak kérésre – és rövid imádság keretében fölírja krétával az ajtó szemöldökfájára a három király nevének kezdőbetűjét az aktuális évszám közé: 21+G+M+B+10 (Gáspár, Menyhért, Boldizsár).

A szenteltvizet is sokszor használták az otthonokban: viharos időben a házat szórták meg, ha gyermek született, az első fürdővízbe tettek belőle, a súlyos beteg halántékát mosták meg. Néhány vidéken sót is szenteltek, amiből került a keresztelő pólyába, de az állatok eledelébe is.

Máshol fokhagymát is szenteltettek, sárgaság ellen tartották foganasnak, a pomáziaak a szentelt kukoricaszemet fogfájásra tartogatták.

Sokfelé ma is élő hagyomány a háromkirályjárás vagy a királyköszöntés; három fiú vagy három lány jár házról házra hatágú csillaggal a kezükben, köszöntő szövegeket kántálva.

Az egyik nagyon szép királyköszöntést Kodály Zoltán örököltette meg az erdélyi Kászon faluban.

Vízkereszt után kezdődik a farsang ideje.

Tipppek kertészkedőknek

✱ *A télálló dézsás növények és gumók ellenőrzése*

✱ *Fagyra érzékeny növények szalmával vagy noppolt fóliával történő védelme*

✱ *Az amarillisz-hagymák beültetése és melegre állítása*

✱ *A magvak megrendelése a zöldséges kerthez*

✱ *A madarak biztos helyen történő etetése*

✱ *Új tervek készítése az elkövetkező kerti szezonhoz*

Világnapok

Január 1.: A béke világnapja

Január 22.: A Magyar Kultúra napja. Kölcsey Ferenc 1823-ban ezen a napon fejezte be a Himnusz megírását.

Január 26.: Nemzetközi Vámnapi. Ez a dátum valójában a Brüsszelben székelő Vám Együttműködési Tanács megalakulásának évfordulója (1983 óta Nemzetközi Vámnapi is.)

Január 27.: A holokauszt Emléknapja. Az ENSZ közgyűlése 2005-ben január 27-ét, az auschwitz-birkenauai haláltábor 1945-ös felszabadításának napját Holokauszt Emléknappá nyilvánította.

Január 30.: A Lepre elleni Harc Világnapja. A betegséget korábban már legyőztnek hitték, világsszerte azonban még ma is milliós nagyságrendben jelentkezik. A lepra kórokozóját 1873-ban Gerhard Hansen norvég orvos izolálta.

„Zsuzsánna elpisálja a havat”

Böjtelő havának, a februárnak 2. napjáról úgy szól a régi versike: „*Gyertyaszentelőn, ha esik a hó, fű a szél, nem marad soká a tél*”. Marad ellenben a hideg, ha ezen a nevezetes napon fényes az idő, ha ekkor az előbújó medve meglátja árnyékát, visszabújik még a barlangjába. Jó idő esetén ameddig besüt a nap a tornácra, addig fog még később beverni a hó is. A tavasz közeledtére a Bálint napi (febr. 14.) „*veréblakodalom*” a jel, a hangos csivitelés a jobb idő hírnöke. A téli, zimankós időjárás igazi végét azonban a Zsuzsánna napján (febr. 19.) a mondás szerint „*Zsuzsánna elpisálja a havat*”. Mátyást és napját (febr. 24.) nem véletlenül illetik a jégtörő jelzővel. A megfigyelések szerint ugyanis: „*Mátyás ront, ha talál, ha nem talál, csinál*” (jeget), s a pásztorok szerint: ha éjszakáján fagy, még negyven napig hideg lesz.

4. 65 éve, 1945-ben a szövetséges hatalmak Churchill, Rooseveltt és Sztálin részvételével csúcstalálkozót tartanak a Krím-félszigeten, Jaltában.

13.: 65 éve, 1945-ben befejeződik Budapest ostroma. A Vörös Hadsereg tömegével hurcolja el a városból „malenkij robotra” a hadifoglyokat és az utcán összefogdosott polgári lakosságot.

16.: 405 éve, 1605-ben Bocskai István kiáltványban biztosítja a közsékeknek szabadságjogainak helyreállítását.

20.: 220 éve, 1790-ben meghal II. József magyar király.

21.: 405 éve, 1605-ben Marosszerdán az erdélyi országgyűlés fejedelemmé választja Bocskai Istvánt.

22.: 570 éve, 1440-ben Koszulett, V. László a hitszegő király, aki lefejeztette Hunyadi Lászlót, Hunyadi János nagyobbik fiát.

27.: 140 éve, 1865-ben meghal báró Jósika Miklós.

Hétfő	Kedd	Szerda	Csütörtök	Péntek	Szombat	Vasárnap
1 Ignác Csanád	2 Karolina Emese	3 Balázs Kund	4 Csenge Lelle	5 Ágota Taksony	6 Dorottya Gidula	7 Tódor Izsép
8 Aranka Tarcal	9 Abigél Abigél	10 Elvira Ügek	11 Marietta Zete	12 Livia Ara	13 Ella Kadocsa	14 Bálint Levente
15 Kolos Karcsa	16 Julianna Marót	17 Donát Zille	18 Bernadett Nemere	19 Zsuzsanna Farsang	20 Álmos Álmos	21 Eleonóra Réva
22 Gerzson Küene	23 Alfréd Gyopár	24 Mátyás Solt	25 Géza Gejza	26 Edina Menyétke	27 Ákos Ákos	28 Elemér Elemér

*Fordul az Hold: fordít rövid öröm sok jajt,
Farsangi multság gyakran szül példás bajt.
Amikor kedvednek kereké jobban hajt,
Tőrestől féltsd; Mátyás akkor toj rá több zajt.*

Jeles napok

Tél leghidegebb napjaként tartják számon Veronika napját (február 4-e). A jámbor asszony kendőjét nyújtotta a keresztet cipelő Jézusnak, aki hálából a kendőn hagyta arclenyomatát. Veronika kendőjét Rómában a nagyhéten fölmutatják a Szent Péter-bazilikában. Veronika a varrónők patrónusa.

Tűzvész idején Szent Ágotához imádkoztak (február 5-e). Legendája szerint a tisztaságát védelmező lányt börtönbe vetették, ahol meghalt. A koporsójára terített fátylát az Etna egyik kitörésekor a lávafolyam útjába terítették, amire a tűzfolyam megállt. A Délvidéken Ágota napját a házi férgek eltávolítására alkalmas napnak tartják. Ezért a házakat és az ólakat körülsöprik.

Javában folynak a farsangi mulatozások, így jól illeszkedik a párválasztási praktikák közé az angol kultúrkörből importált Valentin-napi szokás. Igaz, jó lenne, ha a magyar megfelelőjét, a Bálint-napot vezetnék be a köztudatba.

A szerelmesek ezen a napon ajándékkal, virággal kedveskednek egymásnak, és még a plátói szerelmet melengetőik is megszólalhatnak Bálint-napon. Német nyelvterületen Bálint püspök a nyavalyatörősök védőszentje. A betegség ellen nyakban hordott „bálintkereszttel” vagy „frászkereszttel” védekeznek.

Zsuzsanna (február 19-e) a gyümölcsfák védőszentje, ezért gyakran almával a kezében ábrázolják. A bibliai történet szerint a szép fiatalasszonyt meglesték, és bevádolták rosszindulatú öregemberek. Számos vidéken a tárnák védőszentjét tisztelik személyében.

Tipppek kertészkedőknek

- * *A lilaakác (Wisteria) metszése*
- * *Az ágyások, rózsakertek és zöldszékes kertek trágyázása és komposztálása*
- * *A cserjék és fák ültetése (ha nem fagy)*
- * *Az elszáradt virágok levágása a hortenziáról (az utolsó rügy fölött)*
- * *A gyomnövények eltávolítása*
- * *A gyümölcsfák metszése (ha nem fagy)*
- * *A magas lombkoronás és a gömbfák metszése*

Világnapok

Február 11.: Betegek Világnapja. II. János Pál pápa kezdeményezte (1993-tól) annak emlékére, hogy 1858. február 11-én Lourdesban Szűz Mária megjelent Bernadette Soubirous, 14 éves francia kislánynak, majd 15-én egy közeli sziklabarlangban csodatevő forrás fakadt.

Február 13.: Az Epilepszia Világnapja. 1997-től tartják, a Nemzetközi Epilepsziaellenes Iroda javaslatára. Ez a javaslat eredetileg február 14-i dátumra szült, de áttérték 13-ra, mert 14-én van a Valentin (Bálint) nap.

Február 14.: Valentin-nap, avagy Bálint-nap. Ezen a napon világszerte nagyon sok országban az emberek megajándékozzák szeretteiket, megünneplik a szerelmesek napját. Sok hiedelem fűződik az ünnephez, annak eredetéhez.

Február 22.: A Bűncselekmények Áldozatainak Napja.

Március

Böjtmás hava
Kos hava
Kikelet hava

**„Sándor, József, Benedek,
zsákba hoznak meleget”**

A tavasz első hónapjáról azt mondják: „*Ha böjtmás hava száraz, Szent György hava nedves*”, azaz esős áprilist jelez a csapadék nélküli március. Franciska napján (márc. 9) amilyen az idő, olyan lesz az egész március. A 10-dike még ennél is erősebb jósló: annak időjárásához hasonlít a következő negyven napé. A „*Sándor, József, Benedek, zsákba hoznak meleget*” igazát bizonygatók közül Benedek (márc. 21) napján a népi megfigyelés szerint, ha dörög az ég, negyven napig szárazság következik. Gyümölcsoltó Boldogasszony napja (márc. 25) is felsorakozik a negyvenesek közé: ha ilyenkor megszólalnak a békák, még negyven napig hidegre lehet számítani.

2.: 180 éve, 1835-ben meghal I. Ferenc király Bécsben.

8.: 515 éve, 1495-ben megszületik Istenes Szent János, az irgalmas rend alapítója.

10.: 80 éve, 1930-ban megszületik Iharos Sándor atléta, aki 1955-ben a világ legjobb sportolója volt.

12.: 100 éve, 1910-ben született Lékai László bíboros, prímás, esztergomi érsek.

13.: 100 éve, 1910-ben született László Gyula történetész, régész.

16.: 100 éve, 1910-ben született Gerevich Aladár 34-szeres magyar bajnok vívó.

24.: 100 éve, 1910-ben született Ortutay Gyula néprajzkutató, politikus.

25.: 20 éve, 1990-ben 1947 óta először tartanak többpárti választásokat Magyarországon.

27.: 65 éve, 1945-ben a nyilasok Ausztriába viszik, majd Mattsee-ben elássák a Szent Koronát.

Hétfő	Kedd	Szerda	Csütörtök	Péntek	Szombat	Vasárnap
1 Albin <i>Acsád</i>	2 Lujza <i>Torda</i>	3 Kornélia <i>Iboly</i>	4 Kázmér <i>Hurtuba</i>	5 Adorján <i>Adorján</i>	6 Leonóra <i>Nyestike</i>	7 Tamás <i>Baján</i>
8 Zoltán <i>Zoltán</i>	9 Franciska <i>Csepel</i>	10 Ildikó <i>Seruzád</i>	11 Szilárd <i>Aladár</i>	12 Gergely <i>Dengizék</i>	13 Krisztián <i>Szende</i>	14 Matild <i>Kökényes</i>
15 Kristóf <i>Nemzeti ünn.</i>	16 Henrietta <i>Ellák</i>	17 Gertrúd <i>Gyarmat</i>	18 Sándor, Ede <i>Kászón</i>	19 József <i>Botond</i>	20 Klaudia <i>Csilla</i>	21 Benedek <i>Tavaszi ünn.</i>
22 Beáta <i>Horka</i>	23 Emőke <i>Lengő</i>	24 Gábor <i>Julus</i>	25 Irén <i>Gyümölcsoltó Boldogasszony</i>	26 Emánuel <i>Iszla</i>	27 Hajnalka <i>Hajna</i>	28 Johanna <i>Virágvasárnap</i>
29 Augusztina <i>Laborc</i>	30 Zsolt <i>Dalimér</i>	31 Árpád <i>Álmos fia</i>				

*Fordul a Hold: fordult tavaszra a mord tél,
De tavasszal is még fúhat kedvetlen szél.
Nyisd fel mindkét szemed; mert aki fél, az él.*

Jeles napok

Nagybőjtben egészen húsvétig – az idén április 4-ig – igen szigorú előírások szerint étkeztek a katolikusok. Mára enyhültek a böjti előírások, de néhány vidéken még ma is tartják a régi szokásokat: nagybőjtben csak növényi táplálékon élnek, nem borotválkoznak, nem dohányoznak, és a házasságtól is tartózkodnak a különösen vallásos közösségekben.

Kázmér napján kell utánanézni, hogy a patkányok nem telepedtek-e meg az istállókban vagy a házban, és ez a nap a legalkalmasabb arra, hogy onnan a gazda kihajtsa a rácsálókat.

Sándor napját bizonyos vidékeken a zab és árpa vetésére legalkalmasabb napnak tartották. József napjára várják vissza a gólyákat, és a méheket is ekkor eresztik ki. Benedek napja a csillagászati tavasz kezdete. A bencés rendet alapító Szent Benedek ünnepe. Egyes vidékeken fokhagymát szenteltek ezen a napon, amelynek aztán csodátévő, betegségsűző erőt tulajdonítottak.

A katolikus egyház hagyománya Gyümölcsoltó Boldogasszony napjához köti az Angyali Üdvözetet, Jézus Szentlélektől fogantatásának napját.

Az analógiás mágia az alapja annak a szokásnak, hogy ezt a napot a fák oltására, szemzésére tartják alkalmasnak. A magyar nyelvterületen él az a hiedelem, hogy azt a fát, amit ilyenkor oltanak, nem szabad letörni vagy levágni, mert vér folya ki belőle.

Március 25-e Dizmász, a „jobb” lator napja. Megtérésének egyik oka az a régiék szerint, hogy a Megváltó árnyéka ráesett a kereszten. A halálra váltak és a halálra ítélték patrónusa.

Tippek kertészkedőknek

- ✿ A rózsák és a későn virágzó cserjék metszése
- ✿ Az ágyások tavaszi tisztítása
- ✿ A téli védelem eltávolítása, azonban vegye figyelembe a késői éjszakai fagyokat
- ✿ A dézsás növények, a muskátli és a fuksziák melegebb és világosabb helyre történő állítása, átültetése
- ✿ Szükség esetén az évelő növények szétosztása és újraültetése

Világnapok

Március 1.: a nukleáris fegyverek elleni harc nemzetközi napja.

Március 8.: a Nők Nemzetközi Napja. New York-i ruhagyári munkásnők XIX. századi sztrájkjának, jogharcának emlékére.

Március 15.: a Magyar Sajtó Napja. 1990. március 15-e óta ünneplik, ünnepeljük annak emlékére, hogy 1848-ban e napon jelent meg nyomtatásban a szabad sajtó első két szabad terméke, a Tizenkét pont és a Nemzeti dal.

Március 22.: a Víz Világnapja.

A környezetvédelmi világkonferencia javaslatára az ENSZ döntött az időpont kijelöléséről.

Március 23.: Meteorológiai Világnap.

Március 25.: a Tuberkulózis (tébécé, tbc, gümőkór) Világnapja. 120 éve, március 25-én Robert Koch német bakteriológus hivatalosan is bejelentette a tébécé kórokozójának felfedezését.

Március 27.: Színházi Világnap.

„A Szent György havi eső kergeti a fagyot”

Az időjárásban legszeszélyesebb hónapot, az áprilist a jó gazda különösen figyeli, s akkor örül, ha az csapadékos, mert azzal bő termést jelez. A Szent György havi eső ugyanis „kergeti a fagyot”, viszont esős májust jósol. Vilmos napján ha esik az eső, szűk lesz az esztendő – vélik az öregek. Az esztendő századik napja, a Gyuláé (ápr. 12) ugyancsak rámutató: amilyen az időjárás ekkor, annak ellenkezője várható a következő negyvenen. Ha Tibor napján szép zöld a vetés, a rét is kizöldült, akkor jó szénatermésre számíthatunk. Márk napján (ápr. 25) a fülemüle énekére javallott figyelmezní, ha megszólal, szép tavaszt ígér. Április utolsó napja, ha jó időt hoz, vele hozza a jó termést is, ha meg rossz az idő, viszi a hasznót.

2.: 40 éve, 1970-ben Budapesten felavatják a metró.

6.: 520 éve, 1490-ben Bécsben, 47 éves korában meghal I. (Corvin) Mátyás, Magyarország és Csehország királya.

6.: 490 éve, 1520-ban, 37 éves korában, Rómában gyilkos láz áldozata lesz a reneszánsz festő és építész Raffaello Santi.

8: 275 éve, 1735-ben II. Rákóczi Ferenc meghal Rodostóban.

8.: 150 éve, 1860-ben gróf Széchenyi István Döblingben öngyilkosságot követ el.

10.: 550 éve, 1460-ben Szilágyi Mihály felveszi az Erdély kormányzója címet.

12.: 65 éve, 1945-ben véget érnek a világháború harcai Magyarországon.

15.: 320 éve, 1690-ben Fogarason meghal I. Apafi Mihály erdélyi fejedelem.

30.: 35 éve, 1975-ben véget ér a vietnámi háború.

Hétfő	Kedd	Szerda	Csütörtök	Péntek	Szombat	Vasárnap
			1. <small>Hugó Nagycsütörtök</small>	2. <small>Áron Nagypéntek</small>	3. <small>Buda Nagyszombat</small>	4. <small>Izidor Húsvét</small>
5. <small>Vince Húsvét</small>	6. <small>Vilmos Burtáj</small>	7. <small>Herman Tonuzaba</small>	8. <small>Dénes Ividő</small>	9. <small>Erhard Magyarfalva</small>	10. <small>Zsolt Habilán</small>	11. <small>Leó Torontál</small>
12. <small>Gyula Gyula</small>	13. <small>Ida Büvellő</small>	14. <small>Tibor Tas</small>	15. <small>Tas Askam</small>	16. <small>Csongor Ubul</small>	17. <small>Rudolf Biborka</small>	18. <small>Andrea Ilma</small>
19. <small>Emma Kocsárd</small>	20. <small>Tivadar Apor</small>	21. <small>Konrád Ekszede</small>	22. <small>Csilla Aranyos</small>	23. <small>Béla Béla</small>	24. <small>György Sellő</small>	25. <small>Márk Keán</small>
26. <small>Ervin Csobánka</small>	27. <small>Zita Dancs</small>	28. <small>Valéria Bulcsú</small>	29. <small>Péter Énee</small>	30. <small>Katalin Buda</small>		

*Fordul az Hold: fordul a szerencse, s megcsal,
Ha jobbod felől áll, te vagy mellette bal,
Akkor pök még arcul, mikor nyájason nyal.*

Jeles napok

Gonoszúzó népszokás a nagycsütörtöki pilátusverés és pilátuségetés. Bekormozott arcú legények a templom elé hordott üres ládákat verik szét, mintha Pilátust ütnék. A maradékot elteszik, és azzal gyűjtják meg a nagyszombati tűszenteléshez használt tüzet. A nagycsütörtöki rituális mosakodásnak bajelhárító szerepet tulajdonítanak; egy-egy faluban az állatokat is behajtják a folyóba. Sajátos étkezési szokás szerint nagycsütörtökön valamennyien zöldfőzeléket esznek a hívő emberek, legtöbbször spenótot, ezért ezt a napot zöldcsütörtöknek is nevezik.

Jézus kereszthalálának emléknapja nagypéntek (április 2-a). Szigorú böjt és gyász ideje az egész keresztény világban. A katolikus vallás szerint Krisztus húsvét hajnalán dicsőült meg, a feltámadáskor. A kálvini felfogás szerint már a kereszthalál meghozta a megváltást, ezért a protestáns egyházak egyik legnagyobb ünnepe nagypéntek. Régente sok faluban passió-játékot rendeztek nagypénteken, ahol a szerepek nemzedékről nemzedékre öröklődtek.

Nagyszombat – április 3-a – a feltámadás jegyében telik, a hagyományos feltámadási körmenet mindig tömegeket vonz. Húsvétvasárnap ételszenteléssel kezdődik. Egy kosárba kalácsot, sonkát, tojást és tormát tesznek, amit a pap megszentel. A szokásos húsvéti ételeknek mágikus-misztikus jelentése van: áldozati étel a bárány, melyet az ószövetségi zsidók is fogyasztottak „Egyiptomból való menekülésük” emlékére. Húsvéthétfő a vigasságok, a családi látogatások ideje. A fiatalok locsolkodással köszöntik a tavaszt és az ünnepet. Viszonzásként hímes tojást, süteményt, finom italokat kapnak.

Tipppek kertészkedőknek

- ✿ A gyepek szellőztetése (vagy vertikutálása), trágyázása, utánvetése és hetente történő nyírása
- ✿ A rózsák és kis fák vadhajtásainak törzsig történő lemetészése
- ✿ A dűzsás növények szabadba tétele, ha már elég meleg van
- ✿ Vetés (bent előnevelni, és kint a kerti talajba ültetni)
- ✿ A virághagymák virágzás utáni trágyázása
- ✿ A nyári virághagymákat május közepéig elültetni

Világnapok

Április 2.: Szakszervezeti Akciónap.

Április 7.: Egészségügyi Világnap. Ekkor emlékezünk meg a betegségek elleni küzdelem nagy alakjairól, s arról a harcról, amelyet világszerte folytatnak a társadalmi betegségek (rák, tüdőbaj stb.) ellen.

Április 11.: a Költészet Napja Magyarországon. 1905. április 11-én született József Attila, ennek emlékére 1964-től minden évben ezen a napon ünneplik Magyarországon a költészet napját.

Április 18.: Nemzetközi Műemléki Nap. A műemlékekben oly gazdag Felsőháromszéken különösen fontos volna figyelembe venni ezt a napot.

Április 22.: a Föld Napja. Világméretű környezetvédelmi akciónap. Célja, hogy tiltakozó akciókkal hívják fel a figyelmet a környezet védelmének fontosságára.

Április 23.: a Könyv Napja.

Május

*Pünkösdi hava
Ikrei hava
Ígéret hava*

**„Sok bort hoz a három ác,
ha felhőt egyiken se látsz”**

Májusról, a Tavaszutó hóról, a termésnevelő hónapról nem véletlenül híreli a mondás „*Májusi eső aranyat ér*”. Mindjárt az első napja jós, meg lehet tudni belőle, hogy a télen milyen lesz az idő, sőt azt is, hogy, ha hűvös, nedves ez a nap, akkor középszerű lesz a termés, ellenben, ha meleg, száraz, akkor bőséges lesz. Jeles napjai a fagyosszentek: Pongrác, Szervác, Bonifác (máj. 12., 13., 14.), időjárásukból azt a következtetést vonták le, hogy „*Sok bort hoz a három ác, ha felhőt egyiken se látsz*”. A negyedik fagyosszent, Orbán (máj. 25.), névünnepe viszont a néphit szerint kíváncsú az eső, mert az ígér jó termést, akárcsak Emilnél (máj. 28.).

1.: 120 éve, 1890-ben először ünneplik meg május elsejét.

6.: 390 éve, 1615-ban a bécsi udvar és Bethlen Gábor követői megkötik a nagyszombati egyezményt, amelynek értelmében Bécs elismeri Bethlent Erdély fejedelmének.

8.: 65 éve, 1945-ben, Európában véget ér a II. világháború.

12.: 700 éve, 1310-ben Magyarországon először írnak papírra oklevelet (Gentilis pápai legátus adja ki Pozsonyban).

12.: 30 éve, 1980-ban merényletet kísérelnek meg II. János Pál pápa ellen.

20.: 215 éve, 1795-ben kivégzik a magyar jakobinusokat.

20.: 20 éve, 1990-ben Romániában – 1937 óta először – szabad választásokat tartanak.

27.: 100 éve, 1910-ben, 67 éves korában Baden-Badenben meghal Robert Koch német bakteriológus.

Hétfő	Kedd	Szerda	Csütörtök	Péntek	Szombat	Vasárnap
					1 Fülöp <i>Munka ünn.</i>	2 Zsigmond <i>Csaba</i>
3 Tímea <i>Elvő</i>	4 Mónika <i>Dalia</i>	5 Györgyi <i>Magó</i>	6 Ivett <i>Szilás</i>	7 Gizella <i>Réka</i>	8 Mihály <i>Somogy</i>	9 Gergely <i>Zaránd</i>
10 Ármin <i>Gyöngyvér</i>	11 Ferenc <i>Balmaz</i>	12 Pongrác <i>Hulihó</i>	13 Szervác <i>Áldozásünnep</i>	14 Bonifác <i>Bars</i>	15 Zsófia <i>Büszke</i>	16 Botond <i>Csongor</i>
17 Paszkál <i>Illár</i>	18 Erik <i>Tünde</i>	19 Ivó <i>Oguz</i>	20 Bernát <i>Kadarta</i>	21 Konstantin <i>Rof</i>	22 Júlia <i>Bogyó</i>	23 Dezső Pünkösdi
24 Eszter Pünkösdi	25 Orbán <i>Törtel</i>	26 Fülöp <i>Doboka</i>	27 Hella <i>Ede</i>	28 Emil <i>Természet örömei</i>	29 Magdolna <i>Kalandó</i>	30 Janka <i>Szentháromság</i>
31 Angéla <i>Küldgin</i>						

*Fordul az Hold: rútra változik minden szép,
Szép virág, szép orca egy rövid úton lép.
Így a család szépség csak szemet fogó lép.*

Jeles napok

A májusfa állítása ma is divatos. A fa beszerzése a legények feladata. Általában nyírfát vagy nyárfát vágnak ki, a kergét lehántják, csak a tetején hagynak meg egy kis lombkoronát. A májusfa-állítás komoly udvarlási szándékot jelez, ezért néhány vidéken csak az eljegyzés előtt állíthattak májusfát a lányoknak.

Az utóbbi évtizedekben inkább a közösségi májusfa állítása gyakoribb. A májusfa körüljárási szokása eredeztethető a kelták nyárkezdő ünnepe – május elseje –, a Beltine alkalmával tartott vad körtáncából.

Gonoszsűzésre is alkalmas nap május elseje. Házakra fűzött bodzaágakkal igyekeznek elejét venni a boszorkányok látogatásának. Az írek és az angolok galagonya koszorúja ugyanazt a szerepet tölti be.

Érdekes az összefüggés, mert május elsején emlékeznek Valburga (Walpurgis) angolszász királylányra, akinek nevéhez kötődik a Faustból is ismert híres Walpurgisnacht (boszorkányjé). A május elsején köpült vajat fülfájás ellen tartják foganasnak.

A XIX. század második felében a II. Internacionálé (1889) a munka ünnepévé nyilvánította május elsejét. Az ősi tavasz-ünnep „megfejelése” szerencsés választás volt, mert a majálisok sok embert vonzottak.

XII. Pius pápa ellensúlyozásként Munkás Szent József ünnepévé nyilvánította május elsejét. A keresztény ember által mélyen tisztelt emberi tevékenység, a kétkezi munka Józsefnek, az ácsnak életformája volt. Így joggal tekinthető a fizikai munkások patrónusának.

Tipppek kertészkedőknek

- ☛ *Az egyári-, dézsás- és fűszernövényeket a fagyosszentek után ki lehet tenni*
- ☛ *A korán virágzó cserjék virágzás utáni visszavágása*
- ☛ *Rendszeres öntözés*
- ☛ *A tetvek, csigák és más kártevők elpusztítása*
- ☛ *A tőba növények ültetése, ha szükséges oxigéntermelő növények hozzáadása*
- ☛ *A gyepek rendszeres trágyázása, nyírása és öntözése*
- ☛ *A zöldségmagok elvetése*

Világnapok

Május 1.: a Munkások Szolidaritási Napja. 1890-től egy évszázadon át a munkások nemzetközi ünnepe volt.

Május 3.: a Nemzetközi Sajtószabadság Napja.

Május 5.: Európa Napja.

Május 5.: Mozgássérültek Napja.

Május 6.: Anyák Napja.

Május 8.: az anya nélkül nevelkedő gyermekek napja.

Május 8.: Nemzetközi Vöröskereszt Napja.

Május 10.: a Madarak és a Fák Napja.

Május 12.: Az Ápolók Nemzetközi Napja.

Május 17.: Távközlési Világnap.

Május 18.: a Múzeumok Nemzetközi Napja.

Május 21.: a Magyar Honvédelem Napja.

Május 25.: Afrika Napja.

Május 31.: Nemdohányzó Világnap.

„Júniusi derült ég bőség,
júniusi sár szükség”

A Nyárelő hó, június során, a gabonaérés idején nem óhajtott az eső, a délvidéki mondás szerint „Júniusi derült ég bőség, júniusi sár szükség”. Medárd napján (jún. 8.) különösen figyelmeztető az időjárás: ha szép idő van, azt jelzi, olyan lesz az egész nyáron, ha viszont esik, azt jósolja, esni fog a következő negyven nap mindegyikén. A további csapadékos, rossz idő előhírnöke a Margit (jún. 10) és a Barnabás (jún. 11) napján lehulló eső is, és „viszi a termést”. Az igazi nyári időbe fordulás napjának Vida (jún. 15) számít, a negyvenes jósló nap azonban mégis Szent Iváné (jún. 24), úgy tartják, a következő negyven napon hozzá hasonló idő lesz.

1.: 100 éve, 1910-ben született Kállai Gyula politikus, a minisztertanács elnöke.

1.: 525 éve, 1485-ben I. Mátyás magyar király elfoglalja Bécsset.

4.: 90 éve, 1920-ban a magyar küldöttség kénytelen aláírni a trianoni békediktátumot, a történelem egyik legigazságtalanabb szerződését.

11.: 100 éve született Jacques-Yves Cousteau francia tengerkutató.

11.: 1100 éve, 910-ben a magyarok Augsburgnál legyőzik IV. (Gyermek) Lajos keleti frank király seregét.

14.: 660 éve, 1350-ben I. (Nagy) Lajos hadserege élén megindul Nápoly ellen.

23.: 605 éve, 1405-ben Zsigmond király biztosítja a nemeseknek tizedfizetés alóli mentességet.

24.: 120 éve, 1890-ben Ferenc József szentesíti a középiskolákról szóló törvény-cikkelyt.

Hétfő	Kedd	Szerda	Csütörtök	Péntek	Szombat	Vasárnap
	1 Tünde <i>Napsugárka</i>	2 Kármén <i>Lápos</i>	3 Klotild <i>Csillavér</i>	4 Bulcsú <i>Ócsád</i>	5 Fatime <i>Rózsa</i>	6 Norbert <i>Űrnapja</i>
7 Róbert <i>Retel</i>	8 Medárd <i>Tomaj</i>	9 Félix <i>Géda</i>	10 Margit <i>Üllő</i>	11 Barnabás <i>Jézus Szent Salve</i>	12 Villő <i>Enid</i>	13 Antal <i>Fruzsina</i>
14 Vazul <i>Vazul</i>	15 Jolán <i>Vid</i>	16 Jusztin <i>Zerind</i>	17 Laura <i>Tőhőtöm</i>	18 Arnold <i>Viola</i>	19 Gyárfás <i>Gerle</i>	20 Rafael <i>Zajzon</i>
21 Alajos	22 Paulina <i>Döme</i>	23 Zoltán <i>Hajna</i>	24 Iván <i>Csörsz</i>	25 Vilmos <i>Koppánd</i>	26 János, Pál <i>Kalli</i>	27 László <i>Ünőke</i>
28 Levente <i>Gorda</i>	29 Péter, Pál <i>Bihar</i>	30 Pál <i>Ogmánd</i>				

*Fordul az Hold: fordul a kettős szív, s hány lest.
Hízkelkedő szókban van proteusi test,
Sok fekete mérget gyakran sárga méz fest.*

Jeles napok

Margit napján nem szabad kinyitni az ablakot, mert akkor abban az évben sok lesz a légy. Egyes vidékeken élők hiedelme szerint „Margit asszony a legyek királynéja, és ezen a napon minden konyhába beereszt egy kötővel”. Úgy védekeztek ellene, hogy mise idején a szántóföldről hozott földet szórták szét a házban.

A nyári napforduló idejére esik Keresztelő Szent János (Szent Iván) ünnepe (június 24-e). Egész Európában megünneplik. A profán és pogány népszokások ma is élnek. A rítusok központjában a tűz áll. Ehhez kötődnek különböző szokások, legismertebb a tűzugrás.

A Szent Iván-napi tűz megvéd a jégeseőtől, a dögvésztől, a gonosztól. A tűzugrás alatt párosító, kiházásító dalokat énekelnek.

A Szent Iván éjszakáján gyűjtött máglyába néhány vidéken almákat dobtak, mert az almát a tiltott tudás és szerelem jelképének tartották.

Sokfelé úgy tudják, hogy Szent Iván - névünnepe almát osztogat a gyermekeknek.

A máglyában meghatározott füveket és fákát (vasfűvet, fodormentát, tisztesfűvet, vadbodzát, meggyfát, diófát és másokat) égettek el, amelyeknek a füstje távol tartja majd „fölfüstöli” a betegséget. A varázsfüvek illatát hatásosnak tartották az ártó szellemnek elűzésére is.

Keresztelő Szent János az utolsó ószövetségi próféta, és az első újszövetségi szent, Jézus előfutára. Alakja feltűnik Richard Strauss Salome című operájában. A mágikus átváltozásokat Shakespeare írta meg, a Szentivánéji álomban.

Tippek kertészkedőknek

☼ Június közepe előtt a sövény nyírása

☼ Az elszáradt virágok eltávolítása

☼ A gyepek rendszeres trágyázása, nyírása és öntözése

☼ A gyomnövények eltávolítása

☼ A növények karózása

☼ A cserepes növények rendszeres öntözése és trágyázása

☼ A gyümölcsök hálójával történő védelme a madaraktól

☼ A paradicsom ritkítása

Világnapok

Június 1.: Nemzetközi Gyermekeknapi nap.

Június 2.: a Lakáskultúra Napja.

Június 3.: Pedagógus Nap.

Június 5.: Környezetvédelmi Világnap.

Június 16.: a Független Magyarország Napja. Az 1956. évi forradalom és szabadságharc vértanúinak 1958. június 16-i kivégzésének, valamint a szovjet csapatok 1991. júniusi kivonulásának emlékére ünnepeljük ezt a napot.

Június 21.: a Zene Ünnepe.

Június 23.: Olimpiai Nap.

Június 26.: a Kábítószer-fogyasztás Elleni Küzdelem Nemzetközi Napja.

Június 27.: a Cukorbetegség Világnapja.

Június 30.: a Magyar Szabadság Napja. Ezen a napon fejeződött be hivatalosan a szovjet csapatok kivonása Magyarországról, s ezzel az ország visszanyerte függetlenségét.

„Esője kiluggatja a diót, meg a mogyorót”

Július, a Nyárhó idején különös figyelmet a zivataros napok kapnak, meg a negyvenesek. Sarlós Boldogasszony ünnepén (júl. 2), ha esik, további negyven napig várható csapadékos idő. Mérges Margit (júl. 13) a zivatarjával ijesztget, ha dörög, villámlik, így lesz a következő közel másfél hónapban is. Illés (júl. 20) is zivataros szokott lenni, s az „esője kiluggatja a diót, meg a mogyorót”, akárcsak Magdolnáé (júl. 22). Jakab (júl. 25) esője is kevesbíti a diót és a mogyorót, de ő egész téltre is jövendől: ha ezen a napon sok a felhő, sok lesz a hó, ha nagyon süt a nap, akkor télen nagy hideg várható. Ha meg süt is, esik is, akkor enyhébb lesz a tél. Ha eső vagy zivatar kerekedik július 20-án (Illés napján), akkor rossz termés várható.

1.: 160 éve, 1850-ben az osztrák posta a birodalom egész területén bevezeti a postabélyeget a levélpostai küldemények és a hírlapok bérmentesítésére.

6.: 595 éve, 1415-ben kivégzik Husz Jánost.

7.: 470 éve, 1540-ben megszületik I. János és Izabella gyermeke, János Zsigmond.

13.: 80 éve, 1930-ban Uruguayban megkezdődik az első labdarúgó-világbajnokság.

15.: 550 éve, 1490-ben a rákosi országgyűlésen magyar királlyá választják Jagelló Ulászló cseh királyt azzal a feltétellel, hogy I. Mátyás özvegyét, Beatrix királynét feleségül veszi.

17.: 470 éve, 1540-ben meghal I. (Szapolyai) János.

18.: 85 éve, 1925-ben megjelenik Hitler könyve, a Mein Kampf.

28.: 590 éve, 1420-ban Zsigmondot a prágai várban cseh királlyá koronázzák.

Hétfő	Kedd	Szerda	Csütörtök	Péntek	Szombat	Vasárnap
			1 Tihamér Boglár	2 Ottó Sarlós Boldogasszony	3 Kornél Pirtó	4 Ulrik Özsöb
5 Emese Ajtony	6 Csaba Ung	7 Apollónia Tarján	8 Ellák Baba	9 Lukrécia Vata	10 Amália Zsombor	11 Nóra Csengele
12 Izabella Zila	13 Jenő Jenő	14 Örs Örs	15 Henrik Ildikó	16 Valter Aszlár	17 Endre Elek	18 Frigyes Lilla
19 Emília Kamorka	20 Illés Bátor	21 Dániel Csobán	22 Magdolna Obi	23 Lenke Izár	24 Kinga Mandula	25 Kristóf Olgya
26 Anna Kádán	27 Olga Tardos	28 Szabolcs Délceg	29 Márta Rába	30 Judit Csala	31 Oszkár Árboc	

*Fordul az Hold: fordul, aki magasan hág,
A fán mennél feljebb hágsz,
mind gyengébb az ág:
Boldog! az ki alatt csendes kenyeret rág.*

Jeles napok

A köztudatban Péter és Pál ünnepéhez kötik az aratás kezdetét, ám a kultikus hagyományok miatt inkább Sarlós Boldogasszony napját tekinthetjük az aratás ünnepélyes népi előjátékának. Sarlós Boldogasszony a várandós anyák oltalmazója, hiszen Mária, a népi szóhasználat szerint „nehézkos” állapotban látogatta meg Erzsébetet. Stájerországban és Szlovéniában nem az aratás, hanem a szőlő, a bor ünnepe, felajánlási napja július 2-a.

Dániel (a próféta neve már a Pray-kódex misenaptárában is szerepel) a középkorban a bányászok egyik védőszentje volt. Az oroszlanbarlangba vetett Dániel a legenda szerint megszelídítette a vérszomjas vadakat, és sértetlenül került ki; az ókeresztény művészetben a halottaiból feltámadt Krisztust jelképezi. A bányászok is épségben jönnek fel a föld mélyéből, innen a bányászok Dániel-tisztelete.

Diocletianus uralkodása idején (Kr. u. 307) szenvedett vértanúhalált Antiochiai Szent Margit; július 13-án ünneplik névnapját. Tisztelete II. András keresztes hadjárata után terjedt el. A pozsonyi Klarisszapácáknál őrzött Szent Margit öve Antiochiai Margité lehetett, nem Árpád-házi Szent Margité, ahogy sokan vélték. Az apácáktól gyakran kölcsönvették a becses ereklyét asszonyok fájdalmának enyhítésére. 1689-ben például a haldokló Batthyány Ferencné viselte.

Margit életét ábrázoló freskók a közép-kori ország gyepűvidékén találhatók, így a székelyföldi Gelencén, ahol a híres Szent László-legenda néhány jelenete is megcsodálható a templom falán.

Tipppek kertészkedőknek

- ✧ *A rózsák első virágzás utáni trágyázása*
- ✧ *A cserepes növények rendszeres öntözése és trágyázása*
- ✧ *A kúszónövények fölkkötözése*
- ✧ *A levendula virágzás utáni visszavágása*
- ✧ *Kétnyári növények vetése*
- ✧ *A zöldségek, fűszernövények és gyümölcs szüretelése*
- ✧ *Az elvirágzott évelő növények visszavágása, hogy másodjára is virágozzanak*

Világnapok

Július 2.: a Sportújságírók Napja. A Nemzetközi Sportújságíró Szövetség (AIPS) 1994 szeptemberében Párizsban megtartott ülésén – magyar javaslatra – július 2-át a Sportújságírók Napjává nyilvánította annak emlékére, hogy az AIPS 1924-ben ezen a napon alakult meg.

Július 7.: Nemzetközi Szövetkezeti Nap. 1844-ben az angliai Rochdale nevű kisváros 28 polgára – a méltányos áron, jó minőségű áruhoz juttatás érdekében – létrehozta az „Érdemes Úttörők Társaságát”, a legelső szövetkezetet.

Július 11.: Népesedési Világnap. A Föld népessége 1987-ben ezen a napon érte el az ötmilliárdot. Azóta megszületett planétánk – jelképesen – hatmilliárdodik polgára is: a bosnyák Nevic család első gyermeke, aki 1999. október 12-én, Szarajevóban jött világra.

Augusztus

Kisasszony hava
Szűz hava
Újkenyér hava

**„Bőséges gyümölcstermést jelez jó idejével
Szent István napja”**

A Nyárutó hó, az augusztus is rámutat a tél időjárására: ha 1-10. között nagyon nagy a meleg, akkor zimankós tél lesz. Lőrinc (aug. 10) az ősze utal: ha szép idő van, akkor az ősz is szép lesz, és hosszú – gyümölcs pedig sok és egészséges adatik. Bőséges gyümölcstermést jelez jó idejével Szent István napja (aug. 20) is, de negyven napra előre az időt is a magáéhoz hasonlítja. Hacsak Bertalan (aug. 24) versenyre nem kél vele, s zivatarral előre nem jelzi, hogy ő akarja meghatározni az ősz (rossz) időjárását. Ismert még a „*Szent István napi vihar*”, amely tulajdonképpen egy augusztus 20. környékén érkező lehülés, amely után már nem tér vissza a nagy meleg.

6.: 65 éve, 1945-ben az amerikaiak atombombát dobnak Hirosimára (9-én Nagaszakira).

9.: 1015 éve, 955-ben I. Ottó győzelmet arat a magyarok felett Lech mezején.

14.: 90 éve, 1920-ban született meg a kisantant, Csehszlovákia, a Szerb-Horvát-Szlovén Királyság és Románia politikai és katonai szövetsége (fő ellenfele Magyarország volt).

20.: 150 éve, 1860-tól hivatalosan megünneplik Szent István napját.

24.: 1600 éve, 410-ben Róma kapitulál a nyugati gótok előtt.

27.: 695 éve, 1310-ben Székesfehérváron a Szent Koronával megkoronázzák I. Károlyt.

30.: 65 éve, 1940-ben a második bécsi döntés révén Magyarország visszakapja Észak-Erdélyt és Partiumot.

Hétfő	Kedd	Szerda	Csütörtök	Péntek	Szombat	Vasárnap
						1. Boglárka Szerény
2. Lehel <i>Lehel</i>	3. Hermina ☾ <i>Bács</i>	4. Domonkos <i>Délibáb</i>	5. Krisztina <i>Kende</i>	6. Berta <i>Oldamur</i>	7. Ibolya <i>Csiperke</i>	8. László <i>Sudár</i>
9. Emőd <i>Emőd</i>	10. Lőrinc ○ <i>Becse</i>	11. Zsuzsanna <i>Szalók</i>	12. Klára <i>Delinke</i>	13. Ipoly <i>Ipoly</i>	14. Marcell <i>Őzséb</i>	15. Mária <i>Estilla</i>
16. Ábrahám ● <i>Tomor</i>	17. Jácint <i>Ilona</i>	18. Ilona <i>Huba</i>	19. Huba <i>Vajk</i>	20. István <i>Nemzeti ünn.</i>	21. Sámuel <i>Ella</i>	22. Menyhért <i>Tuli</i>
23. Bence <i>Vázsoly</i>	24. Bertalan ● <i>Koppány</i>	25. Lajos <i>Füvellő</i>	26. Izso <i>Maglód</i>	27. Gáspár <i>Kajtár</i>	28. Ágoston <i>Edő</i>	29. Beatrix <i>Szalárd</i>
30. Rózsa <i>Atád</i>	31. Erika					

*Fordul az Hold: fordul az erszény is, úgy költs,
Elfogy, s majd megtelik, ha van, amit belé tölts.
Oh csalárd Planéta! sok lett általad bõlts.*

Jeles napok

A hó ötödik napján Havi vagy Havas Boldogasszonyt ünneplik a katolikusok; ekkor szentelték föl a híres római Santa Maria Maggiore főtemplomot. A „havas” elnevezés egy szép legendához fűződik. Egy gyermektelen házaspár, bízva abban, hogy gyermekük születik, templomot szándékozott építeni. Álrukban megjelent a Szűz, és azt mondta: oda építsék a templomot, ahová reggelre hó esik. És a forró nyárban fehér hó borította be a római Esquilinus-hegyet.

A magyarok egyik legszebb ünnepe Nagyboldogasszony. Szent István ezen a napon Szűz Mária oltalmába ajánlotta hazánkat. A nemzeti himnuszként énekelt Boldogasszony, Anyánk minden egyházi ünnepen, de sorsfordító napjaink mindegyikén felhangzott és felhangzik. Az egyház Mária mennybemenetelét ünnepli ezen a napon. Az ország számos vidékén ettől a naptól tilos volt az asszonyoknak folyóvízben fürdeni, mert aki ezt megszegi, vérzésben hal meg – szól a regula. Nagyboldogasszonyi fű összefoglaló néven számos gyógyfűvet szentelnek ezen a napon, első sorban ökörfarkkórót, csombort, napraforgót, mentát. Ezekből jutott az új ház alapjába, az új házasság ágyába, a csecsemő bölcsőjébe. Burgenland falvaiban kerti, mezei és erdei virágokból kötnek koszorút, megszentelik, majd a szobába, a szobába, a szobába teszik, és vízkeresztig őrzik.

Bertalan apostolt a hagyomány szerint elevenen megnyúzták, ezért a szücsök és a csizmadia céhek őt választották védőszentjükknek. A gazdasági életben az őskezdet ideje: a betakarítás, a szántás, a vetés, sőt a szüret kezdete is ez a nap.

Tippek kertészkedőknek

- ✧ Az ágyás öntözése
- ✧ Az ágyás üres részeinek cserépben lévő növényekkel történő kitöltése
- ✧ A gyeperendszeres trágyázása, nyírása és öntözése
- ✧ Gyepetglák lehelyezése, vagy a gyeperutávetése
- ✧ Növények ültetése a tóba, ha szükséges, ritkítás
- ✧ A cserepes növények rendszeres öntözése és trágyázása
- ✧ Virághagyma-rendelés

Világnapok

Augusztus 1.: az Anyatejes Táplálás Világnapja. 1992-től tartják meg, másik neve: Szoptatás Világnapja. A világon évente több millió csecsemő hal meg, illetve válik nyomorékká azért, mert nem jut anyatejhez. Ennek ellenére a legtöbb helyen – most már Romániában is – egyre kevesebb nő szoptatja a gyermekét.

Augusztus 6.: a Nukleáris Fegyverek Betiltásáért Folyó Harc Világnapja. A Békevilágtanács 1978. július 13-i moszkvai ülészakánának javaslatára tartják meg annak emlékére, hogy 1945. augusztus 6-án dobták le Hirosimára az első atombombát.

Augusztus 20.: Államalapító Szent István ünnepe. Az új kenyér napja, magyar nemzeti ünnep. Az országgyűlés 1991. március 5-i döntésével vált hivatalos ünnepé. Első királyunkat 1083-ban – I. (Szent) László király közbenjárására – ezen a napon avatták szentté.

Szeptember

*Szent Mihály hava
Mérleg hava
Földanya hava*

**„Szent Mihálykor keleti szél,
nagyon kemény telet ígér”**

Az Őszelő hava, szeptember a karácsonyig eljövendő időkre mutat rá. S mindjárt az első napjával: Egyed névünnepeén ha esik, enyhe tél lesz – meg egész hónapban eső, lévén negyvenes ez a nap. Ha az eső mellett égzengés is van, akkor jövőre jó termés várható. Szép ideje kellemes őszt jelez, főleg ha erre Lőrinc (szept. 5) is hasonló napfényes idővel mutat rá. Fecskehajtó Kisasszony (szept 8) is részt kér azonban a jóslásból: amilyen az időjárása, annak az ellenkezője jellemzi az egész őszt. Lambert (szept. 14) jó idejével jó tavaszt jövendől. Mihály (szept. 29) pedig az őszt és a tért is mutat, ha dörög az ég, szép leend az őszt, de nagy tél következik: „Szent Mihálykor keleti szél, nagyon kemény telet ígér”.

1.: 680 éve, 1330-ban I. Károly Róbert hadjáratot indít Basarab havasalföldi vajda ellen.

1.: 295 éve, 1715-ben röviddel 77. születésnapja előtt Versailles-ban meghal XIV. Lajos francia király, a Napkirály.

4.: 180 éve, 1830-ban megtette első útját Bécs és Pest-Buda között az I. Ferenc gőzhajó.

12.: 20 éve, 1990-ben megvalósul a német egység.

13.: 470 éve, 1540-ben János Zsigmondot királlyá koronázták.

15.: 180 éve, 1830-ban a Liverpool-Manchester vonal megnyitásával Nagy-Britanniában kezdetét veszi a vasút kora.

18.: 520 éve, 1490-ben Jagelló Ulászló kerül a magyar trónra.

21.: 490 éve, 1520-ban trónra lép II. Szulejmán szultán, Magyarország részleges meghódítója.

Hétfő	Kedd	Szerda	Csütörtök	Péntek	Szombat	Vasárnap
		1 Egyed Egyed	2 Rebeka Filéne	3 Hilda Turzó	4 Rozália Zicsi	5 Viktor Hajnáska
6 Zakariás Zandirhám	7 Regina Ugocsa	8 Mária Kisboldogasszony	9 Ádám Kajár	10 Hunor Tápé	11 Teodóra Irmén	12 Mária Agárd
13 Kornél Csele	14 Szeréna Hali	15 Enikő Báta	16 Edit Pille	17 Zsófia Dizavul	18 Diána Tardos	19 Vilhelmina Ovola
20 Friderika Kál	21 Máté Földanya ünn.	22 Móric Senyő	23 Tekla Pösztke	24 Gellért Zobor	25 Eufrozina Szübál	26 Jusztiina Balassa
27 Adalbert Sugárka	28 Vencel Csoma	29 Mihály Uzonka	30 Jeromos Zsadán			

*Fordul az Hold: fordul gyászt készítvén az ősz,
Bakhus udvarain rikolt s cserget a csősz,
Az ifjú haj közzé majd elegyedik ősz.*

Jeles napok

Az egykori járványos betegségekben szenvedők hazai védelmezője a Szicíliában nevelkedett, grófi családból származó Rozália. Palermo mellett, a Monte Pellegrino egyik barlangjában visszahúzódva élt, és imádkozott. Amikor 1166-ban holtan megtalálták, bal keze a feje alatt nyugodott, jobbában feszületet tartott. Legtöbbször így ábrázolják képeken, domborműveken. Tiszteletét Eszterházy Pál nádor terjesztette el, amikor a Fraknó vára mellett (ma Ausztria) húzódó hegység legmagasabb pontján kápolnát emeltetett tiszteletére. Mindenütt hozzá könyörögtek járványok idején, még a XIX. században dúló kolerajárványkor is Szűz Szent Rozália himnuszát imádkozták. A városok főterén látható Szentháromság-szobrok mellékalakjai között mindig megjelenítik Rozáliát több barokk pestispatrónus társaságában, de a polgárházak homlokzatán is gyakori.

Szeptemberben három Mária-ünnep is van: Szűz Mária születésnapja szeptember 8-a, melyet a XI. század óta Kisasszony napja, olykor Kisboldogasszony néven tartanak számon; Mária névünnepe szeptember 12-e, a Hétfájdalmú Szűzanya napja pedig 15-e. A Nagyboldogasszony – augusztus 15-e – és Kisasszony napja közti időszakot a népi hagyomány „két asszony köze” néven említi. Számos gazdasági szokás kötődik ehhez a három héthez. Az őszi vetés kezdetét Kisasszonyhoz kötik, előtte megszentelik a vetőmagot.

A hétfájdalmú Szűzanya napján Mária anyai fájdalmára emlékeznek. A magyarság régen tiszteli az anyai érzést, hiszen legszébb középkori nyelvemlékünk, az Ómagyar Mária-siralom is róla szól.

Tipppek kertészkedőknek

✿ *A korán virágzó virághagy-
mák elültetése*

✿ *A gyepek nyírása, de már ne
trágyázza!*

✿ *A sövény másodszori nyírása*

✿ *Komposztból mulch-réteg
(talajtakaró anyag) sövény alá
helyezése*

✿ *Az ágyás feltöltése későnyári
virágzókkal*

✿ *Az ágyás beültetése, szükség-
esetén az élő növények szét-
osztása és újraültetése*

Világnapok

Szeptember 8.: az Írástudatlanság Elleni Küzdelem Nemzetközi Napja.

Szeptember 11.: a Gyermekek Világnapja. 1954 óta tartják meg, az UNICEF kezdeményezésére, elsősorban a fejlődő országok gyermekeinek támogatására.

Szeptember 18.: a Rokkantak Napja.

Szeptember 20.: Takarítási Világnap.

Szeptember 20.: Biztosítási Világnap. Osztrák biztosítók kezdeményezték.

Szeptember 21.: a Magyar Dráma Napja. A Magyar Írók Szövetségének kezdeményezésére ünneplik a Magyar Dráma Napját, Madách Imre Az ember tragédiája című drámája ősbemutatójának tiszteletére.

Szeptember 27.: Idegenforgalmi Világnap.

Október

Mindszent hava
Bököly hava
Magvető hava

„Ha hideg szél fúj, igen hideg lesz a tél is”

Az október, Mindszent hava ha zivataros, hideg és szeles lesz a tél. S a jövő tavaszra is jövendől, úgy tartják, hozzá hasonló lesz majd március időjárása. Ha októberben még meleg van, annak a „bőjtje” egy hideg februárral jön el, az októberi hideg szelekért viszont enyhe január fog kárpótolni. A népi tapasztalás azt mutatja, hogy a tél milyenségét leginkább Orsolya napja (okt. 21) árulja el, s Dömötör (okt. 26), akiknek napján, ha hideg szél fúj, igen hideg lesz a tél is. A juhász-újévet október 26-án, Dömötör-napon tartják. Időjárási regula szerint az e napon fújó szelet dömötörszélnek nevezik. A századfordulóra a Vendel- és Dömötör-nap vesztett jelentőségéből; Szent Mihály napja vette át a szerepüket.

1.: 160 éve, 1850-ben bevezetik a bélyegilletéket Magyarországon.

4.: 160 éve, 1850-ben pénzügyminiszteri rendelettel felállítják a császári és királyi pénzügyőrségeket Magyarországon.

6.: 620 éve, 1395-ben a pápa bullát bocsát ki az óbudai egyetem alapításáról (1418 táján megszűnt).

13.: 295 éve, 1715-ben átalakul Erdély önkormányzata; III. Károly jóváhagyja az ún. erdélyi kardinális tisztségeket. Ez az erdélyi kormányzati szisztéma a Magyarország és Erdély 1848-ban helyreállított uniójáig állt fenn.

21.: 155 éve, 1855-ben Pesten eltemetik Vörösmarty Mihályt.

24.: 70 éve, 1940-ben Kolozsvárott ünnepélyesen megnyitják a Szegedről visszahelyezett Ferenc József Tudományegyetemet.

Hétfő	Kedd	Szerda	Csütörtök	Péntek	Szombat	Vasárnap
				1 ● Malvin Tanhu	2 Petra Imola	3 Helga Sebős
4 Ferenc Őcsény	5 Aurél Himes	6 Renáta <small>Nemzeti Gyásznap</small>	7 Amália ○ Kulpa	8 Koppány Etelka	9 Denes Gyalán	10 Gedeon Szellő
11 Brigitta Hohat	12 Miksa Illangó	13 Kálmán Batu	14 Helén ● Dorozsma	15 Teréz Táltos	16 Gál Kedves	17 Hedvig Balajtár
18 Lukács Szívölő	19 Nándor Villám	20 Vendel Iringó	21 Orsolya Bise	22 Előd Előd	23 Gyöngyvér ● Gyöngy	24 Salamon Káldor
25 Blanka Barakon	26 Dömötör Hülek	27 Szabina Ibla	28 Simon Ozul	29 Nárcisz Zenő	30 Alfonz ● Vitéz	31 Farkas Szemőke

*Fordul az Hold: fordul a jó borból friss vér.
A szőlőművesre visszafordul a bér,
A keserű munka édes jutalmat nyér.*

Jeles napok

A Rózsafüzér Királynéjának ünnepe október 7-e. Az ájtatosság a domonkos szerzetesek hatására nyerte el mai formáját a XV. században.

A legelső rózsafüzér-társaság 1485-ben Kölnben alakult. Október a katolikus egyházi liturgiában kiemelt hónap, ekkor tartják a lorettói litániákat.

A Magyarok Nagyasszonya ünnepét, Vaszary Kolos hercegprímás kérésére, a pápa engedélyével október 8-ára a millennium évében iktatták be. Az 1971. évi liturgikus reform az ünnepet Mária névünnepeére helyezte át. A magyarság Mária-tisztelete jóval az államalapítást megelőző időkbe nyúlik vissza, szent királyunk pedig az ország felajánlásával megerősítette ezt a tiszteletet.

Az egyház egyik legnagyobb női szentje, a világirodalom legnagyobb nőíróinak egyike, Nagy Szent Teréz vagy Avilai Teréz; október 15-én ünneplik. VI. Pál pápa 1970-ben egyházdoktorrá nyilvánította. Teréz kezdetben a Habsburg-dinasztia kedvelt női neve volt.

Lukács evangélista névünnepe október 18-a. Megtérése előtt művelt pogány orvos volt. Mivel Lukács az evangéliumát Zakariás áldozatával kezdi, ezért egy ökör jelképezi evangéliumát. Így nem csoda, hogy a szegedi mészárosok céhének védőszentje volt, de az orvosok is védőszentjüként tisztelik.

A hagyomány szerint festő is volt; több Mária-képről állítja a legenda, hogy Lukács festette. Ezért régebben a festők is patrónusukat tisztelték személyében. Az üvegek, asztalosok, festők, képfaragók közös céhének volt a védőszentje Lukács.

Tipppek kertészkedőknek

✿ Október közepe előtt a fagy-érzékeny (dézsas-) növényeket vigye be

✿ A nem télálló nyári virághagymákat és gumókat ássa ki, és fagymentes helyen tárolja

✿ Rózsák, levélhullató cserjék és fák ültetése

✿ A gyeptulós alkalommal történő nyírása és levélmentes tartása

✿ Az ágyás egy réteg avarral történő védelme

✿ A kerti kutak lezárása

Világnapok

Október 1.: az Idősek Világnapja.

Október 1.: Zenei Világnap.

Október 6.: Nemzeti Gyásznap.

Október 9.: Postai Világnap.

Október 10.: a Lelki Egészség Világnapja.

Október 14.: Szabványosítási Világnap.

Október 15.: a Látássérültek Nemzetközi Napja (a Fehér Bot Nemzetközi Napja).

Október 16.: Élelmészeti Világnap.

Október 17.: a Szegénység Elleni Küzdelem Világnapja.

Október 23.: Magyar Nemzeti Ünnepe az 1956-os forradalom és szabadságharc kezdetének emlékére

Október 31.: Takarékosági Világnap.

Október 31.: a Reformáció Emléknapja.

November

Szent András hava
Nyilas hava
Enyészet hava

„Katalin kopog, karácsony locsog”

Őszutó havával, novemberrel azért pontosi-
tódnak a téljövendölések: Mindszentek napja
(nov. 1) ha szép, tiszta időjárású, azzal havas,
hideg telet jósol, az esővel pedig enyhébbet. Az
előrejelzésbe Márton napja (nov. 11) is „bele-
szól”: ha borús, azzal szürkés telet mutat, ha
napfényes, azzal zimankósat. S ha a körötte lé-
vő napokon is napos az idő, ha „Márton nyara
van”, akkor igen kemény hideg tél jön. Ha csak
Erzsébet (nov. 19) rá nem cáfol: ha ugyanis
ezen a napon esik, akkor enyhe lesz a tél. S
nem feledendő, ha „Erzsébet megrázza a pön-
dölyét”, azaz napján esik a hó, léssen hó kará-
csonykor is. Erre a jóslatra erősít vagy cáfol
Katalin (nov. 25), a mondás szerint „Katalin
kopog, karácsony locsog”.

1.: 310 éve, 1700-ban Euró-
pában megkezdődik a spa-
nyol örökösödési háború.

6.: 150 éve, 1860-ben az
USA elnökévé választják Ab-
raham Lincolnt, 11 déli állam
kilépett az Unióból, és új
konföderációt alakított.

8.: 115 éve, 1895-ben Wil-
helm Conrad Röntgen felfe-
dezi az X-sugarakat.

8.: 85 éve, 1925-ben Német-
országban megalakul az SS.

19.: 285 éve, 1725-ben III.
Károly szabad kikötővé
nyilvánítja Fiumét.

24.: 480 éve, 1530-ban Lő-
csén leég az ország egyetlen
papírmalma

27.: 100 éve, 1910-ben szü-
letett – Rubik Ernő gépész-
mérnök, repülőgép-tervező

28.: 490 éve, 1520-ban Ferdi-
nand Magellán portugál ten-
gerész eléri a Csendes-óceánt

28.: 110 éve, 1905-ben Arthur
Griffith megalakítja az ír köz-
társasági mozgalmat képviselő
Sinn Féin politikai pártot.

Hétfő	Kedd	Szerda	Csütörtök	Péntek	Szombat	Vasárnap
1 Marianna <i>Ősök Napja</i>	2 Achilles <i>Turul</i>	3 Győző <i>Győző</i>	4 Károly <i>Karcsú</i>	5 Imre <i>Sólyom</i>	6 Lénárd <i>Méhike</i>	7 Rezső <i>Türje</i>
8 Zsombor <i>Surbán</i>	9 Tivadar <i>Olna</i>	10 Réka <i>Picur</i>	11 Márton <i>Kaplony</i>	12 Jónás <i>Csát</i>	13 Szilvia <i>Szömér</i>	14 Aliz <i>Berke</i>
15 Albert <i>Nyilas</i>	16 Ödön <i>Tuga</i>	17 Gergő <i>Érd</i>	18 Jenő <i>Kartal</i>	19 Erzsébet <i>Timur</i>	20 Jolán <i>Jolán</i>	21 Olivér <i>Úz</i>
22 Cecília <i>Nyék</i>	23 Kelemen <i>Makár</i>	24 Emma <i>Virág</i>	25 Katalin <i>Csete</i>	26 Virág <i>Kötöny</i>	27 Virgil <i>Csagatáj</i>	28 Stefánia <i>Bájos</i>
29 Taksony <i>Maksa</i>	30 András <i>Szívellő</i>					

*Fordul az Hold: mivel tulajdon fénye nincs.
Kitetszel, mástól vett sugárokat úgy hints.
Elfogysz, ha csak táplál más által gyűjtött kincs.*

Jeles napok

A gazdasági év másik határnapja – Mihály mellett – Márton napja. A Tours-i püspök a kora középkor legnépszerűbb szentje. Legendája szerint Amiens felé lovagolt, amikor egy koldus került az útjába. A félmeztelen szerencsétlen embert megsajnálta, és köpenyét kardjával kettévágva, felét a didergő koldusra terítette. A koldus pedig maga Jézus volt. A köpeny másik felét ereklyeként őrzik a Merovingok.

Márton – némely forrás szerint – hun királyoktól származott, sőt az egyik francia bencés apátságból származó legenda szerint magyar királyok sarja volt. Kultusza már a honfoglalás előtt is virágzott Pannóniában, melyet Szent István is felkarolt; zászlóira a hadverő Márton képét festette. Szent Márton szülőhelyéül két helyet is megjelölnek: az egyik az a hegy, ahová a pannonhalmi bencés apátság épült, ezért nevezik Szent Márton hegyének, a másik – és ezt igazolják a források – Savaria, vagyis Szombathely.

A néphagyományt követve országszerte lakomákat rendeztek Márton-napon. Az ünnepi eledel egy szép, tömött liba volt. A regula szerint: „aki Márton napon libát nem eszik, egész évben éheznek.” „Márton lúdja” egy régi, római történet főszereplője. Közismert monda szerint (A Szabin nők elrablása) a Capitolium lúdjai ébresztették föl az öröket, így a gallok nem tudták bevenni a várost. A Márton-lúd csontjából időjósást is végeznek; ha a mellcsont hosszú és fehér, akkor havas telet várnak, ha rövid és barna, akkor sáros, esős telet. A borosgazdák szerint a „bornak Szent Márton a bírása”, vagyis az új bor erre a napra válik igazán fogyaszthatóvá.

Tippek kertészkedőknek

- ✿ További ültetés (ha nem fagy)
- ✿ A gyümölcstermő cserjék metszése, ha lehullatta a leveleit
- ✿ A kúszónövények és cserjék kötöző anyagának ellenőrzése
- ✿ A cserépben lévő növények fagytól való védelme, és gondoskodás a jó vízelvezetésről
- ✿ Ne tegye túlságosan rendbe a kertet, sok állat téli menedéket keres
- ✿ Jégmentesítővel vagy levegőpumpával tartson lyukat a tavon

Világnapok

November 3.: a Magyar Tudomány Napja. 1825-ben gróf Széchenyi István ezen a napon ajánlott fel 60 ezer forintot a Magyar Tudós Társaság (a mai Tudományos Akadémia) megalapítására.

November 12.: Minőségügyi Világnap.

November 16.: a Magyar Szentek Emléknapja.

November 17.: Nemdohányzó Nap. Kihangsúlyozandó, hogy a dohányosoknak nincs joguk ártani nemdohányzó embertársaiknak.

November 17.: Budapest Ünnepnapja. 1873-ban ezen a napon egyesült Pest, Buda és Óbuda.

November 25.: a Magyar Labdarúgás Napja. 1953-ban a magyar Aranycsapat ezen a napon, a Wembley stadionban győzte le a hazai pályán 90 éve veretlen angol válogatottat.

November 27.: a Véradók Napja.

December

Karácsony hava
Bak hava
Álom hava

„Hideg, havas december,
jó termést vár az ember”

Télelő hó, december időjárásának figyeléséből általános érvényű következtetés:

„Hideg december; koratavasz”, illetve „Hideg, havas december; jó termést vár az ember”. Ha Miklós (dec. 6) napján hó esik, vége az enyhésnek. Luca (dec. 13) nem csak a hagymával kalendáriumol, hanem a következő tizenkét nappal is a jövő év időjárását mutatja. Karácsony (dec. 25) napja is jósló: ha tiszta, napos az idő, akkor száraz nyár, jó gyümölcstermés, sok bor várható. Ha karácsony másnapján, Istvánkor (dec. 26) is szép, napos idő van, akkor mindenképp jó termés lesz. Erre ráerősíthet a Szilveszter (dec. 31) éjszakája, ha szépen ragyognak a csillagok, akkor bőséges aratás és szüret várható.

1.: 380 éve, 1630-ban a sagesvári országgyűlés I. Rákóczi Györgyöt választja fejedelemmé; haláláig, 1648-ig uralkodik.

3.: 100 éve, 1910-ben a párizsi motor show alkalmával bemutatják a neont.

8.: 100 éve, 1910-ben született Karády Katalin színésznő

10.: 400 éve, 1610-ben Bát-hori Gábor fejedelem katonái megszállják Szebent, a szászok fővárosát.

12.: 405 éve, 1605-ben Bocskai fejedelem megnevesíti 9254 gyalogos hajdúvitézét.

18.: 145 éve, 1865-ben az Egyesült Államokban eltörlik a rabszolgaságot.

25.: 1010 éve, 1000-ben (vagy 1001. január 1-jén) királlyá koronázzák István fejedelmet, aki 1038-ig uralkodik.

26.: 205 éve, 1805-ben I. Ferenc császár- király és Napóleon megbízottai Pozsonyban a békeszerződést írják alá.

Hétfő	Kedd	Szerda	Csütörtök	Péntek	Szombat	Vasárnap
		1 Elza Csák	2 Melinda Aranka	3 Ferenc Kemece	4 Borbála Zala	5 Vilma Sejbán
6 Miklós Torzon	7 Ambrus Csáb	8 Mária Nyalka	9 Natália Bojta	10 Judit Rugacs	11 Árpád Gilvád	12 Gabriella Virtó
13 Luca Kurszán	14 Szilárdka Szilárdka	15 Valér Bábolna	16 Etelka Szepes	17 Lázár Tugurkán	18 Augustza Csekő	19 Viola Bodony
20 Teofil Csellőke	21 Tamás Kocsobur	22 Zénó Écska	23 Viktória Kinga	24 Ádám, Éva Újasszülető Napisten	25 Eugénia Karácsony	26 István Edua
27 János Bölöjte	28 Kamilla Szubotáj	29 Tamás Üdvöske	30 Dávid Zoárd	31 Szilveszter Szittyá		

*Fordul az Hold: fordult tizenkét hónap már,
Fordult egy esztendő; egy tél, tavasz, ősz, nyár.
Így fordul a világ, amíg végére jár.*

Jeles napok

A kisázsiai Myra város püspökét – Szent Miklóst – főleg a gyerekek várják. A IV. században élt püspök a keleti egyházak máig legtiszteltebb alakja.

A „Miklós” a szlovák „Mikulás” megfelelője. Az ajándékozás szokása a szentéletű főpap legendájából következik, ugyanis ablakba tett pénzzel mentette meg a tisztátalan élettől egy szegény ember három lányát.

Sajnos, még ma is „összetévesztik” az orosz Télapóval, hiszen Szent Miklós püspököt évtizedekig egy borvirágos orrú, mulatós öregemberrel próbálták helyettesíteni. Még napjainkban is Télapót emlegetnek Mikulás helyett, sőt, vele hozatják a karácsonyfát is, amit tudvalevőleg angyalok röpitének a kis szobákba, legalábbis magyar tájakon.

Luca naphoz – december 13-a – kötődik a legtöbb termékenységarázlás, házasság-, halál- és időjóslás. Dologtöltő nap. Különösen a tüvel kell vigyázni, mert „bevarrják a tyúkok fenekét”, és nem tojnak a jövő esztendőben.

Luca napon kezdik készíteni a Luca széket, amelyre fölállva az éjféli misén fölsimerik a falu boszorkányait. A Dunántúlon máig élő szokás a kotyolás. Fiúk látogatják a lányos házakat, különböző tréfás mondókákat ismételve. A háziak dióval, tojással, szalonnával ajándékozzák meg a „kotyolókat”. Egyik ismert mondóka: „Luca-Luca kitty-kotty, szólnak a kakasok a góréban, / ha nem adnak szalonnát, levágom a gerendát”. A Luca napján elvetett búza éppen karácsonyra hajt ki, ezzel biztosítják a jövő évi jó termést, és ezt teszik a karácsonyfa alá.

Tippek kertészkedőknek

- * Védje az érzékeny növényeket a fagytól
- * Ellenőrizze a dëzsás növényeket, és kevés vízzel locsolja meg
- * A szőlővesszőt karácsony előtt metssze meg
- * Metssze meg a cserjéket és a fákat (ha nem fagy)
- * Ültesse el a virághagymákat, amíg nem fagy
- * Hozzon karácsonyi díszet a kertből, pl. borostyánt és magyalt

Világnapok

December 1.: AIDS Elleni Világnap.

December 1.: a Békéért Beborítottak Nemzetközi Napja.

December 1.: Román nemzeti ünnep. 1918. december 1-jén a románság Gyulafehérvárra összegyűlt képviselői Erdélynek a román királysághoz való csatlakozását határozták el, anélkül, hogy ezzel kapcsolatosan kikérték volna az államalkotó magyarság beleegyezését (határozatukat a nagyhatalmak által Magyarországra kényszerített trianoni diktátum szentesítette).

December 3.: a Fogytékos Emberek Nemzetközi Napja.

December 7.: a Nemzetközi Polgári Repülés Napja.

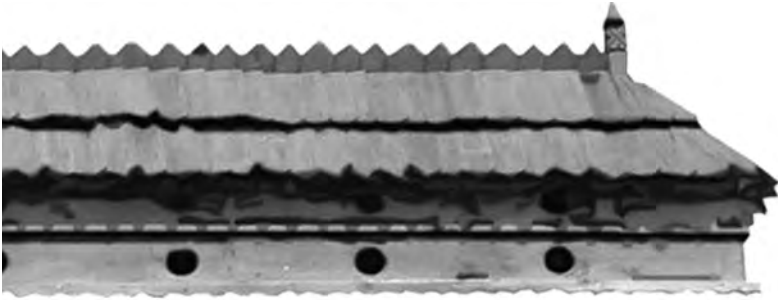
December 10.: az Emberi Jogok Napja.

December 11.: az Asztmások Világnapja.

December 16.: a Magyar Kórusok Napja. 1991 óta ünneplik, Kodály Zoltán születésnapjára (1882) emlékezve.

- I.** Mint régi írásban írva emígy vagyok,
Januárban hó lesz, még pedig vastagon.
Kinek a dunáját elvitték adóba,
Melegedni bújhat a méteres hóba.
- II.** Sajnos, februárról nem sok jót mondhatok,
Eresztől a földig érnek a jégcsapok,
Az egész hónapban az lehet örömed,
Hogy a többenél ez két nappal rövidebb.
- III.** Enyhébb szelek fújnak, ha eljő március,
Olcsóbb lesz majd a szén, a kenyér és a hús,
De ha ekkor sem tudod ezt megvenni,
Kijárhatsz a rétre naponként legelni.
- IV.** Áprilisban néked sok mindent ígérnek,
De lassan belátod azok mit sem érnek.
És ha még ekkor is érzed élted gondját,
Kínodban járhatod április bolondját.
- V.** Május hónapjában kocák vígan túrnak,
Megdobban a szíve sok hetyke ficsúrnak,
A réten hasal majd a sok fűzfaköltő,
És megfigyelhetik, hogy a fű miként nő.
- VI.** Minden legényember sorsa jobbra fordul,
Háztartást vezethet. Ha nem cseppen, csordul.
Telik majd a spájz is, lesz alma, meg lekvár,
S ha jól gazdálkodik: tyúkot is tarthatsz már.

- VII. Júliusban a nyár égeti a tájat,
Leadod pocakod, leadod a hájad,
És ha már nem akarsz tovább itthon ülni,
Elmehetsz Gyulára nyaralni-hűsülni.
- VIII. Fürdeni ilyenkor a Körösre járhatsz,
Unalmadban titkon kacsákra vadászhatsz.
Megmondom hogyan: olvass pár lapot át,
Találhatsz bennük sok sületlen kacsát.
- IX. Bő aratás után kukoricát törnek,
Gazdag elesége van minden ökörnek.
Ha néked nincs földed, vigasztalódj menten,
Halálod után kapsz majd Halásztelken.
- X. Vígán szüretelnek a szép októberben,
Friss mustok forrnak majd sok részeg emberben,
Ámde baj, ha a must újra napfényre jut,
A tej is, ha felforr, igen könnyen kifut.
- XI. Újra a tél veti előre a gondját,
Vásárolhatsz szenet, gyújtóst és pár öl fát.
Ám érezd e gondod tőled messze úzve,
Hanem régen rossz fát tettél te a tűzre.
- XII. Disznót ölnek mostan minden magyar házban,
Az egész ház forog dolgos, fürge lázban.
És ha te nem ölhetsz kövér mangalicát,
Ellenséged ver majd a hátadra hurkát.

Érdekes csillagászati jelenségek 2030-ig

A jövőben bekövetkező csillagászati jelenségek közül gyűjtöttük ki a fontosabbakat, érdekesebbeket és látványosabbakat. A teljes napfogyatkozások közül azokat soroltuk fel, melyek teljességi sávja 5000 km-nél közelebb húzódik Romániához. A részleges napfogyatkozások látványáért nem érdemes utazni, ezek közül csak a minálunk is láthatók kerültek jegyzékünkbe. A holdfogyatkozások közül csak a teljes árnyékban lejátszódó teljes fogyatkozásokat említjük, amelyek Háromszékről is megfigyelhetők. Szerepelnek még a Merkúr-átvonulások a Nap előtt és a még szebb és ritkább Vénusz-átvonulások, de ritka és érdekes az éléről látszó Szaturnusz gyűrűrendszere is. Nyilván, lesz alkalmunk több nagy meteorzápor megfigyelésére is, ezen látványosságok közül ma csak a 33 évente erős Leonida-rajt tudjuk előre jelezni.

Az összes itt felsorolt időadat Világidőben (UT) van megadva. Romániában a helyi zónaidő UT+2h téli időszámítás esetén, illetve UT+3h nyári időszámítás esetén!

2010. január 15. 91,9%-os gyűrűs napfogyatkozás húzódik Kelet-Afrikától Indiáig. Minálunk csorbult Nap kel, és rövidesen végződik is a jelenség.

2010. augusztus 5. Az esti égen a Vénusz, a Mars és a Szaturnusz szép együttállása.

2011. január 4. Részleges napfogyatkozás Európa északi részén. Romániában 71%-os napfogyatkozás a reggeli órákban, 08:26 körül.

2011. május 11. A Merkúr, a Vénusz, a Mars, és a Jupiter négyes együttállása.

2011. május 21. A Merkúr, a Vénusz, és a Mars hármas együttállása.

2011. június 15. Teljes holdfogyatkozás 19:22-21:02 között, 100 percen át.

2012. június 5/6. A Vénusz átvonulása a Nap előtt. A jelenség a korong északi felén zajlik 22:12-04:48 között.

Hazánkban a belépés nem látszik, csak a napkelte utáni kilépési szakasz. Európa legészakibb részén a teljes jelenség megfigyelhető, ugyanúgy, mint 1769-ben Vardön (Norvégia). A következő ilyen jelenség 2117-ben lesz!

2013. május 27. A Merkúr, a Vénusz, és a Jupiter hármas együttállása.

2013. november 3. Gyűrűs-teljes napfogyatkozás Közép-Afrikában a délutáni órákban. A totalitás sávjának távolsága 4900 km. Legközelebbi ország: Zaire. Nálunk nem látható.

2014. augusztus 18. A Vénusz és a Jupiter szoros együttállása, egymástól 11 ívpercre, 18 fokra a Naptól.

2015. március 20. Teljes napfogyatkozás az Északi jeges tenger-Spitzbergák- Északi-sark területén a dél-élelőtti órákban, tőlünk 2200 km-re (Ferroer-szigetek). Romániában részleges fogyatkozásként látszik 9:47 körül.

2015. július 1. A Vénusz és a Jupiter szoros együttállása.

2015. szeptember 28. Teljes holdfogyatkozás 02:10-03:22 között, 72 percig teljes.

2015. október 22. A hajnali égen a Vénusz, a Jupiter és a Mars szép együttállása.

2016. május 9. A Merkúr átvonulása a Nap előtt. A jelenség a korong déli részén 11:12-18:42 között zajlik. Nagy része látható hazánkból, de 18:00-kor a Nap lenyugszik.

2016. augusztus 27. A Vénusz és a Jupiter nagyon szoros együttállása.

2018. július 27. Teljes holdfogyatkozás 19:30-21:12 között, 102 percig teljes.

2019. január 21. Teljes holdfogyatkozás 04:40-05:42 között, 62 percig teljes.

2019. november 11. A Merkúr átvonulása a Nap előtt. A jelenség 12:36-18:06 között zajlik. Hazánkból csak a belépés látszik, mert a Nap 15:20-kor lenyugszik.

2020. június 21. 99,4%-os gyűrűs napfogyatkozás Etiópia, Szaúd-Arábia, Pakisztán, India, Kína területén a reggeli órákban, tőlünk 3900 km-re. Románia éppen a láthatóság északi határán lesz.

2020. december 21. Este a Jupiter és a Szaturnusz együttállása.

2021. június 10. 94,4%-os gyűrűs napfogyatkozás a Kanada-Grönland-Északi-sark vonalon. Hazánkból részleges fogyatkozásként látszik 10:40 körül.

2021. július 13. A Mars és a Jupiter igen szoros közelsége.

2022. május 16. Teljes holdfogyatkozás 03:28-04:52 között, 84 percig teljes. A Hold teljesen elfogyva nyugszik.

2022. október 25. Földünk északi részén 86%-os részleges napfogyatkozás lesz. Romániából is részleges fogyatkozást látni 10:23 körül.

2025. március. A Szaturnusz gyűrűrendszerére éléről látunk, a bolygó gyűrű nélkülinek látszik.

2025. március 29. 94%-os részleges napfogyatkozás a Föld északi részén. Tőlünk is megfigyelhető 11:20 körül.

2025. szeptember 7. Teljes holdfogyatkozás 17:29-18:51 között, 82 percig teljes.

2026. április 20. A Merkúr, a Mars, és a Szaturnusz hármas együttállása, egy 1,5 fokos körben, 22 fokra a Naptól.

2026. augusztus 12. Teljes napfogyatkozás a Grönland-Izland-Spanyolország-Baleárok vonalon. Legközelebbi ország Spanyolország, ahol napnyugtakor van a totalitás. Minálunk a részleges fogyatkozás napnyugta előtt kezdődik; 60%-os napkorong nyugszik le.

2027. augusztus 2. Teljes napfogyatkozás Dél-Spanyolország, Gibráltár, Marokkó, Algéria, Tunézia, Líbia, Egyiptom, Szaúd-Arábia vonalon a délelőtti órákban, tőlünk 1400 km-re. Legközelebbi ország: Tunézia. Országunkban ez 55%-os részleges napfogyatkozásként látszik 9:20 körül.

2027. augusztus 7. Az 1999 AN10 kisbolygó 390 ezer km-re halad el a Föld mellett.

2028. január 26. 92,1%-os gyűrűs napfogyatkozás Dél-Amerikából kezdődően az esti órákra Délnyugat-Európáig húzódva. A maximális fázis sávja 1500 km-re van tőlünk (gyűrű alakú napnyugta!). Legközelebbi országok: Portugália, Spanyolország. Időtartama 10m27s. Szélessége 323 km. Romániából nem látható.

2028. október 26. Az 1997 XF11 kisbolygó 9 millió km-re halad el a Föld mellett.

2028. december 31. Teljes holdfogyatkozás 16:15-17:27 között, 72 percig teljes.

2029. június 12. Részleges napfogyatkozás a Föld északi felén, a jelenség közepe 04:05-kor következik be. Romániából nézve a Nap 5%-os beharapással kel.

2029. június 26. Teljes holdfogyatkozás 02:31-04:13 között, 102 percig teljes.

2029. december 20. Teljes holdfogyatkozás 22:14-23:08 között, 54 percig teljes.

2030. június 1. 94,4%-os gyűrűs napfogyatkozás Délkelet-Európában a reggeli órákban, hazánktól 900 km-re. Legközelebbi országok: Görögország, Törökország (Isztambul). Minálunk ez 70%-os részleges fogyatkozásként látszik 05:12 körül.

Keresztény ünnepek

Január 1.: Újév

Január 2.: Jézus nevenapja

Január 6.: Vízkereszt (*Farsang kezdete - hamvazó szerdájáig tart*)

December 24.: Szenteste

December 25-26.: Karácsony

December 31.: Szilveszter

Virágvasárnap: március 28

Nagycsütörtök: április 1.

Nagypéntek: április 2.

Húsvét: április 4.

Vízbevető hétfő: április 5.

Krisztus Mennybemenetele (*áldozó-csütörtök*): május 13

Pünkösd: május 23

Szentháromság ünnepe: május 30.

Adventvasárnapok: november 28, december 5, 12, 19.

Nagyböjt: február 17 (hamvazószerdával kezdődik).

Katolikus ünnepek

január 1. Szűz Mária, Isten anyja (*főünnep*)

február 2. Gyertyaszentelő Boldogasszony

február 11. Lourdes-i Szűz Mária

március 19. Szent József, Szűz Mária jegyese (*főünnep*)

március 25. Gyümölcsoltó Boldogasszony (*főünnep*)

május 1. József, a munkás

május 31. Látogatás

június 24. Keresztelő Szent János (*főünnep*)

június 29. Péter és Pál apostolok (*főünnep*)

július 2. Sarlós Boldogasszony

augusztus 6. Jézus Krisztus színeváltozása

augusztus 15. Nagyboldogasszony (*főünnep*)

szeptember 8. Kisboldogasszony (*Szűz Mária születésnapja*)

november 1. Mindenszentek (*főünnep*)

november 2. Halottak napja

december 8. Szűz Mária Szeplőtelen Fogantatása (*főünnep*)

Magyar (katolikus) ünnepek

január 18. Árpád-házi Szent Margit

május 30. a Szent Jobb megtalálásának ünnepe

június 27. Szent László napja

augusztus 20. Szent István király (*főünnep*)

október 8. Magyarok Nagyasszonya (*főünnep*)

november 5. Szent Imre ünnepe

november 13. A magyar szentek és boldogok ünnepe

Református ünnepek

A reformáció ünnepe: október 31.

Továbbá: újév, vízkereszt, nagyhét, nagypéntek, húsvét, mennybemenetel, pünkösd, karácsony

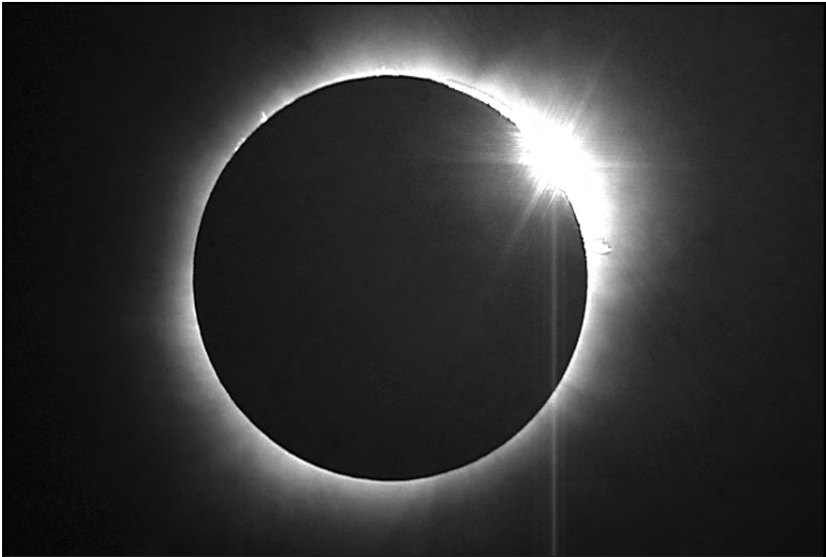
Mi a napfogyatkozás?

Napfogyatkozás csakis újhholdkor jöhet létre, amikor a Hold a Nap és a Föld között halad át. Ha ekkor a Hold árnyéka történetesen a Földre vetődik, mi azt látjuk, hogy a Hold eltakarja, „elfedi” a napkorong egy részét. Évente legalább kétszer a rendszer geometriája olyan helyzetű, hogy a Hold árnyékának valamely része a Földre hull, amit azon a területen napfogyatkozásként érzékelünk.

Amikor a Hold pályája során a Földre közel van, a Napnál nagyobb méretűnek látszik – ilyenkor a fogyatkozás teljes lesz. Ha csak a Hold félárnyéka éri a Földet, akkor arról a helyről részleges napfogyatkozást látunk. A részleges fogyatkozások megfigyelése veszélyes, mivel a Nap el nem takart része még mindig túl fényes. Amikor azonban kísérőnk földtávolban van, a Napénál kisebb lesz a látszó mérete, így nem tudja teljesen eltakarni azt. Az űrből nézve azt látnánk, hogy a Hold árnyékkúp-

ja nem elég hosszú ahhoz, hogy a Földig érjen. Ehelyett az „antiumbra”, vagy negatív árnyék éri el a felszínt. Az antiumbra útvonalát nevezzük a gyűrűs fogyatkozás sávjának. Ha ezen a sávon belül állunk, akkor olyan fogyatkozást látunk, melynek során a Nap fényes gyűrűként kikandikál a Hold körül, a maximum időpontjában is. Gyűrűs fogyatkozást szabad szemmel nézni szintén igen veszélyes.

A 2010-es év első napfogyatkozása gyűrűs fogyatkozás lesz. A gyűrűs

2010 a naptárakban

Gergely-naptár 2010

Róma alapítása 2763

Örmény naptár 1459

Bahá'í naptár 166-167

Berber naptár 2960

Buddhista naptár 2554

Kínai naptár 4706-4707

Japán naptár 2670

Burmai naptár 1372

Bizánci naptár 7518-7519

Kopt naptár 1726-1727

Etióp naptár 2002-2003

Zsidó naptár 5770-5771

Hindu naptárak

– Vikram Samvat 2065-2066

– Shaka Samvat 1932-1933

– Kali juga 5111-5112

Holocén naptár 12010

Iráni naptár 1388-1389

Muszlim naptár 1431-1432

Koreai naptár 4343

Thai szoláris naptár 2553

fázis maximum 12 és fél per-
cig tarthat, de még így is hosszabb,
mint bármelyik teljes napfogyat-
kozás, mivel a kisebb Holdnak
hosszabb időre van szüksége az
elmozduláshoz. A 2010. január 15-i
napfogyatkozás Romániában kb. 10
percig lesz látható. 2003 óta először
kel a Nap „megfogyatkozva”, így, ha
hajnalban nem lesz tiszta a dél-keleti
horizont, észre sem fogjuk venni az
alig 7%-os lefödést. Annak ellenére,
hogy mi keveset látunk belőle, a
január 15-i gyűrűs napfogyatkozás
igen különleges látványt fog nyújtani
azoknak, akiknek lehetőségük lesz
Közép-Afrikában, Indiában vagy
Kínában kémlelni az eget.

2011. január 4-én délelőtt azonban
nagy mértékű, 70% feletti részleges
napfogyatkozást láthatunk (ez utóbbi
esemény a Földön mindenhol rész-
leges lesz).

A következő, Romániából is teljes-

Sokan ismerik a honfoglalás kezdetének, vagyis Árpád és főseége Kár-
pát-medencébe való bevonulásának idejét, és hogy ennek ismeretére egy
napfogyatkozás vezette a történészeket. Az akkori bizánci (konstantinápolyi)
császár, VI. vagy Bölcs Leó egyik krónikása ugyanis feljegyezte, hogy Bi-
záncban, délidőben „a nappal éjjelre változott”. A további leírásban sze-
replő bolgár háború eseményeiből és más történetek egymásutánjából
kikövetkeztethető volt, hogy a bizánci sötétség után négy évvel jött a ma-
gyarok zöme a Kárpát-medencébe. Elégge megkésve, csak 1880 táján
kezdték foglalkozni a milleniumi ünnepek szervezésével, de a hon-
foglalás évszáma akkor még nem volt ismeretes. Lakits Ferenc magyar csil-
lagász hosszú évekig számolgotott, míg 1890-ben közzé tette, hogy a szoba
kerülhető időszakban Bizáncból látható napfogyatkozások közül egyedül a
891. augusztus 8-ai felel meg a krónika leírásának. Eltelt még egy-két év,
mire a t. Ház elé került a történelmi évszám, és az 1892/II. törvénycikk
kimondta, hogy a milleniumi ünnepeket 1895-ben kell megtartani. De
már az előzetes tervezési és költségvetési tárgyalásokon nyilvánvalóvá vált,
hogy az addig hátralevő három év nem lesz elegendő a tervezett nagy-
szabású, országos kiállításra való méltó felkészüléshez. Ezért az ország-
gyűlés utólag egy évvel elhalasztotta az 1000. évforduló megünneplését.

A „történetírás atyja” melléknévvel megtisztelt Hérodotosz (i. e. 5. sz.) írt egy háborúról, amely Küaxarész méd és Aliüttész lüd király hadai között dúlt Kis-Ázsiában. A döntő összecsapásra a Halüsz folyó mellett került sor. A küzdelem során azonban „a nappal éjjé változott”, vagyis teljes napfogyatkozás állt be. A harcosok mindkét oldalról szétfutottak, és a háborúskodásnak békekötés vetett véget. De mikor? A történészek csak sokévnyi bizonytalansággal tudtak válaszolni erre, bár Hérodotosz pontosan megadta a csata idejét: a 48. olimpiai játékok 4. éve. A görögség általában ezt az ún. olimpiád-érát használta az évek megjelölésére. A történészek azonban nem tudták elhelyezni az ilyen érában megadott éveket a mi évszámításunk rendszerében: nem volt ismeretes ugyanis az 1. olimpia 1. éve – egészen a múlt század közepéig. Ekkor a csillagászati számításokból meghatározható volt a Hérodotosz által említett fogyatkozás egyetlen lehetséges időpontja: i. e. 585. május 28-a. Kiadódott tehát a kiinduló év, az első olimpiai játékok 1. éve is i. e. 776-ra. És ebből egyértelműen átszámíthatóvá lett minden olyan ókori évszám, amelyet sok évszázadon át az olimpiád-érában adtak meg.

nek látszó napfogyatkozás 2081. szeptember 3-án következik be.

Ha a Nap nem is, de 2010-ben egy kis időre a Hold eltűnik a szemünk elől december 21-én. A holdfogyat-

kozás Kelet-Ázsiában, Ausztráliában, a Csendes-óceánon, Amerikában lesz teljes, de nálunk is megfigyelhető.

A régi korok holdfogyatkozásairól elég gyakran az égbolt egykori hivatásos megfigyelői, a csillagász papok számolnak be. A Hold fényváltozását már az ókor korai időszakában is gondosan megfigyelték, hiszen Mezopotámiában a hónapok számlálása – akár csak a mai mohamedán világban is – a hold-perióduson (29,5 nap) alapult.

Holdfogyatkozásról még ókori irodalmi mű is megemlékezik. Arisztófánész a Felhők című drámájában Kr. e. 425. október 9-én, Athénből látható fogyatkozás volt. Tragikusabb következménye lett annak a holdfogyatkozásnak, amelyet Kr. e. 413 augusztusában figyeltek meg. A peloponnészoszi háborúban, Szicília megszállására küldött athéni sereg vezére, Nikiasz már-már vissza akarta szállítani meggyengült csapatait. A fogyatkozásról azonban csillagjósai azt jövendölték, hogy maradjon helyben még „háromszor kilenc napig”. A várakozási idő alatt azonban Spárta hajóhada szétszórta az athéniek csapatszallító hajóit, a szárazföldön pedig a felkészült ellenfél megsemmisítette Nikiasz seregét. Voltaképpen ez jelentette a peloponnészoszi háború végét.

A Tigris éve

A hatalmas, büszke és gyors Tigris tiszteletet ébreszt, de félelmet is kelt. Jelenlétét senki sem hagyhatja figyelmen kívül, de nem is merészel így tenni. A Tigris éve drámai fordulatokat hozhat. Ez az év az intenzív aktivitás, a változások, ám sajnos, a konfliktusok és a katasztrófák éve is lehet. A Tigris-években az események váratlan hirtelenséggel követik egymást, s hatásuk gyakran igen mélyreható.

A Tigris évében (ezúttal: 2010. február 13-2011. február 12.) kezdődött el az első világháború, tört ki a kubai rakétaválság, a kínai hadsereg ekkor szállta meg Tibetet. A legutóbbi Tigris-évben véres harcok dúltak Koszovóban, az amerikaiak légi csapásokat intéztek Szudán és Irak ellen. Ez az év sem lesz kivétel a konfliktusok tekintetében, noha nemzetközi összefogással gyorsan és hatékonyan orvosolni lehet majd néhány problémát. Egyes gondok súlyosbodhatnak ugyan, de a politikusok történelmi jelentőségű megoldásokat találnak rájuk. A legutóbbi Tigris-évben született meg például a Nagypénteki Szerződés, amely végre békét hozott Észak-Írországnak.

Az évet jelentős nemzetközi tevékenység jellemzi, ugyanakkor egyes országokban komoly belső változások is bekövetkeznek. Az év folyamán lezajló választások gyakran kormányváltásokat idéznek majd elő, amelyek új, kezdeményező lendületet hoznak. Egyes vezetőknek feladniuk kell majd múltbéli tetteikért vagy ballépéseikért. Nixon elnök a Tigris évében mondott le a Water-

gate-botrányt követően, Clinton elnök ellen a Tigris évében nyújtottak be bizalmatlansági indítványt. Ebben a Tigris-évben is előfordul majd, hogy egyes politikusokat felelősségre vonnak tetteikért, sőt, néhány magas rangú személy politikai vagy személyes okokból való lemondása is várható. Politikai értelemben az év nem szűkölködik eseményekben.

A gazdasági ügyek kiemelt figyelmet kapnak, mivel egyes régiók gazdasági válsággal, illetve komoly piaci gondokkal küzdenek.

A Tigris évében nehéz idők jönnek, egyes iparágak átszerveződnek, problémák jelentkezhetnek az iparon belül. Nagy-Britanniában az 1926-os általános sztrájk és az 1974-es bányászsztrájk is a Tigris évében következett be – mindkettőnek súlyos következményei lettek. Mindazonáltal, noha egyes iparágakra nehéz idők köszöntenek, a Tigris éve mindig meghozzák a szükséges megújulást, és az ezzel járó néha fájdalmas, ám szükséges változásokat.

Az év folyamán jelentős előrelépések következnek be a műszaki és

A Tigris évei: 1926, 1938, 1950, 1962, 1974, 1986, 1998, 2010, 2022, 2034, 2046, 2058

elektronikai fejlődésben, amelyek jelentős hatással lesznek a magán-életre és a vállalkozásokra is. Csupán 12 éve történt – a legutóbbi Tigris-évben –, hogy a Google létrehozta keresőprogramját, elkezdődött az internet kereskedelmi felhasználása, és elindult az első földi sugárzású digitális televízióadás. Valószínű, hogy az év során bekövetkező fejlődésből az orvostudomány profitálhat a legtöbbet, áttörő fejlesztéseket indítanak, és új gyógyszereket vetnek be a fogyasztói piacra.

A Tigris éve a mindennapi életre is hatással lesz. Az év során megjelenő innovatív termékek széleskörűen elterjednek. A Tigris évében találták fel a golyóstollat és a filctollat, az audiókazettát, az egyszer használatos fényképezőgépet és az oly kedvelt plüssmackót is.

Az üzletekben új, különleges divatú ruházati cikkek jelennek meg, a ríktó színek és minták dominálnak. A Tigris évet mindig merészség és csillogás jellemzi.

A Tigris évének további jellegzetessége a nagy beruházások elindítása és befejezése. Ebbe beletartozhat többek között a városmagok rekonstrukciója és az ipari zónák szanálása. A Tigris évében valósultak meg híressé vált projektek, mint pl. a Panama-csatorna, az Asszuáni gát, a transzkanadai vasútvonal és – a legutóbbi Tigris-évben – a világ leghosszabb függőhídja Akasiban, Japánban. 2010-ben ezen a területen ugyanilyen ütem-

ben folytatódnak majd a fejlesztések.

Az utóbbi években nagy figyelem kíséri az általános felmelegedést és annak hatásait a klímaváltozásra – a Tigris évet ebben a tekintetben is szélsőségek kísérik. A korábbi Tigris-években gyakran előfordultak földrengések, hurrikánok, vulkánkitörések; a csernobili atomkatasztrófa is ekkor következett be. Ez az év sem lesz mentes a természeti – vagy az ember által előidézett – csapásoktól.

Ami a gazdasági-pénzügyi aktivitást illeti, a Tigris éve változékony lesz. Nagy nyereségek és felvásárlások is várhatóak ugyan, de az elmúlt évek tapasztalatai óvatosságra intik a kereskedőket és a befektetőket, mert a piacok a helyzetnek megfelelően igen érzékenyen reagálnak az újdonságokra. 2010-ben a befektetőknek nagyon észnél kell lenniük.

A Tigris évének vitalitása a sport és az emberi teljesítőképesség területén is megmutatkozik. Mind a vancouveri téli olimpia, mind pedig a Dél-Afrikában megrendezendő labdarúgó világbajnokság eseményei rengeteg izgalmat és komoly versengést ígérnek. Egyes teljesítmények kimagaslóan látványosak és felemelőek lesznek.

Mindent összevetve: a Tigris éve egyértelműen tevékeny év lesz. A változások, ugyanakkor a nagy lehetőségek ideje következik. Ami az egyéni sorsokat illeti, egyesek képe-

<i>2002 Ló éve</i>	<i>2007 Disznó éve</i>
<i>2003 Birka éve</i>	<i>2008 Patkány éve</i>
<i>2004 Majom éve</i>	<i>2009 Ökör éve</i>
<i>2005 Kakas éve</i>	<i>2010 Tigris éve</i>
<i>2006 Kutya éve</i>	<i>2011 Nyúl éve</i>

sek lesznek megragadni a pillanatot, míg másokat kellemetlenül érint majd a dolgok alakulása, főleg azok zaklatottsága. A Tigris éve azonban mindannyiunk számára esélyt teremt, és azoknak, akik készen állnak, hogy a legtöbbet hozzák ki belőle, jelentős

fordulatot hoz. Ebben az évben aktívnak és főleg ébernek kell lenni, hogy egyéni tehetségünket kibontakoztatva kihasználhassuk az alkalmat. Mert minden gond és nehézség ellenére, az év rengeteg lehetőséget tartogat.

Nemzeti mottók listája

Amerikai Egyesült Államok: In God We Trust *(angol, „Istenben bízunk”)*

Andorra: Virtus unita fortior *(latin, „Egységben erősebb az erény”)*

Argentína: En unión y libertad *(spanyol, „Egységben és szabadságban”)*

Barbados: Pride and Industry *(„Büszkeség és szorgalom”)*

Brazília: Ordem e progresso *(portugál, „Rend és haladás”)*

Brunei: Brunei darussalam *(maláj, „Brunei, a béke hona”)*

Chile: Por la razón o la fuerza *(spanyol, „Ésszel vagy erővel”)*

Csehország: Pravda vítězí! *(cseh, „Az igazság győzedelmeskedik!”)*

Dánia, II. Margit királynő mottója: Guds hjælp, Folkets kærlighed, Danmarks styrke *(dán: „Isten segítségével, az emberek szeretete, Dánia ereje”)*

Dominikai Köztársaság: Dios, Patria, Libertad *(spanyol, „Isten, haza, szabadság”)*

Gibraltár: Nulli expugnabilis hosti *(latin, „Sosem hódította meg ellenség”)*

Ecuador: La Paz y el Bienestar, La Gloria y el Triunfo *(spanyol, „Béke és Jólét, Dicsőség és Győzelem”)*

Európai Unió: In varietate concordia *(„Egység a sokféleségben”)*

Franciaország: Liberté, Égalité, Fraternité *(francia, „Szabadság, egyenlőség, testvériség”)*

Görögország: Eleftheria o Thanatos *(görög, „Szabadság vagy halál”)*

India: Satyameva jayate *(szanszkrit, „Csak az igazság győzedelmeskedik”)*

Indonézia: Bhinneka Tunggal Ika *(ó-jávai nyelv, „Egység a sokféleségben”)*

Írország: Éire go deo *(„Írország mindörökké”)*

Kamerun: Paix, Travail, Patrie *(francia, „Béke, Munka, Haza”)*

Kanada: A mari usque ad mare *(latin, „Tengertől tengerig”)*

Kenya: Harambee *(szuahéli, „Dolgozzunk együtt”)*

Kuba: Patria y Libertad *(spanyol, „Haza és szabadság”)*

Macedónia: Sloboda ili smrt *(macedón nyelv, „Szabadság vagy halál”)*

Németország: Einigkeit und Recht und Freiheit *(német, „Egység és igazság és szabadság”)*

Osztrák-Magyar Monarchia: Indivisibiliter ac Inseparabiliter *(latin, „Oszthatatlanul és elválaszthatatlanul”)*

Katalónia: Som i serem *(katalán, „Vagyunk és leszünk”)*

Svájc: Unus pro omnibus, omnes pro uno *(latin, „Egy mindnekiért, mindenki egyért”)*

Törökország: Yurtta Sulh, Cihanda Sulh *(török, „Béke itthon, béke a világban”)*

Gazdanaptár – tennivalók a ház körül

JANUÁR

Ez a hónap bizonyára nem csalógató, a kinti munkára. Ennek ellenére foglalatzkodhat kertjében. Új ültetési terveket is alkothat, új növényeket válogathat, és már az új virágzókat élvezheti, pl. a hűnyort és a hóvirágot.

Általános kerti munka

Ha nem fagy, akkor lefestheti a fafelületeket és az apácarácsot. Most még mindenhová odafer, mert a kúszónövények még nem hoztak levelet.

Kerti bútorainak talán jót tesz egy kis felújítás.

Ha nincs fagy, akkor a fiatal, télen is zöldellő sövényeket rendszeresen locsolja meg.

Heves havazásnál ajánlott lesöpörni a hótakaró nagyját a cserjékről, mindenekelőtt a túllevelűekről, hogy ágaik ne törjenek le.

Óvatosan távolítsa el a korán virágzó növények körül az őszi avart.

A tiszafát, a buxust és a magyalt már meg lehet trágyázni.

A hortenziáknak még egy réteg tőszegre van szükségük.

Földmogyoróval, szalonnagolyóval és almával átsegíti a madarakat a télen.

Gondolja végig, hogy a nyáron hogyan szeretné beültetni kertjét. Már most kiválaszthatja, és megrendelheti a nyári hagymákat és vetőmagokat.

Növények

Kedvező időjárás esetén elültetheti az első gyümölcs-cserjéket.

Gyep

Amíg fagy van, nem tanácsos a fűre lépni.

Egy réteg hónap szigetelő hatása van, ezért hagyja a fehér „szőnyeget” a talajon.

Cserepes növények

Rendszeresen gondoskodjon friss levegőről abban a helyiségben, ahol a cserepes növényeket teletteti.

Kevés vízzel locsolja a növényeket, nem szabad, hogy kiszáradjanak.

Metszés

Ha nem fagy, óvatosan elkezdheti a díszcserjék metszését. Az idős és beteg ágakat távolítsa el, a 2 cm átmérőnél nagyobb vágott sebeket gyógyító balzsammal kell kezelni. Fagymentes időjárás esetén a gyümölcsfákat óvatosan meg szabad metszeni.

Zöldséges kert

Ha földház van, akkor elvetheti az első zöldségeket és muskátlikat.

FEBRUÁR

Februárban még komoly fagyok lehetnek, e hónapot sok kertbarát a tavaszi szezon kezdetének tekinti. Mihelyt a hőmérő higanyszála nappal már nem süllyed fagypont alá, feltűrheti a ruhaujját.

Általános kerti munka

Távolítsa el a gyomot, most még áttekinthető a terület.

Trágyázza meg az ágyásokat, a cserjéket, és mindenekelőtt a rózsákat, pl. granulált műtrágyával.

A kúszónövényeket felkötheti vagy elvezetheti.

A homokos és agyagos talajt mulcshal (félíg elkorhadt, szerves anyag) feljavíthatja úgy, hogy elosztja a talaj felületén.

Távolítsa el az összes ágat és levelet, amely fagyvédőként szolgált.

Növények

Csaknem az összes télen zöldellő és levelét lehullató növényt el lehet ültetni. Az enyhébb éjszakai fagy nem tesz kárt bennük. A leveleiket lehullató cserjéket és télálló növényeket átültetheti. Gyengébb fagy esetén gondoskodjon arról, hogy a gyökérldák ne száradjanak ki. Ha kertjében a talaj még nagyon nedves, akkor kicsit még várjon az (át)ültetéssel.

Gyep

Gyepét még kicsit hagyja nyugalomban. Csak ha tócsák állnak rajta, akkor van teendő. Szúrjon néhány lyukat ezeken a helyeken vasvillával a talajba, hogy a víz beszivároghasson. Ha mértéken felüli mohaképződés tapasztalható, akkor szórjon ki kevés vasszulfátot, amely elpusztítja a mohát.

Cserepes növények

Kevés vízzel locsolja, és rendszeresen szellőztesse őket.

A legtöbb cserepes növény számára a február jó időpont az átültetésre. Ehhez tiszta (nagyobb) cserepeket használjon, és agyaggal kevert virágföldet, az jól tartja a vizet. A citrusfákat és az olyan növényeket, mint a „Bougainvillea”-félék, csak akkor

ültesse át, ha a cseréphez túl nagyok lettek.

Metszés

Csak folyamatosan fagymentes időben szabad a fákat, cserjéket, a borostyánt, a későn virágzó klematistát metszeni. A kissé „izzadó” fákat, pl. a nyírfát és a juhart röviddel rügyfakadásuk után kell metszeni. Az elhalt levélmaradványokat mindenképp el kell távolítani.

Zöldséges kert

Kedvező időjárás esetén elültetheti az első gyümölcs-cserjéket. Ha főláza van, akkor elvetheti az első zöldségeket és muskátlikat. Fagymentes időjárás esetén a gyümölcsfákat óvatosan meg szabad metszeni.

MÁRCIUS

Néhány kert kivirul, mert a tavasz láthatóan beköszöntött. Kertje és balkonja életre kel. Ebben a hónapban kell és lehet nekilátni a munkának. Sok a teendő, hogy kertjét előkészítse a következő szezonra.

Általános kerti munka

Most, amikor a növények még kisebb terjedelműek, kényelmesen eltávolíthatja a gyomokat.

Most kell lombot és a védő ágakat eltávolítani.

Növények

Amikor már nincs naponta fagy, a március hónap ideális minden zöldséges maradó és lombhullató növény ültetésére. Soha ne ültessünk nedves, iszapos talajba. Enyhe fagy esetén az újonnan ültetett növényeknek adjunk vizet.

A túl nagyra nőtt fagyűrő növényeket most osszuk szét, és ültessük át. Ügyeljünk, hogy a gyökerek ne száradjanak ki!

Március végén, ha korán tavaszodik, már ki lehet ültetni a növényeket.

Gyep

Egy gereblyével lazítsa fel a talaj felső rétegét, ezáltal lesz a fűnek helye átnőni. A talaj szellőzésével a gyökerek jobban képződnek. Ha túl nagyra nőtt a fű, nyírja le, de ne túl rövidre: elegendő 4-5 cm-es magasság.

Edénybe ültetett növények

Az új növényeket most lehet edényekbe ültetni, de minden esetre tartsa még bent a fagyérzékeny növényeket! Legyen a vízzel takarékos, csak a kiszáradást akadályozza meg.

Tartós szárazság esetén öntözze rendszeresen a cserepes buxusokat és a most gyorsan növekvő tavaszi hagymásokat. Ha sok eső esik, gondoskodjon arról, hogy a hagymások edényeiből a felesleges víz eltávozhasson; nem szeretik a pangó vizet.

Metszés

Távolítsa el gondosan az utolsó elhalt ágmaradványokat.

A rózsát március végétől kell visszametszeni. Erre a célra használjon éles és tiszta rózsametsző ollót. A bokorrózsát kb. 45 cm magasságig metssze vissza. A törzsos rózsát metssze vissza a szemzés fölött; vágja vissza a hajtásokat 40 cm-re, pontosan egy szem fölött. A szomorú rózsákat hosszabbra hagyhatja. A futórózsák fő hajtásait ne vágja vissza. Az oldalhajtásokat az 5. szemig kell visszametszeni. Régi futórózsák

megújulnak esetleg, ha egy régi főhajtást teljesen visszavág.

Zöldségkert

A zöldségkertben vethető már a borsó, bab és a fekete retek.

ÁPRILIS

A feltűnő színekben pompázó kora-tavaszi virágok elhozzák a tavaszt a kertünkbe.

Általános kerti munka

Rendszeresen gyomtalanítson, de ügyeljen, ne húzza ki a múlt évben elvetett magok friss hajtásait.

A fiatal fák, alacsony törzsű cserjék és a rózsák mellé tegyen támasztó rudat.

Június közepéig havonta egyszer gondoskodjon összes rózsája tápanyag-utánpótlásáról.

A növényágyást komposztal, istállótrágyával és/vagy nedves tőzeggel dolgozza össze.

Ültetés

Ez a hónap ideális az összes örökzöld vagy lombhullató növény ültetésére. A cserépben nevelt növényeket (ún. edény-növényeket) egész évben bármikor el lehet ültetni, de az április erre a legmegfelelőbb. Ha ősszel nem tudta elültetni a rózsákat vagy cserjéket, akkor ezt most még megteheti.

Gyep

A gyepből távolítsa el a vad fűvet, és vessen fűmagot. Az elhalt vagy csúnya területeket háromszög alakban ássa ki, tegyen bele méretre vágott gyeptéglát.

Ássa fel a gyeper szélét. Szébb eredmény elérése érdekében havonta egyszer fű-tápoldattal kezelje gyepeit.

Cserepes növények

Egyes átteleltetett cserepes növényeket újra ki lehet vinni, de ne napos időben, ugyanis fennáll annak a veszélye, hogy a levelek megégnek. Inkább akkor, amikor néhány napig felhős és esős az idő. Ha nem akarja felváltva ki- és bevinni a növényeket, fenyegető éjszakai fagy esetén időben csomagolja be őket, pl. fóliába.

Metszés

Ha rózsáit még nem metszette meg, akkor, akkor tegye ezt meg minél hamarabb! Áprilistól minden hónapban metssze meg a sövényeket, pl. a fagyalt és tisztát.

Zöldséges kert

Takarítsa ki az eperágyást. A túl nagyra nőtt növényeket cserélje fiatalabbakra. Ilyenkor már leszedheti az első rebarbarákat.

Ánizst, édesköményt, petrezselymet, csombort stb. ültethet a szabad földbe, de különféle zöldségeket is lehet most ültetni: a murokot, zellert, hagymaféléket.

Teendők a házban

Szobanövényeit hetente tápoldatozza. A szobai ültető ládába vesse el az egynyári-, évelő és télálló növények magjait. Ha ezt már márciusban megtette, a fiatal növényeket ültesse cserépbe. Vigyázzon, hogy a gyökér ne sérüljön, és ne tegye sok fény hatásának, mert akkor túl gyorsan nőnek, és ernyedtt száruk lesz.

A fuksziát és a muskátlit (pelargonium) edzeni kell, és szép időben ki lehet vinni. Éjszakai fagy esetén azonban vissza kell vinni a helyiségbe.

MÁJUS

Vigyázzon, ha egynyári növényeit ki akarja ültetni, és a drága cserepes növényeit ki akarja helyezni. Tél király csak akkor hátrál meg, ha a fagyosszentek már elmúltak.

Általános kerti munka

Távolítsa el rendszeresen a gyomokat, a makacsabbakat szelektív gyomirtó-szerrel irthatja ki. Alkalmazásukkor fedje le a többi növényt (megfelel egy flakon, a közepén nyílással), mert ezek is elpusztulnak. Trágyázza meg növényágysait.

Növények

Még ültethet rózsákat és bokrokat.

Nyáron virágzó hagymás- és gumós növényeit a hónap folyamán kiültetheti.

Most már elvetheti a szabadföldre az egynyáriakat és az évelőket (mákfélék, a gyűszűvirág, harangvirág, árvácska, őszirózsa, szegfű, bűdöske, körömvirág, lobélia, százszorszép, különböző dísznapraforgók, mályvák és a szalmavirág). Ez a hónap alkalmas a kétynyáriak vetésére is, mint a nefelejts, az oroszlánszaj, szakállas szegfű stb.

Gyep

A mohás területeket szórja meg vas-szulfáttal. Ha az egész gyepfelületen mohát talál, törje fel a gyepet, árnyéktűrő fűmaggal vesse be újból. Soha ne nedves gyepen kezdje a munkálatokat.

Edénybe ültetett növények

A fagyosszentek után újból megültheti virágládáit, függő edényeit egynyáriakkal.

A nyáron virágzó hagymás és gumós növényei nagyon jól fejlődnek cserepekben és edényekben. Ültesse szorosabbra a hagymákat, mint szabadföldben. Az utoljára virágzó hagymákat elsőként tegye az edénybe, ezt követően a korán virágzó növényeket.

A különböző edénybe ültetett növények, mint az angyaltrombita (*Brugmansia*) és a bokros margaréta, már május közepétől kiültethető, lehetőleg borús időben.

Nyírás

A májusi hónap már alkalmas az örökzöld sövények nyírására (tiszafa, buxus, fagyal, fenyőfélék, életfa stb.). Augusztusig még nyírhatók, de a fiatal hajtások most könnyebben fejlődnek.

Új telepítés esetén csak a harmadik év után nyírja meg a díszcserjéket. A nyírásra mindig egy felhős, borús nap az alkalmas. Az elvirágzott rekettyebokrot a régi fás rész felett kell visszavágni.

Azokat a fákat, melyek a metszfelületen könnyeznek, mint a juhar és a nyír, most vissza lehet vágni.

Zöldségkert

Amennyiben felásta és megtrágyázta zöldségeskertjét, május elején elkezdheti vetni a különböző zöldségeket.

Elkezdheti termést ritkítani a prunusfélék esetében, mint a cseresznye, az őszibarack és a szilva. Vizsgálja meg az almafáit, van-e rajtuk lisztharmat. Azonnal vágja le a megfertőzött helyeket!

A ribizkeféléknél meg lehet kurtítani a hajtásokat, ha elérték a 10-20 cm-es hosszúságot, hogy a követ-

kező évben több virágrügy képződjön. Ellenőrizze, hogy van-e rajtuk levéldarázs; ezek pár nap alatt tarrá rágják az egész bokrot.

A házban

Szobanövényeinek adjon hetente tápanyagot, az öntözővízben feloldva.

Virágzás után a kontyvirághoz hasonló növények, valamint a sziklakerti pozsgások és kaktuszok tavasszal jutnak nyugalmi állapotra. Csak annyi vizet adjon, hogy a föld száraz és laza maradjon. Május közepétől kiteheti az előnevelt, nyáron virágzó hagymás és gumós növényeit.

JÚNIUS

Ez az első igazi nyári hónap. Sok ilyenkor a tennivaló, de annak az ideje is eljött, hogy élvezhessük munkánk gyümölcsét.

Általános kerti munka

A magasra növő téllálló növények mellé már most érdemes növénytámaszt helyezni. Fontos feladat a virágágysok trágyázása.

A tavasszal virágzó hagymás növények (tulipánok és jácintok) leveleit hagyni kell egészen elhalni, mielőtt a hagymákat kisedné a földből. A korán virágzó, burjánztatásra alkalmas növények, mint például a vadjácint, a gyöngyike, a krókus és a nárcisz a levelek elhalása után is a földben hagyhatók. Az elhalt leveleket csak akkor szedje le, ha már maguktól is könnyen leválnak a szárról.

Amikor tartósan szép, napsütéses az idő, az ágyásokat és minden más növényt hetente jó alaposan szükségessé locsolni.

A növények

Rózsát még most is ültethet, illetve hagymás, gumós növényeit kiegészítheti. Erre megfelelnek a dália, begónia, kardvirágok, a fréziák, cikóriák, az Áronvesszők, a boglárkák, a lépliliomok (Ixia) és a nagyon sokáig virágzó, fehér madártej. Ebben a hónapban olyan évelő növények is vethetők, mint például a nefelejcs, a feketekömény, az oroszlánszaj és a harangvirág.

Gyep

Vertikutálás (a gyep légáteresztésének javítása) és esetleges újravetés után simítsa el a felületet, és vágja le a gyep széleit. Ez könnyebben megy, ha a talaj kicsit nedves. Havonta egyszer gyeptrágyázzon. Napsütéses időszakban rendszeresen öntözni kell a gyepet.

Edényes növények

Az angyaltrombita (Brugmansia) – attól függően, hogy hol telelt át – már júniusban virágozhat. Helyezze a növényt lehetőleg nagy cserépbe, minél több hely van a gyökerek számára, annál több virág nő rajta.

Minden cserepes növényt naponta kell öntözni, tartós meleg idő esetén akár napi több alkalommal is. Hetente egyszer adjon folyékony trágyát vagy szórjon bio-trágyát a virágföldre.

Metszés

Metszeni mindig kicsit borús, felhős napon érdemes.

A június épp az ideális hónap az örökzöld cserjék metszéséhez.

Zöldségeskert

Ebben az időben szedhetők az első földieprek. A gyümölcsöt csészéjével együtt szedje le, így hosszabb ideig

eláll, és a növény sem penészedik meg. Csonthéjas fajtáknál, mint a cseresznye, barack és szilva leginkább ebben az időszakban biztosíthatja a szép termést a gyümölcsök ritkításával. Almafáit hetente ellenőrizze lisztharmat, almadarázs tekintetében. Ha szép és egészséges almákat és körtéket szeretne szüretelni, most távolítsa el a tömegével sűrűn egymásra nőtt gyümölcsöket.

A káposztát most lehet közvetlenül a szabadba vetni. Még most vethetünk tököket és lopótököt. Előbb a magokat langyos vízben áztassuk, így gyorsabban kicsíráznak. Vegyük figyelembe, hogy ezek nagy helyigényű növények, futtassuk őket felfele lécek mentén, vagy napsütötte kerítésnél.

JÚLIUS

Ez a hónap jelenti a perzselő nyarat, és ez mindenekelőtt sok locsolást jelent, lehetőleg hetente kétszer, hosszasan. A reggeli öntözés megóvjaa növényeit a gombabetegségektől. Élvezze a színeket és illatokat, s ha kevésbé szép az idő, elvégezhet néhány könnyű munkát a kertben.

Általános kerti munka

Távolítsa el az évelő cserjékről az elvirágzott virágokat, így nagyobb lesz a második virágzás esélye. Rózsáira tegyen egy kis rózsatrágyát, így gyorsabban megújulnak. A magas növésű növényeket kötözzze ki támasztórácsra, hogy megóvjaa őket a váratlan zivataroktól.

Növények

Mielőtt a cserepes növényeket (át)ülteti, merítse bele a földlabdájukat egy

vödör vízbe. Soha ne ültessen túl nedves talajba! Július elejétől szeptemberig ültetheti az ősszel virágzó évelőket és az őszi kikerics (Colchicum).

Nyírás

Vágja vissza az elvirágzott dísznövények hajtásait. Ha nincsenek fiatal hajtások, akkor közvetlenül a talaj fölé. Távolítsa el az elvirágzott rózsákat és a gyümölcsfák vízhajtásait (feltele növevényes hajtások).

Gyep

Ebben a hosszú napfényes időszakban ne nyírja túl rövidre a fűvet, különben megperzselődik (besárgul). Rendszeresen öntözze, tápozza, nyírja.

Edénybe ültetett növények

Öntözze őket naponta, nagy melegben napi kétszer is. Kivételt képeznek a pozsgások (succulensek), mint a kövirózsa és a szubtrópusi növények, mint a pálmaliliom (Yacca) és a törpepálma (Chamaeops), melyek egy napot is nyugodtan kibírnak víz nélkül. Öntözésre lehetőség szerint esővizet vagy állott vizet használjon.

Zöldségeskert

Túl nedves időben a vizes földön fekvő tökök megrothadhatnak. Tegyen védelemül egy kis szalmát alájuk.

Július közepéig vesse el a káposztaféléket.

Ha vetett már murkot egy korábbi időben, a legvastagabbakat most feldzsedheti. Tömje be a lyukakat, hogy megvédje a többi gyökeret a kártevőktől.

A különböző fűszernövényeket, mint a kapor és a kakukkfű, most le-

het leszedni, és megszáritani vagy lefagyasztani.

Teendők a házban

Az amarilis (Hippeastrum) július végétől, augusztus elejétől nyugalmi szakaszba kerül. Ekkortól már ne locsolja a növényt, és hagyja, hogy a levelek elszáradjanak, majd távolítsa el őket. Decemberben a hagymát újra el lehet ültetni.

Most lehet szedni a különböző gyógynövényeket, szárítani, vagy fagyasztani őket.

Mossa meg a leveles növények leveleit langyos vízzel és egy szivacs-csal. Rendszeresen szellőztessen. Lazítsa fel egy késsel a földet a növények gyökerén.

AUGUSZTUS

Használja a színnel és illattal teli kertet vagy a balkont kiegészítő „nap-paliként”, hogy a napot és a fülledt nyári estéket teljesen ki tudja élvezni!

Általános kerti munka

Tegyen a rododendron és az azálea gyökere fölé egy réteg árnyékoló anyagot, mert a felszín alatt futnak a gyökereik, így gyorsan kiszáradhatnak.

Ültetés

A mag, pl. a máké, a szarkalábé vagy a kikericsé, akár már zölden is érett lehet. Megszárithatja, és belső helyiségben tárolhatja a következő évig, de akár azonnal is elszórhatja a kertben, és így következő évben biztosan pompás virágai lesznek.

Szeptemberig elültetheti az ősszel virágzó hagymákat. Gondoljon az őszi kikericsre (Colchicum), de az

őszirózsát és az őszi krizantémot is elültetheti.

Metszés

Végezze el az összes formára vágást a cserjéknél, pl. a buxusnál és a fagyalnál. A leveleiket lehullató sövényeket e szezonban utolsó alkalommal metssze meg.

Rendszeresen vágja le az elhervadt virágokat a dáliaokról, begóniákról és kannákról. Ez stimulálja a további virágzást.

Távolítsa el a fölösleges gyümölcsöket az alma-, körte- és szilvafákról.

A bogyók leszedése után a cserjéket vissza kell vágni.

Gyep

Tartós meleg idő esetén rendszeresen permetezze vízzel a gyepet. Ha nyaralni megy, indulás előtt vágja jó rövidre.

Cserépben termesztett növények

Új cserepes virágok kialakításakor vegyen számításba olyan növényeket is, amelyek délen eltöltött nyaralására emlékeztetik, pl. a törpeoliva, a fügefácska vagy a törpepálma. Sőt még banán-növényt is lehet önállóan termesztetni.

Zöldséges kert

Ha a zöldséges kertjét ellátta tápanyaggal, körbeásta, stb., akkor elkezdheti a különböző téli zöldségek magvainak elszórását, pl. a téli spenótét, a különböző káposztafélékét is.

Ha a szezonban már korán elvette a gyökér-magot, akkor a legvastagabbakat már főlshedheti.

Az epret még mindig lehet szedni.

Fűszernövények, melyek inkább fagyasztásra alkalmasak: metélőhagyma, petrezselyem, zsálya.

SZEPTEMBER

A nyárnak még nincsen vége, és még olyan sok mindenben lehetünk örömeink. Az első harmatlepte pókháló, színes bogycók és pillangók, a különös őszi fény elgyönyörködtet, de vannak elvégzendő teendők is, melyekre figyelnie kell.

Általános kerti munka

A magvakat a következő évre be kell gyűjteni. A magokat száraz és hűvös helyen jól megszárítani, és aztán bent, papírtasakokban tárolni.

Távolítsa el az elhervadt nyári növényeket. Most kell kiválasztani a tavasszal virágzó hagymákat és új tervek készíteni. Amennyiben új rózsafajtákat akar beszerezni, akkor most nézzen körül.

Növények

Lombhullató bokrokat, rózsákat és fákat most kell ültetni, akárcsak az újonnan vásárolt cserjéket. A talaj most még meleg, ezért gyorsan új gyökerek képződnek. Ne felejtse el tavasszal virágzó virághagymákat ültetni. Szórja ki a hagymákat lazán a kezéből és ültesse el ott, ahová azok kerültek. A díszkáposzta, a fagyűrű árvácska és a bogycótermő cserjék ültetésével kertjének télen is több színt adhat. Zölden maradó cserjéket, fenyőket és kúszó növényeket ebben a hónapban lehet ültetni.

Visszavágás

Az elvirágzott hortenziákat ott lehet hagyni, szép téli látványnak, de

le is lehet szedni, és a házban megszáritani. A sövényeket, mint a ligusztrum, a gyertyán és a fenyőfélék, most meg lehet nyírni. Vágja a cserjét kúposan. A levágott buxuságakat most ledugványozhatja.

Gyep

A késő nyár az ideje annak, hogy a gypet alaposan ápolja, vagy egy új gypet létesítsen. A gyorsabb komposztálás érdekében szórjon egy vékony réteg levelet a gypre, és menjen át rajta a fűnyíróval. A lenyírt fűvet a felaprított levélnyesedékekkel együtt ossza szét az ágyásokban. A tél beállta előtt utoljára trágyázza meg, hogy télen lehetőleg zöld legyen a gyp. A mohaképződést most jól meg tudja szüntetni.

Zöldségeskert

Szedje ki a petrezselymet és a más, fagyra érzékeny fűszernövényeket, és cserépbe ültetve tegye a konyhába, hogy egész télen kéznél legyenek. Ha a paradicsom és a tök szeptember végén még nem érett, vigye be a házba utóérésre.

A körték akkor érettek, ha a szárán elfordítva le tudja azokat venni. Szedje fel a lehullott gyümölcsöket, ez megakadályozza a penész okozta betegségeket. Ha egy meleg napon szüretelt, hagyja a gyümölcsöt egy éjszakára lehűlni, mielőtt végleg tárolná.

Most kezdheti el a különböző gyümölcsfák ültetését.

A málna utolsó szürete után vágja le a letermett hajtásokat egészen a talaj szintjéig, ez a tőhajtások képződését nagyban elősegíti. Szeptember közepétől a szedret is lehet szüretelni.

A házban

A saját kertből szedett virágcsokor tovább tart, ha pl. a rózsát srégen vágja le, vagy a dália szárát rövid időre meleg vízbe teszi. Legjobb, ha kora reggel szedi a vágott virágot. Soha ne tegye a virágcsokrot érett gyümölcssel teli tál mellé, mert elhervasztja a virágokat.

OKTÓBER

Gyönyörű bogyók bújnak elő. Az őszi lomb szinkavalkádja megszépíti a ránk váró kerti munkát is. Az idő napos és meleg lehet, azonban éjszaka fagyok is előfordulhatnak.

Általános kerti munka

A kemény telet tűrő növényeket készítse fel a télre, úgy, hogy metssze vissza, és ahol szükséges, védje őket. Az elhullott faleveleket szedje össze, hogy a növényeit, rózsáit és sövényeit ezekkel is védhesse.

Növények

Azokat a telet tűrő növényeket, amelyek túl nagyra nőttek, esetleg ássa ki, metssze meg, és a legfiatalabb (külső) hajtásokat ültesse el.

Nagy ládában vagy cserepekben a magasabb növények hónapokig is megtartják színeiket, ezért a legkésőbb virágzó hagmákat ültesse el elsőként, egy réteg földdel fedje be, csak aztán ültesse el a korábban virágzó hagmákat.

Gyep

Különösen ebben az időszakban érzékenyen reagál a gyp a hosszúlábú szúnyogok lárváira, mert ezek

megeszik a gyökeret. Időben szórja szét a szúnyogirtó szert.

A gyepek különböző gombás betegségekben is szenvedhetnek, például a boszorkánygyűrűben. Első jeleit úgy lehet felismerni, hogy karika formájú jelek jelennek meg a növekvő fűszálakon. A boszorkánygyűrű ellen mohagátlóval lehet védekezni.

Cserepes növények

Néhány kinti cserepes növény némi védelemmel akár -12° C-ig is a szabadban maradhat. Az edényt bélelje ki egy réteg fóliával (vagy, bár kevésbé dekoratív, az egész edényt is becsomagolhatja). Aztán helyezzen a gyökér köré egy réteg szerves kerti hulladékot vagy szalmát.) Nagyon kemény fagy esetén a bokrokat átmenetileg szintén be lehet fóliába tekerni. A muskátlikat (geranium), a fuksziákat és punicákat kicsit metssze vissza, és tegye őket

Mi mennyit veszít a súlyából?

Súlyából veszít beszáradás következtében, 9-12 hónap alatt a búza és a rozs 1-2 százalékot, az árpa és a zab 2-3 százalékot, a hüvelyesek 2-4 százalékot, a burgonya 8-10 százalékot, a répa prizmában 8-10 százalékot, a széna 8-10 százalékot, a repce 6-8 százalékot, a lófogu csöves tengeri 8-15 százalékot, a közönséges magyar tengeri 7-11 százalékot, az apró, keményszemű tengeri 5-7 százalékot; 100 kilogramm csöves tengeriről, a fajta szerint változóan, körülbelül 75-90 kilogramm szemet lehet kapni morzsoltan – olvashatjuk az 1936-os Szarvasi Évkönyvben.

száraz, hideg és világos helyre, illetve öntözze meg, hogy a kiszáradást megakadályozza.

Zöldségnövények

A szabadon maradt virágágásokat ássa fel. A friss és a félig felbomlott műtrágyát a hónap végén ki lehet szórni.

A házban

Természetesen nem csak a kertben lehet hagymákat ültetni, hanem a házban a korai ültetések kellemes foglalatosságot ígérnek. Az egyszerű alkalommal használt hagymákat vízben is fel lehet nevelni.

NOVEMBER

Bár a november még gyakran megajándékoz minket egy rövid nyárutóval, mégis ebben a hónapban is teljes „fagyvédelmet” kell tartanunk kertünkben. Ahogy az utolsó nyárvégi virágok virágoznak, a kert még pompás látványt nyújthat.

Általános kerti munka

A télálló növényeket fedjük be lombokkal, komposztal vagy trágya és tőzeg keverékével. A zölden maradó sövényeknél tartsuk annyira nedvesen a talajt, amennyire lehet. A rózsákon bugyoláljuk be az oltás helyét szalmával vagy trágya és levél keverékével.

Növények

Amíg nincs fagy, még novemberben is lehet bokrokat, rózsákat és télálló növényeket ültetni. Fedjük be újonnan ültetett növényeink tövét lombtakaróval, istállótrágyával vagy más szerves anyaggal. Ezzel megakadályozzuk a talaj kiszáradását, vé-

delmet biztosítunk a fagy ellen, és serkentjük a növekedést.

Metszés

Ha sövényeink túl szélesek lettek, akkor erőteljesen vissza kell metszeni őket. Ez éppúgy vonatkozik az örökzöld sövényekre, mint lombhullatókra, a tűlevelűekre azonban nem, mivel ezek általában nem hajtanak ki az idős fából.

Gyep

Távolítsuk el az utolsó lehullott leveleket. Mielőtt megkezdődik a tél, a gyepet még egyszer nyírjuk meg, és tözeggel, trágyával hintsük meg.

Nyári hagymások kiásása

Az álló dáliaak, begóniák és a kanafélék októberben még erőteljesen virágoznak, és ha azokat még nem ástuk ki a földből, itt a legfőbb ideje. Rázzuk le a földet, és távolítsuk el a sérült részeket. Hagyjuk a növényeket védett helyen száradni.

Minden fagyérzékeny, ládába ültetett növényt be kell hoznunk.

Mihelyt a gyümölcstermő bokrok elhullatták leveleiket, ezeket úgynevezett fiatalító metszéssel kell megmetszeni.

Némely kelkáposztafélék a földben hagyhatunk, így a díszkelkáposzta némi szint ad téli kertünknek.

A fiatal gyümölcsfákat november közepén ültethetjük el a kertben. Ha van még levél rajtuk, ültetés előtt távolítsuk el.

A házban

A bent áttelelő cserepes növényeknek, fuksziának, gerániumnak kevés vizet adjunk.

November végén az első, októberben előszáritott virághagymákat behozhatjuk a szobába.

DECEMBER

A december téli hónap, amikor is a fagy harapós lehet.

A megelőző intézkedések elvégzésére, pl. a fagyérzékeny fajták

Wass Albert: A szív

Nézted már a Szent-Anna tó vizét?
Milyen titokzatos, milyen sötét.
Semmit se látsz,
csak olykor egy-egy furcsa
csillanást,
amint ezüst halak
suhannak mélységein át...
De olykor hirtelen
jön valami eltévedt sugár;
zöldes világra gyújtotta
lent a mélyt,
s a mélynek vége nincs sehol, sehol...
Olyan a szív is,

*mint a Szent-Anna tó
titokzatos vize.*

*Elnézed néha: zörgő kis doboz,
furcsa, lecsukott.*

*Hogy mikor, nem tudod:
de néha jön egy bomlott pillanat,
kitárul a mély, olyan szörnyű mély,
hogy előtte szédülve megállsz,
s imádkozol: Miatyánk, Szerelem
szenteltesse meg a Te neved...*

*Nézted - e már tavaszi
napsugárban*

*a Szent-Anna tó
haragoszöld vizét?*

Nézted már a kedvesed szívét?

(1929. május 23.)

letakarására decemberben van az utolsó esély.

Általános kerti munka

Ellenőrizze kerti készülékeit, takarítsa meg azokat, a mozgó alkatrészeket zsírozza meg. Éleztesse meg metszőollóját. Távolítsa el a faleveleket az ereszcsontról. Távolítsa el a vastag hórétet a kihajló ágokról vagy a cserjéről, hogy ne törjenek le.

Metszés

Amíg nem fagy, megmetszheti fáit. A bogyós kúszónövényeket és cserjét vágja formára. A nyáron virágzó cserjéket most nem szabad metszeni.

Gyep

Fagyban ne sétáljon át a gyepen, mert tönkretelheti azt.

A cserépben lévő növények

Kéves vízzel locsolja meg a bent telelő, cserépben lévő növényeit, a fuksziákat, és a muskátlikat (pelargonium).

A formára vágott, cserépben lévő buxus és fagyal kint is teletethető. Ne felejtse azonban olykor-olykor meglocsolni azokat. Nagyon kemény fagyban átmenetileg védheti a cserjéket fóliával.

A házban

Az előnevelt tavaszi hagymák, pl. a tulipán, a jácint és a nárcisz új hajtásokat hoznak.

A gyógynövények hatóanyagai

Alkaloidok: általában bódító, fájdalomcsillapító, izgató és élénkítő hatásúak (*anyarozs, beléndek, fecskefű, mákgubó, maszlag, nadragulya, őszikeric*).

Cserzőanyagok: bélhurut oldására és vérzéscsillapításra használják (*tölgy, nyír, vadgesztenye*).

Glukozidok: szív működést szabályzó, izzasztó, vizelet elhajtó, hashajtó hatású anyagok (*piros gyűszűvirág, tavaszi-héricsfű, gyöngyviráglevél*).

Illóolajok: emésztést serkentő, gyulladást gátló, izzasztó hatásúak (*ánizs, borsmenta, cickafark, édeskömény, fodamenta, kakukkfű, kamilla, koriander, zsálya*).

Keserű anyagok: emésztést serkentő, étvágyjavító, gyomorerősítő hatásúak (*benedekfű, ezerjófű, fehér üröm, kálmosgyökér, tárnicsgyökér*).

Szaponinok: nyálkaoldó, felszívódást elősegítő, köptető hatású anyagok (*iglicgyökér, kankalinyökér, szappangyökér*).

Szénhidrátok: gyulladást csökkentő és bevonóanyagok (*bodza, édesgyökér, gyermekláncfű, hársfavirág, papsajt, zilizgyökér*).

Vitaminok: A-vitamint a sárgarépa és csonthéjas gyümölcsök, B-vitamint a gabonamagvak, C-vitamint a friss gyümölcsök, csipkebogyó, paprika, E-vitamint a gabonafélék csíraolajából nyerünk.

Április 1-je, az ugratások napja

Örök érvényű igazság, hogy másokon nevetni könnyebb, mint magunkon. Az április elsejei tréfákozás annyira népszerű szokássá vált, hogy manapság már valódi sikerélményt jelent bolondját járítani valakivel ezen a napon, és mindig akadnak gyanútlanul csapdába sétáló áldozatok.

Nehéz lenne eldönteni, melyik tréfa bizonyult eddig a legsikeresebbnek, mégis díjat érdemelne az a rémhír, melyet a népszerű belga Skynet internetszolgáltató agyalt ki 2006. április elsején. A hír szerint a háromnyelvű ország kormánya hivatalosan betiltaná a nyilvános viccelődést a flamandok és vallonok közti növekvő feszültség miatt. Nosza, csattogtak is a billentyűzetek szerte az országban: gyűlte a felháborodásnak hangot adó bejegyzések, percről percre nőtt a portál látogatottsága.

Ha léteznének igazi szakértők a témában, biztosan dobogós lenne az amerikai Burger King étteremlánc is az 1998-ban „elsütött”, balkezeseknek kifejlesztett hamburgerével, mely arról lett híres, hogy a benne lévő ízesítők és

szószok csakis a jobb oldala fele csorognak ki. És az is csak Amerikában lehetséges, hogy a kuncsaftok után is nagy érdeklődést mutattak az új termék iránt.

A BBC furfangosságát is nehéz lenne fölülmutatni: 1957-ben, bolondok napján páratlan spagetti-termést betakarító svájci mezőgazdászokról készített riportot, mely nyomán tekintélyes számú tévénező telefonált e különleges spagetti cserje szaporítási lehetőségei után érdeklődve. Ettől fellelkesülve, a brit televíziós társaság tavaly az évről évre Antarktiszból az amazonasi dzsungelbe vándorló pingvinekről készített dokumentumfilmet.

Az áprilisi „bolondozás” eredete nem tisztázott. Talán a bolondos áprilisi időjárásból ered. Egyik magyarázata szerint kelta népszokás volt, hogy április elején vidám, bohókás tavaszi ünnepeket ültek. Más magyarázat szerint IX. Károly francia király egyik rendeletéből ered, aki 1564-ben az újesztendő április 1-jéről január 1-jére tétette. Azok, akik nem tartották vele a lépést, gúny tárgyává váltak.

Talán az egyik legrégebbi tréfát Toulouse grófja, XIV. Lajos francia király fia eszelte ki, aki áldozatul Gramont márkát választotta. Március 31-ének éjszakáján, mialatt a márki aludt, ruháinak minden darabját szűkebbre varratta. Reggel a márki fel akarta húzni a nadrágját, de nem fért bele. Riadtan nyúlt mellénye után, ám nem tudta begombolni. Ugyanígy járt a kabátjával is. Javában küszködött, amikor rányitotta az ajtót az egyik cinkostárs: „Az istenért, márki, mi történt önnel? Egészen meg van dagadva!” A márkiról gyöngyökben hullt a veríték, hogy miféle furcsa és borzasztó betegség üthetett ki rajta. Orvosért futtattak, az orvos pedig – aki szintén beavatott volt – megvizsgálta, receptet írt, és gondterhelten távozott. Elszaladtak a recepttel a gyógyszerészhez, aki visszaküldte, hogy nem érti. Nem is érthette, mert ez volt ráírva latinul: „Accipe cisalia et dissue purpunctum”. Vagyis: „Végy ollót, és vágd fel a mellényedet!”

Az április elsejei tréfáknak, beugrásoknak se szeri, se száma, a megré-
fált áldozatokat a franciák és az ola-
szok áprilisi hálnak (poisson d'avril – il
pesce d'aprile) csü-
folják. Ezen a napon
a mit sem sejtő
áldozatoknak papír-
ból kivágott halat
akasztottak a hátára,
és „Poisson d'avril!”
kiáltásra jól kikacag-
ták. A skótoknál a be-
ugratott áldozatokat
áprilisi kakukkoknak
(gowk) hívják, mivel
náluk a kakukk a tök-
filkókat jelképezi.

Az angol, fégyelme-
zett humornak meg-
felelően Nagy Bri-
tanniában, Ausztráliában, Új-Zélandon
és Kanadában az áprilisi tréfalcozást
illik befejezni, mielőtt a nap delelőre

jár, s aki délután próbálkozik
az átveréssel, automatikusan az ál-
doz-
tok kategóriájába kerül. Nem így

**Ciccionalona is „eljótt”
a Vigadóba**

Írországban és az E-
gyesült Államokban,
ahol kora hajnaltól
estig folyik a bolon-
dozás.

A magyar népha-
gyományban ez a nap
a szerencsétlenebbek
közül való. Ilyenkor
kellett futó növénye-
ket – babot, dinnyét,
tököt – ültetni, hogy
hosszúra és szépre
fejlődjön a növény.
Nálunk a bolondozás
tradíciója inkább a
pünkösdi királyvá-
lasztáshoz kapcsoló-
dik, az áprilisi átveré-

sek csak a huszadik században váltak
szokássá, s azóta egyre nagyobb nép-
szerűségnek örvendenek.

*A maga során a Székely Hírmondó is több alkalommal megré-
falta már
kevesbé körültekintő olvasóit. Hol a legendás magyar pornóstár, Ciccio-
li-
na érkezését adta hírül, természetesen április 1-re időzítve (üdvözlésére
nagy tömeg verődött össze a kézdivásárhelyi Vigadóban); hol a „lengyel
autóipar csodájának” kipróbálására kínált lehetőséget (ez abból állt, hogy
az „érdeklődő” beülhetett a Vigadó akkori igazgatónőjének ütött-kopott
Polski Fiatjába), hol pedig „ingyenes benzinjegyeket” osztott szét egy
„külföldre távozott és hirtelen meggazdagodott honfitársunk jóvoltából.”
(A benzinjegyeken apró betűvel írta: beválthatók bármelyik iraki töltőál-
lomáson – ott, ahol éppen javában dúlt a háború akkoriban.)*

*A legjobban sikerült átverés áldozata azonban Ferencz Attila, a céhes
város akkori alpolgármestere, a Vigadó jelenlegi igazgatója. A Székely Hír-
mondó és a Polyp Televízió stábja a sportminisztérium államtitkárának
látogatását „szervezte meg” Kézdivásárhelyre. Az államtitkár (egy sep-
siszentgyörgyi román színész) rendőri kísérettel érkezett a városházára, és
szerepét annyira jól játszotta, hogy az alaposan ráncba szedett, illetve
kérdőre vont alpolgármester a pezsgősüveg pukkanásakor se akarta elhin-
ni: csupán április 1-jei tréfáról van szó...*

Erkel Ferenc-emlékév

2010. november 7-én ünnepeljük a nagy zeneszerző születésének 200. évfordulóját, illetve 165. évfordulóját annak, hogy Erkel Ferenc megnyerte a Himnusz megzenésítésére kiírt pályázatot. Ennek apropóján a Nemzeti Évfordulók Titkársága 2010-et Erkel Ferenc-emlékévvé nyilvánította.

Az ismert zeneszerző, a nemzeti opera megteremtője Gyulán született 1810. november 7-én. Dédapja (Vilmos), nagyapja (idős Erkel József) és édesapja (ifjabb Erkel József) jól képzett muzsikusként voltak. Az ifjú Ferenc tízéves korában már néha helyettesítette az apját az orgona padján. Nagyváradai és pozsonyi tanulmányai után alig múlt tizenhét éves, amikor házi zenetanárnak szegődött Kolozsvárra. Zenei pályája zongoraművészként kezdődött, alkalmanként vezényelt, és zeneszerzéssel is kereste kenyerét. 1834-ben mutatkozott be Pesten először, alig egy évvel később fel is költözött, és Pesten telepedett le. Több színháznál volt karnagy, majd 1837-től harminc éven át első karmester és zenei vezető volt a Pesti Magyar (később Nemzeti) színháznál.

1838-ban megismerkedett a kiválóan zongorázó Adler Adéllal, akit 1839. augusztus 19-én feleségül vett. Ezáltal veje lett a Budavári Koronázó Főtemplom illusztris karnagyának, Adler Györgynek. Első operája, a Bátor Mária 1840-ben készült. 1844-ben mutatták be a Hunyadi László című történelmi operáját, majd megnyerte azt a pályázatot, amelynek köszönhetően ő zenésíthette meg Kölcsey Himnuszát. Erkel Ferenc szerzeménye azóta is a Magyar Nemzet és a Magyar Köztársaság Himnusza.

Erkelre súlyos terheket rótt az 1848-as forradalom. Nem vett ugyan részt a harcokban, de zenéje gyűjtő szimbólum volt.

A szabadságharc után a főváros hangversenyéletének fellendítésén fáradozott, többek között az ő irányításával alakult meg 1853-ban a Filharmóniai Társaság, 1861-ben pedig bemutatták leghíresebb operáját, a Bánk Bánt.

Az 1875. október 14-én megnyílt Zeneakadémia elnöke Liszt Ferenc, első igazgatója Erkel Ferenc lett, a 1884-ben megnyílt Operaház tiszteletbeli főzeneigazgatóvá választotta. 1890-ben, 80. születésnapján lépett utoljára pódiumra, 1893. június 15-én hunyt el, a Kerepesi úti temetőben helyezték örök nyugalomra, sírjánál a Himnusszal búcsúztatták.

Erkel Ferenc mind a kortársak, mind az utókor szakírói szerint is mesteri szintű sakkjátékos volt.

Az 1850-es évek közepétől a magyar sakkozók rangelsőjeként, később is a magyar sakkélet vezéralakjaként tartották számon. 1859-ben visszavonult az aktív játéktól, ám a magyar sakkozók három évtizeden át atyjuknak tekintették. Visszavonulása után a pesti és budai sakkélet szervezőjeként jeleskedett.

Van-e értelme az óraállításnak?

Az óraátállítást az első világháború idején, az Egyesült Államokban alkalmazták először, jelentős energia-megtakarítás reményében. Azóta többször eltörölték, 1980-tól azonban évente kétszer ismét átállítjuk az órákat. Mára bebizonyosodott, hogy a téli-nyári időszámítás energia-megtakarítás szempontjából egyáltalán nem célravezető, sőt, igencsak megbolygatja mindennapos ritmusunkat is.

Aki utazott már távoli országokba, tudja, hogy akár egy hétre is szükség lehet ahhoz, hogy akklimatizálódjunk az időeltolódáshoz, és szellemileg, fizikailag ugyanazt a teljesítményt nyújtjuk, mint idehaza. Az óraátállítás mindnyájunkat érint, és életkorunktól, egészségi állapotunktól függően reagálunk rá.

Többször is bebizonyosodott, hogy energiatakarékosság szempontjából teljesen fölösleges az óraátállítás, ezért az Európai Bizottság német képviselője, Herbert Reul kampányt indított a téli-nyári időszámítás eltörléséért. A bajor kormány támogatja a képviselő elképzeléseit, és különféle vizsgálatokkal segíti a munkáját. Egy, az orvostudományi egyetemen végzett kutatás megerősítette, hogy a hatvanperces átállítás nemcsak az energiafogyasztásra, de az emberi szervezetre is kedvezőtlenül hat. Az átállás első napjaiban jelentősen csökken a reakcióképességünk, nehezebben tűrjük a stresszt, és gyakrabban kínozz bennünket fejfájás, fáradtság. Az időeltolódás vegetatív zavarokat és egészségi állapotgyengülést eredményez, ami egyaránt érinti az újszülött babákat, az időseket és a betegeket, akik különösen nehezen viselhetik az átállás időszakát.

A magas vérnyomás, a cukorbetegség és számos egészségügyi probléma kezelése során lényeges, hogy a betegek időhöz kötött gyógyszereiket. A hormonháztartás napi ciklusára épülnek a különféle hormonális kezelések is, melyek során szintén fontos, hogy a gyógyszerek meghatározott időben jussanak a szervezetbe. A kínai orvoslás szerint a csí áramlása kétóránként változik a szervezetünkben, ezért az óraátállítás a kínai gyógyászatban jártas akupunktőr vagy gyógynövényes és páciense számára is megnehezítheti a terápiát.

Az epe bántalmaira összeállított teát például akkor kell elfogyasztani, amikor az érintett szerv meridiánján áramlik a csí, erre pedig az óraátállítás környékén különösen oda kell figyelni. A homeopátiás gyógyszerek is energiaszinten hatnak, időhöz kötöttek.

Ráadásul a homeopátiában az anamnézis felvétele során is lényeges kérdés, hogy a tünetek hány óra körül erősödnek föl, vagy a beteg mikor érzi jobban magát – a megfelelő szer kiválasztása szempontjából tehát nem mindegy, hogy kettő és három között vagy három-négy óra körül érezhető-e romlás vagy javulás.

Jobb város, jobb élet – Sanghaj-expo 2010

Nyolc hónap alatt 160 km metróvonalat építenek Sanghajban, hogy a 2010-es világkiállítás könnyen megközelíthető legyen az előrelátott 70 millió látogató számára. A XXI. század városi fejlődését bemutató nemzetközi kiállítás 2010. május 1-október 31. között zajlik. Az innováció és az interakció központja lesz.

A sanghaji 184 napos expón 200 ország és nemzetközi szervezet vesz részt. A szervezők 70 millió látogatóra számítanak. Ez az első olyan világkiállítás, amelynek témája a város, a virágzó városi lét. Jelmondata: „Jobb város – jobb élet”, amit Sanghaj saját alapelvként igyekszik megvalósítani. A cél a XXI. századi környezetbarát városi élettér kialakítása a fenntartható fejlődés jegyében. A kék ég, a zöld fű, a tiszta víz biztosítása központi kérdés lesz, mint ahogy az is, hogy miként gondoskodhatnak az emberiség fenntartható fejlődéséről.

Albert herceg, az első világkiállítás kezdeményezője és elnöke 1851-ben Londonban azt jósolta: „a rendezvény valóságghú képet nyújt az emberi nem magas színvonalú fejlődéséről, valamint irányt mutat a népek és nemzetek kultúrája és anyagi tevékenysége fejlesztéséhez.” Albert herceg gondolatával egyetértésben Kína 2010-es mottója: „Bár a nemzetközi kiállítás időtartama 6 hónap, hatással lesz a következő 60 év fejlődésére.”

A világkiállítások eredete az országos kiállítások francia hagyományaira nyúlik vissza, amelyek közül a legnagyobb az 1844-ben Párizsban rendezett Francia Ipari Kiállítás volt. Londonban valósult meg az első valódi

nemzetközi vásár, a londoni Hyde Park Kristálypalotájában, 1851-ben, amely Minden nemzet iparának alkotásaiból rendezett nagy kiállítás (Great Exhibition of the Works of Industry of All Nations) néven a gyártott termékek első nemzetközi seregszemléje volt. Legutóbb 2008-ban tartottak nemzetközi expót a spanyolországi Zaragozában, Sanghaj után pedig a Dél-koreai Yeosu és az olaszországi Milánó következik 2012-ben, illetve 2015-ben.

Az épületek (pavilonok) többsége ideiglenes, és az esemény után lebontják azokat. Figyelemre méltó kivételt képeznek ez alól a tornyok és egyéb különleges építmények, melyek közül a leghíresebb az Eiffel-torony, amit az Exposition Universelle (1889) alkalmából emeltek, és Párizs legismertebb jelképe lett. Meglepő módon néhány kortárs kritikus a kiállítás után a torony lebontása mellett emelt szót. Más, nemzetközi vásárok alkalmával bemutatott egyedi építmények: az első vilámlamos üzemű vasút (Berlin, 1879), a Louisiana-emlékmű (1907), a San Francisco-i Szépművészeti Palota (1915), a berlini Hansa-negyed (1957), a brüsszeli Atomium (1958), a Seattle-i (Washington) Space Needle torony (1962), a montreali Habitat 67 lakóegyüttes (1967), az oszakai Naptorony

és a Holdkő, a Karlheinz Stockhausen-tervezte gömbpavilon (1970), a Knoxville-i Sunsphere torony (1982) és a sevillai La Cartuja szigete, szórakoztató központ (ahol bemutatták az István, a király c. magyar rockoperát is, 1992).

Románia 1989 óta jelen volt minden világkiállításon, 2009-től a külügyminisztérium felelős a pavilon megtervezéséért és kivitelezéséért. A 2010-es kiállítás általános megbízottja Nagy Ferdinánd államtitkár-helyettes. A „zöld város” koncepciót megjelenítő zöld, alma alakú román pavilon (egy 21 éves építész munkája) alapkövét 2009 augusztusában tették le az előjárók Sanghajban. A Horvátország, Ausztrália, Luxemburg és Hollandia szomszédságában felépülő, 2000 négyzetméter területű létesítményben többfunkciós terek kapnak helyet, köztük vetítőtermek, színpadok, éttermek, valamint egy kilátó. A fiatal építésznő

A Gömböcöt a Cambridge-i Egyetemen is kiállították

tervét több mint negyven pályamű közül választották ki.

Magyarország pavilonját két magyar tudós (Domokos Gábor és Várkonyi Péter) alkotásának koncepciójára építi, éspedig a Gömböcére (lásd a keretes írást), mely a világ első olyan homogén anyagból készült tárgya, ami minden helyzetben a talpára áll. Azaz: jó kelfeljancsi módjára, bárhova is fordítjuk, mindenképpen visszatér a „fenekére”!

A székelyföldi vállalkozók is részt vehetnek a világkiállításon, amennyiben termékeik eleget tesznek a szakminisztériumok által megszabott kritériumrendszernek. 1896-ban a komandói kisvasút, azaz Sikló miniatűr változata is eljutott a budapesti millenniumi kiállításra, ahol nagy sikert aratott érdekes, gravitáción alapuló működésével, egyedülálló szerkezetével. A sikló azóta is unikumnak számító ipartörténeti műemlék.

Az egyik legtekintélyesebb tudományos folyóirat, a Mathematical Intelligencer 2007 eleji számának címlapján egy magyar találmány képe jelent meg. Ilyesmi utójára 1979-ben fordult elő magyar felfedezéssel – az a Rubik-kocka volt! Két magyar tudós (Domokos Gábor és Várkonyi Péter) megalkotta a világ első olyan tárgyát, amely homogén anyagból készült, és minden helyzetben a talpára áll! Az idom, amelyet létrehoztak, egy amorf tárgy, mely leginkább egy teknősbéka páncéljához hasonlít, sőt, mint azóta kiderítették, egy bizonyos teknősbéka fajjal, a magas páncéllal rendelkezőkével rokon, ezek a teknősök ugyanis a Gömböc alakjához meglepően hasonló burkot növesztettek, amely segíti őket a visszafordulásban, ha kibillennének az egyensúlyukból. A Gömböc az első ismert homogén test, melynek egy stabil és egy instabil, azaz összesen két egyensúlyi pontja van. Bizonyítható, hogy ennél kevesebb egyensúlyi helyzettel rendelkező test nem létezhet.

Marsigli gróf rovásnaptára

A székely rovásírás egyik legfontosabb, leghosszabb emléke, egy feltehetően XIII. századi eredetű botnaptár másolata, amelyet a törökök által megszállt Buda ostromát irányító Luigi Ferdinando Marsigli hadmérnök másolt le Erdélyben 1690-ben. A másolatot ma Bolognában őrzik.

A naptár az állandó egyházi ünnepeket és a szentek névünnepét tartalmazza. A kéziratlapokon két sorban szerepel rovásszöveg, amely az ünnepek nevét adja meg. A rovás-sorok jobbról balra haladnak. Az ünnepek fölött rovátkák mutatják, hogy hány nap múlva lesz a következő ünnepnap – ezek a rovásboton lévő rovátkák megfelelői lehetnek. A rovásbetűs sorok alatt található a latin ünnepnevek, az alatt pedig a latin betűs magyar ünnepnevek, amelyet Marsigli egy székely segítségével készített.

A naptáron túlmenően a Jézus életével kapcsolatos bibliai város- és személynevek, egyszerűbb katekizmusi ismeretek, vegyes feljegyzések (egy áthúzott szöveg) és egy ábécé is található a feljegyzésekben. A rováspálca egy-egy oldaláról származó jelek két lapot töltenek meg Marsigli gróf papírra írt másolatán. Ennek megfelelően egy-egy papírlapon a rovásbot valamelyik oldalának a fele található meg (két sorban).

A botnaptár a rövidítéses (hangzó-ugrató, ligatúrák) írás példáinak valószínű tárháza. A 46 ligatúrának (jelösszevonásnak) köszönhetően a rovásbot mintegy fél méterrel rövidebb, és a jelek számát tekintve 38%-os megtakarítást ért el. Forrai Sándor mutatta ki, hogy a rovásírás

rövidítési rendszere ugyanolyan elvi alapokon épül fel, mint a napjainkban használt modern magyar gyorsírás. Például az Albert ligatúra egyetlen jellel rögzíti ezt a nevet, azaz szójelet alkot.

Varga Géza szerint a rovásnaptár „Hálát agyunk Tennek hogy adta!” mondata megőrizte a magyar ősvallás istenének eredeti Ten nevét, és ezzel eldönti isten szavunk eredetének kérdését, amely a finnugrista nyelvészet számára máig megoldhatatlan nehézséget jelent. „Beláthatóvá teszi, hogy a magyar isten szó ’ős Ten’ értelmű összetétel, amelynek második tagja a kínai tien ’isten, ég’ szó, az etruszk Tin/Tinia istennév, és az indián Tenochtitlán városnévben rejtőző Tenoch név rokona. Ebből a magyar nyelv- és vallástörténet kezdeteire vonatkozó fontos megállapítások következnek, mert az etruszk, kínai és indián kapcsolatokat legjobban egy kőkori eredet feltételezésével lehet magyarázni.”

A rovásnaptárt Marsigli jegyzetei alapján előbb Sebestyén Gyula próbálta meg rekonstruálni. Ez végül csak Forrai Sándornak sikerült, aki három pálcára rótt változatát is elkészítette a botnaptárnak. A rekonstruált botnaptár másfél méter hosszú.

EHETŐ VADNÖVÉNYEINK

JANUÁR

Feketenadálytő: a népgyógyászatban a Csontforrasztó – igen sokat mondó – nevet kapta, nem is véletlenül: az egyetlen gyógynövény, amely külső kezelés által is közvetlen a csonthártyára képes hatni. Persze szépányánkat nem ez érdekelte, hanem hogy a törött csontot hipp-hopp „megforrasztotta” – ami a normál gyógyulási időtartam hatodát (!) jelentette. A feketenadálytő hatóanyaga a levelében és a gyökerében található, ám ez utóbbi sokszoros mennyiségű.

Nadálytő bundában: a nadálytőleveleket palacsintatésztába mártjuk, zsírban hirtelen kisütjük. A leveleket előzőleg nem szabad megmosni, ezért csak frissen szedett, tiszta leveleket használhatunk fel.

Nadálytősaláta burgonyával. 25 dkg nadálytőhajtást megtisztítunk, apróra vágunk, puhára főzünk. Ugyanakkor 25 dkg burgonyát is héjában megfőzünk. Miután lehűlt, megtisztítjuk, és szép karikákra vágjuk. 2 tojást keményre főzünk. A vizet leöntjük a nadálytőhajtásról, lehűtjük. Tálban előkészítünk két kanál olajat, 1 dl tejfölt, kávéskanál ecetet, két tojássárgát. Ízlés szerint megszózzuk, maréknyi összevágott me-

télőhagymával megszórjuk, jól összekeverjük. Erre a salátalére ráteszünk előbb egy sor burgonyát, azután egy sor nadálytőhajtást, egy sor kemény tojást. Ezt ismételjük. Fogyasztás előtt jó, ha a salátát néhány óráig állni hagyjuk, hogy jól magába szívja a salátalevet.

FEBRUÁR

Martilapu: kiváló gyógynövény légzőszervi betegségek esetén, de alkalmazzák rekedtség, köhögés ellen is. Köptető és gyulladáscsökkentő hatású. Fejfájás ellen a kifejlett leveleket a bolyhos oldalával borítsuk a homlokunkra. Ajánlatos a levelek gyakori cseréje. Helyi gyulladások ellen a leveleket összetörjük, tejszínnel összekeverjük, majd a kívánatos helyre kenjük. Dagadt lábainkat zöld martilapulevelekkel borogathatjuk, vagy gyenge főzetében lábfürdőt vehetünk.

Édes martilapuvirág-mártás: a virágos hajtásokat (250 g) apróra vágjuk, cukorral beszórván, több órán át borban áztatjuk. 1 evőkanál búzadarát 1/2 l forró vízben elkeverünk, citromlével savanyítjuk. A bort és a martilaput las-

san belekeverjük, és a mártást hidegre tesszük. Felfújthoz vagy pudinghoz adjuk.

Matilapu-kocsonya: A virágzatot és a virágzati hajtásokat (250 g) apróra vágjuk, egy éjszakán keresztül fehérborban áztatjuk. Cukorral (100 g) és néhány vaníliadarabbal felfőzzük. 1/2 l zselatinoldatot adunk hozzá, ismét felfőzzük, lehűtjük és hűtőszekrényben megszilárdítjuk. Tejszínnel tálaljuk.

MÁRCIUS

Pásztortáska (békalencse): a gyógyászatban a növény virágos hajtásait használják.

Vérzéscsillapító hatása, belső vérzés (méh, gyomor, bél) esetén a kiegészítő terápia részeként alkalmazzák,

de ismert gyulladáscsökkentő és vizelethajtó tulajdonsága is, amit

magas kálium-tartalmának köszönhet. Orrvérzés esetén a növény teájába mártott tampont az orrlyukba helyezve csillapítja a vérzést. Akinek erős a menstruációs vérzése, nyolc-tíz nappal a havi vérzés megkezdése előtt igyon naponta két csésze teát. Vérző aranyérre is hatékonyan használják (ülőfürdő, öblögetés).

Pásztortáska-főzelék mezei sóskával: azonos mennyiségű pásztortáskát (leveleket) és mezei sóskát kevés zsíron, fedő alatt puhára párolunk, liszttel megszórva, húslével felöntjük.

1 pohár tejfölt és néhány szétnyomott, főtt burgonyát adunk hozzá.

Pásztortáskavagdalt: csirkét sós vízben, gyökérzöldekkel puhára főzünk, kicsontozunk. Apróra vágott hagymát zsírban megpárolunk, 2 nagy marék pásztortáskát összevagdaltunk, együtt a hagymával tovább pároljuk. Ha puha, 1-2 evőkanál liszttel megszórjuk, a húslével felöntjük. Kapribogyóval, tejjel, szerecsendióval, sóval, pohárnyi savanykás fehérborral, borssal ízesítjük, tálalás előtt 1 tojássárgájával és a csirkevagdalttal gazdagítjuk.

ÁPRILIS

Csalán: az egyik legismertebb gyom- és gyógynövény. Régebben a növény friss hajtásával ütögették a reumásokat. Teáját évszázadok óta fogyasztják ízületi betegségek ellen. Erősítő, vizelethajtó, vértisztító, tejelválasztást serkentő teakeverékek alkotórésze. Gyökere és levelei vizelethajtó és gyulladáscsökkentő hatásúak. Leveleit gyakran alkalmazzák epe- és májbántalmakra is. Az egész növényből kisajtott nedv kitűnő tavaszi tisztító-kúrákhoz, az egész kiválasztó szerv-rendszert felpezsdíti. A középkorban, háborús időkben, a kendert

helyettesítették vele, belőle készítek fonalat és szövetet. Néha sörhöz is használják fűszerként.

Húsos csalánfelfűjt. *A csalánleveleket (500 g) sós vízben puhára főzzük, leszűrjük és összevágjuk, 4-5 tojással behabarjuk, hozzáadunk sült húst, esetleg füstölt szalonnát is. Finomra vágott hagymával, lestyánnal, sóval, ízlés szerint kaporral ízesítjük. Jól kikent sütőformába öntjük, és forró sütőbe téve, tetejét füstölt szalonnával vagy sonkadarabokkal díszítve, kisütjük.*

Csalánfasírt. *A csalánleveleket (200 g) lobogó vízben néhány percig forrázzuk, majd szitán, folyó víz alatt lehűtjük. Így zöld színét megtartja. Lecsöpögtetjük, finomra vágjuk és egy apróra vágott kemény tojással, sóval, borssal, frissen reszelt szerecsendióval jól összekeverjük, kicsit pihentetjük. A masszából pogácsákat formálunk, lisztben megforgatjuk, és forró zsiradékban kisütjük. Húsételekhez körítésként tálalhatjuk.*

MÁJUS

Útifű: „Az útifű hideg természetű, hidegségében kellemes keverék van, és aki borban megfőzi, és melegen megissza, ez az erős láztól megfosztja” (Szent Hildegárd: Physica: Füvek Könyve).

Az utak uralkodójaként is emlegetett növény ősidők óta áldás az emberiség számára, hiszen a légzőszervi megbetegedések legfőbb orvoslója, de teája sokak szerint segít leszokni a dohányzásról. A sebek, főleg az égési sebek gyorsabban begyógyulnak, ha

összezúzott leveleivel borogatjuk a sérülést. A belőle készített tea elsősorban légúti betegségek kezelésére jó, mivel nyálkaoldó és köhögéscsillapító, de használják gyomorégés és légúti hurut ellen is. Az öblögetés és gargalizálás szintén nagyon hatékony ilyen esetekben. Az útifű napjaink legnépszerűbb étkezési rostja, megszünteti a székrekedést, elősegíti a testsúlycsökkenést, méregtelenítést, általános emésztési zavarok kezelését.

Útifűrétes. *1/4 liter kézmeleg vízzel, 1 tojással, 3 tojássárgájával, vajjal, sóval, szükség szerinti rétesliszttel kemény, rugalmas tésztát gyúrunk. Belisztezett abroszon vékonyra nyújtjuk. Amíg a tésztát pihentetjük, vajon 200 g zsemlemorzsát pirtunk, ehhez apróra vágott útifűlevelet (100 g), kis fej hagymát, kis csomónyi petrezselymet és metélőhagymát, sót, borsot adunk, és együtt 5-10 percig pároljuk. Kihűlése után a rétestésztán egyenletesen elterítjük, a tésztát óvatosan összehajtogatjuk, tepsibe tesszük, hűslével meglocsoljuk, és közepmeleg sütőben aranyasárgára sütjük.*

Útifű-palacsinta. *Megmosott fiatal útifűlevelekből lehetőség szerint eltávolítjuk az ereket. Kikent, forró palacsintasütőbe rakjuk őket, leöntjük palacsintatésztával (adagonként 4-5 levelet használunk fel), és mindkét oldalt kisütjük. Cukrozva finom csemege.*

JÚNIUS

Papsajtmályva: utak, kerítések mentén, öreg falak tövében, törmelék-
halmokon terem, de csak lakott terü-
leken fordul

elő. Ha tele-
püléstől tá-
vol aka-
dunk rá vala-
hol, biztosak
lehetünk ab-
ban, hogy
ott egykoron
ház állt. Mindenekelőtt a
gyulladt nyálkahártyák
gyógyítására alkalmas tea
formájában, gyomorhurut,
hólyaghurut, a gyomor és a
bélutak, a szájjüreg gyulladásos megbete-
tedéseinél, valamint gyomor- és
bélfekély gyógyítására alkalmazzuk.
Elhúzódó hörghurut (bronchitis), kö-
högés és erős rekedtség esetén kü-
lönösen ajánlott, de heveny gége- és
mandulagyulladás, valamint szájszá-
razság ellen is alkalmazható. A papsajt
meggyógyítja a tüdőtágulatot.

Mályvaleves: 1/2 kg fiatal mályva-
levelet megmosunk, apróra vágunk,
és 2 l tyúklevessé alakítjuk készített lé-
ben 10 percig főzzük. 5-10 apróra
vágott fokhagymagerezdet forró
olajban megpirítunk, kevés cayen-
borssal és sóval ízesítjük, és a leves-
ből kivett mályvaleveleket hozzáad-
va, folytonos keverés közben kis lán-
gon addig főzzük, míg pasztaszerű
nem lesz. Ekkor a húslébe tesszük, és
kb. 5 percig, kevergetés közben főz-
zük. Vagy levesként vagy rizs-
hez, húshoz, zöldséghez mártásként tálal-
juk.

Papsajtos fánk. Fánktészta-
ba papsajterméseket keverünk. Ki-
sütve, melegen tálaljuk. Négy sze-
mélyre 1 maréknyi termést számítunk.

JÚLIUS

Katángkóró: cikória néven már
régóta kedvelt salátanövény (virág,
gyökérnyaki hajtás), de savanyúság-
ba is tehető (bimbó). A XVI. század
óta gyökeréből enyhén kesernyész, fű-
szeres ízű „kávét” főznek. Gyökérki-
vonata néhány alkoholmentes italnak
fontos komponense. Kiváló máj- és
veseméregtelenítő hatása miatt a me-
zei katángot főként a máj és a vese
működési zavarainak kezelésére
ajánlják. Elősegíti az epe kiválasztást,
és hatékony bizonyos emésztési za-
varok („felfúvódás, böfögés, bél-
renyheség, bélgázképződés”) tüne-
teinek kezelésében. Kiegészítő keze-
lésként a köszvény és különböző bőr-
betegségek esetén alkalmazzák. Jó
emésztést serkentő, étvágygerjesztő
hatású, a népi gyógyászatban vizelet-
hajtó szerként alkalmazzák.

Katángkáv. A gyökeret
összel kiássuk, gondosan
megtisztítjuk, megszárit-
juk, összeaprítjuk, fino-
man megpörköljük. Lo-
bogó vízhez adjuk, ne-
gyedóráig főzzük, majd
másnapig állni hagyjuk.
Reggeli tejünkhöz ízlés
szerint öntünk belőle.

Katánggyökérleves. A
gyökereket alaposan meg-
mossuk, néhány órán át víz-
ben áztatjuk azért, hogy elve-

szíte kesernyés ízét. Apróra vágott hagymát zsírban megpirítunk. Az összevágott, megtisztított cikória-gyökereket hozzáadjuk, a forró zsírban megforgatjuk, vízzel felöntjük, megsózzuk. Puhára főzzük, a levest berántjuk, melegen tálaljuk.

Sonkás tekercs katánglevéllel: a hajtattott, fehères katángleveleket levágjuk a gyökérről és megmossuk (személyenként 2-3 tekercs). Enyhén sós vízben felpuhára főzzük. Leszűrjük, és lehűlés után 1-1 sonkaszeletbe tekerjük. A tekerceket lapos jénai üvegtálba vagy tűzálló kerámiatálba egymás mellé fektetjük. Olvasztott vajjal, lisztel, tejjel és reszelt sajttal mártást készíünk, melyet ráöntünk, hogy éppen elfedje. Tetejét reszelt sajttal meghintjük, és tálalás előtt kb. 10 percre forró sütőbe tesszük. Ha a teteje is megpirult, tálaljuk.

AUGUSZTUS

Fekete áfonya: levelét hólyaghurut, belső vérzések ellen használják. Gyümölcse bélhurut, enyhe hasmenés elleni házi szer. Fogyasztása javasolható diabetes- és felső-légúti-megbetegedések, epe-, húgykő-problémáknál, reuma, ekcéma, psoriasis, arteroszklerózis, magas vérnyomás esetén. A második világháború idején a pilóták vetették észre, hogy amikor fekete áfonyát ettek, javult az éjszakai

tájékoztató képességük. Ennek alapján már számos látászavar kezelésére használják. A fekete áfonyában található antociánidinek javítják a hajszálerekben a vérkeringést, jó hatása miatt a visszér és az aranyér kezelésére is alkalmazzák.

Áfonyalekvár oroszosan: az áfonyát kellően megtisztítjuk, megmossuk, és főzőedénybe helyezzük. 1 kg áfonyához fél kilo mézet számítva folytonos keverés közben felforraljuk. Hozzáadunk meghámozott, darabokra vágalt almát — kilogrammonként 25 dkg-ot —, 1 narancs ki nyomott levét, 1 db citrom héját, kevés egész fahéjat és szegfűszeget, majd lassú tűzön összefőzzük. Az így nyert masszát átpasszírozzuk, üvegekbe merjük, s ha a teteje megkeményedett, tartósítószerrel szórunk rá. Lekötjük, és hűvös helyen tároljuk.

Rumos áfonyakocsonya. A megtisztított, érett gyümölcsöt összezúzzuk, szét nyomkodjuk, és vászonruhán átszűrjük. A lecsurgó lé súlyát megmérjük, s ugyanannyi cukorral addig főzzük mérsékelt tűzön, folytonos kevergetés közben — literenként 3 cl rumot adva hozzá —, míg a tányérra cseppentett lé üvegszerűvé nem válik.

Üvegekbe töltjük, tartósítószerrel teszünk rá, és légmentesen lezárjuk. Hűvös helyen tároljuk.

SZEPTEMBER

Borókabogyó: serkenti a vérkeringést, használják felfűvódás, reuma és hasmenés kezelésére. A bogyók fertőtlenítő és vizelethajtó hatásúak. Az óegyiptomiak az illóolaját testük dörzsölésére ugyanúgy használták, mint a halottaik balzsamozására. A rómaiak boraikba öntötték, hogy a májműködést serkentsék vele, az orvosai vizelethajtóként is, a görögök pedig járványok megelőzésére alkalmazták. Az egész világon bevetették a pestis és más fertőző betegségek ellenszereként. A középkorban a boszorkányok és démonok elijesztése végett, kis zacskókba tömve, ajtó fölé akasztották. Mivel az egyik legerősebb vizelethajtó, segíthet a magas vérnyomás leküzdésében. Vizes lábduzzanatoknál is segít, légsóhurutoknál is ajánlott, mert kitűnő hurutoldó. Hatásos még a nőknél a menstruációt megelőző napok kellemetlen tüneteinek enyhítésében.

Borókás pulyakomb: 4 db kisebb pulyakomb, 50 dkg konzervgomba, 50 dkg vöröshagyma, 6- 7 dkg borókabogyó, 1 fej fokhagyma, vaj, só, bors, rozmarin és szurokfű kell hozzá. A megmosott és megtörölt pulyakombokat fokhagymával megtűzdeljük, tepsiben vagy tűzálló táliban a rákent vajjal láng felett vagy fonó sütőben kissé megpirítjuk. A konzervgombát leszűrjük, hozzáadjuk a felaprított vöröshagymát. Ezzel a keverékkel körberakjuk a kombokat, és 5-6 percig együtt pirítjuk. 2-3 dl vizet adunk hozzá, rátesszük a fűszereket és a borókabogyót, majd

forró sütőben jól átsütjük. Sütés közben ízlésnek megfelelően sörrel locsolhatjuk, de vannak, akik egy kis fehérbort is tesznek alá. Mielőtt kész, reszelt sajtot is szórhatunk a tetejére.

OKTÓBER

Kökény: a termésekből készített lekvár, bor, pálinka vagy likőr betegségek után kiváló roboráló szer, immunrendszer- és idegerősítő. Zsírcsökkentő hatású, fogyókúra esetén nélkülözhetetlen. Méregtelenítő és vértisztító hatása miatt bőrkütiések megszüntetésére is alkalmazhatjuk. Fájaból sétapálcát és golfütőt készítenek. A kökény virágából készített tea étvágytalanságot vált ki, ezért fogyókúra kiegészítésére ajánlják; akkor kell gyűjteni, mielőtt teljeseen kinyílna (március- április).

Kökénylikőr: amikor az első dér megcsípte a kökényt, szedünk belőle 1,5 kg-ot. Ezt mozsárban magostul összezúzzuk, és egy üvegedénybe téve ráöntünk 1,5 liter tiszta szeszt. Naponta többször rázogattuk, éppen ezért a konyhában tartjuk kb. egy hónapig. Egy hónap

múlva szűrőpapíron vagy dupla vászondarabon átszűrjük, és hozzáadunk egy fél kg cukorból és egy liter vízből főzött, kihűlt szirupot. Egy hétig állni hagyjuk, utána újra átszűrjük szűrőpapíron vagy dupla vászondarabon, palackozzuk, és minél tovább hagyjuk állni, annál ízletesebb lesz.

Grúz kökényszós. Hozzávalók: 500 g kökénybogyó; 1/2 pohár víz; 2 evőkanál korianderlevél; 1 1/2 evőkanál kapor; 2-3 gerezd fokhagyma; 1 kávéskanál őrölt pirospaprika. A kökényt leöntjük vízzel, és gyenge tűzön, fedő alatt teljesen szétfőzzük. Összetörjük pürévé, hozzáadjuk az apróra vágott, összetört fűszereket, megsózzuk, összekeverjük, és enyhén felfőzzük.

NOVEMBER

Csipkebogyó: ter-
mését már a Krisztus
előtti időkben gyógy-
növényként hasznosí-
tották. A csipkebogyó
sok teakeverék alkotóré-
sze; mindenekelőtt azoké,
amelyek a náthás időszakok-
ban a megelőzést, influenzában
pedig a panaszok csökkenését
szolgálgják. A csipkebogyók tea-
ja a C-vitamin-tartalom miatt
immunerősítő és roboráló ha-
tású, influenzajárványok esetén
megelőzésre, valamint náthás és
lázás megbetegedések, legyen-
gült állapotok kiegészítő kezelésére
való; magnézium-forrás, enzimak-
tivátor, és gátolja a meszesedést, de
serkenti a mellékvesék és a máj mű-
ködését is. A csipkebogyótea gyenge
hashajtóként és vizelethajtóként is

ismert, ajánlott vesekő, vese-
homok kezelésére is. Kevésbé ismert,
hogy a csipkebogyók főzete külsőleg
és belsőleg jól használható nehezen
gyógyuló sebek, fertőzések ke-
zelésére.

Csipkebogyószós: 5 dkg vajban 1
evőkanálnyi zsemlemorzsát megpirí-
tunk, 3 dl vörösborral felöntjük, és
felforraltjuk. 2-3 evőkanálnyi csipke-
bogyólevárt teszünk hozzá, hogy
besűrűsödjön. Fél citrom levével íze-
sítjük. Vadhúsok mellé javasoljuk.

Csipkebogyólikőr. 500 g bogyót
megfelezünk, alaposan megtisztítunk,
1 db vaniliarúddal befőttesüvegbe
tesszük. 3/4 liter 50%-os alkohollal
felöntjük, 2-3 hétre napra állítjuk.
Ezután gyümölcscentrifugán keresz-
tül engedjük, 150 g cukorból és 3 dl
vízből készült sziruppal összekeve-
rjük. A likőrt üvegbe töltjük, és leg-
alább fél évig érleljük.

Aszalt csipkebogyó: a
dércsípte, érett, de
még kemény csip-
kebogyót megtisz-
títjuk. Alufóliával
kibéelt tepsibe téve
enyhe tűzön lassú
hevítéssel megszá-
rítjuk. Amikor víztartalmát elveszí-
tette, befejezzük az aszalást. A száraz
csipkebogyót vászonzacskóba vagy
légmentesen zárt befőttesüvegbe
tesszük, és száraz, levegős helyre
akasztjuk. Az így készített csipkebo-
gyó őrzi ízét, vitamintartalmát, és ki-
tűnő téli csemege. Mártások készí-
tése, vadhúsok mellé kiválóan alkal-
mas.

DECEMBER

Fehérmályvagyökér: húgyutak gyulladására, gyomornyalkahártya-gyulladása, gyomorsav-túltengésre, kaparó torokra, fájdalmas nyelésre, gyulladt garatnyálkahártyára ajánlják. A magas növényi nyálkaanyag tartalmú fehérmályvagyökér-tea gyorsan meghozza az enyhülést. A mályva nyálkaanyaga ugyanis védőréteggel vonja be a sérült száj- és toroknyálkahártyát. A gyökeret gondos tisztítás után meghámozva, felkockázva, drótra húzva szellős helyen kell megszáritani.

Bizonyára érdekelni fogja kedves háziasszonyainkat, hogy elődeink, nagyanyáink milyen bájtalt főztek, ha férfjuk idegei elernyedtek, elbágyadtak. A „recipe” 1845-ben adott nyilvánosságra Czifrai István szakácsmester jóvoltából.

Bájtalt. „Végy egy lat (egy lat = 1,75 dkg) fehér mák-magot, egy lat zabot, három lat törött borsot, kevés borágót és fehér mályvagyökeret, főzd mind együtt 3 itce (egy itce = 0,8 l) vízben egy álló óra hosszáig. Szűrű át szitán, adj hozzá 2 lat tengeri szőlőt és habzó liktáriumot (pépes gyümölcsfőzet). Ezt a ritkító, hivesítő italt ihatod álmatlanságban, mellgörcsben és bágyadtságban.”

Gyógynövények titkai

A szelíd gyógymódok egyre kedvezőbb eszközei a különféle gyógynövények. A fűben, fában rejlő orvosság használata egyidős az emberiséggel, sőt az újabb kutatások kimutatták, hogy az intelligensebb állatok is jó ismerői a természetes gyógyító szereknek. Bizonyos majomfajok pontosan tudják, hogy például gyomorbántalmakra, emésztési problémákra milyen növényeket és hogyan kell fogyasztaniuk.

A gyógyfűvek és fűszernövények természetése és ismerete egyre népszerűbb.

Ezek a természetes drogok szelídek ugyan, de nem árt tájékozódni jó előre a különféle hatásaikról, különösen, ha gyerekeknek szánjuk őket,

illetve olyanoknak, akik krónikus betegségekkel küszködnek.

A növényi drogokat sokféle formában fogyaszthatjuk. A legnépszerűbb a gyógytea készítése, ám ezt is a növények fajtái szerint másként kell megfőzni, ha igazán hatásos szeretnénk kapni. Van olyan tea, amelyiket előáztatni szükséges, van, amelyiket leforrázni sem szabad, különben elvesz a hatóanyag belőle, és az adagolással is érdemes csínjában bánni. Közkedvelt és roppant hatásos például a friss növényből készített csalánfőzet, ám nem szabad mértéktelenül fogyasztani. Hónapokon keresztül ihatunk csalánteát, de érdemes némi szünetet is közbeiktatni.

ESEMÉNYNAPTÁR

2009. január-október

JANUÁR

Január 1.: Éjfél után 105 perccel jött a világra a megye első újszülöttje, a 2700 grammos **Ilia Klaudia**, a lisszói Ilia család hetedik gyermeke.

Január 3.: A sepsiszentgyörgyi Tulit Zsombor és a fővárosi David Neacșu nekivágtak az Antarktisznak, hogy a Székelyek a magasban expedíciósorozat keretében megmásszák a 4892 méter magas Mount Vinsont. A csúcsot január 17-én sikerült meghódítaniuk.

Január 4.: Reggel országos hidegrekordot mértek Bodzafordulón (mínusz 30 fokot).

♦ Újabb lélektani küszöböt lépett át a lej: a jegybank hivatalos árfolyama szerint egy euróért 4,0296 lejt fizetünk.

Január 5.: Egy füstölő okozott tüzet egy megyeközponti, Cigaretta utcai háztartásban.

Január 6.: Szotyorból riasztották a

tűzoltókat, ahol a paplangyár épületének tetőtere gyúlt ki.

Január 7-21.: Teljesen megszűnt az orosz gázimport Romániába.

Január 8.: Székelyföldnek a pénzügyi és területi autonómia irányába kell elmozdulnia – jelentette ki Antal Árpád polgármester Sepsiszentgyörgyön, reagálva a kormány azon intézkedésére, miszerint a Kovászna Megye Tanácsától 2,3 millió lejt, 22 háromszéki településtől pedig összesen 4 millió lejt vett vissza.

Január 9.: Bejan András személyében új igazgatója lett a kézdívsárhelyi Nagy Mózes Elméleti Líceumnak, miután Bokor Tibor, volt igazgatót szenátorrá választották.

Január 10.: 103. születésnapját ünnepelte a kovásznai **Szász András** bácsi.

Január 14.: Hogy 26 háztartást megmentsenek az esetleges áradás okoz-

ta kártól, a megyei készenléti felügyelőség hosszabb szakaszon felrobbantotta a Dobollón áthaladó Feketeügy mintegy 40 centisre befagyott jéggréget.

♦ Elhunyt Török Erna, kézdivásárhelyi festőművész, miután három nappal korábban töltötte be 79. életévét.

Január 15.: Bejelentették, hogy bezár a kézdivásárhelyi keményítőgyár.

Január 16-18.: A Háromszéki Fajbaromfi- és Kisállattenyésztők Egyesülete a Szemerja-negyedi új sportcsarnokban tartotta meg évi kiállítását.

♦ Egy medve karmai közt lelte halálát a 32 éves, kovásznai Nicolae Munteanu, Kommandótól nyolc kilométerre, a Hosszú-patak völgyében, míg társa szerencsésen megmenekült.

Január 17.: Elhunyt Jecza Tibor, a Megyei Tükör volt főszerkesztője.

Január 17-18.: A sepsiszentgyörgyi ETNA Alapítvány jóvoltából a Művészet Születésnapját ünnepelték Sepsiszentgyörgyön.

Január 18.: Kiskászonban és Ojtozban hívták búcsúra a híveket a harangok.

Január 20.: Ettől a naptól kezdve minden telefontársaság kötelező módon rögzíti, és fél évig tárolja ügyfelei összes hívását, beszélgetését, személyes adatait és üzeneteit.

♦ Figyelmeztetéssel büntette a Kovászna Megyei Tanácsot az Országos Diszkriminációellenes Tanács (ODT), amiért a Bod Péter Megyei Könyvtár igazgatói versenyvizsgáján követelményként szabta meg a magyar nyelv ismeretét.

Január 22.: A Magyar Kultúra Napján a www.benedekelek.ro honlap elindításával megkezdődött a mesemondó születésének 150., halálának 80., az emlékház avatásának 40. év-

fordulója kapcsán meghirdetett Benedek Elek Emlékév.

Január 24.: Halálra gázolta egy gyorsvonat Vass Szende Ildikót, a sepsiszentgyörgyi Mikes Kelemen Főgimnázium X. osztályos tanulóját.

Január 26.: Az Ignác Rózsa Irodalmi Kör tagjai a kovásznai központi parkban Ignác Rózsa író és színművész születésének 100. évfordulójára emlékeztek.

Január 29.: A kormány döntése alapján Kovászna megye új prefektusa Codrin Munteanu, 33 éves jogász, volt alprefektus.

Január 31.: Tizenharmadik születésnapját ünnepelte a kézdivásárhelyi Siculus Rádió a Vigadóban megtartott gálaelőadással.

♦ A szülőföld visszaszerzéséért és kiemelkedő munkájáért Kocsis Béla kommandói polgármester Ezüstfenyő-díjban részesült.

FEBRUÁR

Február 3.: Megrongálódott állapot miatt lezárták a Nagyajta és Apáca közötti hidat.

♦ A budapesti jubileumi 40. Magyar Filmszemle alkalmával Váta Loránd, sepsiszentgyörgyi színművész is díjazták Gárdos Péter Tréfa című filmjében játszott főszerepéért.

Február 6.: A csontvelő-átültetésre szorult, nagybaconi Szöcs Ferike Genovába utazott kivizsgálásra. Február folyamán diák- és felnőttkórusok, együttesek, színművészek és képzőművészek tartottak színvonalas jótékonyági koncerteket és előadásokat, melyek bevételét felajánlották a leukémiás kisfiúnak.

Február 8.: Több ezer ember vonult az utcára Sepsiszentgyörgyön a magyar intézményvezetők védelmében, valamint Székelyföld területi autonómiájáért.

Február 8-9.: Kézdivásárhelyen és Esztelneken Nagy Mózesre emlékeztek az iskolaalapító halálának 300. évfordulóján.

Február 9.: Műemlékké nyilvánították a kézdivásárhelyi Báró Wesselényi Miklós Városi Könyvtár épületét.

Február 11-13.: Az Erdővidék Regionális Hetilap szerkesztősége a 600. megjelent számot ünnepelte Baróton.

Február 12-15.: A Gábor Áron Műszaki Oktatási Központ tornatermében tartott kiállítást a Columba Kisállattenyésztők Egyesülete.

Február 13.: Három lüeti fiatal (akik csak 16-án kerültek a rendőrség kezére) az éj leple alatt, autóval döntöttek le a Bölön határában frissen felállított, kétnyelvű megyetáblákat.

Február 14.: Kovásznára érkezett Traian Băsescu román államfő, ahol – Ceaușescu egykori vadászkastélyában – Hargita és Kovászna megye önkormányzati vezetőivel és rendőrfőnökeivel találkozott. Tamás Sándor, Kovászna Megye Tanácsának elnöke a találkozó előtt kijelentette: „annak ellenére, hogy Traian Băsescu hazugnak nevezte a székelyföldi politikusokat, azért jöttünk el erre a találkozóra, hogy személyesen is elmondjuk: hogy a székely embereknek a területi autonómia a kívánsága”.

Február 16.: A sepsiszentgyörgyi Osonó Diákszínház tizenhat éves születésnapját ünnepelte.

♦ Hat hónapig tartó nyomozás után őrizetbe vette a rendőrség azt a négy fiataalt, akik a 9 milliárd régi lejes internetes lopás mellett kábítószer-fogyasztással, szeszecital- és dohányáru-hamisítással, illetve törvénytelen forgalmazással is foglalkoztak.

Február 20.: A Civilek Háromszé- kért Szövetség megszervezte az első Civil Bált Sepsiszentgyörgyön.

Február 21.: Torja polgármesteri hivatala és a Daragus Kft. szervezésében nemzetközi disznótoros fesztivál zajlott Bálványosfűrdőn, ahol teljesen váratlanul Traian Băsescu és felesége is megjelent.

♦ Humorral és vidámsággal tartották meg Bölönben a híres-neves farsangtemetést.

♦ Bronzérmes szerzett Turóczy András asztaliteniszező a Konstancán meg-szervezett TOP 12-es bajnokságon, ahol 3-0-ra verte a bukaresti Coroianu Gheorghet, aki 2008-ban a román felnőtt asztalitenisz válogatott tagjaként a kínai vb-n képviselte az országot.

Február 24.: A Guzsalyas Alapítvány szervezésében Sepsiszentgyörgyön is eltemették a telet.

Február 27.: Elena Udrea turisztikai, Ecaterina Andronescu oktatásügyi és Ion Balzac egészségügyi miniszter látogattak Kovászna megyébe, tárgyalásokat folytattak az előjárókkal a megye fejlesztéséről.

Február 28.: Hóból és résztvevőből kevesebb jutott, mint máskor, ám a kommandói Hó-ünnepen idén is jó volt a hangulat.

Február 28.: Bereckben farsangi felvonulást és bábuégetést tartottak.

♦ A Hargita megyei önkormányzat elindította a Székelyföldi termék és Székely termék márkanevek levédését.

MÁRCIUS

Március 5.: Egy meghibásodott transzformátor miatt több száz nagybaconi háztartás maradt az elektromos háztartási gépeken esett kárral.

Március 9.: György Ervin hivatalosan is Kovászna megye alprefektusa lett.

Március 11.: Sólyom Lászlót a román hatóságok eltanácsolták a március 15-i erdélyi látogatásától.

Március 12.: 88 éves korában elhunyt Gocz József, a háromszéki világháborús frontharcosok, hadifoglyok és hadiözvegyek kataszterének összeállítója és kiadója, a Magyar Huszár és Katonai Hagyományőrző Szövetség arany érdemkeresztjének újdonsült tulajdonosa.

Március 13.: Születésének 165. évfordulóján a Bálint Gábor Egyesület koszorút helyezett el a tudós és nyelvész szentkatolnai domborműves emléktáblájánál.

Március 14.: Ezen a napon látták Réty környékén az első hazatérő golyát.

♦ Jászai Mari-díjban részesült **Váta Loránd** színművész, a Tamási Áron Színház színésze.

♦ Kiemelkedő képzőművészeti tevékenységéért idén a sepsiszentgyörgyi Ütő Gusztáv kapott Munkácsy Mihály-díjat.

Március 14-15.: Solyom László, magyar köztársasági elnök is megérkezett a zord idő ellenére tömegeket vonzó nyergestetői ünnepségre. A hagyományos ünnepi koszorúzások mellett Erdővidéken fáklyás körmenettel, Felső-Háromszéken lovas felvonulással, kerékpártúrával és Kárpátia-koncerttel, Alsó-Háromszéken emlékfutással, az Óriáspince-tetőn csatajelenettel idézték a múltat az egybegyűltek. A megye vendége volt Buzánszky Jenő is, a legendás Arany-csapat jobbátvédje.

Március 17-29.: Két közép-európai színházi évad kiemelkedő előadásait gyűjtötte egybe a Sepsiszentgyörgyön szervezett Reflex Nemzetközi Színházi Biennálé.

Március 17-25.: A Rendőrség Napja alkalmából nyílt napokkal, sportvetélkedőkkel és előléptetésekkel ünnepelt a megyei főkapitányság.

Március 18.: A havazástól eltorlaszolt út miatt rövid ideig Kommandó újra elszigetelődött a világtól.

♦ Újabb hét kitüntetettnek, köztük Benedek Eleknek (1859-1929) ítéltek oda a Magyar Örökség-díjat, melyet Szabó Réka, Elek apó kisbaconi dédunokája vett át Budapesten.

♦ A sepsiszentgyörgyi Tanulók Palotájában zajlott a Magyar Ifjúsági Tanács által szervezett Adj, király, katonát! csoportos ifjúsági vetélkedő országos döntője.

Március 23.: A háromszéki közalkalmazottak képviselői a prefektúra előtt tiltakoztak a kormány által tervezett bérlefaragások ellen.

Március 24.: Átadásra került a kovásznai szívkörház harminc év után felújított, méretei alapján világelsőként emlegetett mofettája.

♦ Kommandón 25 centiméteres hó esett.

Március 25-26.: Japánsztrájkjal tiltakoztak Háromszéken a diákok a túlterhelés, a torna- és osztályfőnöki órák és a második idegen nyelv tanításának kiiktatása ellen.

Március 26.: Ezúttal a nyugdíjasok vonultak a prefektúra elé, hogy követeljék a nyugdíjpontok értékének törvény által előírt módosítását.

Március 27-28.: A felsőháromszéki Katolikus Templomi Kórusok tizenötödik találkozóját tartották Kézdivásárhelyen, a kantai templomban.

♦ A Gábor Áron Műszaki Oktatási Központ Médiainfo számítógép-felhasználói versenyére az anyaországi Hatvanból is érkeztek résztvevők.

Március 28.: A Föld órája globális kezdeményezésre, este fél kilenckor

Háromszéken is leoltották a villanyokat.

ÁPRILIS

Április 2.: A területi autonómiáról, a választások után kialakult romániai politikai helyzetről, konkrét fejlesztési tervekről és a magyar állam támogatásával megvalósítandó terveze-
tekről esett szó a székelyföldi önkormányzati vezetők és Sólyom László magyar köztársasági elnök budapesti találkozóján.

Április 3.: A Dózsa György Megyei Csendőr-felügyelőség nyitott kapukkal és áprilisi tréfával lépett akcióba a csendőrség napján.

Április 2-5.: A Kőrösi Csoma Sándor-napokon, az Ázsia-kutató születésének 225. évfordulója alkalmából a csomakőrösi emlékház kertjében négy új kopjafát állítottak.

♦ Az aradi országos cselgáncs-bajnokságon ezüstérmet nyert az NMSK versenyzője, Gáll Domokos.

Április 3-5.: Ifjú tehetségek mutatkoztak be a Székely Mikó Kollégiumban tartott Művészetek Hétvégéjén. Ugyanekkor zajlottak a sepsiszentgyörgyi ifjúsági napok is.

Április 4.: A kézdialmási Bregekők csapata nyerte az I-IV. osztályosok Kurutty általános műveltségi vetélkedőjének megyei szakaszát.

♦ Sepsiszentgyörgyön tartották a háromszéki diákegyüttesek találkozóját a legendás Ossián zenekar fellépésével.

♦ Kolozsváron adták át a kézdí-
vásárhelyi Bende Katalin nyugalmazott főkönyvtárosnak az Erdélyi Magyar Közművelődési Egyesület Monoki István-díját.

♦ Az 51 kg-os súlycsoportban szereplő

Szabó Emese ezüstérmet szerzett a vilniusi birkózó Európa-bajnokságon.

Április 6.: Az RMDSZ és az EMNT megállapodásának eredményeként bejegyezték az EP-választásokon megméretkező Magyar Összefogás Listáját.

Április 8.: Szekeres felvonulással és az **Oltba dobált koszorúkkal idézték mindenkori áldozataik emlékét** az Őrkő képviselői, a Romák Nemzetközi napján.

Április 14.: Új tévécsatorna indult Sepsiszentgyörgyön Székely TV néven, melyet később Klub TV-re változtattak (október elején felfüggesztette működését).

Április 18-19.: Vass László Hunor megvédte karate-bajnoki címét a magyar WKF országos bajnokságon, Budapesten.

Április 19-26.: Az elmúlt évekhez képest majdnem teljesen megújult a Szent György-napi sokadalom. A szervezők neves előadókat hívtak meg, mint a Boney M, Csepregi Éva vagy Koncz Zsuzsa, akinek a kon-

certjére mintegy húszezen gyűltek össze.

Április 20-június 2.: A Székelyek a magasban nevű hegymászó akció résztvevői a 8201 méteres Cho Oyu csúcs meghódítását tűzték ki célul. A CEC Bank Cho Oyu Northland, 2009 nevű expedíció csúcshódítására május 25-én került volna sor, ám a zord időjárás miatt a hegymászóknak 7700 méterről vissza kellett fordulniuk.

Április 22.: A Föld Napján Kézdivásárhelyen **biciklis felvonulást tartottak**, Kritikus Tömeg néven.

Április 25.: A Pro Urbe-díjak átadási ünnepségén az EMI és a Hatvannégy Vármegye Ifjúsági Mozgalom tagjai NEM-mel tiltakoztak Buda Stela nyugdíjas tanár kitüntetése ellen, aki az elmúlt évtizedekben többször megalázta a magyarságot. Posztumusz Pro Urbe-díjat kapott a tavaly elhunyt Kónya Ádám; Dr. Bogdán Rajcs Zsolt, Incze Sándor és Tiboldi Zoltán a város díszpolgára kitüntetésben részesültek.

♦ A Richter-skála szerint 5,3-as erejű földrengés rázta meg Románia középső és keleti részét, mely Háromszéken is érezhető volt.

♦ A Kézdi-orbaiszéki Református Egyházmegye templomi kórusainak ötödik találkozóját tartották Kézdivásárhelyen.

♦ Egy arany- és egy ezüst-éremmel tért haza Belgrádból, a Stiga Kupa nemzetközi asztaliteniszversenyről a kézdivásárhelyi Kanabé Szilárd.

Április 26.: A tusnádfürdői **Zsigmond Mihály** vállig érő, hullámos, 26 centiméteres, hófehér bajusza bizonyult a leghosszabbnak a Székely Hírmondó és a Sepsi rádió által szervezett I. Háromszéki Bajuszversenyen.

Április 28.: Délelőtt Kézdivásárhelyen, délután Sepsiszentgyörgyön járt Radu Duda herceg, Mihály ex-király veje.

Április 29.: Baróton tartották a VI. Erdővidéki Dalostalálkozót.

Április 30.: Megnyitotta kapuit a fogatékkal élők sepsiszentgyörgyi központja, az Írisz Ház, ahol fogyatékos fiatalok kapnak munkalehetőséget.

Április 25.: Jó Ember-díjjal tüntették ki a Háromszéken Puki bácsiként ismert László Károly színművészt.

MÁJUS

Május 1-jétől hivatalosan is gazdát cserélt a Háromszék Táncegyüttes, fenntartója ezután a megyei önkormányzat lesz.

Május 2.: A mozgásé volt a főszerep a Sepsiszentgyörgyön megtartott Ifjúság Napján.

Május 3.: Gróf Mikó Imre szobránál, a 150 éves fennállását ünneplő Református Székely Mikó Kollégium visszaállamosítása ellen **tiltakozó és megemlékező nagygyűlést tartottak.**

Május 2-3.: Három országos bajnoki címet szerzett Kanabé Szilárd, az NMSK asztaliteniszezője.

♦ Kézdiszentkereszt nyitotta meg a kézdiszéki falunapi rendezvények sorát.

Május 5.: Hagyományteremtő szándékkal tartották meg a kézdivásárhelyi iskolák színjátszófesztiválját a Vigadó nagytermében.

Május 8-9.: Fennállásának 150. évfordulóját ünnepelte a Székely Mikó Kollégium.

Május 7-10.: Tizennyolcadik alkalommal szervezték meg a Bod Péter napokat Kézdivásárhelyen.

♦ A szokásosnál több érdeklődőt vonzó KSE-napokat a legendás Neoton Família koncertje tetőzte.

Május 8.: A nagybaconi Benedek Elek Általános Iskolában a névadó születésének 150. évfordulóját ünnepelték.

Május 8-13: Telefonkábel-lopás miatt ötnapos telefon- és internet-szolgáltatás nélküli elszigeteltségre ítéltettek a köröspatakiak.

Május 9-10.: Hat arany-, két ezüst- és hét bronzéremmel tértek haza Re-

sicabányáról az Olimpiai Központ, az MSC és az ISK birkózói.

Május 13.: A Székely Nemzeti Tanács kezdeményezésére az ICANN jóváhagyta – a siculitas rövidítéseként – a .sic legmagasabb szintű doméniumnevet, Székelyföld saját internetes tartománynevét.

Május 14.: A háromszéki zsidók deportálásának 65. évfordulóján emlékművet avattak Sepsiszentgyörgyön, a Vojkán utcai izraelita temetőben.

Május 14-16.: Hatalmas csinnadrattával és ínycsiklandozó illatokkal zajlottak Sepsiszentgyörgyön a Háromszéki Diáknapok.

Május 15-17.: Iskolát avattak és tizméteres kürtöskalácsot sütöttek az uzoni falunapokon.

Május 16.: A múzeumi világnap alkalmából a Székely Nemzeti Múzeum kincsvadászattal, hosszabb nyitva tartással és ingyenes belépéssel várta a közönséget.

♦ A Köröspatak és Közéapajta közötti 121A megyei úton tartották az országos Rally Sprint-bajnokság első futamát.

♦ Buzánszky Jenő, legendás hátvéd jelenlétében adták át Zabolán az újonnan épült sportsarnokot.

Május 19-én Háromszékre látogatott Orbán Viktor, a Fidesz elnöke.

Május 22.: Több száz háromszéki vett részt Csíkszeredában az intéz-

ményvezetők leváltása ellen tiltakozó nagygyűlésen.

♦ A sepsiszentgyörgyi Kós Károly Szak-középiskolában leleplezték a névadó első megyeközponti, kültéri mellszobrát.

♦ A DataS Kft. és a Nagy Mózes Elméleti Líceum tizenkettedik alkalommal szervezte meg hagyományos programozási versenyét.

Május 22.: A magyar református egység Trianon után 89 évvel című felhívásra szerte a Kárpát-medencében egyszerre kondultak meg a református templomok harangjai.

Május 23.: A múzeumi világnap tiszteletére második alkalommal szervezték meg a középkori és reneszánsznapot a vargyasi Daniel-kastélyban és a kastélyparkban.

Május 23-24.: Bölönben kétnapos községünnepet tartottak, mely alkalommal tiszteletbeli polgárrá avatták Somodi Zoltán minisztériumi tanácsadót.

Május 21-24.: A kézdivásárhelyi Molnár Józsiás park adott otthont a budapesti Assa Kft. által szervezett nemzetközi dísnövény-kiállításnak és -vásárnak.

Május 22-23.: Két éjszakát töltött az angol trónörökös, Károly herceg gróf Kálnoky Tibor miklósvári vendégházában.

Május 22-24.: A Háromszéki Turisztikai Napok a Rétyi Nyírben kezdőd-

tek, majd Sepsiszentgyörgyön a **kolbásziparádéval folytatód-**tak, és az Óriáspince-tetőn zárultak. Az esemény vendége volt Elena Udrea turisztikai miniszter is.

♦ A sepsiszentgyörgyi Dombi Botond és Szabolcs megnyerte a zsűri fődíját a Filmkészítő Gyermekek II. Magyarországi Filmfesztiválján.

Május 28-31.: Fordított nappal, vétékdedőkkel és utcabállal ünnepelte 135. születésnapját a Mikes Kelemen Elméleti Líceum.

Május 29-31.: A sepsiszentgyörgyi városi stadionban zajlottak a megyeszékhelyi sportnapok.

Május 30-31.: Barátságatlan időjárás miatt a művelődési házba szorult a baróti napok színes programja. Ötödik alkalommal tartottak Bikfalván falunapokat.

Május 31.: Jancsó Károly, az NMSK cselgáncsozója országos bajnoki címet és aranyérmet szerzett az országos bajnokság döntőjén, ezzel pedig részvételi jogot nyert a Balkán-bajnokságra.

JÚNIUS

Június 1.: A Nemzetközi Gyermekeknapi alkalmából, több önkormányzat mellett, a Székely Hírmondó szerkesztősége színes szórakozási lehetőséget biztosított az apróságoknak. Pünkösd másodnapján a nagybaconiak a két világégés áldozataira emlékeztek.

Június 2-6.: Sepsiszentgyörgyön, Kézdivásárhelyen és Kovászáron, a Kortárs európai filmnapok keretében zajló vetítések után, helyi alkotókkal találkozhatott, beszélgethetett a közönség.

Június 3.: Több száz tiltakozó háromszéki utazott Marosvásárhelyre a magyar intézményvezetők leváltása elleni tüntetésre.

Június 4.: Megyeszerte a trianoni diktátum 89. évfordulójáról emlékeztek.

Június 5-15.: Búcsúzott a háromszéki közép- és szakiskolák nappali és esti tagozatainak közel három és fél ezer végzőse.

Június 5.: A 2009-es esztendő legsúlyosabb közúti balesete történt Kézdiszentléleken. A kézdivásárhelyi B. Loránd BMW-jével száguldva elütötte az út melletti padon ülő embereket, négyüknek halálát okozta, hármukat súlyosan megsebesítette.

Június 7.: Országos viszonylatban 36,9%-os jelenléttel választották újra az Európai Parlamentbe a Magyar Összefogás Listáján szereplő Tökés Lászlót, Winkler Gyulát és Sógor Csabát.

♦ A háromszéki Veres Gyula a Jászvásári CFR játékosaként mind egyéniben, mind csapatban az első helyen fejezte be az országos tekebajnokságot, két bajnoki ezüst- és bronzérem után.

Június 12-15.: A Flagellum Dei M. C. – Isten ostora motoros klub a katrosai Evita szabadidőközpontban tartotta második, Csillagösvény nevű székely hagyományörző motoros találkozóját.

Június 13.: A szentkatolnai Bálint Gábor Általános Iskola udvarán leleplezték a névadó mellszobrát, Vetrő András alkotását.

Június 14.: A Görögországban megrendezett ifjúsági Balkán-bajnokságon a Nagy Mózes Sportklub U17-es korosztályú országos bajnoka, Lukács Arnold a 73 kg-osok mezőnyében Balkán-bajnoki címet szerzett.

♦ A kovásznai római katolikus templom kertjében vasárnap nt. Tamás József csíkszeredai megyéspüspök felszentelte, és megáldotta Márton Áron püspök szobrát, a dombóvári Varga Gábor szobrászművész alkotását.

♦ Sepsikőröspatakon, az önkéntes tűzoltócsapatok versenyén 16 alakulat tett bizonyosságot gyorsaságáról, hozzáértéséről, pontosságáról.

Június 16.: SIC-jelzésű rendszám-táblákkal szerelték fel a sepsiszentgyörgyi polgármesteri hivatal és a Kovászna Megyei Tanács által használt hivatali gépkocsikat. Antal Árpád polgármester és Tamás Sándor megyei tanácselnök azt reméli, a Hargita Megyei Tanács, illetve a két megye polgármesteri hivatalai is követik a példát.

Június 17.: A kézdiszentléleki Apor István Általános Iskola III-IV. osztályos labdarúgócsapata harmadik helyen fejezte be a Gorj megyei Novacion megrendezett országos minifoci-bajnokságot.

Június 18.: Sepsiszentgyörgy központjában, élőláncot alkotva, mintegy hatszáz ember gyűlt össze tiltakozni a magyar intézményvezetők leváltása ellen.

Június 19-27.: A sepsiszentgyörgyi Tamási Áron Színház A csoda című darabja nyerte a magyar színházak 21. kisvárdai fesztiváljának fődíját, míg az M Stúdió, Romeo és Júlia előadásával, a Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Közgyűlés díjában részesült.

Június 21.: A sepsiszentgyörgyi Mikes Kelemen Főgimnázium diákaincsa az árkosi Szentkereszty-kastélyban tartotta a hagyományos, reformkori hangulatot idéző Széchenyi-bálgját.

Június 22-július 2.: Kovászna megyében az 1724 érettségizőből 329-en buktak meg, legtöbben románnyelv és irodalomból teljesítettek gyengén.

Június 27-július 11.: Bálványosfürdőn került sor a XVII. Incitato nemzetközi alkotótáborra.

Június 27-28.: A Háromszéki Ifjúsági Tanács a Benedek-mezői táborban szervezte meg az első háromszéki szabadegyetemet.

♦ Lécfalván, Nyújtódon, Esztelneken és Gelencén tartottak faluünnepet.

Június 27.: A baróti református egyház kórustalálkozóval ünnepelte a Rozmaring énekkar tizenötödik születésnapját.

JÚLIUS

Július 2.: A futásfalvi kegyhelyen, Sarlós Boldogasszony napján fog-

dalmi búcsút tartottak az idei kettes jubileum, Szent Pál apostol születésének 2000., a gyulafehérvári római katolikus főegyházmegye alapításának 1000. évfordulója jegyében.

Július 3-5.: A Free Frog's Riders Egyesület (Szabad Béka Motorosok) tizedik nemzetközi találkozóján az esős idő sem riasztotta el a rekord-számban összesereglett motorosokat.

Július 4-5.: Zágónban, a falunapok alkalmával kopjafát állítottak Domo-kos Géza emlékére, sportszarnokot avattak, ugyanakkor a Kisköre testvértelepülés által ajándékozott Rákóczi Ferenc fejedelem szobrát is felavatták.

♦ **Csernátonban a faluünnep kiemelkedő eseményét két székely kapu felavatása képezte.**

Július 5.: Halálának 160. évfordulójáról emlékeztek Gábor Áron szülőfalujában, Bereckben. A Bereck és Kökös közötti '48-as emlékhelyeken közel negyvenfős zárandokcsapat idézte a tűzér őrnagy személyével és életével kapcsolatos eseményeket.

Július 5-6.: A VI. Gidófalvi Napok gyönyörű póni- és lipicai lovakkal büszkélkedett, míg Magyaróskút térségében az Incitato lovas tábor is helyet kapott.

Július 11-12.: Megtartották a Kovásznai Nyári Esték második kiadását.

Július 14-19.: Huszadik születésnapját ünnepelte a Tusványosi Szabadegetem, mely látogatottság szempontjából is kiemelkedő: öt nap alatt hozzávetőlegesen 25 ezren fordultak meg a táborban.

Július 14-21.: Bikfalván megtartották a VI. Reneszánsz Zenei Napokat.

Július 17-19.: Kézdivásárhelyen az Idol-napok biztosítottak teret a sport, illetve a sör és a miccs kedvelőinek.

Július 17-26.: Az árkosi Szentkereszty-kastély adott otthont az Arte Diem elnevezésű Nemzetközi Művészeti Alkotótábornak.

Július 18-19.: A harmincéves Kovács András Fúvósegyesület szervezésé-

ben került sor Rétyen a hagyományos, immár XVIII. Megyei Fúvóstaálkozóra.

♦ Ozsdola önkormányzata óriás, 3,4 méter hosszú kürtöskaláccsal rukkolt elő, az illyefalviak javarészt kulturális rendezvényekkel ülték meg az Illés-napokat. Faluünnepet tartottak Dálnokban, Vargyason és Kézdimaratonfalván is.

♦ Rusztikus környezetben zajlott le Oltszemen a Puskás Ferenc Gombfociklub kilencedik világbajnoksága.

Július 23.: Sepsiszentgyörgyön járt Vasile Blaga, területfejlesztési miniszter.

Július 25.: A sepsiszentgyörgyi Gáll Lajos Futóör hetedik alkalommal rendezte meg a Szentgyörgy-félmaraton.

Július 25-26.: Hatolykán kakas-ütés fűszerezte a faluünnepet, míg Martonoson Szent Anna-búcsút tartottak. Országos sporthorgász-verseny színtere volt a baróti pumpaházi tó.

Július 26-augusztus 2.: Kommandón lezajlott a XI. Nemzetközi Cigányfolklor-tábor.

Július 26-augusztus 9.: Zeneszótól volt hangos Réty, a XVII. megyeközi fúvóstábor résztvevőinek köszönhetően.

♦ Ausztria legmagasabb csúcsát, a 3798 méteres Grossglocknert hódí-

totta meg két sepsiszentgyörgyi származású veterán hegymászó: a 72 éves Demeter Antal és az 53 éves Marcius Márcus.

Július 30.: Aranyérmet szerzett Mexikóban, a nemzetközi fizika-diákolimpián **Szerző Péter**, a sepsiszentgyörgyi Székely Mikó Kollégium tizenkettedikes diákja.

Július 31.: Hivatalossá vált Kézdivásárhely címere.

AUGUSZTUS

Augusztus 1.: A 160 évvel ezelőtti, Tuzson János által vezetett hősi helytállásra, a **nyergestetői csatára emlékezett a Hargita és a Kovászna megyei tanács.** Ez alkalomból jelent meg a Háromszék a szabadságharcban

című kiadvány, Kocsis Károly és Szóts Zsuzsa szerkesztésében.

Augusztus 1-2.: Kommandón cigányfolklór műsorral, Árkoson tűzoltó-bemutatóval, Kézdiszentléleken kapuavatással tették emlékezetessé a falunapokat.

Augusztus 7-9.: Először szerveztek Kézdikőváron falunapokat, míg Zabolá hetedik alkalommal ünnepelt. Almásiban emléktábla-avatás volt a hétvége legkiemelkedőbb eseménye.

Augusztus 8.: Megyénk településein gurultak a Székelyföld Kerékpáros Körverseny résztvevői. Idén 22 országból 18 csapat, illetve 127 versenyző állt rajthoz augusztus 7-én, Csíkszeredában.

Augusztus 9.: Szépszámu közönsége volt a Rétyi-tónál az újjáélesztett, egykori nagyhírű Tavorózsafesztiválnak.

Augusztus 10.: A Callatis Fesztivál nyitógáláján Dancs Annamari 15 perces minikoncertet tartott Dj Robert Georgescuval.

Augusztus 15.: Kézdiszentkereszten, az iskola udvarán szervezték meg az immár székelyföldivé növekedett Aquarius borvízünnepet, me-

lyen ezúttal a **polyáni ásványvíz bizonyult a Tündérek Borának.**

♦ Bereckben tartottak falunapokat, ezúttal ökörsütés nélkül.

Augusztus 16.: Nagyboldogasszony másnapján Futásfalván ünnepi szentmisén emlékeztek meg a Mária-szobor helyreállításának 45. évfordulójáról.

Augusztus 14.: Az első magyar eszperantista, Bálint Gábor születésének 165. évfordulója alkalmából avattak háromnyelvű emléktáblát Szentkatolnán.

Augusztus 17.: Háromszáznegyvennégy idei és ötvenöt korábbi végzős számára kezdődött meg a pótérettségi.

Augusztus 17-21.: A laktóbtámogatások és egyéb anyagi juttatások megvonása miatt a háromszéki rendőrök csatlakoztak az országos tüntető megmozduláshoz.

Augusztus 20.: A gyulafehérvári római katolikus főegyházmegye ezredik évfordulójának jegyében zajlott

idén a perkői búcsú. A zárándoklat fényét az fokozta, hogy Kézdiszentléleken **felavatták a székelyudvarhelyi Zavacski Walter Levente által perkői kőből készített, egész alakos Szent István-szobrot.**

Augusztus 21.: A Mont Blanc kezdek expedíció tagjai meghódították a 4810 méter magas Mont Blanc csúcsot.

Augusztus 21-22.: Középajtán és Mikóújfaluban tartottak települési napokat.

Augusztus 22.: Az Aluta Triatlon Sportegyesület triatlonversenyt szervezett a Rétyi-tónál, mintegy hetven résztvevővel.

Augusztus 23-30.: Az Árkosi-hágó tövében, a lomberdők között zajlott a IX. Bölöni Nyári Ifjúsági Fesztivál.

Augusztus 24-30.: Dombi Szabolcs és Dombi Botond, a Mikes Kelemen Főgimnázium diákjai, a Polifilm Műhely Alapítvány különdíját kapták Budapesten, a 16. Országos Diákfilmszemlén, A szunyog és a Buba éneke című animációért.

Augusztus 27-30.: Az utóbbi húsz év legrágább Őszi Sokadalma zajlott Kézdivásárhelyen.

♦ Nyolcadik alkalommal tartott vállalkozói napokat, kiállítást és vásárt az Asimcov a céhes város sportsarnokában.

♦ Szentkatolnán, a település ünnepén leleplezték a harminchárom nyelvet beszélő Bálint Gábor orientalista nyelvtudós egész alakos szobrát – ezzel párhuzamosan Nagybaconban, Sepsimagyaróson, Aldobolyban és Rétyen tartottak falunapokat.

Augusztus 30.: „Száz kürt riadója” szólt Baróton, a III. Erdővidéki fűvóstalálkozón.

SZEPTEMBER

Szeptember 3.: Először járt székelyföldi küldöttség a Székely himnusz zeneszerzője, Mihalik Kálmán sírjánál, ahol Tamás Sándor, a Kovászna Megyei Tanács elnöke koszorút helyezett el.

Szeptember 4-6.: Elena Udrea turisztikai miniszter jelenlétében fogott el a 111 méteres fagyú az Ignác Rózsa századik születésnapja előtt tisztelő kovásznai napokon.

Szeptember 5-6.: Míg Imecsfalván az iskola udvarán folyt a falunapi dínomdánom, **Alsólemhényben székely kaput és óriáshordót avattak.**

Szeptember 8.: Dancs Annamari ismert musicalekből összeállított műsorral lépett fel Brassóban, az Arany-szarvas-fesztivál zárókoncertjén.

♦ Nagybaconban hármat borjazott egy téhen Vinczi Tibor gazda portáján.

Szeptember 10.: Erdély legfiatalabb hivatásos magyar színtársulatánál, a Kézdivásárhelyi Városi Színháznál elkezdődtek az olvasópróbák.

Szeptember 11-12.: A kézdívasárhelyi Maassluis Nyugdíjasklub 10. évfordulóján avatták a céhes város ötödik díszpolgárává Coos Henneveldet, a Regiosteunpunt Maassluis Nederland elnökét.

Szeptember 12-13.: Székelyszáldoboson és Bodosban gyűlt össze a falu népe települési napokat ünnepelni.

Szeptember 13.: Kézdimartonfalva egysávos, szabadtéri, fedett tekepályával lett gazdagabb.

Szeptember 16-20.: A Kárpát-medence kincsei Egerben kiállításon és vásáron jeleskedett az Asimcov és a Háromszéki Népművészeti és Kézműves Egyesület.

Szeptember 18-19.: Az orvosi hivatás gyakorlásának lehetőségeiről tartottak konferenciát a Háromszéki Orvosi Napokon, Baróton.

Szeptember 19-20.: Hozzáférés a történelmi emlékekhez téma körül zajlottak Háromszéken, 48 helyszínen, a Kulturális Örökség Napjai. Gelence Jancsó-találkozóval, Bikfalva kincses vásárral, a Székely Nemzeti Múzeum pedig egész napos tevé-

kenységgel kapcsolódott be a rendezvénytársaságba.

Szeptember 24-26.: Sepsiszentgyörgyön vállalkozói napokat tartottak az új sportcsarnokban.

Szeptember 25-30.: A Benedek Elek Emlékév jegyében könyvvásárok, könyvbemutatók, konferenciák, fotókiállítások, íróolvasó-találkozók, mese-mondó versenyek, meseillusztráció-kiállítások, meselemez-bemutatók koncertek zajlottak szerte a megyében. **Ez alkalommal avatták fel Kisbaconban, az iskolával szemközti téren legnagyobb mesemondónk padon ülő szobrát,** Vargha Mihály alkotását.

Szeptember 26.: Díszes tőkök parádézta a megyeközponti Tanulók Házában.

Szeptember 24.: Kézdiszentléleken felavatták a Kászon-pataka felett épített új hidat.

Szeptember 25.: A mobilitás hetének adózva, autómentes napot szerveztek a háromszéki önkormányzatok.

♦ A bodoki stadionban ünnepélyesen adták át a felújított öltözőket és a futballpálya új világítórendszerét.

Szeptember 26.: A megye történetének első, eladással egybekötött lovas kiállítására került sor a kökösi Bartha-lovastanyán, ahová öt megyéből ötvenkét ló érkezett.

♦ Felsőrákoson megtartották a hagyományos falutalálkozót.

♦ Szilvapálinkát, szilvásgom-bócot, hagyományos szilvaízt és egyéb szilvából készült finomságokat kóstolgattak és díjaztak a zaláni szilvanapon.

♦ Százazajtán az 1944. szeptember 26-án a Maniu-féle vasgárdisták által meggyilkolt tizenhárom magyar áldozatra emlékeztek.

Szeptember 26-27.: Málnásfürdön ötödik alkalommal szerveztek vadászfesztivált, melyet Füzes Oszkár, a Magyar Köztársaság bukaresti nagykövete is megtisztelt jelenlétével. Negyvenhárom üstben rotyogott a szarvaspörkölt és -tokány, emellett fotókiállítás, borkóstoló és fűvőskoncert színesítette a kínálatot.

Szeptember 30.: Az MSC dzsiudzsicu-versenyzői (Szőke Attila, Bajzáth Brigitta, Antal Róbert és Alin Grigoraş) két ezüst- és egy bronzéremmel tértek haza a Szófiában megrendezett Balkán-bajnokságról.

OKTÓBER

Október 1.: Andrei Marga, a kolozsvári Babeş-Bolyai Tudományegyetem rektora ünnepélyes keretek között nyitotta meg a tanévet az egyetem sepsiszentgyörgyi tagozatán.

Október 3.: A Kézdivásárhelyi Kertbarátok Egyesülete a Vigadó

**előtt tartotta meg színpompás dísz-
tőkfesztiválját.**

♦ Az oltszemi madárnapon a Rara Avis Madártani Egyesület felavatta az országos viszonylatban egyedi diaktikai madárparkot.

Október 3-4.: Fazakas Misi és az Osonó Színházműhely Részletek a bolyongás meséiből című előadásával a legjobb csapat díját, rendezői különdíjat és egy thaiföldi turné-meghívást szerzett az I. Mezőkövesdi Színházi Fesztiválon.

Október 3-11.: A sepsiszentgyörgyi M Stúdió Romeo & Júlia című előadása Gyergyószentmiklóson, a Romániai Kisebbségi Színházak Kollokviumának nyolcadik kiadásán elnyerte a legjobb színpadi játék, illetve a közönség díját.

Október 5.: Kovászna megye állami intézményeinek alkalmazottjai munkabeszüntetéssel, felvonulással tiltakoztak a kormány megszorításai ellen.

♦ Két sepsiszentgyörgyi sziklamászó, Koncz Sasa és Sorin Nichiforiuc három nap alatt mászta meg a kaliforniai, közel 1200 méteres El Capitán.

Október 8.: Kézdivásárhelyen eltemették a hazájától távol, szeptember 28-án hosszas betegség után elhunyt Paizs Ottót, a hírhedt Agache-ügy egyik elítéljtét.

Október 9.: A Magyar Köztársasági Érdemrend lovagkeresztjét vette át Bocsárdi László, a Tamási Áron színház igazgató-rendezője.

Október 13.: Ismeretlen tettesek ellopták a Sólyom László által ez év március 14-én a Nyergesztetőn állított kopjafa sárgaréz tábláját.

Október 15.: Hajnalban 200 ezer új lejt rabolt el két felfegyverzett álarcos férfi egy sepsiszentgyörgyi őrző-védő szolgálat székházából.

Október 16-18.: Székelyföld is jelen volt a tizennegyedik bukaresti Romexpo turisztikai kiállításon.

Október 16.: Háromszékről nyolc pedagógus és négy diák részesült a Romániai Magyar Pedagógusszövetség Ezüstgyopár életmű- illetve Mák-virág-díjában.

♦ Megnyílt Háromszék első, európai színvonalú kőborkutya-menhelye Szépmezőn, a megyeközpont szomszédságában.

Október 18.: Az MSC birkózói 2 arany-, 2 ezüst- és 6 bronzéremmel tértek haza a Lugoson megrendezett felnőtt korosztályú birkózók országos egyéni bajnokságának döntőjéről.

♦ Jubileumi ünnepséget tartottak Felsőcsernátonban a huszonöt éve lelkészként szolgáló Szöcs László (a Kézdi-Orbaiszéki Egyházmegye esperese) és neje tiszteletére.

Október 17-18.: A sepsiszentgyörgyi Tompa Krisztián zsinórban harmadszor lett országos bajnok.

Október 23.: A kereskedelmi és iparkamara tizenhatodik alkalommal díjazta a megye sikeres cégeit.

♦ A Kézdivásárhelyi Városi Színház megnyitotta első évadját az Ábel című színpadi játékkal.

♦ Századik születésnapját ünnepelte Módi Ferenc sepsiszentgyörgyi lakos.

Hurrá, nyaralunk – irány Montenegró!

Két egymás utáni évben Törökországban nyaralt a 2008-as Székely Kalendáriumból már ismert kézdivásárhelyi csapat. „Már nincs, amit ott nézzünk” (pedig dehogy nincs!) jelszóval más úti célt kerestünk. A választás egy körútra esett, azon belül a hangsúly Montenegróra tevődött, az egykori Jugoszlávia számunkra ismeretlen utódállamára.

A Kazán-szoros

A sok közös nyaralás, az összeszokott társaság miatt már nem volt szükség éjszakákba nyúló megbeszélésekre, a tavaszi hétvégi kiruccanások adták az alkalmat, hogy a „főcsapást” megjelöljük, a többit részben a véletlenre bíztuk, no meg a szerencsére. Fortuna eddig – kisebb kilengései ellenére – kitartott mellettünk. Tizenhárom ember három autóban, ennyien indultunk egy nyári hajnalon, főszезzonban.

A szokásos piszkálódásokat már senki nem veszi komolyan: Kocsiséknek az indulásnál korábbi időpontot kell mondani, úgyis elkésnek, Ördögéknek nem mondunk semmit, ők úgyis külföldön szervizelik az autót stb. Nem baj, így tudtuk összehozni a csapatot. Első állomásunk Szörénytorna (Turnu-Severin) és Orsova kö-

zött van, a főúttól kb. 250 méterre. Egy panzióban töltjük az éjszakát, kényelmes, az árak reálisak. A Dunaparton vacsorázunk, akad, aki fürdik is a Dunában...

Ahol lelőtték a trónörököst

Szerbia következik. A Kazán-szoros csodálatos, nem hiába ihlette meg Jókai Mórt az Aranyember megírásakor. Belgrádot most kihagyjuk, majd visszafelé megnézzük – ígérjük önmagunknak. Szerbia kietlen ország benyomását kelti, alig várjuk, hogy átérjünk Boszniába. Szarajevóig már nem volt erőnk és időnk elmenni, attól mintegy 20 km-re a Tocak nevű panzióba irányítottak a helyiek, sőt, elvittek oda, felfüggesztve egy családi összejövetelt.

Tíz euróba került a szállásunk, az

Ali pasa mecsete
Szarajevóban

ottani tótumfaktum kitűnő házigazdának bizonyult, különös figyelmet szentelt az autók garázsba helyezésének (tudhatott valamit). Végül a panzió teraszát mi uraltuk, a magunkkal hozott ételt fogyaszthattuk, szegény, csokornyakkendős, fekete mellényes ember csak a folyton igényelt folyékony, illetve kemencében sült kenyérrel foglalatzkodott.

Szarajevótól nem vártunk túl sokat. Persze, tudjuk, ott gyilkolta meg Gavriilo Princip az Osztrák-Magyar Monarchia trónörökösét, Ferenc Ferdinánd főherceget és nejét, Sophie-t, azaz Zsófiát, hallottunk is erről eleget, hiszen a szarajevói merényletet mondták az első világháború okának. A Miljacka folyó augusztusban éppen nem állt a helyzet magaslatán, ezzel ellentétben az óváros lenyűgözőtt:

mecsetek, szűk utcák, nyüzsgés, turista-áradat... Nyilván a sebabszicsát is itt kellett megkóstolni: miccs az a javából, de apróra vágott hagymával és lepénnyel szolgálják fel. Lassan.

Szarajevó évszázadokon keresztül a török birodalom része volt, építészete, az óváros hangulata még a múlt századok emlékét idézi, a keleti nyugalom tetten érhető még ebben a globalizált világban is. A város akkor lett híres, amikor 1914. június 28-án eldördültek azok a pisztolylövések, amelyek végül az első világégéshez vezettek. Természetesen megkerestük a helyet, ahol a 19 éves szerb anarchista elkövette a merényletet. A múzeumban elfogadták a Székely Hírmondós újságíró-igazolványt, még útmutatást is kaptunk: jobbról haladva tekintsük meg a kiállított anyagot. Az egyszem teremben nem volt nehéz az eligazodás, azonnal felfedeztük a főhercegi pár viaszszobrát, fényképezkedtünk is „velük”.

Montenegró felé vezető utunkon a Piva-völgye nyűgözött le. A látványt csak egy szóval lehet leírni: mesés. A sofőrjeinknek kevésbé lehetett szép a

helyenként roppant keskeny útszakasz, mégsem zsebeltek, ha sűrűn felkiáltottunk, még a kemény férfszíveket is megnyihította a látvány. Csak akkor morogtak egy picit, amikor kiderült, hogy jó 50 km-t rossz irányba haladtunk, vissza kellett fordulni.

A Fekete Hegyek Országá

A Fekete Hegyek Országában, Montenegróban szálláskereséssel telt az első este. Szerencsére jól összehozott csapat a miénk. A Budva és Bar közti távolságot csigalassúsággal tesszük meg. Nem mondom, idegesek is lettek ettől néhányan, annál is inkább, mert este nyolckor még nem volt tető a fejünk felett.

A Bar nevű üdülővároskát követő Dobra Vodán néztünk szállás után, végül egy négycsillagos panzióban állapodtunk meg. Tizenhárom euróba kerül fejenként. A part sziklás, de a bátrabbak számára ez nem képezte akadályát az esti fürdésnek, a kevésbé bátrak a hihetetlenül szép naplementében gyönyörködhetnek.

A Tara-völgye majdnem egész napos autózást jelentett, az egyik út-

Ulcinj vára a tengerről

menti fogadóban finom halat ehetünk, a kiszolgálás is kifogástalan volt. Az ifjúság (is) strandolni akart, így keveredtünk másnap Ulcinjbe. A Miami Beach – tényleg így hívják a legnépszerűbb strandot! – nem zsúfolt, a tenger lassan mélyül, a part homokos, napernyők, nyugágyak állnak a fürdőzők rendelkezésére. Albánia már egy hajításnyira van innen, a többség viszont nem támogatta az átruccanás ötletét. Demokrácia, többség stb., szóval Albánia nuku.

Kilátás a Dobra Voda-i villából

Lányaink inkább a teraszon-napozást részesítették előnyben, és az interneten való kapcsolattartást. Főleg őérettük kerestük a life-ot Budván, sikertelenül. Egy adott ponton kissé lestrapált turisták benyomását kelthetjük. Mint ahogy azok is voltunk, de ennek is megvan a maga varázsa. Nem volt könnyű szembesülni a helyzettel: tizenhárom embernek nem kaptunk elfogadható szállást.

Voda apartman!

Budvát később néztük meg alaposan, az óváros gyönyörű. A Kotori-öböl következett, végig a part mentén, de olyan keskeny úton, hogy valahányszor szembejött egy autó, mindenki elmondott magában egy fohászt. Útközben (szálláskeresés) kedves emberekkel ismerkedtünk, az undokok mi voltunk, mert esteledett. Cattaróban, azaz Kotorban aztán egy utazási iroda révén hajthattuk álomra a fejünket, mondhatni luxuskörülmények közepette. Igaz, hogy két különböző helyen, de nem messze egymástól. Ekkor fogtuk fel azt is, hogy mit jelent a korábban látott kiadó házak

Utca Budva óvárosában

falán álló „voda apartman”-felirat: hogy ott mindig van víz! Az ügynök csak a legutolsó percben közölte, hogy reggel hat és kilenc, este szintén hat és kilenc között érdemes megnyitni a csapokat. A gutaütés elkerült bennünket, főleg azután, hogy a „fentiek” közölték: náluk non stop „voda” van. A székely egyébként is feltalálja magát, a hidromasszázsral ellátott kádban vizet „fogtunk”! Az elegáns villában különben sem sokat tartózkodtunk, ha meg a városnézés elhúzódtott, ott volt a felső villa, ahol lemoshattuk magunkról a séta porát!

A Lovcinj-tetőre tett kirándulás ismét megosztotta a társaságot: a kisebbség a strandolást választotta a gyönyörű látvány helyett. Nekik mágneses képet, saj-

A Kotori-öböl

Tanulságok, jó tanácsok:

1. Öt leánnyal (most hadd nevezzük meg őket: Borika, Blanka, Enikő, Ildikó és Csilla) nagy válalkozás nyaralni.
2. Étkeztetésükre túl sok gondot fölösleges fordítani, úgyis csak joghurtot és gyümölcsöt fogyasztanak.
3. Ötúró bankjegyeket nem árt a sofőrnél tartalékolni, a gyorsajtás meg egyéb szabálytalankodások „elnézése” céljából.
4. A boszniai rendőrökkel vitatkozni nem érdemes.

tot, képeslapot és legalább kétszáz digitális fotót vittünk ajándékként, közben a sárga irigység emésztett a mi hegyi kirándulásunk idején szerzett barnaságuk miatt. A Kotori-öböl látványban sem szegény, Cattaro, az óváros pedig akár egynapos barangolást is lehetővé tesz, a megannyi templom, tér és terecske még az udvarterekhez szokott embert is lenyűgözi.

Montenegróban még a jelenlegi és a régi fővárosban tettünk villámlátogatást. Podgorica modern város, de nincs patinája, Cetinje pedig álmos kisváros hangulatát keltette azon a tikkasztó augusztusi napon, amikor ott jártunk, és ahol fontosnak tartottuk megnézni az egykori királyi palotát is. Nem egy Versailles a kétszintes épület, ha nem tudjuk, hogy egykoron királyi rezidencia volt, inkább városi könyvtárnak néz-

tük volna. A palotabelső is le-tűnt idők nem túl gazdag uralkodóira emlékeztetett, Magyarországon például nagypolgári otthonok vetekedhettek volna vele a luxust illetően.

Séta a várfalon

Dubrovnikról tudtuk, hogy Dalmácia legszebb városa, a világörökség része. Rovinj, Primosten, Split (Spalato), Trogir (Trau), Stara Baska, Vrebnik (Krk szigetén), Zára (Zadar) között rangsort felállítani nehéz, de nem is kell.

Tény, hogy bele lehet szeretni ebbe a számunkra különös, dalmáciai világba. Raguzában mindössze félnapot töltöttünk, míg a vállalkozó szelleműek, a 40 fokos hőség ellenére, a várfalon körbesétálva csodálták meg az Adriának ezt a gyöngyszemét, barátaink „testközelből” vették szemügyre.

Előzetes foglalás nélkül Dubrovnikban lehetetlennek bizonyult szállást találni tucatnyi embernek, így északabbra indultunk. Az út mentén türkizkék öblök hívogattak, hiába, közeledett az este. Tengerparti szép villák kínálták magukat (20 euró/fő), ám egy helyen nem fértünk volna el, legfeljebb pár száz méteres tá-

Dubrovnik

volságban egymástól. Gyors tanácskozás után elfogadtuk az egyik panziós hölgy ajánlatát, és elmentünk a Peljesac-félsziget legnyugatibb pontjára, Dubai Peljeskára.

Mondani sem kell, hogy az ifjúság körében nem aratott osztatlan sikert az elhatározás, de jól nevelt gyerekek lévén, nem sokáig kommentálták a döntést. Pusmogtak ilyesmiket, hogy „na, megint elmegyünk valahová az Isten háta mögé”, de nagyobb balhé nem lett. Egyelőre. A dolog akkor kezdett gyanús lenni, amikor gyakorlatilag megszűnt a forgalom, és célunkig még mindig volt legalább félszáz kilométer. Korábbi nyaralási emlékek támadtak fel bennünk, de igyekeztünk humorosan kezelni a helyzetet, elvégre nyaralunk! Az „útmutatás” is csak ekkor kezdett értelmet kapni, a hölgy ugyanis azt mondta, könnyen megtaláljuk a fivére házát, a központtól néhány méterre. És lőn.

Dubai Peljeska zsebkendőnyi főtérén valóban nehéz lett volna nem kiszúrni a minket váró úriembert, ugyanis ő volt az egyetlen járókelő. Kicsit megvigasztalódtunk, amikor

Szveti Sztjepan a felső tízezer nyaralóhelye

külföldi autókat is láttunk, kb. hármat, igaz, akadt olyan pesszimista, aki ezt úgy kommentálta, hogy nem csak mi vagyunk ilyen hülyék. Benne voltunk tehát a klubban.

Az ifjak lázadása

Amikor leendő házigazdánkat követve, kecskemekegés közepette átvágtunk a szűk udvaron, ahol békésen fonogatta hálóját az öreg halász, egyszerre tört ki belőlünk a röhögés. „Hát, ez nem lehet igaz”, kuncogtak a lányaink, alig tudtuk őket csitítani, mert ismervén a sarjadékokat, tudtuk, hogy az ilyen és hasonló felkiáltásokat vagy örömujjongás, vagy hisztériás roham követi. Mivel inkább az utóbbira tippeltünk, igyekeztünk kellő szülői szigorral elejét venni a cirkusznak. Az öt leány közül a legkisebb 16 éves, nyilván diszkóra, nyüzsgésre vágytak, nem csendes, tengerparti nyugalomra. Utólag azért mégis elmondhatták – viccesen –, hogy egy nyaralás során Szerbiában, Montenegróban, Horvátországban jártak, miközben Miami-t (Miami Beach Montenegróban), Dubai-t (nem Szaúd-Arábia fővárosa!) és piramisokat is láttak. Az utóbbiakat már hazafelé, a boszniai Visokóban.

Dubai Peljeska kikötője

A Dubai-i ház végül is kényelmesnek bizonyult, a terasza kellően nagy, de a vacsoránál nehéz volt nem észrevenni a nyomott hangulatot. Pedig a part tényleg szép volt, ember sehol, a kiskocsmában mi voltunk az egyetlen vendégek. Nem maradtunk soká, a kocsmáros mégis azt mondta, hagyjuk nyugodtan a teraszon a poharainkat, ő hazamegy. Hát, hogy nem lopja el senki, arra szinte mérget mertünk volna venni. Környéket nézünk, strandolunk, szóval sebj, vigasztaltuk önmagunkat egy késő éjszakai sör mellett, esetleg átmegyünk Korcula szigetére...

Akiért a harang szól

Végül nem oda mentünk, hanem tovább északnak, újabb három napot töltve Makarska mellett, Krvavicán. Üdülőtelep szép fekvésű, jó stranddal, pineafákkal. A túlzott napozás ellenzői most Splitet nézték meg, aztán tettek még egy kitérőt valamelyik hegyre, véletlenül még a szerb-horvát határt is átlépték, fizettek is rendesen a hídhasználatért (oda-vissza)!

Hazafelé a Neretva-völgyén utaztunk, annyira szép tájon, hogy tízper-

cenként állt meg valamelyik autó – és a másik kettő is ebből kifolyólag –, mert fényképezni, filmezni kellett. Mostarban döbbenetes volt látni a boszniai háború nyomait, a lövésnyomokat a tömbházak falain, a félig romba dőlt épületeket. A Csontváry által is megörökített mostari hídon kezdődik Kelet, mecsetekkel, bazárral, nyüzgéssel, s ezután már csak Belgrádot kellett kipipálnunk.

Nos, a szerb főváros modern része itt is olyan, mint minden nagyvárosé, de a régi város hangulatos, amolyan „monarchiabeli”. Az emberek segítőkészek, kávézók sokasága tarkítja az utcákat. Mi a várhoz igyekeztünk, ugyanis Hunyadi János itt, a Duna és a Száva összefolyásánál vívta legnagyobb, és egyben utolsó csatáját, muszáj volt ezt látni! A hatalmas erődtámasz bejáratánál második világháborús tankok merednek az ég felé, mellettük harckocsik – ez kissé lohasztotta a lelkesedésünket. A túlságosan restaurált várfalon belül park van, egy pannó kivételével semmi nem emlékeztet a győzelemre, amiért délben a harang szól...

Mindannyiunk bánatára, a szerb főváros után már hazafelé vitt az út. Ez a nyaralás is véget ért, és mint sok minden, amit az életben lezár az ember, ez is részben szomorúsággal, részben megelégedéssel töltött el. Láttunk a miénktől különböző másik világot, örültünk a barátok társaságának, és hazajöttünk, hogy megte-remtsük a következő nyaralás feltételeit.

Kocsis Cecília

A mostari híd

Bosnyák sors délen

Segélyszervezetek hozzájárulása nélkül aligha lehet sikeres az új nyugat-balkáni országok átmeneti időszaka. Jól példázza ezt, amikor Dél-Szerbiában a Magyar Ökumenikus Segélyszervezet állít talpra kétségbeesett földművelőcsaládokat vagy állattenyésztőket. Túl azon, hogy a középkori szerb királyság bölcsőjének is nevezett Szandzsákot az Osztrák-Magyar Monarchia is felügyelte, a területnek van még magyar vonatkozása. Mintha a Székelyföldön járnánk, és nem csak földrajzi értelemben.

„Ma csak romok állnak a Régi Szerbiában. A szláv élet itt szinte megszűnt, elmosta a brutális albánok és muzulmánok özöne – írja 19. századi úti beszámolójában Alexander Fjodorovics Gilferding orosz utazó Dél-Szerbiáról. – Az olvasó bizonyára unná, hogy omladozó kolostorokat és templomokat írjak le, de nem tehetek mást, csak ezekről mesélhetek, hisz itt nem látni egyebet. Csak az államalapító Nemanjic-dinasztia létesítette kolostortemplomok tanúskodnak arról, hogy itt egykoron virágzott a szláv és keresztény élet.“

Bő kétszáz évvel Gilferding beszámolója után mindennek csak az ellenkezője állítható. Az orosz utazó a mai Szandzsák központjából, a Novi Pazar-

tól a koszovói Pecig tartó útját írta le, magam a Pannon-síkság felől közelítettem meg az 1908-ig az Osztrák-Magyar Monarchia felügyelte „Új-Bazár”-t, azaz Novi Pazart. Romok már nincsenek, a Nemanjicok templomait irdatlan ütemben renoválják. Mindegyikben büszke ortodox pópák regélnek a 7. és 13. század közötti időszak fényes eseményeiről, a szerb gyökekről, a dicső múltról. A szlávok ma – viszonylag – jól élnek, a muzulmán bosnyákok viszont fejvesztve menekülnek. A szerbek iparkodnak is útilaput kötni a talpukra: 1993-ban, amikor felhúzták ágyúikat a várost körülölelő dombokra, nem lőttek, a muzulmánok maguktól is elindultak szerte a világba. A szandzsákiak keserédes büszkeség-

Novi Pazar: 1908-ig az Osztrák-Magyar Monarchia felügyelte

gel beszélnek arról, hogy ma már háromszor több szandzsáki muzulmán él külföldön – főleg Nyugat-Európában –, mint otthon.

Ismet Suljovic, a Merhamet szandzsáki muzulmán humanitárius szervezet vezetője. Miközben a szandzsáki bosnyákok jogfosztottságáról beszél, egyre több hasonlóságot vélek felfedezni a székelyföldi magyarok sorsa és az övék között. Például aránytalanul kevesebb bosnyák dolgozhat a rendőrségen, az állami hivatalokban, a cirill ábécét erőltetik a bosnyákokra, s egy egyszerű építkezési engedélyért Belgrádig kell elmenni. „Még őrizték is a bosnyákok pár száz évig az ortodox szent helyeket, miután a szerbek 1699-ben innen és a kőhajításnyira lévő Koszovóból kivonultak, sőt nagyon sok kolostort fel is újjítottak. Mégis ők akarnak elüldözni bennünket Szerbia szent szívéből” – folytatja Ismet Suljovic.

Miközben a szerb állam nem fejleszti a térség infrastruktúráját, s ma minden második Novi Pazar-i lakos munkanélküli, Belgrád regionalizációs elképzelései is a kedélyeket borzolják: a maradék Szandzsákot két részre osztanák fel. Az ellenzéki pártok viszont azt kérik, hogy Novi Pazar legyen a régió központja, s valami hasonlóan gondolkodik a város polgármestere is. Mirsad Derlek nem megy szembe a kormánnyal, amelynek pártja is a tagja. Ő nem kér autonó-

miát, csak annyit, hogy Szandzsákot Novi Pazar vezethesse. „Első dolgunk az éhezők problémájának a megoldása. Mások a prioritásaink” – mondja, majd hozzáfűzi, hogy képtelenek megoldani minden gondjukat, ezért nagy szükségük van a segélyszervezetekre, így a térségben már a tizenötödik éve tevékenykedő Magyar Ökumenikus Segélyszervezet (MÖSZ) felajánlásaira is.

A MÖSZ pedig valóban nem keveset vállalt. 1995-ben már a boszniai háború miatt odaérkező menekülteket segítette, majd 2004-ben hozzálátott a Merhamet fejlesztéséhez, hogy a muzulmán szervezet önállóan is bekapcsolódhasson a nagy nemzetközi segélyprogramokba. A norvég külügy támogatta közreműködésük éppen ezekben a napokban zárult le. A Merhamet felnőtt, de a MÖSZ is marad még a Balkánon, lehetőségeik szerint Koszovóra is kiterjesztik a tevékenységüket. Számos családnak ők mutattak kiutat a

Félkész dzsámi Delimédében
(a szerző felvétele)

Az ortodox templomokat irdatlan ütemben renoválják

nyomorból. Volt, hogy kecske- vagy juhállományt adományoztak a rászorulóknak. Másokat a mezőgazdasági munkában segítenek, az állatszaporulathoz pedig újabb nincstelenségeket karolnak fel. Kampányt folytattak a drogfogyasztás és a házastársak közötti agresszió ellen, és teleházat indítottak, ahol ECDL-oklevelet is szerezhetnek az érdeklődők. Szerződéses partnerük a norvég Norwegian Church Aid, amely Oslóban a külügyminisztériumnál pályázta meg a nyugat-balkáni fejlesztésre elköltött alapokat. Egyébiránt a MÖSZ programjait a magyar külügyi szaktárca is támogatja.

Egyik legnagyobb projektje a Koszovóból menekült, Novi Pazar szélén meghúzódó, cigányok felkarolása. A telepen víz és villany nélkül 43 család él 760 négyzetméteren. A tíz éve érkezett cigányokat a szerb és a bosnyák öslakosok ma is nehezen fogadják be. Bűz, rettenet, kosz és káosz uralkodik a telepen. A vizet egy lajtos kocsival az önkormányzat küldi ki nekik, amely néha körbejár a telepen. Szelényi Gábor, a MÖSZ szandzsáki munkatársa szerint ez mégsem a nyolcvanas évek kommunista Etiópiája, krónikus éhezés nincs a telepen.

Kérdem, hogy lelkileg miként lehet feldolgozni a látványt. Azt mondja, keményszívűnek kell lenni a mindennapokban, azzal a távlati érzéssel, hogy a bajbajutottak hosszú távú segítséget kapnak. „Ne halat adj az éhezőnek, hanem tanítsd meg horgászni” – osztja meg velünk az ismert segélyszolgálati filozófiát.

A Pesteri-fennsíkon élő Saba-hudin Dolovac húsz kecskét kapott a szervezettől. Ma keftit állít elő, ami kislányával csodát tett. A gyermek öt éves korában még csak tíz és fél kilós volt, másfél év alatt gyönyörűen feljavult. Belgrádról azonban a hegyek között sem hallunk túl sok jót. A MÖSZ segítségével Delimede faluban termelőszövetkezet alakult. Igazgatója, Eset Rahic szerint létrejöttéig a fennsíkon senki sem termesztett gabonát, most pedig termékfeleslegük van. „Gazdasági és kulturális autonómiára, határokon átnyúló régiós közreműködésre lenne szükség, hiszen vannak birtokok, amelyeken a ház az egyik országban, a legelő pedig a másik területén van” – tudom meg az igazgatótól.

Nem kíméli a szerb államot Rasid Trojevic, a főmufti helyettese sem. A szerbiai iszlám közösség központjában vagyunk, alattunk terül el a ma is szinte középkori hangulatot árasztó Novi Pazar alacsony török házaival, fűszereivel, borbélyműhelyeivel és a rengeteg dzsámival. Az egyházi vezető követeléseikről beszél: vallási egyenrangúság, iskolai anyanyelvhasználat és hitoktatás, az elkobzott egyházi ingatlanok visszaadása, a katonák külön élelmezésének joga. „Belgrád

Szandzsáki történelem

Szandzsák egykor a transzbalkáni kereskedelem színtere volt, évszázadokon át karavánutak szeltek át. A 20. században fontos lett területe, mert kelet-nyugati irányban folyosót képez, Koszovó északi részét köti össze Bosznia-Hercegovina, 1992 óta etnikai tisztogatást elszenvedett, Drina menti részével. Az 1878-as Berlini kongresszus úgy döntött, hogy a terület kerüljön ottomán fennhatóság alá, majd 1908-ig az Osztrák-Magyar Monarchia katonái felügyelték.

A balkáni háborúkban megosztott rajta Szerbia és Montenegró, majd 1918-tól Jugoszlávia igazgatta. Szerbia és Montenegró 2006-os szétválásával a Szandzsák ismét kettéoszlott a két ország között.

títkosszolgálati segédlettel egy párhuzamos iszlám közösséget is létrehozott, hogy így bizonyítsa: nincs jogsértés a muzulmánok körében. A szerb címer is csak a pravoszláv egyház szimbólumait tartalmazza, s a himnusz is egyfajta ortodox ima. Ezért mi azt kérjük: a címer és a himnusz utaljon a

többi nemzetiségre, beleértve a bosnyákokat is” – sorolta sérelmeiket az almufti utalva arra is, hogy „akik tíz éve autonómiát kértek, ma azt állítják, nincs gond, igaz, most belgrádi bársonyszékekben ülnek”.

Határon áthúzódó régió alapításán gondolkodik a Szandzsákért Párt főtanácsának elnöke, Elmet Zbegovic is. Alakulata, mint mondja, azt várja, hogy Európa kicsikarja Szerbiától a területi regionalizációt. Tőle tudjuk, hogy a szandzsákiak semmit nem kapnak vissza a Belgrádnak befizetett adóikból. Megismerkedünk a legvehemensőbb autonómiaharcossal, Dzemail Suljevicet is. A Szandzsáki Népi Mozgalom párt elnöke nem kíméli ellenfeleit. „A bosnyák miniszterek szétverték a bosnyák egységet. Árulók! Mi autonómiát akarunk, s a gazdasági diszkrimináció, valamint az asszimiláció megszüntetését követeljük. Hogy lehet az, hogy a bosnyák gyermekek a hazug szerb történelmet, a szerb kultúrát és nyelvet tanulják, de a sajátjukról ne tudjanak semmit? Nem fogunk ebbe beletörődni! Ha a szerbek azt mondják, hogy a Szandzsák szerb, akkor kié a Vajdaság? Mikor volt a

Vajdaság szerb? Magyarország nemcsak a vajdasági magyarokért, hanem a szandzsáki bosnyákokért is kiállhatna, mert így könnyebben lenne megoldható a vajdasági magyarok helyzete is.” Csak úgy röpködnek a magvas szentenciák, és már nem győzöm kapkodni a fejem. Ha mindennek csak a fele igaz, Szerbiának akkor is hosszú utat kell még megtennie az európai uniós csatlakozásig.

Kristály Lehel

Cigánytábor Novi Pazar periferiáján
(a szerző felvétele)

A világ legkülönösebb épületei

Olyan fantasztikus építészeti alkotásokat válogattunk össze, amelyekért nem érdemes elutazni a világ másik végébe, de ha a közelben járunk, szánjunk rá időt, hogy megcsodáljuk. Az épületek közös vonása, hogy rá-nézésre olyanok, mintha semmibe vennék a gravitációt. Gyakran a gyerekek rajzai között találunk ilyen házakat, de úgy látszik. a játékos kedvű tervezőknek és építőknek semmi sem lehetetlen.

Wosoco Apartments (Amszterdam-Osdrop, Hollandia)

Hibás tervrajz és a törvényi rendelkezések ismeretének hiánya szülte ezt a különleges megoldású apartman-tömbházat. A tervezők ugyanis figyel-

men kívül hagyták azt a Hollandiában érvényes rendeletet, miszerint a lakásokat bizonyos mennyiségű napfénynek kell érnie. A módosítás révén ezért 13, az első pillantásra „furcsa” építménnyel bővült a lakóház északi homlokzata. Így a lakások már elég fényhez jutottak keleti, illetve nyugati irányból, anélkül, hogy az alapokat megváltoztatták volna.

Lebegő kastély (Ukrajna)

Statikailag úgy tűnhet, hogy a szél bármelyik pillanatban szárnyára kaphatja ezt a házat. Az alapja egy kivénhedt műtrágya-tároló, és úgy tű-

nik, hogy a szükség tényleg szárnyakat ad – nem csak a gondolatoknak.

Habitat 67 (Montreal, Kanada)

A tervezőket nyilván egy népszerű építőjáték ihlette, ahol semmilyen megoldás nem lehetetlen. Nem csak a

látvány szokatlan: mindegyik lakás különálló, mint a külvárosi családi házak. Ráadásul mindegyiknek önálló, nyitott terasza vagy belső udvara van.

Free Spirit Spheres (British Columbia, Kanada)

A látvány az amerikai filmekből ismert gyerekkori játzókuckókra emlékeztet. A gömb tartóoszlopa egy ki-

öregedett fa is lehet, de a földre is lehet építeni, mint egy bölcsőt. Négy-négy rögzítő pontja van alul és fölül, melyek önállóan is meg tudják tartani az objektumot. A gömb fala kettős rétegű, a külseje üvegszálalaminált faborítás, ami megvédi lakóit az időjárás viszontagságaitól.

Cube House (Rotterdam, Hollandia)

székely kalendárium 210

Az építész, Piet Blom 45 fokok szögben megemelte a hagyományos kockaházat, majd egy hatszögletű alapra helyezte úgy, hogy a hasáb három oldala az alapon, három pedig a levegőben van. Mindegyik blokk háromszintes. A konyha, a nappali és a fürdőszoba alul van, középen a hálószobák, a piramis-csúcsban pedig a tetőtér, ahonnan remek kilátás nyílik a környékre. A lakások eléggé drágák, de a különlegeset mindig meg kell fizetni!

Búntanya (Arhangelszk, Oroszország)

A furcsa, bizarr építmény egy orosz gengszter 15 évi munkája. A 13 emelet 40 méter magasságig nyúlik az égbe. Pedig a tulajdonosa semmi különlegeset nem akart, csupán két kívánsága volt: hogy háza nagyobb legyen, mint a szomszédoké, és már messziről lehessen látni, hogy a tulajdonosa vagyonos ember.

Gombaház (Cincinnati, Ohio, USA)

Anyagában és formájában is furcsa ez a ház. Mintha talált anyagokból

lenne csak összehegesztve. Pedig ez nem egy tákolmány. Tervezője a helyi egyetem építész- és belső építész professzora, Terry Brown, akinek neve elismert szakmájában.

Fordított világ (Syzymbark, Lengyelország)

A felfordult házzal üzenni szeretett volna a tervező: Daniel Czapiewski véleményét tükrözi a szocialista múltból.

Pod House (Powder Mills Park, New York, USA)

Ezeket a házakat nyilván az UFO-történetek ihlették. Érdekes lenne meg nézni, kik is laknak bennük. Minden- esetre társas lények lehetnek, mert a

házakat egymásba nyíló sétautak kapcsolják össze.

Napraforgó-ház (Freiburg, Németország)

Ez tényleg „kacsalábon-forgó” palota! Ha látványában nem is, de funkciójában mindenképpen. A ház energiáját napelemek fedezik. Az épület télen mindig a napsütés irányába fordul, nyáron pedig hűtőtoronyként véd a meleg ellen. A szemnek nem túl csábos, a környezetvédők azonban értékelik szépségét.

Pusztuló világörökség

Agresszív turisták, meggondolatlanul tervezett földalatti vasútvonalak, ingatlanfejlesztések, klímaváltozás – több tényező miatt is pusztulásnak indulhatnak a világ kulturális örökségének nyilvánított műemlékek. A World Monuments Fund listájára Gaudí barcelonai Sagrada Familia-ja és a Machu Picchu is fölkerültek. A WMF elnöke szerint az ember a valódi ellenség.

A veszélyeztetett műemlékek védelmére létesült nemzetközi alapítvány 2010-es listáján 47 ország 93 helyszíne szerepel. A perui Machu Picchu ősi romjai, Antoni Gaudí barcelonai Szent Család-temploma (Sagrada Familia) és egy New Orleans-i általános iskola is bekerült a világ kulturális örökségének veszélyeztetett műemlékei közé.

A New York-i székhelyű alapítvány szerint a Machu Picchuban pont az a számtalan látogató okoz felmérhetetlen kárt, akik a turistalátványosság megtekintésére érkeznek. Az 1460 környékén alapított inka várost 1983-ban nyilvánította az UNESCO az Emberiség Kulturális Örökségévé, 2007-ben pedig a Világ Új Hét Csodájának egyike lett. A Machu Picchu háborúkat és földrengéseket vésztelt már át, sebezhetőségét mégsem szabad alábecsülni. Nem ez az első eset ugyanis, hogy szakemberek arra figyelmeztetnek: a több mint ötszáz éves város bajban van.

2005-ben a terület földmozgásait vizsgáló japán geológusok földcsuszamlástól féltették, megfigyeléseik szerint ugyanis az építmény havonta egy centimétert csúszik lefelé. A tudósok szerint ez az iram túl gyors, s egy nagyobb tragédiát vetíthet előre. A félelem pedig egyáltalán nem alap-

Machu Picchu: geológiai törésvonal húzódik alatta

talán, hiszen a Machu Picchu lábánál fekvő idegenforgalmi központban 2004-ben volt már egy jelentősebb földcsuszamlás, amely hat embert megölt. A heves esőzések miatt akkor egy második földcsuszamlás is történt, ez az Aguas Calientesből kivezető egyetlen útvonalat, a vasúti síneket temette maga alá, ezért több száz turista a városban rekedt.

A perui szakemberek ugyanakkor a történetek ellenére is hátrították, hogy ilyen nagy lenne a baj, hiszen a Machu Picchu területének szeizmikus mozgásait a nap 24 órájában megfigyelés alatt tartják. Az viszont tény, hogy a várost keresztülszeli egy geológiai törésvonal, amely a peruiak szerint is okozhat

127 éve épül a templom

gondokat a későbbiekben. Védelmi okokból 2005-ben már limitálták az inka városba érkező turisták számát, de a WMF jelzései szerint az intézkedés nem volt elég.

Vasút a templom alatt

Az alapítvány arra is figyelmeztet, hogy Gaudí 1882 óta épülő híres templomát, a Sagrada Familiát egy új barcelonai földalatti vasútvonal sodorta veszélybe. Ez az építkezés egyébként nemcsak a székesegyházat, hanem Gaudí két másik alkotását, a Casa Batllót és a Casa Milat is érinti. Az ügy régóta borzolja a kedélyeket, érdekes ugyanakkor, hogy az UNESCO, a World Monuments Funddal ellentétben, mégis úgy döntött 2009 júniusában, hogy nem veszi fel a veszélyeztetett épületek listájára a befejezetlen templomot.

Az alagút olyan nagysebességű vonatok számára épül, amelyek felére csökkenthetik a Madrid és Barcelona közötti ötórás utat. Az illetékes mi-

nisztérium szerint nem jelent veszélyt a templomra, tény, hogy a barcelonai metró építései, 2005 februárjában baleset történt. Akkor a beroskadt alagút egy teljes háztömb pusztulását okozta.

Emiatt kezdtek az alagút ellen kampányolni a helyi lakosok is, akik féltik otthonaikat. A tiltakozó lakók persze nincsenek egyedül: „Egy világörökséghez tartozó építmény tudatos veszélyeztetése meggondolatlan vandalizmus” – írta egy levélben J. Mark Schuster, a Massachusetts-i Technológiai Intézet várospolitikával foglalkozó professzora.

Jordi Bonet, a bazilika befejezésén dolgozó építészcsoport vezetője szerint az alagút a templom alapjaitól alig másfél méterre húzódik majd, a 81 éves szakember épp ezért attól tart, a tervezett vasútvonal helyrehozhatatlan károkat okozhat az épületben. Bonet állítja: az alagút kiásása a bazilika megsüllyedését okozhatja, a süllyedés miatt repedések keletkezhetnek az épület csipkés külsején, valamint a hajót tartó 65 méter magas karcsú oszlopokon is. A vonatközlekedés okozta rezgés miatt lepereghetnek a mennyezetet borító színes mozaikok, s eltörhet a faragott harangtornyot díszítő velencei üveg is.

A katalán vasutakért felelős kormányzati tisztviselő állítja: bárhol máshol még problémásabb lett volna megépíteni a vasútvonalat, s azt ígéri, hogy a mérnökök állandóan ellenőrizni fogják az építkezés hatásait. Bonet persze nem hisz az ígéreteknek, és azzal vádolja a kormányt, hogy nem végzett megfelelő vizsgálatokat, figyelmen kívül hagyta az alternatív útvonalakat,

Az alapítvány a kilencvenes évek közepe óta két évente adja ki a veszélyeztetett műemlékek listáját. Ezt annak idején azzal a szándékkal állították össze, hogy a kulturális világörökség olyan helyszíneire hívják fel a figyelmet, amelyek az elhanyagoltság, a vandalizmus, a háborús konfliktusok vagy természeti katasztrófák miatt kerültek bajba. A legutóbbi, 2007-es listán már a globális felmelegedés is szerepelt a műemlékeket veszélyeztető okok között.

amelyek közül az egyik teljesen elkerülte volna Barcelonát.

Faház havi 1000 dollárért

A Machu Pichun és a Sagrada Família kívül az ingatlanfejlesztések áldozatává válnak az 1600-as években készült kiotói házak, az úgynevezett macsiják (machiya), amelyek egykor Japán-szerte építkezési mintául szolgáltak. A macsiják szigorú értelemben véve azok a japán faházak, amelyek az 1860-as évek és a második világháború között épültek, olyan speciális módszerrel, amely többek között „földrengés-állóvá” teszi őket – a szakemberek állítják: a faház együtt hajlik és mozog a rengéssel, épp ezért a világ egyik legbiztonságosabb épületének számít.

Egyelőre csak a jómódú japánok és külföldiek engedhetik meg maguknak, hogy ilyen lakást vásároljanak vagy béreljenek. Egy macsija átlagos mérete 50 és 80 négyzetméterre tehető, bérletük havi 1000 dollárba is kerülhet. A városi élettől megcsömörlött japánok körében azonban egyre népszerűbb lesz a puritán faház, s ebben rejlik a veszély. Az ingatlanügynökök ugyanakkor még csak óvatossággal ajánlják az ügyfeleknek

ezeket a házakat, mert sok gond adódhat velük.

A New Orleans-i Phillis Wheatley Általános Iskola és a St. Louis temető állapotának leromlása már nem csak az emberen múlt: az iskola a Katrina hurrikán négy évvel ezelőtti tombolása óta hanyatlik. S hogy miért olyan különleges ez az épület? Az egyébként csak 18-19. századi, leginkább viktoriánus épületekkel büszkélkedő környékre berobbant a modern építészet egyik kiemelkedő alkotása.

Egy iskola üvegből és acélból – akoriban több nemzetközi szakmai kiállításon is részt vett az új dizájn. A tervező egy olyan fedett játszóteret is létrehozott, amely megvédte a gyerekeket a trópusi hőségtől, sőt, ez az építészeti megoldás a Katrina okozta áradásokat is állta, mégis bezárták. Azóta pedig a pusztulás és a vandalizmus az úr a területen. Felmerült, hogy újra nyissanak iskolát az épületben, vagy hogy alakítsák át közösségi házzá, de a tervek közül még semmi nem valósult meg.

A World Monuments Fund 2010-es listája persze hosszú és sokrétű, ebben Romániát a dél-erdélyi szász erődtemplomok képviselik.

Gaudi életéből negyven évet áldozott a Sagrada Familia építésére, amely lassan 130 éve folyamatosan épül. Optimista jóslások 2026-ra, az építész halálának centenáriumaára teszik az épület befejezését, a peszsimisták viszont fel sem merik becsülni. Az első szentmisét mindenestre jövőre tervezik megtartani a székesegyházban, amely 2005 óta része a Világörökségnek.

Csúcslovakat lovagoltak a honfoglaló magyarok

Csúcslovakat lovagoltak a honfoglaló magyarok; ezek a ma élő, Türkmenisztánban kinemesített akhal teke fajtával mutatnak leginkább genetikai hasonlatosságot – állapította Raskó István professzor, az MTA Szegedi Biológiai Központja Genetikai Intézetének az igazgatója.

Raskó István a kutatás előzményeiről elmondta, hogy a Genetikai Intézet az MTA Régészeti Intézetével közösen honfoglalás kori temetőkből származó csontvázak anyai és apai ági öröklődési vonalait vizsgálta, összehasonlítva az adatokat a ma élő magyarokéval és székelyekével. „Úgy gondoltuk, hogyha genetikailag elemeztük a lovasokat, vétek lenne kihagyni a lovaikat, annál is inkább, mert a korabeli nyugati írásos források szerint a magyarok alacsony termetű, póniszerű lovakat lovagoltak, és meg akartuk nézni, hogy ezek milyen típusú lovak voltak. A lovakkal is el lehet ugyanis végezni ugyanazt a vizsgálatot, amelyet az embereknél, nevezetesen, megnézni, hogy milyen anyai vonalból származnak.”

Összesen 26 olyan lócsontvázat vizsgáltak meg, amely a honfoglaló magyarok sírjaiból került elő. Ezenkívül vizsgáltak avar kori lovakat, valamint a modern hucul és akhal teke fajtákat. Mint kiderült, a honfoglaló magyarok távolról sem póniszerű lovakat lovagoltak.

„Voltak olyan lovaik, amelyek a ma élő, Türkmenisztánban kinemesített akhal teke fajtával mutatnak leginkább genetikai hasonlatosságot (fotó). Ezek voltak a csúcslovak, ma is azok. Az akhal teke lovakat úgy edzik, hogy vastag nemzettakarót helyeznek rájuk. A sivatagban magas a hőmérséklet, s a nemzettakarónak köszönhetően ezeknél a lovaknál egy specifikus élettani változás megy végbe, nevezetesen a bőrük alatt lévő hajszálerek nagyon kitágulnak, ami biztosítja számukra a megfelelő hőleadást. Ezzel az edzőmódszerrel kiválogatják azokat a lovakat, amelyek hihet-

lenül nagy távolságokat képesek megtenni, akár ügetve is. Lovas szakemberek szerint naponta akár 100-130 kilométert is képesek haladni – mondja a professzor, aki szerint az avarok lovai sokkal inkább keveréklovak voltak: keleti származású lovakat, és európaiakat is tartottak.

Századokon át társunk volt a ló

A rovásírás titka az aranyedényeken

Bécsben, a Kunsthistorisches Museumban őrzik a Nagyszentmiklóson kétszázötven éve, 1799-ben talált 23 aranyedényt. A csaknem 10 kg összsúlyú edények eredete vitatott – egykor a hun király, Atilla készletének hitték –, ahogy a rajtuk lévő rovásírásos feliratok jelentése is mutatja. Egy pécsi kutató is a rejtély nyomába eredt.

A páratlan leletről szóló könyvtárnyi irodalom a nagyszentmiklósi kincset a 8. századi avarokhoz, a 9. századi bolgárokhoz, vagy a honfoglaló magyarokhoz köti. A fejedelmi étkészlet koráról 200 éve folyik a vita. Ebbe kapcsolódott bele Szöllősy Kálmán pécsi népművelő. A magyar őstörténettel és a rovásírással is bő egy évtizeddel ezelőtt kezdett foglalkozni, amikor belevágott a nagyszentmiklósi kincs kutatásába. A rovásírással kezdetben éppenséggel azért, hogy megfejtse a nagyszentmiklósi kincs tárgyainak a feliratait.

Úgy véli, a kincs tárgyainak nincs köze a 895-896-os magyar honfoglaláshoz, annál korábbiak. Ám ha jól olvasták azt, ami az egyik edényen görög betűkkel, de nem görög nyelven szerepel, és ha figyelembe vesszük a keresztmotívumokat, akkor a kincs nem kerülhetett előbb a földbe, mint amikor a bolgárok felvették a kereszténységet 865 táján. Sőt, az egyik edényen – ha jó a megfejtés – Ajtony neve olvasható. Márpedig akkor a kincs elásása a magyar államalapítás korában történt.

Szöllősy szerint azonban a tárgyak ennél sokkal korábbi keletkezésűek, és több évszázados különbség lehet köztük. A nagyszentmiklósi kincs edényein látható feliratok eredetileg nem voltak a tárgyakon. A rovásfel-

iratokból van belőlük a legtöbb, de van egy görög betűs, de nem görög nyelvű, és két azonos szövegű görög nyelvű felirat. A rovásírás megfejtéséhez pedig nincs kiindulópont: sem az írás (az ábécé), sem a nyelv nem ismert igazából.

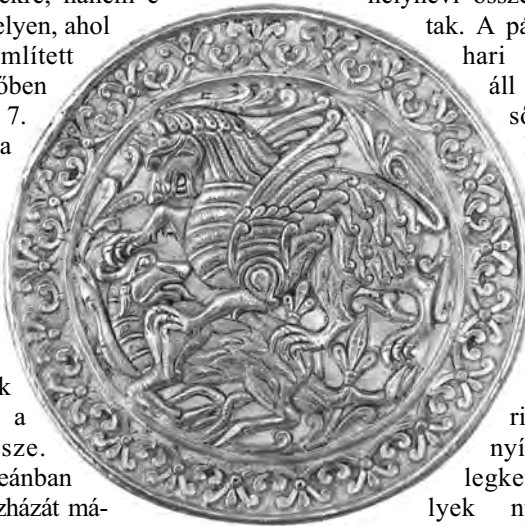
„Úgy vélem, Vékony Gábor régész javaslata alapvetően jó – mondja Szöllősy Kálmán. – Rájött, hogy mi a feliratok jelentési köre: jókívánságok, másrészt jelölések a korszak fenekén, hogy melyik edénybe milyen italt kell tölteni. Az utóbbiak alighanem a személyzetnek szóló útmutatások, és csak az összetéveszthető tárgyakon láthatók. Mint mondja, nem egyetlen nyelvről van szó. A leggyakoribb rajtuk a magyar nyelvű felirat, de van néhány török és szláv, valamint egy alán nyelvű. Az egyik korsón több felirat is látható: ugyanannak az italnak a nevét írták rá több nyelven. Ám csak egy edényen van négy nyelvű, egyen két nyelvű, és kettőn azonos az egy nyelvű felirat.”

Szöllősy arra gondolt, a többi felirat is négy nyelvű, csak nem vesszük észre. Manapság a kóla minden nyelven kóla. Kiderült, hogy a kumisz két nyelven volt ráírva az egyik korsóra: az egyik a kumisz maga, amely türk szó, és az alán, a szláv nyelvekben is türk jövevényszó, magyar nyelven

viszont savónak nevezték. Egy edényen csak egyetlen felirat van: vosu. Bizonyára nemzetközileg ismert ital lehetett. Azt gyanítja, hogy a feliratok nem a Kárpát-medencében kerültek az edényekre, hanem előbb, olyan helyen, ahol a négy említett nyelv egy időben jelen volt: a 7. század táján a Kaukázus előterében.

„A kazárok törzsterülete a kaukázusi hunok országával azonos. A kincs egyik híres darabja a Nautilus-csésze. Az Indiai-óceánban élő polip mészházát másolja, amit a halászok ivóedénynek használnak. Azt hiszem, a csészét a fehér hunok Indiából hozták magukkal, amikor a Kaukázus előterébe menekültek. Lehet, hogy a kazárok a fehér hunoktól származnak.”

Szöllősy Kálmán egy ideje felretette a nagyszentmiklósi lelettel kapcsolatos könyvének írását, és a székelyek eredetét kutatja. Hasonlóképpen izgalmas nyomozás. „A székelyek nem egységes eredetűek – állítja. – Három, egymástól eléggé eltérő nyelvjárásuk van. Kutatásaim során arra jutottam, hogy a háromból kettő a nyugati határszélen volt: az Őrségben, illetve Pozsony és Moson vármegyében. Az előbbi kettőnek, a nyelvjárás tekintetében a Csíkban, Gyergyóban, Kászon- és Háromszékben élőkkel van rokonsága, az

utóbbinak a marosi székelyekkel. A honfoglalás után többfelé is telepítették a székelyeket határvári feladatokra. Baranyában és a hajdani Valkó vármegye területén is elég sok helynévi összefüggést találtak. A párhuzam a bihari székelyekkel áll fenn, akik később Udvarhelyszékbe költöztek.

Hogy a nyugati határszélen előbb telepedtek meg, azt Szöllősy Kálmán szerint az is bizonyítja, hogy a legkeletibb székely nyelvjárásában nagyon sok a szláv eredetű jövevényszó. „Helytálló lehet az a krónikai hagyomány, hogy a székelyek előbb voltak a Kárpát-medencében, mint a honfoglaló magyarok. Egyes források szerint a nyugati székelyek 805-ben telepedtek a mai Őrség területére a Frank Birodalom vazallusaiként. Azért fogadták be őket, mert már keresztények voltak a vezetőik. Ez magyarázza azt is, hogy a magyar keresztény terminológiában miért olyan sok a szláv eredetű jövevényszó. Valószínű, hogy a kereszténység elterjesztésében a székelyek kulcsszerephez jutottak Géza fejedelem és Szent István király idejében. Elképzelhető, hogy az alsópapság jelentős hányada kezdetben a székelyek köréből verbuválódott.”

A címeres magyar szürke

Egy nép karakteréhez nemcsak hagyományok, szólások, nyelv, zene, népművészetek tartoznak, ha nem azok az állatok, növények és ételek is, amelyeket mindig maguk mellett tudtak, amelyek vándorlásuk során elkísérték gazdáikat akár több ezer kilométeres úton is.

A magyarság honfoglalása során számos olyan állatot és növényt hozott magával, amelyek ismeretlenek voltak a Kárpát-medencében. Olyan tulajdonságokkal rendelkeztek, hogy hamarosan egész Európa csodájára járt, sőt mindent elkövettek, hogy kereskedelem útján hozzájussanak a kiváló tulajdonságokkal rendelkező állatokhoz, növényekhez. Minden, ami kiváló és magyar, hamar viták keresztútjába került származását illetően. Az az állítás is irányított elméletre utal, hogy eleinknek a belső-ázsiai őshazában nem is volt szarvasmarhájuk, azt csak később szerezték meg a dél-országi sztyeppéken. Ugyanakkor a hagyomány, a közvélemény szerint a címeres szarvú magyar szürke honfoglaló őseink háziállata volt.

Sztyepei állattartó népeknél jelentős szerepet játszott a nagytestű, mozgékony állat, amely elsősorban igavonó és hússzolgáltató volt. A szürke azért került előnybe a többi háziállat fajtával szemben, mert azok bírták legjobban a szilaj vagy félszilaj tartást. Megfelelő legelőn, széles éghajlati határok közt volt tartható, teje kicsapátva, erjesztve folyamatos élelmiszerül szolgált. A belső-ázsiai népek ugyanis a friss tejet, érzékenységük okán, nem fogyasztották.

Őseink korai szarvasmarha-tartását bizonyítják azok az ősi török eredetű szavak is, amelyek kötődnek a marhatartáshoz: bika, ökör, tinó, ünő, borjú, de az író, túró, sajt és a köpű is. Az is nagyon valószínű, hogy a szürke marha mai megjelenési formáját a Kárpát-medencében nyerte el, hiszen eleink itt is találtak olyan állatokat, amelyek a szürke nemesítésében részt vettek. Az is nagyon valószínű, hogy a honfoglalás korában még élő őstulok is „besegített” az állományjavításba.

Érdekes megközelítése a magyar szürke eredetének a tülökszarvból készített kürtök és ivóeszközök elterjedése. Csajághy György zenetörténész vizsgálódásai szerint komoly kürtöt kicsiny szarvakból nem lehet készíteni, mert bizonyos félhangrendszer törvényszerűségei a megszólaltatást befolyásolják. Feltételezése szerint a keleti sztyeppéken kellett éljen egy fajta, a-

mely komoly nagyságú tülökkel rendelkezett. Ennek valamilyen leszármazottja lehetett a szürke marha, impozáns, lant alakú szarvával. Érdekes, hogy a régi kínai kultikus bronztárgyak ábrázolnak olyan állatokat, mint a magyar szürkemarha.

Az ujjurok ma is használnak szarvasmarha tülkéből készült jelzőkürtöt, amelyet őseink is készítettek.

A ma ismert címeres szarvú, nagytűtű magyar szürkemarha fajtájának legkiválóbb képviselője lett. Szépségével, szilajságával, impozáns megjelenésével a magyar Alföld világszerte

nyilvántartott jellegzetességeihez tartozik. Érdekes néprajzi azonosítást fedezett föl Györffy István. A magyar borjúpalóka pontosan olyan, mint az ázsiai török népeknél. Ez nem más, mint a borjú orrára kötött félkör alapú deszkalap, amely megakadályozza elválasztáskor a borjú szopását, ugyanakkor legelni tud.

Az újkor hajnalán hazánk legfontosabb kiviteli cikke a lábon nyugatra hajtott szarvasmarha volt. Magyarország húsbősége messze földön híres volt, a kiváló minőségről nem is szólva. Szent Vitus napján egész marhacsordák indultak nyugat felé, a külön e célra meghagyott széles utakon. Erdélyből és a Balkánról is erre terelték az állatokat, a széles hajtóút legalább annyit ért, mint ma egy hatsávós autósztára, csak természetbarát volt.

A XX. század első harmadára befejeződött a fajtaváltás, csak igen elszánt magyar emberek mentették át a nagyobb pusztákra a csodálatos szürkéket az utókornak. A fajtát az 1950-es években majdnem teljesen kiirtották, mert nevében ott volt a „magyar” szó; a mélypontot 200 tehén és 6 bika jelentette. Ma ismét reneszánszát éli a tenyésztése. A kiváló húsú szürkemarha a legkevesebb ráfordítással tartható, nem kell istálló, igénytelen füvet használ, nem szükséges állatorvos, gyógyszerek, mentesek a marhakórtól, csupán élettér kell nekik, és a puszták szabadsága. Mint a magyarságnak, és akkor békésen, jólétben élnének.

Hankó Ildikó

Török közmondások

Mézevőnek szeme bedagad.

Kérőnek fél arca, nem-adónak mindkét arca fekete.

Föl ne riaszd az alvó oroszlánt.

Sietve járó nem tér le az útról.

Leégett vagyonnal, megholt apával ne kérkedj.

Ágyúhoz szokott teve dobszótól nem retteg.

A haragvó a megveszetztnél is rosszabb.

Döglött oroszlánnak szakállát cibálják.

Tegnap bújt ki a tojásból – s ma a héját is utálja.

Eszik az arab jóllakásig, fal a perzsa szakadásig.

Kivénhedt farkas ebek csúfsága.

Cigány ha sokasodik, vajdája dicsekedik.

Szarvat keresvén a teve, két fülét is elvesztette.

Két kapitány sülyeszt el egy hajót.

Erős bortól szétfakad a tömlő.

Egy cölöphöz két lovat ne pányváz.

Kéz-ütötte seb beforrad, nyelv-okozta seb nem forrad.

Sükettel szót érteni bajos.

Munkába vett vasat rozsdá meg nem fog.

Gazdag embernek kakasa is tojik.

Transzhumáló pásztorkodás Erdélyben

A transzhumáló pásztorkodás vagy francia eredetű szóval a transhuman-ce (latin trans = túl + humus = föld) az évszakokhoz kötött, kétlegelősvándorpásztorkodás egy típusa. Közismert példája az Erdély peremén élő román juhászok legelőváltása a Kárpátok magasan fekvő legelői, valamint Havasalföld és Moldva (kisebb mértékben az Erdélyi-medence és az Alföld) között. A jelenség látványos volta ellenére azonban a tulajdonképpeni transzhumálás az erdélyi románok juhtartásának időben és térben csak egy kis szeletére volt jellemző.

Az erdélyi juhtartás kezdetei körül sok a tisztázatlan kérdés, részben az adatok szűkössége miatt. A juhötvenneddel adózó románok középkori legelőváltása azonban a kutatók többsége szerint inkább félnomád jellegű lehetett, mint transzhumáló. A nyarakat a nyájak az Erdélyi-Szigethegységben töltötték, a korai mezősségi települések pedig csak a népesség egy része számára szolgáltak állandó lakóhelyül. Az Erdély és Havasalföld

közötti transzhumálásról az első adat 1363-ból való, azonban sokáig nem vált tömeges méretűvé. A nomád-félnomád pásztorkodás Erdély legnagyobb részén nem a transzhumálás, hanem a földműves és az ingázó juhtartás irányában fejlődött tovább.

Transzhumálás ott alakult ki, ahol a népesség legfőbb foglalkozása továbbra is a juhászkodás maradt, de a megnövekedett állományt az adott falu legelői már nem tudták ellátni szé-

nával. Ehhez járultak a szász városok által végrehajtott legelő-kisajátítások és a gyapjú konjunktúrája, amelyet ugyanezen városok posztókésszítő céhei dolgoztak fel. A transzhumálás a virágkorát jelentő két-háromszáz évben Dél-Erdély néhány kistájára, a Mărginimea („Szebeni-hegyalja”) falvainak többségére, ill. pár szomszédos falura, a Barcaság déli részére (különösen a bolgárszegi és a hétfalusi románokra) és néhány Székelyföld-széli település, elsősorban Kovászna és Bereck román lakosságára volt jellemző. (A transzhumálással foglalkozó románokat gyakran mokányoknak nevezték.)

A nyájakkal csak a felnőtt férfiak tartottak, az asszonyok, a gyermekek és az öregek egész éven át a faluban éltek, és földet műveltek, vagy háziiparral foglalkoztak. A nők eszténára való látogatását általában időszakos vagy teljes tilalom is sújtotta. A transzhumálás a 17. században lendült fel újra. Nyári legelőként a Keleti-Kárpátok láncolatát hasznosították; leggyakrabban a Csindrelt, a Lotru-hegységet, a Páringot, a Kelemen-havasokat, a Hagy-

más-hegységet, a Haragitát, a Görgényi-havasokat és a Radnai-havasokat említik. Telelni ekkor a legtöbbször még a Bán-ságba és Olténiába, illetve ritkábban az Alföldre (a Tisza mellé) és a Mezősége hajtották a nyájukat. A csíkiak és háromszékiek nyájai a moldvai folyók mentén töltötték a teleket.

1718 után vált a juhászok fő téli úti céljává Dobruddza, a Bărrăgan, a Prut és a Szeret völgye, ahol legelőket béreltek. A 18. század második felében az erdélyi juhállomány fele töltötte a telet a Kárpátoktól délre és keletre. A Nagyszeben környéki falvak legjelentősebbjei (elsősorban Resinár és Szelistye) a kor mércéjével mérve óriásivá duzzadtak, népességszaporodással új falvakat hoztak létre Havasalföldön (ahol ezeket a telepéseket „ungureni”-nek, ‘magyarországiak’-nak hívták), és többüknek ahhoz is volt erejük, hogy kiszabaduljanak Nagyszeben földesurasága alól.

A transzhumáló román pásztorközött, életformájuknál fogva, elterjedtek voltak az ími-olvasni tudás és a bonyolultabb számolási műveletek. A Nagyszeben vidéki románok körében korán kifejlődtek a polgárosodás olyan jegyei, mint a piacra termelő kézműipar és a rendszeres iskolalátogatás. A transzhumálás hanyatlásával ismereteik és készségeik révén könnyedén átálltak más, mobilitást igénylő tevékenységekre, például nagy hírnévre tettek szert szekerező kereskedőként. A Dorna vidéke és a moldvai síkság közötti transzhumálás balladái erejű ábrázolása található Mihail Sadoveanu A balta című regényében.

A moldvai magyarság évszázadai

Még egy-két nemzedék, s elvész a magyar nyelv Moldovában – kongatták a lélekharangot a csángók fölött azok a papok, utazók, néprajzkutatók, akik az elmúlt másfél évszázad alatt hírt hoztak a moldvai magyarokról. Minden okuk megvolt a borúlátásra, és az utóbbi évtizedekben még fel is gyorsult az asszimiláció! Az anyanyelv, a megtartó hagyomány kihalásának, a csángók elrománosodásának vagyunk távoli tanúi. Honnan jöttél, „mivé lettél csángó-magyar?”

Vannak olyan vélemények, miszerint a moldvai magyaroknak egy része, a legarchaikusabb vonásokat őrző ún. északi csángók azoknak a magyaroknak a leszármazottai, akik a honfoglalást megelőző besenyő támadás elől nem menekültek be a Kárpát-medencébe, hanem ott maradtak Etelközben, a Szeret, a Prut és a Dnyeszter folyók között. Vajon helyben maradtak-e az etelközi magyarság töredékei, és ha igen, vajon megérték-e a 13. század elejét, amikor oklevelekkel igazolhatóan is elkezdődött a magyarság Moldvába települése? A csángók eredete a múlt homályába vész.

A tatárjárás előtt

A történeti források szerint a magyarok első csoportjai a tatárjárást megelőző évtizedekben kerültek Moldvába. Románia akkor még nem létezett, a Moldvai Fejedelemség is csak jóval később alakult meg; Magyarország keleti szomszédja a 12-13. században Kunország volt. A pogány kunok betöréseit királyaink fegyverrel verték vissza, de – a pápa sürgetésére – hittérítőket is küldtek közéjük, hogy keresztény hitre térítve megtörjék féktelen hadakozó kedvüket. Ezek az első hittérítők és a velük érkező népség és kato-

naság alkották – dokumentálhatóan – a Moldvába került magyarok első csoportját.

A térítések kezdetben nem voltak sikeresek, de mert a terjeszkedő mongol birodalom egyre nagyobb veszedelemet jelentett kelet felől, a kunok is felfogták a nyugati szövetség előnyét, és Béla herceg, a későbbi IV. Béla 1238-ban negyvenezer katolikus hitre térő kunnak lehetett a keresztapja Moldvában. A pápa levélben köszönte meg Bélának a keresztény hit terjesztésében elért sikerét, és püspökséget hoztak létre Moldvában, Milkó városában a megért kunok számára.

A katolikus hitet terjesztő és a magyar király befolyását növelő tevékenységnek 1241-ben a tatárjárás vetett véget, ami nemcsak a kun államalakulatot, de a kun püspökséget is elsöpörte. A meggyérült népesség helyére ekkor kezdett beszivárogni egy akkor még vlachnak, később oláhnak, manapság pedig románnek nevezett nép, részben Máramarosból Bogdán vajda vezetésével, részben pedig délről; pásztorkodva, legeltetve. Itt alapította meg Nagy Lajos királyunk Kara-Bogdániát, amiből később a Moldvai Fejedelemség lett.

Virágzó magyar élet

A katolikus magyarok egy része is túlélte a tatárjárást, és mivel a Moldvai Fejedelemség még hosszú időn át a magyar király hűbéri tartománya volt, újabb és újabb magyar és katolikus csoportok érkeztek a Kárpátokon túlra. Ez időben még nem dőlt el egyértelműen, hogy a keleti, ortodox vagy a nyugati, római kereszténység kerekedik-e fölül Moldvában. A magyar politikai befolyás mellett az a körülmény, hogy a moldvai fejedelmek közül többen maguk is rokonszenveztek a katolikus vallással, vagy éppenséggel fel is vették ezt a felekezetet, a 14-15. században megfélemlő védelmet nyújtott a Moldvában élő magyar – kisebb részben szász és lengyel – katolikusoknak.

A moldvai városok előkelői, kereskedői, polgárai és mesteremberei között igen nagy számban fordultak elő magyarok, de a fejedelmi udvar tisztségviselői körében is.

Több moldvai vajdának magyar volt a felesége, és ezek az asszonyok rendszerint gazdagon támogatták a magyar templomokat, apátságokat. Moldvára ezekben a századokban a vallási és nemzetiségi tolerancia volt a jellemző.

A városokban virágzó magyar életet találunk, katolikus püspökségek alakultak, templomok épültek, és számos faluban jómódú magyar lakosság élt.

Közben a moldvai magyarság lélekszáma tovább gyarapodott. A tatárjárást követően, a székely határőrség megszervezésével a Nagyszamos völgyéből tele-

pültek át magyarok – Lükő Gábor szerint ők alkotják az északi csángó népcsoport zömét –, Zsigmond uralkodása idején az üldözött magyar husziták találtak itt menedéket, s hoztak létre településeket, köztük Husz (Huși) városát. Mátyás korában részben önként, részben kényszerűségből újabb magyar csoportok települtek Moldvába a határok őrizetére. Ezt a folyamatot állította meg a magyar állam három részre szakadása. Moldvában meggyengült a magyar befolyás, a politikai és egyházi oltalom nélkül maradt katolikusok egyre inkább elvesztek.

„Hajdan csupa magyar volt”

Moldva keleti részeinek magyar lakossága a török-tatár fennhatóság fenyegető közelségéből igyekezett nyugatabbra, a Szeret és a Kárpátok közé húzódni, de a városokban már itt sem tudta újjáépíteni lerombolt templomait, kolostorait. Alig telt el egy évszázad, és a moldvai magyarok közé nagyritkán ellátogató püspökök és más egyházi emberek már csak az egykor virágzó katolikus élet romjairól számolhattak be Vatikánba küldött leveleikben. A pusztulás jól érzékelhe-

tő az 1646-ban itt járt Bandinus Márk püspök jelentéséből: „Hajdan csupa magyar volt, most már csak három magyar ház van, melyekben kicsinyekkel együtt tizenhaton laknak, s ezek közül csak egy János nevű öregember tudja anyanyelvét” – olvashatjuk Karácsonykő (Piatra Neamț) városából írt feljegyzésében. Paskán „kezdetben csupán magyarok híres faluja volt, most teljesen elhagyatott, háromoltáros kőtemploma van”. Pedig a falvakban még inkább megmaradt a magyarság, bár onnan is gyakran az erdőkbe kellett menekülniük.

A moldvai magyarok legnagyobb nyomorúságát nem is a hadak pusztítása okozta, hanem lelki elhagyatottságuk. Róma 1622-ben kivette az itteni hívei lelki gondozását a magyarországi egyházszervezet és a csíksomlyói ferences barátok kezéből, olasz és lengyel papokat küldött helyettük, akik nem értvén a nép nyelvét, nem tudtak velük közösséget vállalni.

Meg nem szűnő reménnyel

A 17. század végén néhány ezerre olvadt a moldvai katolikusok száma. Hogy mégsem veszték el egészen, azal magyarázható, hogy a 16-18. század során az ugyancsak belhaborúk, éhínségek dúlta Erdélyből újabb és újabb magyar csoportok érkeztek Moldvába. Különösen az ősi kiváltságaik folyamatos csorbítása miatt elkecseregelt székelyek kerekedtek föl gyakran, és mentek „bé, Móduvába”. A legutóbbi nagy menekülésre 1764-ben került sor, amikor a madéfalvi vérengzés és az azt követő bűnvizsgálat elől a székelyek ezrével hagyták el szülőföldjüket, és keltek át a Kárpátokon. A bujdosók egész falvakat hoztak létre

ekkor – Lészped, Frumósza, Pusztina, Lábnyik stb. –, melyek lakossága ma is számon tartja eredetét.

Ezt követően már csak elvétve érkeztek kisebb-nagyobb csoportok Erdélyből, például a 19. század első évtizedeinek aszályos időszakaiban. A moldvai magyarok éltek keserves életüket, és hasztalanul könyörögtek anyanyelvük elismeréséért, nyelvükön prédikáló papért. Az időközben függetlenné vált, majd egyesült két román fejedelemségben egyre erőteljesebbé vált a nacionalizmus, és könyörtelenül beolvasztásukra törekedtek. A moldvai katolikusok papjait a 19. század végétől a Jászvásárott (Iasi) felállított szemináriumban nevelték – a legszélsőségesebb nacionalista szellemben. Itt váltak a katolikus gyermekekből saját anyanyelvüket szégyellő vagy éppen gyűlölő, népükre ellenségesen tekintő papok a csángók elrománosításának készséges eszközeivé. Hogy a moldvai csángók kétharmada ma már nem ismeri ősei nyelvét, az elsősorban elidegenedett, közömbös papjaik számájára írható.

Mégis, a moldvai magyarok meg nem szűnő reménnyel könyörögnek anyanyelvükön prédikáló papokért. „Kis dolgot kérünk csupán – írták a leszpedi katolikusok az 1970-es évek elején –, amit nagyon könnyen megadhatnának minden pénzbeli költség nélkül, testvéri és emberbaráti szeretettel, magyar anyanyelvet a templomban.” De „a magyar nyelv kiveszett a templomból, és így mondhatják, hogy nincs Moldvában magyar nyelv.”

A moldvai csángó magyarok újra és újra hallatják hangjukat, ám segítségkiáltásaik egyre gyöngülnek.

Halász Péter

Székely udvartér

Kézdivásárhely a mai Kovászna megye legrégebbi városa. Helyén valaha római település (Praetoria Augusta) állt, neve Nádasdy Mihály, székely ispán 1407. november 7-én kelt oklevelében már szerepel. A XV. század elején Luxemburgi Zsigmond városi rangra emelte, és biztosította számára az országos hetivásárok tartását, az önkormányzati jogokat és a vámmentesiséget. Mátyás király 1462-ben megerősítette a Zsigmond által adott kiváltságokat, és Ulászló király 1507-ben megszüntette az adókötelezettséget. Kézdivásárhely az 1532-es Honterus-féle térképen Neumarkt néven szerepel, mai elnevezése János Zsigmondtól származik, egy 1562-ben keltezett levelében olvasható.

Régi, történelmi város, tele ódon sikátorokkal, udvarterekkel. A XV-XVI. században a mai városmagot képező hosszúkás trapéz alakú „piacteret” az első telepesek foglalták el. Templomát bástyákkal vették körül. Egyre több kézműves céh alakult a városban, ami hamarosan kézműves- és kereskedelmi központtá emelte. Újabb kiváltságleveleket Bethlen Gábor, I. Rákóczi György, II. Rákóczi György és Apafi Mihály adott a városnak. Báthory Zsigmond 1588-ban megújította a város vásártartási jogát, és azokat csütörtöki napokra tette. A város így gyorsan fejlődött; 1721-ben már 201 kereskedő családot írtak össze. A XIX. században a már meglévők mellé hét új céh alakult (szíjgyártók, mészárosok, szabók, üstgyártók, asztalosok, puska-mívesek-kovácsok-lakatosok és kalaposok).

A ritka szép főtérrel sétálva be-benéz a látogató a „mellék-

utcákba” is. Furcsa érzés fogja el: amit lát, az utca is, átjárható, ugyanakkor szélesebb, az ott élők a napi munka során is igénybe veszik. Virágos keretézése inkább emlékeztet udvarra, mint közútra. Sajátos városi településrendszere az utcává alakult udvar, azaz udvartér lett.

Egykor több erdélyi kézműiparos városnak megvolt ez a sajátossága; kialakulása a foglalkozással, a kézműiparos polgárság életmódjával és a székely örökösödési törvénnyel függött össze. Más székely városokban is voltak hasonlóak, de a városrendezések következtében eltűntek. Kézdivásár-

hely nem volt erődített város; központjából öt irányba ágaztak ki utak. Erre a kezdeti úthálózatra épült rá az udvarterek első, majd második gyűrűje.

A település első katonai felmérésére 1768-89 között került sor. Az akkori térképek még azt a helyzetet örökítik meg, amikor a város telkei nagyjából osztatlanok voltak. A két következő felmérés térképei a XIX. század első és második feléből már a maival nagyjából megegyező, teljesen kialakult településszerkezetet mutatnak. Az Erdélyben használatos osztatlan örökösödési rendtől eltérően, a székely örökösödési törvény az összes leszármazott között osztotta fel a birtokot, így az udvarterek között lévő szalagtelkek felaprózódtak az örökösök között.

Hajdanán az udvartér egy-egy család nevét viselte, így volt Jancsók, Csiszárok, Baloghok, Szűcsök, Kovácsok, Ráczok stb. udvartere. Ezeket a telkeket a főter felé iparosok házai zárták le, így

vásárnapokon az árut egyenesen a műhelyek elé lehetett kirakni, mert ekkortájt a lakosság többsége még földműveléssel is foglalkozott, így a telkeknek volt egy hátsó kijárata is a mezők felé. 1851-től idegenek is betelepülhettek az udvarterek közösségébe, ezért a családi nevek helyett számokkal kezdték jelölni az udvartereket; napjainkban 71 udvartér maradt meg változatlan formában.

Kézdivásárhelyen az udvarterek többsége ma is a város főteréről nyílik. Valamikor minden udvartér egy-egy keskeny beltelek volt, amely a főter oldalával párhuzamos hátsó utcáig nyúlt. A telek elején egy iparos vagy kereskedő

piacra néző háza állt, utána következtek a gazdasági épületek, a telek „alján” pedig a hátsó kijárat a kertek felé. Mivel a telket keskenysége miatt hosszában nem lehetett osztani, a szaporodó család tagjai egymás mögé építették fel házaikat a hosszú udvaron, amely lassan utcává vált.

1834-ben, amikor tűzvész pusztította el Kézdivásárhely főterének környékét, a hatóságok igyekeztek korszerűsíteni a város településrendszerét. A lakosság azonban ragaszkodott udvartereihez, így nem sikerült az átrendezés. A főterről legtöbb esetben a régi telek elején álló emeletes ház kapuján át juthatunk a keskeny udvarterre, amelynek egyik oldalán rendezetlenül sorakoznak a kis fölszintes házacsok. Ma is megcsodálhatjuk a 2-4 méter széles, egy oldalt beépített síkátorokat. Többségük ma is a főter felé nyílik. Ősi örökségünk annyira ritka és egyedi látvány, hogy a világörökség része lett.

Hankó Ildikó

A kézdivásárhelyi ágyúlelet

Az 1848-49-es önvédelmi és szabadságharcban a háromszéki székelységnek döntő szerepe volt. Dicső honvédeink lelkesedésén, halálmegvető bátorságán, a vezetők szakértelmén kívül a fényes eredmény legfőképpen Gábor Áron ágyúinak köszönhető. Történelmi tény: Gábor Áron nélkül Háromszék, Háromszék nélkül Bem, nélküle Erdély alighanem már a téli harcok alatt elbukott volna.

Korabeli feljegyzések szerint Gábor Áron-féle ágyú összesen 70 készült, Fülében 2 db hatfontos, Sepsiszentgyörgyön, Kis János bádogosműhelyében 4 db háromfontos, végül Kézdivásárhelyen, szintén Gábor Áron vezetése alatt, Turóczi Mózes műhelyében 64 db három- és hatfontos. Az osztrákoktól elvett hatfontos és háromfontos ágyúkkal együtt ezek az ágyúk tették a honvéd tüzérség felszerelését.

Háromszék határain kívül is több ízben voltak tűzben. Részt vettek a téli hadjáratkor a külső vármegyei (medgyesi, szebeni) nagy csatákban is. Eből az aránylag nagyszámú ágyúkészletből mindeddig egyről sem volt tudomásunk. Vannak feljegyzések az Olt, Maros medrében, a Vöröstoronyi-, a Tömösi-szorosban és más csatahelyeken elásott ágyúkról, él az a hiedelem is, hogy a bécsi arzenálban s valamelyik oroszországi múzeumban még van Gábor Áron-ágyú, de tény, hogy az ország területéről még eddig egy sem volt ismeretes. Érthető tehát a nagy öröm, melyet a Kézdivásárhelyről jött hír országszerte, de különösen a székely nép közt keltett, hogy ott, a „kapitányi szállás” udvarán elásva, földmunka közben Gábor Áron-féle ágyút találtak. A Székely Nemzeti Mú-

zeum igazgatósága sietett, hogy még a helyszínen tanulmányozza az értékes ereklyét.

Augusztus 18-án du. 3 óra tájban a Rudolf Kórház udvarán, az épület utcai részének belső végétől 13 méter távolságra, a Jakobovits József kolozsvári illetőségű vízvezeték-szerelő vezetése alatt dolgozó földmunkások (köztük Péntek Ferenc) bukkantak az ágyúra, melynek legmélyebb pontja a föld színe alatt 55 cm mélyen feküdt. Tekintve, hogy az udvart időközben még feltöltötték, megállapítható, hogy az elrejtés idejében az ágyút alig 10 cm földréteg fedte.

Az elásás óta lefolyt 57 esztendő alatt, a minden részében teljesen ép ágyút felületének minden pontján haragoszöld patina vonta be. A hengeres ágyúcső egész hossza 156 cm, ürmérete (kalibere) 90 mm. A cső elejétől mérve 3, 20, 67, 93, 124, 137 cm távolságra a cső egész hosszát 6 gyűrű díszíti, melyek közül az első, harmadik, negyedik és hatodik lapos, s mindkétfelől 3 mm széles másodgyűrűvel van övezve; a második és ötödik gyűrű hármasan osztva domború. A hatodik gyűrűt elől három, hátul egy másodgyűrű övezi. Innen kúp alakban vékonyodik, s legvégén 10 cm átmérőjű gömbbő megý áť.

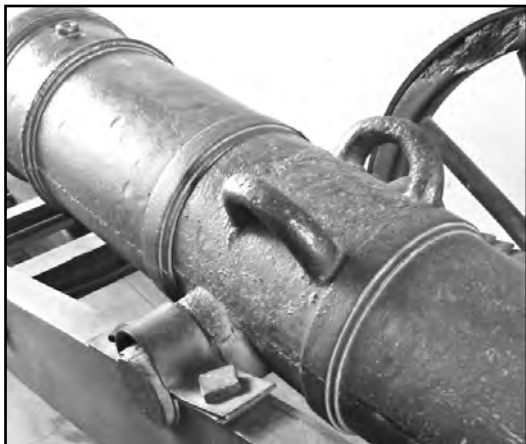
A cső vastagsága szájánál 14,5 az első gyűrűnél 22, az első és második gyűrű közt (hol legvékonyabb) 17 cm, a hatodik gyűrű átmérője 26 cm. A harmadik és negyedik gyűrű közt van alul az ágyúcső tengelye, melynek hossza 41 cm, átmérője 9 cm, a cső két oldalán kiálló része 14,5 cm. Súly a hozzávetőleges becslés szerint meghaladja a 400 kilogrammot.

A cső felső részén, a tengely felett, a negyedik gyűrűhöz közelebb emelkedik ki az ágyúnak 22 mm vastagságú két füle. A cső elejétől 130 cm távolságra van felül a 20 mm átmérőjű gyújtólyuk. A cső egész hosszában alul és felül is jól látszik a forradás helye; különben felületének más részén is lehet érdes mezőket látni. Az üreg felülete szintén érdes. Az üreget nem fűrógéppel fűrták, hanem „öntötték”.

Éppen ez a körülmény, valamint a megtalálás helye kétségtelenné teszi, hogy igazi Gábor Áron-ágyúval van dolgunk. De a valódiság mellett még ezeknél is lényegesebb bizonyítékok szólnak. Nagy Sándor tüzér főhadnagy és hadsegéd,

később hidvégi református lelkész Bodola Lajos és Szabó Sámuel tüzér főhadnagyok szakértő és hiteles leírása után közli az ágyúöntés egész műveletét.

Legnagyobb gondot okozott, hogy fűrógép nem lévén, az ágyút lyukasan kellett önteni. A forma két egymásra fektetett ládában agyagból volt mintázva. A forma közepén, éppen a tengelyben, agyaggal bekent, karvastagságú rudat nyújtottak végig, melyet öntéskor az olvadt érc körülfogott. Lényeges dolog volt, hogy a kalibernek megfelelő rúd pontosan centrális fekvésű legyen. Az ágyúcső szája felől a rudat könnyen megerősíthették; nehezebb feladat volt az ágyú feneke felől is megtámasztani. Beleerősítettek ezen a helyen a formába alulról egy villa vagy karikás végű vasdarabot, melynek nyele alul meg volt támasztva. „Arról lehet tehát pontosan megismerni Turóczi uramék minden ágyúját, hogy az ágyú feneke táján ezt a beleöntött vasdarabot meg lehet találni, mely letisztogatás után kívülről is jól látszott.” Kerestük tehát ezt a bele-

öntött vasdarabot. Az ágyúcső jobb oldalán, a végétől 28 cm távolságra meg is találtuk. A cső felületéből mintegy fél cm-re emelkedik ki, s a forradásos hely átmérője 24 mm.

A 48-as időkben a Székelyföldön katonás szellem hatotta át még a gyermekeket is. A kézdivásárhelyi serdülő gyermekek századokba voltak beosztva, felfegyverezve, s Turóczy által öntött kis ágyúkkal felszerelve. A szebeni fogságból Kézdivásárhelyre bevonuló Pap Mihály térparancsnokot a gyermekkatonák századokba sorakozva és tisztelegve fogadták, rendszeresen begyakorolt tüzéségük pedig üdvlövészekkel fejezte ki örömét. Egy ilyen gyermekágyút ajándékozott a Székely Nemzeti Múzeumnak Forró Móric pénztárnok (leltári száma 143/1880). A miniatűr öntvény mindenben egyezik a most talált ágyúcsővel. Hossza 25,6 cm, ürátmérője 20 mm. Hengeres felületéből szintén hat gyűrű emelkedik ki, s mindenik ugyanolyan díszítésű. Az ágyú tengelye, valamint két füle hasonlóan egyező. A második és harmadik gyűrű közt bevésve: 1849. Bal felől

**Turóczy Mózes műhelye
Kézdivásárhelyen**

még az előbb említett forradásos hely is megtalálható.

Az ágyúcső 51,5 cm hosszú, 10,5 cm széles és elől 7,5 cm vastag, megvasalt fából készült ágyútalpon (lafettán) nyugszik, 8 küllőjű két kereke 30 cm átmérőjű. A jobb tengelyt 2 cm széles vaslemez zárja le. A kerek talpa 2 cm széles. Hozzá tartozik még egy kétkerekű taliga (mozdony), melynek 8 küllőjű kerekai 24 cm átmérőjűek. A lafetta és mozdony méretei alapján a nagy ágyúcső teljes felszerelését is könnyen lehet rekonstruálni.

A gyermekágyú és a most talált nagy ágyú ilyen meglepő teljes hasonlósága egy másik kétségtelen bizonyíték amellett, hogy a Kézdivásárhelyen talált ágyúcső a Gábor Áron ágyúi közül való. Hasonlít az ágyúcső a Székely Nemzeti Múzeumban őrzött Gábor Áron-féle pisztoly csövéhez is, melyet Gábor Áron maga készített, s melyet fogságában is megőrizve szintén Nagy Sándor ajándékozott a múzeumnak.

Gábor Áron 1849. június 14-én a hadügyminiszternek jelentést tesz a hadifelszerelésekről. Jelentésében megemlíti: „Munkán áll még 10 ágyú.” Valószínű, hogy a megtalált ágyúcső ezek egyike, mely felszerelve nem is volt. Remélhető, hogy legalább ezek közül még másokat is meg lehet találni.

Az ágyú első diadalútja Kosuth Lajos neve napján, augusztus 25-én megy végbe, mikor Kézdivásárhely lelkes közönsége a találás helyéről a városház tanácskozótermébe szállítja. Itt várja jövő sorsát.

**László Ferenc:
Igazi Gábor Áron-ágyú
(1906)**

A székely kérdés

Utazásom és tanulmányozásaim arról győzték meg, hogy nem tagadható ugyan, miszerint a székely föld több vidékén nagy szegénység uralkodik a nép közt, valamint kivándorlás is történik; bár ez szerencsére még sem oly tömeges, mint a közvélemény hírlí, mert évi átlagban 4-500 egyénen felül nem megyen: de a szegénységnek és kivándorlásnak alap oka egészen másutt – nem pedig a túlnépesedtségben van. Mert a székely föld nincs túlnépesedve, és pedig még ha földének minőségét és éghajlatát tekintjük, akkor sincs. Sőt ha túlnépesedve volna, akkor is tévesztett dolog, kitelepítés által akarni segíteni magyar törzsünk ez ágán; mert az eddigi tapasztalás azt bizonyítja, hogy a kitelepített székely nép elvesz még a magyarok közt is fajjellegét –, idegen népek közt pedig nyelvét és nemzetiségét is elveszti. – Ha tehát a székely népen segíteni s általa a magyar elemet erősíteni akarjuk, csak mostani fészkében tehetjük ezt biztos eredménnyel. És ezt nemzeti legfontosabb érdekünk is úgy kívánja; valamint ennek célszerű lehetsége sem hiányzik.

Igazolom állításaimat, és pedig legelőször a kitelepítés célszerűtlensége és annak nemzeti érdekeinkkel ellentétére nézve. Történelmünk a magyar korona területén, az anya székely földön kívül legrégibb székely telepet a felső Vágh vidékén ismer, melyről a székely okmánytár egy IV.-ik Béla által épen a telep

A 19. század második felében különösen megnőtt az Óromániába kivándorlók száma. A munkanélküli székely agrárproletárok ipari munkára vagy cselédnek szegődtek elsősorban a román alföld városaiiba. A század végén 90-100 000-re, a II. világháború előtt kb. 200 000-re becsülték az Erdélyből Óromániába kivándoroltak számát. Legnagyobb tömegben Bukarestben éltek, ahol a kuruc bujdosók által 1715-ben alapított ref. egyház körül folyamatosan volt kisebb magyar kolónia. A bukaresti magyarok száma bizonyos becslések szerint az I. világháború előtti és utáni években meghaladta a 100 000 főt is. Nagyobb újabb kori kivándorlással keletkezett magyar csoportok élnek Pitești, Ploiești, Onești, Galați, Brăila, Craiova és Konstanca városokban.

(Magyar Néprajzi Lexikon)

részére adott szabadsalom-levéltben és egy 1258-ról szóló határjárás okmányban emlékszik. A nyomok azt mutatják, hogy e telep, Pozsony megyén ke-

Orbán Balázs:
Kézdiszentlélek a Perkővel

A századforduló utáni években az I. világháború kitöréséig Amerikába is kezdtek kiszivárogni székelyeink. Majd Kanadában az Eszterházi, Székelyföld, Máriavölgy, Punnichy, Hapkins és Hamilton nevű települések létrehozásában vettek részt. Saskatchewan fővárosába, Reginába (ejtsd Ridzsájne) is költözött vagy 160 család, és itt igyekeztek új életet kezdeni. A braziliai Sao Paulótól 800 kilométerre alapított Boldogasszonyfalvára kerültek száma 1924-ben 28-ra olvad; 132 fővel csökkent.

resztül a Morvaig szép terjedelmű volt. Ma a helyén nemcsak székely, de még magyarság sincs. Bethlen Gábor székely telepítvénye Maros-Ilyén s vidékén szintén kiveszett s eloláhosodott. Aranyosszék több törzsökös székely faluja hasonlóképpen eloláhosodott, és pedig saját törzse közt – Orbán Balázs, a székely föld monographusa kimutatása szerint csupán jobbágyásra jutása folytán.

Csak egyetlen székely telepet tudok, mely az anya székely földön kívül, több századon át, maig megmaradt eredeti jellegében: ez Décse falu Belső-Szolnok megyében, melynek eredeti jellegében megmaradása annak tulajdonítható, hogy magyar vidéken, más elemtől teljesen ment népes és oly tiszta közösséget képez, mely mással még házasság útján is legritkább esetben vegyül. Az országgyűlési székely képviselőknek, több hazafiakkal közösen mart. 8-án az országházban tartott tanácskozmánya is határozottan ellene nyilatkozott minden kitelepítésnek. Nemzeti érdekeinknek a mostani anya székely földdel kapcsolatos viszo-

nyát illetőleg mindenek felett figyelemre méltó, hogy nemcsak Erdély összes népességének kétharmada, hanem magának az anya Magyarországnak is éppen az Erdélyel határos részeken tulnyomólag oláh népessége van, valamint mindkét helyen ugyane népességgel nagy Oláhország, Moldva és Bukovina szintén oláh népessége közel szomszéd. Tehát azon körülmény, hogy a magyar korona oláh népességét a nagy-oláhországi és moldvai oláh-ságtól egyrészen ugyan a száz – más részen, még pedig sokkal nagyobb területen és egészen zárt tömegben, éppen a harcziás székely elem választja el, olyszerű körülmény, mely ha így nem volna, nemzet érdekünkben legnagyobb czélszerűség tekintetéből éppen csak így kellene kívánnunk. Ugyanazért nemzeti bűn volna vérfecskéről kitelepítéssel gyengíteni e népet. Legszentebb érdekünk azt kívánja, hogy éppen ott, a hol van, gyarapítsuk azt lehető legerősebbé.

Galgóczy Károly:
A székely kérdés (1874)

A mai értelemben vett Székelyföld területe egyenlő szárú háromszöghöz hasonló, melynek alapja északon, Maros megyében, csúcsa pedig Kovászna megye déli részén van. A mai Székelyföld észak-déli tengelye (Borszék és Kökös között) 168 km, míg kelet-nyugati tengelye (Mezőbánd és Gyimesközélpok között) 126 km. Székelyföld területe az ismertetett határokon belül 10 876 km², lakossága 1992-ben 808 827 fő, átlagos népsűrűsége 74,36 lakos/km². 2002-ben Székelyföld számított népessége 826 752 fő volt, melyből 768 870 magyar.

Föld és lélek

(részlet)

Több mint ezer éven át felderítetlen maradt, hogy hová tűntek Háromszék, a mai Kovászna megye első magyar honfoglalói. Azt kiderítették a régészek, hogy Árpád magyarjai nemcsak az Észak-keleti Kárpátok hágóján, Vereckénél léptek be a Kárpát-medencébe, hanem ugyanakkor jóval délebbre, a Déli-Kárpátok átjáróján is, az Ojtozi-szoroson, Bereck fölött. Éppen ez adja a dilemmát: tovább mentek-e a háromszéki medencét birtokukba vevő magyarok nyugati irányba, a Duna-Tisza köze vagy a Dunántúl felé, és ha igen, akkor kik éltek ezen a tájon a 12. századig, mikor a székelyeket – okiratok bizonyága szerint királyaink határvédő szolgálatra ide telepítették?

Székely Zoltán Dr. sepsiszentgyörgyi régész-tudós, aki éppen olyan jól ismeri a földmély titkait, mint a székely földműves a felszín természetét, sejtette, hogy Zabola község határában, a Tatárhalom nevezetű emelkedés titkokat rejthet. Erről a magaslatról belátni az egész Felső-háromszéki-medencét, az Ojtozi-szorosból aláereszkedő utat, s délre a nevét sokszorosán megérdemlő Szépmezőt. Hadi út volt mindig az ojtozi, tatár, orosz hadak vonultak rajta Moldvából Erdélybe. A Szépmező meg a székely sereg gyülekezőhelye hadi időkben. A Tatárhalom megfigyelő hely, mindenképpen a székely védekezőké; a támadó seregek nem építettek ki ilyen állásokat.

Székely Zoltán tanár úr évtizedeken át újra meg újra visszatért Zabola-ra, és végül kiásott egy 10-11. századbeli magyar temetőt. Összesen 192 sírt. Megállapította, hogy harminc-negyven család temetkezett ide, és legalább nyolcvan, legfeljebb száz évig használták a sírkertet. Még hozzá nem székelyek, hanem

előttük itt élt magyar határvédők. Miből következtet erre a régész? Főleg a sírokból előkerült pénzekből. Zabolan II. Géza, III. István és III. Béla magyar királyaink pénzét földelték el a halottakkal, jószerént obulusok gyanánt. (Az obulus ezüst aprópénz volt a régi görögöknél, amit a halottak szájába helyeztek, hogy legyen mivel kifizetniük az alvilági révést, amikor az átszállítja őket a Styx folyó vizén.)

A régész megfejtette, hogy magyar határvédő népek éltek a háromszéki medencében a honfoglalástól – az Ojtozi-szoros egyik színtere volt Árpád népe belépésének a Kárpát-medencébe, együtt a Vereckei-hágóval – a 12. századig, amikor is székely őseim váltották fel őket a magyar határ védelmében.

De hová lett ez a magyar népesség? A krónikák nem beszélnek róluk. Valomást tett egy másik sírkert, amely a Kárpátok túlsó, keleti oldalán található, a mai Piatra Neamț, hajdanán Karácsonykö városában. Van ott egy Tatárhalomhoz hasonlatos emelke-

dés, amelynek mélyéből kora középkori magyar katonasírt ástak ki. „Az itt talált fegyverek, lószerszámok, eszközök, a kora középkori magyarság jellegzetes fegyverei és eszközei; az erődítmény korát pedig III. Béla király pénze még pontosabban keltezi a 12. század végére, amikor a zabolai temetőbe már nem temetkeztek” – írja Székely Zoltán dr.

Tanárom volt a sepsiszentgyörgyi református Székely Mikó Kollégiumban, „műhelytitkokról” is megkérdezhettem. Egyébként még diákként beszélgettem el Székely Zoltánnal, az Új Székely Nép számára készített interjúbán, 1946. március 25-én. Elmondta, hogy terveiben szerepel „a székely őstelepülések feltárása”. Már akkor gondolt Zabolára? De miért pontosan azon a helyen, azon a dombháton kutatott, ahol végül is a magyar katonasírokra rátalált?

– Nézd, fiam, ahol egyszer valaha megbontották a földet, ott mindörökké nyoma marad ennek. Az emberi testen is meglátszik a heg, a vágások helyén. A föld színe sem forr be tökéletesen. A föld sebét elfödi a fű, homokszemeket hord rá a szél, de valami mindig árulkodik. A föld tiltakozik egységének megbontása ellen.

A föld olyan, mint az ember: egyénisége van.

Melyik idős gazdaember nem ismeri a földek egyéniségét, tulajdonosságait? Már ama „régimódi” földművesek közül, akik nem csupán a traktor nyergéből kerültek kapcsolatba a termőfölddel, hanem valósággal együtt lélegzenek vele. Szülőfalu, Uzon közepes nagyságú székely tele-

pülés, de ötféle talaj is található a határában. Fontos ezt tudni, mert más növényt szeret a homok, mást a kötött talaj és megint mást a vöröses agyag. Aki nem a föld jellegéhez igazodik, és burgonya helyett búzát vet, vagyis „becsapja” a termőföldet, annak feleannyi lesz a termése. Jól tudják a borászok, szőlősgazdák, de még a borivók is, hogy a bor zamata, tulajdonságai három tényezőtől függenek: a szőlővesszőtől, a napfénytől és a talajtól. A szőlővesszőt el lehet vinni száz kilométerek távolába, a nap is az egész glóbuszt süti, ha nem is mindentől ugyanúgy, a talaj azonban „mozdíthatatlan”. Tokaji bort csak a Tokaj-Hegyalján lehet termesztetni, már úgy értem, hogy ehhez alkalmas szőlőt.

Jártam Cotnari községben, Moldvában, Iași (Jászvásár) közelében. A cotnari bor igen keresett fajta. Mikor megtudták, hogy magyar vagyok, a szőlőgazdaság mérnökei elmondták, hogy ez a venyige édes testvére a tokajinak. (Moldvában szelídebb és barátságosabb emberek élnek, mint mondjuk Bukarestben!) Hajdanában Mátyás király ajándékozta meg szőlővesszőkkel Ștefan moldvai fejedelmet, aki a magyar király hűbérese volt. Tokaj szőlővesszőit sok helyen kipróbálták, míg meg nem tapasztalták, hogy Cotnari földjét szereti legjobban, itt érzi jól magát, itt termi a legjobb ízű szőlőt.

Szigorúan őrzi a maga egyéniségét mindegyik föld, dülő, határrész; nem engedi becsapni magát. Dobruzsában, az egyik állami birtokon tapasztalhatták meg ezt a szőlőművesek. Murfatlar a település neve, török

A zabolai Tatárhalom

név, miként a lakosság is szinte teljes egészében török volt. Itt, közel a Fekete-tenger partjához, valamikor a század elején királyi szőlőgazdaságot létesítettek, összesen öt hektáron. Valamiképpen kitapasztalták, hogy a murfatlari dombon kitűnő szőlő terem, és még kitűnőbb bort lehet készíteni belőle.

Murfatlar néven messze külföldön is híressé vált a dobrudzsai bor. Annyira beivódott a köztudatba Murfatlar neve, az itteni bor márkája, hogy akkor is meghagyták a helybeli bor elnevezésének, mikor magát a települést – elfelejtendő a török helynév, a török eredet; ilyen „átkeresztelések” nemcsak Erdélyben voltak mindennaposak – Basarabinak tűntették fel a térképeken. Majd a Murfatlar bor hírére alapozva, a királyi birtok helyén 1948-ban létrehozott

állami gazdaságban gyors ütemben betelepítették a domb környékét is szőlővesszőkkel. A hatvanas évek elején – mikor arra jártam – már 1044 hektáron négymillió szőlővessző termett. Az évi bortermés elérte a háromszáz vagon. Csakhogy az új telepítések szőlőjéből préselt bor nem volt azonos minőségű az öt-hektáros régi szőlőhegy termésével. A több mint ezerhektáros új telepítéseken különbözik a talaj, a föld. Egyéb minden azonos. De ez a különbség a döntő.

Ennyire befolyásolja a föld – önnön termését és az ember munkáját. Alakítja az embert is, ízlését, gondolkodását, képzeletvilágát. Más a szépségideálja a havasok, és más a síkságok emberének.

Beke György

Sósmezőn voltam határőr

Nagy Bertalan 1919. november 2-án született Szárazajtán, Székelykeresztúron mezőgazdasági szakiskolát végzett, majd szülőfalujában gazdálkodott. 1942. december 2-án bevonult a magyar hadseregbe, 1944-ben orosz hadifogságba került, ahonnan 1948-ban szabadult. 1973-ban családjával Sepsiszentgyörgyre költözött, a gabonaraktárnál főraktárosként dolgozott 1982. évi nyugdíjazásáig. Visszaemlékezését 2009. augusztus 4-5-én jegyeztem le.

József Álmos

1940. augusztus 15-én megjött a béhívó, hogy bé kell vonuljak Brassóba saját lóval, saját ruhával a román hadseregbe „szkimbásnak.”⁽¹⁾ A jobb gazdák lóval kellett bevonuljanak, ha nem volt ló, hát kellett vegyenek, kellett vinni szénát is, zabot is. Ott istállót bérelt a katonaság, mi láttuk el a lovakat, s ki kellett vonuljunk a gyakorlótérre is. A lovat négy évig kellett tartani, mert azok is bé lettek sorozva. Az előny az volt, hogy így a kiképzés csak három hónapig tartott, utána hazaeresztettek, s csak akkor hívtak ismét bé, ha valahol díszőrséget kellett állni, fel kellett vonulni, vagy valami baj volt.

Éppen zabarátás volt, utána mondták szüleim, hogy hordjam ki a trágyát, végezzem el a fontosabb dolgokat, mert ha bé kell vonuljak, legyen nekik majd könnyebb az őszi vetést elvégezni. A községháza éppen szemben volt velünk, hát egyszer fut bé a jegyző, Asztalos, jó magyar ember, hogy szomszéd, fogja ki a lovakat. Hát hogy fog-nám ki? – mondom –, mikor el kell végezni a dolgot, kell menni aztán katonának! Azt mondja: nem lesz maga román katona! Mondom, itt ülnek a kapu

Nagy Bertalan – 2009

előtt a csendőrök, még meghallják! Aszongya, ne foglalkozzon vélik, fogja ki a lovakat, mert jó a magyar világ.⁽²⁾ Menjünk hamar hallgatni a rádiót! Akkor a jegyzőnek s a papnak volt rádiója.

Közben megtörtént a változás, a határ az Olt mentén, Bölönnél volt.⁽³⁾ Aztán jöttek a bevonuló honvédek

(1) schimbas – a román hadseregbe saját lóval bevonuló, a katonai szolgálatot részletekben teljesítő katona.

(2) A második bécsi döntés (1940. augusztus 30.) értelmében Magyarország mintegy 43 000 négyzetkilométer területet kapott vissza.

(3) Az új határt a Felsőrákos – Köpec – Miklósvár – Nagyajta – Bölön – Előpatak – Kőkös vonalon húzták meg.

egészen Baconig, Nagybaconi Nagy Vilmos⁽⁴⁾ volt az élükön. Mi csináltunk Szárazajtán egy lovas bandériumot, avval fogadtuk őket a tiszteleltükre állított díszkapunál. 1942. november 12-én besoroztak a magyar hadseregbe, december 2-án vonultam bé Kézdivásárhelyre a 24. székely határvasdász zászlóaljhoz.⁽⁵⁾ Csíkszeredában voltak a 32-esek, Szentgyörgyön a 27-esek.

Sósmezőre kerültem a határvasdász őrszhöz. Megtörtént a kiképzés, kiválogatták azokat, akiket iskolába küldtek. Én is beléestem, pedig nem akartam, mert nekem itt a századnál erőst jó dolgom volt, s Kézdivásárhelyen képeztek ki tisztesnek, én örvezető lettem. A határhoz osztottak bé Sósmezőnél, ahol átvettük az őrséget a bevonulóktól. Nem volt épp könnyű dolgunk a nagy hegyeken, az őrzött határvonal olyan húsz kilométer lehetett, s pláne télen, mikor sível kellett járni, biza elég nehéz volt. A sósmezői őrsnél mind székely katonák voltak, csak Cseh György főhadnagy⁽⁶⁾ volt anyaországi. Rendes ember volt, s csak úgy közbevetve mondom most, hogy ez a főhadnagy úr 1944-ben hetvenegyed magával úgy tartotta a frontot Sósmezőnél, hogy a bójók elleni ütközetben csak egy ember maradt élve.

Tizenhárom hónap után, no, megüünk haza, leadtunk mindenféle

Kassa – 1943
(rendőriskolai tanuló)

szerelevényt, átöltöztünk civilbe. Sósmező az átállás után úgy kiürült, hogy alig volt 30-40 lakosa, a románok mind elfuttak. Volt egy kicsi kocsonya, oda bémentünk, kugliztunk, énekeltünk, s vártuk a parancsot: Vitéz Horthy Miklós kormányzó elrendelte, hogy a másodéves legénységet harmadévre visszatartja, és a zsoldját egy pengővel megjobbitja; mindenki menjen vissza ahhoz az alakulathoz, ahonnan jött.

Mi is vissza nagykeservesen Bereckbe, a kaszánya az újoncokkal el volt foglalva, az sem volt, ahova menjünk. Végül aztán megint felöltöztettek, s újból szétosztottak: egyiket tették az erődcsázadhoz⁽⁷⁾, a másikat a géppuskásokhoz, a páncéltörőkhöz,

(4) Vitéz nagybaconi Nagy Vilmos (1884, Parajd – 1976, Piliscsaba) vezérezredes, 1940-41-ben az 1. magyar hadsereg parancsnoka, 1942-43-ban a Kállay-kormány honvédelmi minisztere, katonai szakíró.

(5) A 24. (Kézdivásárhelyi) Határvasdász Zászlóalj 1939-ben létesült Beregszászon (ez már 1938. november 2-án Magyarországhoz került, az első bécsi döntés következtében), három századdal. 1940 szeptemberében részt vettek az erdélyi bevonulásban (parancsnokuk nemes Mraczlíni Krisanich Andor alezredes).

(6) 1944. augusztus 27-én az Ojtozi-szorosban a szovjet 23. harcokosi hadtest támadása telibe találta a 24. zászlóalj 24/4. őrsét, melynek parancsnoka Cseh György főhadnagy volt.

(7) 1940-44 között a magyar hadvezetés erődvonalat (Árpád-vonal) épített a Keleti-Kárpátokban, főként völgyzárakat, amelyekben egy-egy erődcsázad teljesített szolgálatot (lásd: Szabó József János: Az Árpád-vonal, Timp Kiadó, 2002).

Sósmező – 1942

úgy hogy ketten maradtunk a századnál egy szakaszvezetővel együtt. Ismertem az erődsszázad parancsnokát, kértem, intézze el, hogy kerüljek oda, de nehogy szóljon valamit a századosomnak, mert élve esz meg...

Munkaszolgálatosok is voltak Sósmezőn, sok zsidó volt közöttük, velük építették az erődítések, a lövészárkokat, völgyzárat, a mieink is sokszor kegyetlenül bántak velük. Mikor letelt a szabadság, jött egy parancs, hogy 170 centinél magasabb katonákat a rendőrséghez vesznek fel, s lehet oda jelentkezni. Volt ott egy barátom, akivel együtt vonultunk bé, azt mondja, jelentkezze te is, jelentkezem én is, megyünk Marosvásárhelyre, hogy kipróbáljanak, ha sikerül, jó, ha nem, legalább megjárjuk magunkat. Voltunk vagy ötszázan jelentkezők, s hát én tizenhetediknek béstem.

Kassán kellett jelentkezni, ott végeztem el az egyéves rendőriskolát. Közbe úgy akartam, hogy megnősüljek, mert feleségemnek régóta udvaroltam, de ott azt mondták, három évig nem lehet, mert végleges rendőrök csak akkor leszünk. Akkor úgy határoztam, hogy

lemondok a rendőrségről. A rendőrséget akkor azért bővítették, mert már fennállott a kommunizmus veszélye. Az iskola parancsnoka azt mondta, hogy ha elmegyek, majd megmutatja, hogy az oroszok konzervet csinálnak belőlem.

Kassáról mikor jöttem el, azt mondták, meg kell fizetnem a rendőriskolai iskoláztatást. Akkor mentem el a Mariska nénihez, aki Nagy Vilmos házvezetőnője volt. Édesanyammal Nagy Vilmos felesége jó ismeretségben volt. Még édesanyám segített azokat a takarókat varrni, amik ott a szobában voltak. Nagy Vilmos felesége meg is kérdezte, hogy van édesanyám, mit csinál, s osztán mikor jött a tábornok úr, bemutatott neki. Írtunk egy kérést, amivel átmentem a pénzügyőrséghez, ahol aláírták, a tábornok úr pedig azt mondta: no, felejsd el mindent, el van intézve a dolog. Van itt egy kép, amelyiken rajta van a tábornok úr, Uzonkában készült, 1941-ben!

December 31-én, óesztendő estéjén érkeztem haza. 1944. február 19-én volt az esküvőnk, másnap hát egyszer csak hozzák a SAS⁽⁸⁾ behívót. Kézdivásárhelyen jelentkeztem, ott már tudták, hogy otthagytam a rendőrséget, s indítani kell ki a frontra. Ott találkoztam régi parancsnokkal, Cziffrák Gyulával, aki azt mondta, nem mész sehova, beszéllek Krisanich Andor zászlóaljparancsnok ezredes

(8) Siess, azonnal Siess! – katonai gyorsbehívó az 1943-44-ess mozgósítások alkalmából. A rövidítés nem tévesztendő össze a Siess! Adj! Segíts” (rövidítésében szintén SAS) nevű, 1947-ben alakult társadalmi szervezettel, mely a mintegy egymillió magyar hadifogoly helyzetén volt hivatott segíteni.

úrral. Ő aztán ott tartott, hogy Csernátonban segédkeznek a határőrök kiképzésében. Jó dolgom volt, mert öreg szkimbásokat, gazdagabb embereket kellett kiképezni, s minden este a gyakorlat után volt bor elég.

Jött (1944.) március 19-e, amikor a németek ellepték Magyarországot. A százados szólt, hogy ami szerelvényem van, adjam le, s menjek le a századhoz, mert általános mozgósítás van⁽⁹⁾, jönnek Bereckbe a tartalékosok. Kaszárnyaáristom következett vagy két hétig, mert egy katona meghalt flekktífuszban⁽¹⁰⁾. Én voltam a harmadik szakasz parancsnoka, az egyik nap én mentem, a másik nap egy őrmester társam, Bereckbe összeszedtünk edényeket, csebreket, hogy elláthassuk a foglyokat élelemmel, vízzel, aztán ott bévagonéroztuk őket, hogy vigyék Németországba. Jött aztán a parancs, hogy az összes határmenti kaszárnyát ki kell üríteni, mert bombatámadás érheti, így kerültünk Csíkba, Kozmásba, ahol akadt idő arra is, hogy parancsra a falusiaknak segítsünk aratni.

Édesapám itt volt a Csobányosban katona, kérdeztem a százados urat, nem mehetnék-e én is haza segíteni az aratásban. Learattuk az őt hold gabonát, került segítség is, s mire megvolt, hívtak is vissza. Jött a névnepunk, augusztus 24-én, édesapám is Bertalan, izentem neki, jöjjön bé Katrosára, én is bémentem Szentmártonból egy szekérrel, így aztán együtt megtartottuk a nevünk napját. Hát egyszer a zászlós úr jelenti, hogy

na, fiúk, a leggyorsabban elfogyasztani az italokat, mert megyünk vissza az ojtózi erődszázad biztosítására. Aztán jött a következő parancs, hogy nem megyünk Ojtóba, mert a tüzerüteget és a géppuskásokat békerítették.

Felmentünk a Káposztástetőre, ott azt mondja a zászlós úr, elég lesz, ha Nagy szakaszvezetővel megyünk. A sűrű erdőben hát egyszer elé jó vagy harminc orosz, mi vissza, hogy jelentjük a százados úrnak, de ő visszaküldött, hogy a keressük meg a mieinket. Esmént elindultunk, de el is esteledtünk, féltünk is, hát visszafordultunk, s azt hazudtuk, hogy láttuk, hol vannak a mieink békerítve. A százados úr kiadta a parancsot, hogy induljon az egész század. Felszerelkedtünk, elindulánk, s hát egyszer látjuk az erdőben, hogy valaki meggyújt egy szivart. Na, ezek az oroszok, reik találtunk.

Sósmező – 1943
(szakaszvezetőként)

(9) A magyar hadsereg létszámát, így a 24. zászlóaljét is előbb a szovjet csapatok közeledésének hírére, majd a német megszállás után emelték. Így az 1940. évi, mintegy 900 főről a zászlóalj létszáma 1650-re emelkedett.

(10) kiütéses tifusz

Elé a kézigránátokat, hármasába fontuk, csendben vonalba fejlődünk. Ahogy pitymallott, hát egy fa tövében két oldalt látunk egy-egy orosz géppuskást. Emmán szerencse volt, hogy ott találtunk reik, ahol hazudtuk. Egy Makó nevű katona volt a nehézpuskásunk, neki kellett odalőni, ki is lőtte mind a kettőt. Elfogtunk 127 oroszt, megkötöztük, visszavitték, s átadták a mögöttünk lévő németeknek.

A németek huncutok voltak, mert mindig a magyarokat küldték a tűzvonalba. De vissza kellett vonuljunk a Nyírpontkra, mert lehetett arra számítani, hogy megjelenik a többi orosz is. A Nyírponton próbáltuk béásni magunkat, hát úgy is lett az iskoláját! Jött a támadás! Mi olyan 220-an voltunk, aztán jöttek a németek is segíteni, bár előre éppen hogy bottal nem küldtek az oroszok elibe, aztán ők tartották a frontot, míg mi visszavonultunk a völgybe, osztán ők is azt csinálták, minket még el is kerültek, de az ő kocsijaikra a mi sebesülteinket nem vették fel⁽¹¹⁾.

Egységeink akkor a visszavonulások miatt már felbomlóban voltak, a sok veszteség miatt harccsoportokat alakítottak, külön ezred már nem volt. A mienknek a parancsnoka Tombor (?) ezredes, nagy gazember volt, mert mielőtt elfogtak, ő látva, hogy bekerítenek, felült a kocsijára, s megszökött. Ez Bethlen környékén történt, mert elfelejtém mondani, hogy a Görgényi-

Sósmező – 1943

hegyeken át Szászrégen irányába vonultunk vissza.

A parancsunk az volt, hogy Magyarónál, a Maros mellett, majd Üvegcsúrnél és Idecspatakánál tartsuk a Maros felőli és a Gyergyó felőli vonalat az oroszok előtt, hogy a németek Kolozsvár felé tudjanak visszavonulni. Volt két páncéltörőnk, két aknavetőnk, s ami nagy segítségünkre volt, néhány gránátvetőnk. Magyarónál a zsidó munkaszolgálatosokkal megcsináltatták a futóárkot s a géppuskafészeket. Mi tartottuk volna a vonalat az oroszokkal szemben, de nem volt már lösszerünk.⁽¹²⁾ Mondta is az egyik főhadnagy, hogy mi, erdélyiek tartsunk össze, az anyaországiak szintén, s csoportosan maradjunk le, szökjünk meg, ahogy lehet.

(11) A fentebb elmondottak részét képezik az augusztus 27-i Ojtozi-szorosban végbement ütközetnek, a szovjet 23. harcokosi hadtest és a 24. zászlóalj, valamint a német Abraham-csoport között. A magyar csapatok Sósmező feladására, majd augusztus 31-től Ojtoztelep kiürítésére kényszerülnek.

(12) Szeptember 18-án a román csapatok előretörése miatt sikertelen kísérlet történt a már feladott Görgényüvegcsűr visszafoglalására. Itt esett el a nehéz harcokban Schuth Tibor százados, a 24-esek utolsó megbízott parancsnoka. A nagy veszteségek következtében itt és ekkor szűnt meg létezni, mint önálló alakulat a 24. székely határőrszázad zászlóalj.

Végül osztán az oroszok csak békérítették, s 1944. október 15-én fogásba is estünk Bethlen környékén. Az egész elfogás békésen történt, mert mi már szerteszéjjel voltunk, csűrökben, házaknál budákkoltunk, úgy fogdostak össze tízesével, húszával. Azelőtt éppen úgy volt, hogy léptetnek elé őrmesternek, s vitézségi érmet is kapok. Amikor összeszedtek, engem kiválasztottak, bévittek egy udvarra a nyári konyhába, s no, hát az oroszok, hogy vetközzem le gatyára s ingre. Hárman fogták reám a géppisztolyt, s mikor levetkeztem, az egyik felvette a zubbonyomat, a másik a köpenyemet, a harmadik a nadrágomat, s én maradtam gatyában, úgy ahogy voltam, kikésértek a többiekhez.

Hál' Istennek az egyik udvarban a kemence mellett kaptam egy nadrágot, egy némettől szereztem egy köpenyt. Az oroszok aztán hoztak visszafelé, Marosvásárhely irányába. Csűrökben, templomokban hálattak, úgy jöttünk visszafelé, még más fogolycsoportokat is csatoltak hozzánk. Százas csoportokba osztottak bé, hátul egy szekér, azon megemelve egy géppuska, ha valamelyik szökni próbál, hát löhessenek.

Brassóig vittek, jóformán semmit nem adtak enni, szerencse, hogy a falusiak dobígtak nekünk enniavalót. A románok csúfolódtak, mikor a vágóhídnál voltunk, békiáltották, hogy itt van-e Horthy. Ott levetkeztettek, elszedték a ruhákból, ami nekik kellett, s békísértek egy lágerba. Aztán bévagonéroztak, s november 2-án irány Foksány⁽¹³⁾.

Harmincegy napig vittek egészen Magnitogorszigig⁽¹⁴⁾. Tiszta sík terület, megvolt már a tábor, mind német foglyok voltak. Ott építettünk, voltunk vagy 30 ezren, s még ugyanannyi büntetett előéletű civil orosz rab. Az SS-ekkel csúful bántak, minden mocskos munkát velük végeztek. A nehéz munka, a tifusz és vérhas miatt sokan ott pusztultak el, nagy kocsikkal vitték a tömegsírba a levetkeztetett halottakat. Minden nap kétszáz ember ment sírt ásni, ami úgy volt, hogy a megásott és megtelt sírt tovább hosszabbították. Megtörtént, hogy tavasszal, mikor olvadt a hó, elékerültek a bétemetetlenül maradt hullák. Hála a drága Jóistennek, én a gyengélkedőbe is csak egyszer kerültem bé.

A 25. fogolyszázad parancsnoka voltam, volt ott egy orvos hadnagy fogoly. Láttam, hogy úriember, ha lehetett, könnyebb munkára osztottam bé. Osztán egy nap őt is kiemelték, s bévitték a kórházbarakkba. Mikor nagy hideg járta, mondta, hogy Bertalan bácsi, iratkozzék fel, s én béteszem a gyengélkedőbe, kap ott jó kosztot, erősödjék egy cseppet. Jó meleg volt, hárman voltunk, a más kettő is valami protekciós lehetett, adtak zabpehelyhabot, sakkoztunk. Fut egyik nap, hogy Bertalan bácsi, öltözzék, s lépjen hamar, mert jó az orosz kommisszió, s mind a kettőnknek meggyűlhet a baja!

A magyar foglyoknak egy Bakos nevű őrnagy volt a parancsnoka, a németeknek egy tábornok. Ez a német tábornok valamilyen bévitt dologgal minden éjjel tudott tárgyalni a

(13) Mind az első, mind a második világháborúban Foksány volt az oroszországi táborokba irányított foglyok egyik gyűjtőpontja.

(14) Vasércfeldolgozó iparáról ismert város az Ural folyó partján

németetekkel, de aztán a legénye el-
árulta. Erre aztán az összes tisztfog-
lyokat, a mieinket is mind elvitték. A
századok parancsnokait magunk kö-
zül mi választottuk, így esett reám a
választás is.

A táborban a mahorka volt az érték.
Ezt úgy mérték, hogy az osztogató a
három ujjá közé befogta a dohányt:
egy szivar, osztán még egyet, két szivar
s három szivar. Volt olyan, aki
három szivarért odaadta a napi ken-
yerét. Víz se volt, megtörtént, hogy
a felmosó vizet, mikor előntötték,
odament egy-két fogoly, felfogta, va-
lamiit csinált vele, s osztán megitta.

Egy nagy ipartelep, hogy is mond-
jam, egy ipari várost építettek velünk
úgy, hogy mikor eljöttünk, már vagy

százezren laktak ott. 1948.
szeptember 13-án jött meg a parancs,
hogy az összes magyar hadifoglyokat
haza kell szállítani. Vasárnap volt, száz
emberrel ki voltam küldve, hogy egy
épülő iskola körül csináljunk rendet.
Mikor jöttünk vissza, lássuk, hogy a
láger eleje teli foglyokkal. Hogy az
Istenbe? Ilyen nem szokott lenni! Hát
fut szembe egy orosz katona, hogy a
lágerparancsnok az parancsolta,
csináljunk egy magyar díszmenetet
béfélé. Ez úgy sikerült ahogy, nem
éppen, mint otthon, s akkor mondják,
megjött a parancs, mehetünk haza.
Mondom, ezt már sokat hallottuk,
hogy szkoro dámoj, szkoro dámoj, de
azt mondja az orosz, most már igaz,
csak bé kell vagonérozni, s mehetünk
haza.

Egyenesen Máramarosszi-
getre irányítottak. Ott volt
egy kaszárnya, orosz pa-
rancsnokság alatt, ketté volt
választva: az egyik felén a
foglyok, amelyikiek érkeztek,
a másikon amelyikiek mentek
haza. Két hétig megfigyelés
alatt tartottak, ott tudtuk meg,
hogy esmént Románia let-
tünk. A gyülekezőnél táblák
voltak kirakva, hogy magya-
rok, románok, csehek, min-
denki gyülekezett, ahol akart.
Engem is győzködött az e-
gyik barátom, hogy menjek
Magyarországra, de hát én
szüleimnek egyetlen gyerme-
ke, s fiatal házaspár, hogy me-
hetnék én Magyarországra?
Na, aztán hazaérkeztünk. Bé-
hívtak a cserkuhoz Rákosra,
jelentkeztünk, s kezdődött
újra a civil élet.

Levél a fogságból – 1948

A fejfa

Falu végén, domb tetején a régi temető. Idelátszik a tornácra, a fák nyílásai közt felénk szomorkodik egy-két korható fejfa. Süppedező sírhalmok s néhány hírmondónak maradt fejfa, 10-20 esztendő még a hírepora alig marad a temetőnek. Ifjú, öreg, szép, csúnya: mind, akit ide temettek, porrá lett, nincs már róluk emlékezés, senki sem siratja: nevük, emléküik elenyészett. Az is porrá lett. Aztán porrá lesznek a fejfák is, eltűnnek a sírhalmok, a föld visszanyeri régi formáját, azt, amikor még nem ide temetkeztek s lesz belőle újra az, ami volt: szántóföld. A hetedíziglen való unoka beleakasztja az ekevasát az ősök porába, hint belé búzaszemet s tán meg sem villan elméjében, hogy a búzaszál őseinek porából sarjadott ki...

Mindezt ahogy elgondoltam és sok egyebet a megsemmisülésről, megtörte a csendet Huszár nagyapó, akinek a lelke ott járt, ahol az enyém. Ott járt a szeme is. Én csak azt a pár fejfát láttam, az ő messzelátó szeme kiválasztott egyet, a legmagasabbat: még mindig a legmagasabb, bár meghajlott egy kissé.

– Ó, Istenem, nézz oda. Látod-e azt a meghajlott fejfát? Az az én apámé. Megkorhadott a töve, bizonyosan megkorhadott. Jön egy nagy szél s kidől. Meglásd, hogy kidől.

Szorongva nézett rám, akart még valamit mondani; könnyű volt leolvasni az arcáról, hogy mit.

– Ne engedjük, hogy kidőljön, ugye, nagyapó, ne?

– Ne, fiam, ne.

Ott ültek körülöttünk a gyerekek s közrefogták nagyapót, hogy beszéljen nekik a „Máska” nagyapjukról. Ugye még magasabb szál ember volt a nagyapónál is? Rózsapiros volt-e az arca, mint a nagyapóé? Igaz-e, hogy háromszor járt ki Franciaországba, hadakozni a franciákkal?

Ott fogta meg a szót Huszár nagyapó, a franciáknál.

– Bizony, háromszor volt ki a franciára. Szép rózsapiros volt az arca. Nem volt olyan magas, mint én, de erősebb. Zömök, vállas ember. Hirtelen lobbanó, hamar csendesedő. S nos, lássátok, a sok hadakozás-

ban megőrizte az isteni gondviselés: kétszer súrolta golyó, egyszer a köpenyegjét, egyszer a csákóját. Ám egy alkalommal szinte ütött az órája. Rohamot fújtak, nosza, rajta, neki a franciának, ember emberrel állott szembe, ahogy szerencse hozta: erős gyengével, gyenge erőssel, az erős még erősebbel. Máska nagyapátoknak egy Góliát jutott. – No, szervusz, világ – mondotta magában Máska nagyapátok –, most fűbe harapok. Mit csináljon? A francia nagyot kiáltott; kujon!, s abban a szempillantásban le is csapott a kardja. Le ám s kettévágta a – levegőt. Feléje csap apámuram is, de az átkozott franciája tréfára vette, megragadta a kardot, hogy kicsavarja apámuram kezéből. De többet ésszel, mint erővel: hirtelen csavarintott a kardján s úgy lenyisszentette a bolond francia kezét, mintha ott sem lett volna. Arra nagy sebesen még egy vágást neki, s lefordult a lova hátáról. Így ölte meg a kűsdég székely huszár a francia Góliátot.

Tapsoltak, éljeneztek a gyermekek, mintha szemök láttára folyt volna le az élet-halál harc.

A fejfán volt is valami vers arról, hogy mely sokat hadakozott, s a sok hadakozásban egy sebet sem kapott, de már el sem lehet olvasni: az idő megemésztette a betűt.

– Hátha nem? – jegyezte meg egyik fiú. Újrafestjük a vonásokat, s szépen kikerekednek a betűk.

Könny csillant meg nagyapó szemében.

– Ó, ha még egyszer elolvashatnám! Olyanformán kezdődött: Idegen országban sokat hadakoztam. Sok hadakozásban egy sebet sem kaptam.

– Tovább?

– Nem tudom, nem. Hiába erőltetem meggyengült emlékezetemet. A véletlen halálról volt még szép vereszet. Mert lám, ki hitte volna? A sok hadakozásban vele volt az isteni gondviselés, aztán idehaza, a szülőtte földjén hosszú öregséget ért, s egyszer csak mi történt? Befordul a kapun egy bika nagy bömböléssel. A szarvával túrta, hányt a földet. Aztán felvetette a fejét, végigment az udvaron, egyenesen az istállónak. Ott állott Máska nagyapátok az istálló előtt. Mire kiszaladhattam a házból, látom, hogy az öregember fölkap egy vasvillát, s elállja az ajtót.

– Vissza, hé! – kiállított, s nekiszegte a vasvillát.

Hetven esztendő nyomta a vállát, s azt hitte, hogy még mindig fiatal erejében van. Pedig csak a bátorsága volt a régi, az ereje már nem. A bikát ugyan ledöfte, de abban a pillanatban elterült a földön apámuram is. Halva találtuk. Merthogy szégyenlette visszahúzódni az istállóba, életével fizetett.

Mondták a fiúk: – Mi is így tettünk volna!

– Mi meg bebújtunk volna a jászol alá...

– Na, ezt éppen gondolám – mosolygott nagyapó.

Derűsre vált az emlékezés, s most már nem volt maradásunk: mentünk a temetőbe. Előreszaladtak a gyermekek, vittek magukkal valami fekete festéket, ecsetet: ők majd kifestik a régi írást. Mire mi odaértünk, mind ott guggoltak az elfeketedett, korhadó fejfa körül. Nekigyúlt arccal jelentették: kijött már az első sor. Nézz, nézze nagyapó: „Idegen országban sokat hadakoztam”.

Leültünk a szomszéd sírhalomra, s néztük, mint világosodnak meg egyenként a betűk. Olyan szépen, olyan ragyogó feketén, hogy azt leolvashatta a vén huszár is a magas mennyszágból. Olvasta is bizonyosan, mert lehetetlenség, hogy elkerülte légyen a figyelmét: mi történik az ő sírja körül. Látni véltem az öreg, amint eltűnődik odafent, s megcsóválta a fejét. Miféle gyerekek pingálják az ő fejfáját? Hát az az öregember vajon ki ott a másik sírhalmon? Talán csak nem az ő fia? Fiatal, szép szál ember volt, amikor ő meghalt, most már öregebb, mint ő. Szinte az apja lehetne. De hosszú öregséggel áldotta meg az Isten! Hosszabbal, mint őt. Igen, ez az öregember, ez a csöndesen

síró öregember az ő fia. De kik azok a különös ruhájú gyermekek? Ilyenformákat ő Párizs városában látott. Azoknak is hosszú strimfli volt a lábukon, meg papucs. Sehogy sem tud eligazodni. De szerencsére, arra vetődik az ő kedves, sokat emlegetett kapitánya, Splényi báró.

– Min tűnődöl, István?

– Nézzen csak le, vitéz kapitány uram. A fejfám körül egy csomó gyermek. Velők a fiam, meg egy úr. Hogy kerülnek ezek ide? Talán csak nem jöttek Franciaországból?

Nagyot nevetett Splényi kapitány:

– Hej, fiam, nagyot fordult a világ, amióta mi felváltattunk a mennyországba. Azok a gyerekek a te Máska-unokáid. Nézd azt a fiút, aki festi a fejfádat. Kerek száz esztendővel született később, mint te.

– Ó, édes Jézusom! Ne tréfáljon kapitány uram!

– Ilyen-olyan adta, mikor tréfáltam én? Hát ki törödnék a te fejféddal, ha nem a véredből való vér?

Mintha egy pár csepp hullott volna le az égből. Vajon nem a vén huszár könnye-e?

És kikerekedett mind a négy sor annyi, ahányat rámetezett a poétás fejfaragó – aki ugyan ki lehetett?

***Idegen országban sokat hadakoztam,
Sok hadakozásban egy sebet se kaptam.
Sok számos esztendőt éltem e világon,
Véletlen történet okozta halálom.***

És jön a név. S az évszám.

– Így volt ugye, nagyapó?

– Így, fiam, így, áldjon meg az Isten. Könnyebb lesz a halálom.

Benedek Elek (Kisbacon, 1923)

Szígyártó Domokos forradalma

Szígyártó Domokos ozsdolai molnárt, az akkor kiállított jegyzőkönyv tanúsága szerint 1959. április 20-án délután három óra és negyed négy között, háttal a kivégző osztagnak, agyonlőtték a szamosújvári börtönben. Ezzel a kivégzéssel egy olyan drámai történet sorozat zárult le, amely 1951-ben kezdődött, a rendelkezésünkre álló adatok szerint hét áldozatot követelt, és amelynek „sikeres” befejezését az egyre vadabb terrort és megfélemlítést bevezető kommunista diktatúra a „banditák” felett aratott fényes győzelemként ünnepelt.

Az 1950-es évek elején az akkori Románia számos régiójában – a Fogarasi-havasokban, Vrancea megyében, Dobrudzsában, a Nyugati Érc-hegységben, a Bánságban még zajlottak a kommunista diktatúra elleni szervezett fegyveres harcok, amelyek mindenképpen véres veszteséget okoztak – bár ezt a hatalom évtizedeken keresztül tagadta – az egyre agresszívebbé váló proletárdiktatúrának. Az erőszakos kollektivizálás, a különféle társas gazdaságok létreho-

zása, a napirenden lévő államosítások csak fokozták azt az elkeseredett harcot, amelyet a hegyekben bujkáló „szökevények” („fugari” – ez volt a hivatalos megnevezés) valójában már 1944. augusztus 23-tól a szovjet megszállás, a marxi-lenini ideológia és annak végrehajtója, a kommunista párt ellen folytattak.

A román történetírás imponáló számú kutató közreműködésével feltárta, és rendre közzétette a „szökevények” harcával, majd fizikai likvidálásukkal kapcsolatos dokumentumokat. A hazai magyar historiográfia mindmáig adós az „Ozsdola-jelenség”-ként definiálható mozgalom teljes és hiteles történetének bemutatásával. Az ozsdolai Pusztai Ferenc és Dézsi Dénes, a káoszfeltéltzi Máthé György (Jeges), valamint a csíkszeredai és tusnádi csoportok hangsúlyozottan kommunista- és rendszerellenes harca teljesen új fejezetet jelentett a korábbi és későbbi székelyföldi szervezkedések sorában: a katonai munkaszolgálatból megszökött fiatal legények vállalták a hatalommal vívott fegyveres harcot! A Csíkszeredában megjelenő Székelyföld című kulturális folyóirat külön számot szentelt

ennek az egyenlőtlen küzdelemnek a bemutatására.

Pusztai Ferenc, Dézsi Dénes és „Jeges” agyonlövésével a háromszéki, székelyföldi rendszerellenes szervezkedés nem ért véget! Az 1956-os magyar forradalom eszméinek hatására az ugyancsak ozsdolai Szígyártó Domokos ott folytatta a diktatúrával szembeni harcot, ahol az 1954. augusztus 22-ről 23-ra virradó éjszaka agyonlőtt Dézsi Dénes, az 1955. augusztus 10-én Almásréten ugyancsak tűzharcban elesett Pusztai Ferenc, illetve az 1955. augusztus 23-án Kászónújfaluban szitává lőtt Jeges abbahagyta.

A történelem furcsa fintora, hogy az erőszakos kollektivizálás és a soha nem tapasztalt jogsértések ozsdolai „levezenylője” ugyanaz a személy volt – Boros Lajos –, mint aki a betyár életformát valójában az előbb említettekre rákényszerítette. Szígyártó Domokos kétségbeesett tettét – kétszer belőtt Boros Lajos községi párttitkár lakásába – csak a korábbi történések ismeretében érthetjük meg igazán.

Azt is hozzátehetjük: ha sikerül Szígyártó Domokos gyilkossági kísérlete, akkor tulajdonképpen bosszút áll társai likvidálásáért. (...)

Ozsdolán ma, ötvennégy esztendővel Pusztai Ferenc agyonlövése és ötven évvel Szígyártó Domokos kivégzése után is a hallgatás már-már áttörhetetlen fala veszi körül a történeteket. Az érintett családok vagy teljesen kihaltak – még a hozzátartozókat is likvidálták! –, vagy elköltöztek Ozsdoláról. Kovács György kisregénye a lelkekben fel-

mérhetetlen erkölcsi rombolást végzett. Az egyik szenvedő alany éppen Ozsdola leánya, Boros Mária – aki az író szerint akkor is az égőpiros nyakkendőjét kereste, azt szorította a szívéhez, amikor a „terroristák” az apját akarták agyonlőni –, Zöld Lajosnak megvallotta: „Az az író örökre tönkre tette a családjunkat a hazugságaival. Mert nekem se nyakkendő, se más nem jutott eszembe, amikor elszaladtam. Ennyi hazugságot rákenni az emberre!”

Boros Lajos, aki a szégyenszemre kitett két holttestet megrugdosta, az ozsdolaiak szemében maga volt a megtestesült ördög. Szígyártó Domokos molnár, akinek az édesapja elesett a második világháborúban, valahol Oroszország területén alusza örök álmát, 1951 és 1953 között állandó kapcsolatban állott Pusztai Ferencel és Dézsi Dénessel: éjszaka többször befogadta, élelemmel, az erdei léthez szükséges felszereléssel látta el őket.

Ezen kívül a saját készletéből átadott tíz darab, német gyártmányú golyót is. Minderre 1951 nyarán Szígyártó Domokos házában került sor. A vádirat szerint a „terroristákkal” való találkozón és megbeszélésen jelen volt Szígyártó Domokos későbbi vádlott-társa, Finna Dávid is.

Szígyártó Domokos 1953-tól 1955-ig munkaszolgálatos katona volt. Hazatérése után a rendszer elleni egyenlőtlen küzdelmét tovább folytatta. László Anna malmában és pálinkafőzőjében nem csak a nagyvilág híreit vitatták meg, hanem annak a kisregiónak a gondjait is, ahol naponta szembesültek a kötelező be-

szolgáltatás, a „fekete autó”, a Duna-csatorna, az erőszakos kollektivizálás, a társas gazdaságok rémképeivel. A vádirat szerint ellenséges módon beszéltek a Román Népköztársaságról, a párt- és állami szervek munkájáról, rágalmazták azokat az aktivistákat, akik gyakorlatba ültették a párthatározatokat, így a mezőgazdaság szocialista átalakítására vonatkozó célkitűzéseket. Szígyártó Domokosban a gazdaember józan ösztöne működött: pontosan felmérte, hogy Boros Lajos a kollektivizálás erőltetésével valójában a faluközösséget, annak több évszázados rendjét, hagyományait veri szét.

Az 1956-os magyar forradalom újabban ösztönzést jelentett tettének kiérlelődésében: csak egy módon szabadul meg Ozsdola Boros Lajos terrorjától, csak úgy állhat bosszút Dézsi Dénes és Pusztai Ferenc haláláért, ha végez vele. 1957. június 16-ról 17-re virradó éjszaka, 22 óra után megleste: Boros Lajos otthon tartózkodik. Hazatért, elővette az udvarukon lévő akácfa odvában elrejtett, bezsírozott, 7,92-es kaliberű, 2037. sorozatszámú katonai löfegyvert.

Pontosan tudta, hogy Boros Lajos esténként melyik szobában tartózkodik, az ablakon keresztül kétszer belőtt a párttitkár házába. A golyók célt tévesztettek. Megrongálták a bútort, és 130 centiméter magasságban a falba csapódtak.

1957. december 28-ról 29-re virradó éjszaka újból megkísérelte, hogy agyonlője Boros Lajost. Ugyanazon az ablakon lőtt be, de kísérlete ezúttal is kudarcot vallott. Tettéről beszámolt későbbi vádlott-társának, Finna Dávidnak is. Közös határozták el,

hogy erőszakosságáért megbüntetik Fetes Zoltánt, az ozsdolai néptanács titkárát, azaz a falu jegyzőjét. Szígyártó Domokos 1958. február 16-án este 19 órakor egy kövel fejbe verte a kötelező szolgáltatást, adóbeszedést tűzzel-vassal végrehajtott néptanácsi alkalmazottat.

A nyomozás több szálon indult el, miután mindkét sértett, Boros Lajos és Fetes Zoltán feljelentést tett. Minden bizonnyal Szígyártó Domokos közvetlen környezetében, baráti körében is voltak besúgók, akik jelentették a Szekuritátának a gyilkossági kísérletet. A sajtó is valóságos kampányt indított a „gyilkos” kézre kerítéséért. Szígyártó Domokos megpróbálta elterelni a figyelmet saját magáról. 1958. január 10-én egy névtelen levelet küldött a Szekuritáté kézdivásárhelyi rajoni kirendeltségének. Ebben beszámolt a Boros Lajos elleni gyilkossági kísérletről, sőt, egy Árpád keresztnévű személyt is említett, aki – állítólag – rálőtt a párttitkára.

A felgöngyölítést nagy erővel indították el. A nyomozást Pirlea Emil, a marosvásárhelyi 0421. számú belügyi alakulat főhadnagya vezette. A katonai ügyész mindvégig Bátorfi László (Ladislau) hadbíró százados volt. Szígyártó Domokost 1958. augusztus 22-én, Finna Dávidot 1958. október 7-én, László Annát és Tibesz Ágostont 1958. október 26-án tartóztatták le. Már a vizsgálati fogság első napjaiban a vallatók nyilvánvalóvá tették, hogy a Boros Lajos ozsdolai párttitkár elleni merényletet csakis egy szervezkedés keretében követhették el, Szígyártó Domokost a társai bujtatták fel „galád tettének” az elkövetésére. A rendszer

Ozsdolán és környékén a meggyilkolt „bujdosók”, Pusztai Ferenc, Dézsi Dénes és Jeges, azaz Máthé György nevét amolyan népmesei hősként, székelyföldi Rózsa Sándorként, Angyal Bandiként, Sobri Jósaként őrizte meg – és tiszteli ma is – a kollektív emlékezet: szembe mertek szállni a párttitkárokkal, néptanácselnökökkel, az egyre félelmetesebb hatalommal. Ma is a szegények, a megaláztatottak, a kisemmizettek pártfogóiként, támaszaiként emlegetik. Az antikommunista ellenállás képviselői ők, akik az „osztályharc”, az erőszakos kollektivizálás legsötétebb éveiben szabályos fegyveres harcot vívtak az állig felfegyverzett szekusokkal, milicistákkal.

A Szekuritáté különítménye 1955. augusztus 10-én este egy áruló révén törbe csalta Pusztai Ferencet, akit rövid tűzharcban az almásréti malomnál agyonlőttek. Holttestét – akárcsak egy évvel korábban a Dézsi Dénesét – elrettentő példaként kitették Ozsdola piacára. Jegest egy tyúkpajtában szitává lőtték, csak a tetteinek emléke él tovább a háromszékiek, székelyföldiek kollektív emlékezetében. Heroikus, Fehérlófiaiként vívott küzdelmükkel begyógyíthatatlan sebet ejtettek az 1989-ben kártávarként összehulló kommunista diktatúra felépítményén.

elleni szervezkedésben való részvétel jóval súlyosabb büntetéssel járt, mintha valaki magányosan követte el a tettet. A rendkívül durva és kegyetlen vallatás 1959. január 31-ig tartott. A Kolozsvári III. Hadtest Katonai Törvényszéke példát statuáló büntetéseket hozott. (...)

Szigyártó Domokos az 1958. augusztus 22-vel elkezdődött vallatás során – a kihallgatási jegyzőkönyvek a vádlott hangsúlyozott kérésére magyar nyelven készültek, erre alig van példa az 1956-hoz kapcsolódó erdélyi politikai perek történetében! – többször kijelentette: Boros Lajos már 1946-tól kezdődően állandóan zaklatta családját, értéktárgyakat tulajdonított el, amelyeket soha vissza nem adott. Tizenegy év minden megaláztatása ott sűrűsödött az ozsdolai kocsmában elfogyasztott ital hatására született elhatározásban, hogy úgy áll bosszút Boros Lajos gazember-ségeiért, hogy – ahogyan vallomásában

fogalmazott – belő a rettegett párttitkár lakásába, és ezzel ráijeszt: hasonlókat többé ne kövessen el.

Az első napokban még mindent tagadt: egyedül tervezte ki, egyedül hajtotta végre a Boros Lajos elleni merényletet. A kihallgatási jegyzőkönyvekből nyomon követhető a fokozatos megtöretése is. A konok, bikaerős, szívós székely legényt, akinek egyetlen szavára elnémult az ozsdolai kultúrthon közönsége, iszonyatos fizikai, pszichikai terrornak vetették alá. 1958. augusztus 25-i, késő esti vallatásán már „beismerte”: az 1957. december 28-ai „terrorista bűncselekményét” Finna Dávid közreműködésével követte el! A Szekuritáté ezt követően döntött úgy: letartóztatják Finna Dávidot, László Annát és Tibesz Ágostont.

Szigyártó Domokos és társainak pere abban különbözik a korszak koncepciók pereitől, hogy ebben az esetben nem kitalált történet sorhoz ke-restek valóságelemeket. Az ő esetük-

ben kész tények igazolták a vádhatóság állításait. Az első és másodrendű vádlott, Szígyártó Domokos és Finna Dávid valóban tartott fegyvereket – Szígyártó Domokos egy katonai fegyvert, amelyet a háborúból hazatérő nagybátyjától kapott, egy forgópisztolyt és egy katonai zárdugattyút dugott el az odvas akácfába, Finna Dávid pedig 1957-ig négy katonai lőfegyvert és vadászpuskát, valamint nagy mennyiségű golyót rejtgetett –, mint ahogy azt is egyértelműen lehetett bizonyítani (a golyók becsapódási helyeit napokon át vizsgálták a ballisztikai szakemberek), hogy a községi párttitkár, Boros Lajos ellen gyilkossági kísérletet hajtottak végre, Fetes Zoltán községi jegyzőt pedig kővel fejbe verték. Az államvédelmi hatóság a tiltott fegyvereket már le tartóztatásuk előtt, 1958 májusában el kobozta azzal a szemfényvesztő ígérettel: ha önként átadják, nem lesz bántódásuk!

A halálos ítélet kimondásánál súlyosbító körülménynek számított, hogy Szígyártó Domokos a tettét „a

népi demokratikus rendszer, a párt- és állami aktivisták iránti gyűlöletből, gyilkos és ellenforradalmi szándékkal követte el, ezek terrorista cselekedetek rendkívüli társadalmi veszélyt hordoztak magukban”. (...)

A Szekuritátének sikerült elérnie az egyik legfőbb célját: a tárgyalások idején, a per egész folyamán Szígyártó Domokos és Finna Dávid kölcsönösen vádolta egymást. Szígyártó Domokos azt vallotta: Finna Dávid jelentette fel őt. Finna Dávid pedig az ellenkezőjét állította.

Ráadásként mindketten tanúk, nevek sorát említették. A katonai törvényszék, hogy minél grandiózusabb legyen a per, a későbbiekben Ozsdoláról tanúk sorát idézték meg, hónapokon át vizsgálati fogságban tartották, vallatták őket.

Szígyártó Domokos az 1958. szeptember 11-i vallomásában tagadta, hogy Fetes Zoltán néptanáctitkár ellen merényletet követett volna el. Ennek ellenére a halálos ítélet indoklásánál ez a vádpont is szerepelt. Eb-

Nem csak Ozsdola, hanem egész Felsőháromszék rettegett a Kézdimartonoson 1907. január 7-én született, a kommunista párt által Ozsdolára küldött Boros Lajostól. 1948-tól pártalapszervezeti titkár, ideiglenes néptanács elnök, majd 1951-ig a megválasztott néptanács elnöke volt. 1951-ben alapította meg az ozsdolai társas gazdaságot, annak volt egyszemélyes vezetője. Rajoni képviselő, teljhatalmú úr, aki a brosúrákból olvasottak alapján a saját képére és hasonlatosságára akarta átformálni a szabadsághoz szokott és ahhoz ragaszkodó háromszéki települést. (...)

Vallomásával nem csak Szígyártó Domokost juttatta a kivégző osztag elé, személyi bosszúból hozzájárult, hogy Finna Dávidot a gyilkossági kísérletben való bűnrészességért életfogytiglani, László Annát uszításért tizenöt évi kényszermunkára, Tibesz Ágostont pedig a társadalmi rend elleni szervezkedés ürügyén tíz év fegyházbüntetésre ítéljék. Boros Lajos tehát végérvényesen le akart számolni – a fizikai megsemmisítést is beleértve! – falubeli ellenzékekével. Ezzel – úgymond – „szentesítette” a rokonai javára és László Anna családja kárára végrehajtott erőszakos telekfoglalásokat is.

ben az is közrejátszott, hogy két nappal korábban, 1958. szeptember 9-én Boros Lajos párttitkár Szígyártó Domokos ellen olyan vallomást fogalmazott meg, amely után csakis a halálos ítélet következhetett.

Kovács György a kisregényében, Tömöry Péter a riportregényében íróhoz méltatlan módon idealizálta, a szocializmus igazi értékei, a humánus védelmezőjeként „ábrázolta” Boros Lajost. A párttitkár Kézdivásárhelyen és Ozsdolán 1958. szeptember 9-én, illetve október 24-én a Szekuritáté kiküldött nyomozói előtt megfogalmazott tanúvallomásával önmagát leplezte le: az asztalosból párttitkárrá előléptetett bunkó kiskirály hatalmi gögjében úgy érezte: élet-halál ura, bárkit a Duna-csatornához, katonai munkaszolgálatra küldhet, bárkit elvitethet a hírhezt „fekete autóval”, bárkit megalázhat. A felesége, az árvaházból kivett kislány életét is tönkretette.

Az olvasó először szembesül Boros Lajos hiteles arcképével, hiszen a szociális irodalom által alkotott kép éppúgy hamis, mint a falu kollektív emlékeztetésében ma is élő, a gonosz megtestesítőjeként számon tartott emberé. Az ő esetében a gonosz fogalma fokozható, hiszen kéméletlenségének, szadizmusának, hatalmi mámorának sok-sok áldozata van. A proletárdiktatúra, az eszeveszett osztályharc egyik legundorítóbb figurája. A hozzá hasonló gonoszok csak az irodalmi alkotásokban, filmekben nyerik el méltó büntetésüket. Boros Lajos a mondvacsinált megdicsőülését is megérthette, és ágyban, párnák közt halt meg. Mégsem volt felhőtlen életének befejező része: a felesége önkezeléssel vetett véget

életének. Ezzel a gesztusával tulajdonképpen ítéletet is mondott a férje gaztettei fölött.

A perirathoz csatolták a legfontosabb bűnjelet: az akácfá odvában talált katonai fegyverről és golyókról készült fényképet. A vádlottak sorsa ezzel megpecsételődött! László Anna végső kétségbeesésében még tett egy kísérletet: miközben saját kezével írt levelében magát próbálta menteni, Szígyártó Domokos ellen olyan terhelő vallomást tett, amely végső soron ugyancsak hozzájárult ahhoz, hogy a katonai törvényszék megerősítse a halálos ítéletet. (...)

A szekusokkal, milicistákkal vívott tűzharcban elesett Pusztai Ferenc, Dézsi Dénes, Máthé György. Szígyártó Domokost 1959. április 20-án kivégezték. Családjaikat kiirtották, Dézsi Dénes bátyját, Dézsi Józsefet börtönbe zárták. Alig maradt túlélője a példátlan retorzióknak. A „terroristákra”, „banditákra” vonatkozó dokumentumokat, fényképeket, valamint az agyonlőtték, kivégezték, elítéltek minden személyi vagyonát elkobozták, hogy az utókor számára szinte lehetetlenné tegyék a történetek rekonstruálását.

Finna Dávid a börtönbeli szenvedések, kínzások nyomán elme-zavarodott lett. Az 52 éves korban elítélt László Anna röviddel a börtönből való szabadulása után elhunyt. A „kulák” Tibesz Ágoston is hasonlóan végezte. A megtorlás méreteiben és „utórezgéseiben” a tíz kivégzéssel „történelmet író” Szoboszlai-perhez hasonlítható. Mindez akkor válik igazán döbbenetessé, és az egész kommunista ideológiát abszurdá minősítő momentummá, ha azt mérlegeljük: a szó szoros ér-

telmében vett ozsdolai és környékbeli mérszarlást egyetlen párttitkár ürügyén, valójában az egész rendszer rögeszméjéhez való görcsös ragaszkodásért tették: az állattenyésztésre szakosodott hegyvidéki településen – évszázados hagyományokat felrúgva – minden áron létrehozzák a kollektív gazdaságot! Az ozsdolai faluközösség az 1950-es években olyan sokkot kapott, hogy a mai napig nem tudta kiheverni annak romboló hatásait.

Ötven évnek kellett elteltie, hogy az akkori drámai történeteket ne „terrorista bűncselekményként” minősítsék, hanem a kommunista diktatúra elleni küzdelem egyik fontos fejezeteként. Magyarán: a dolgok a helyükre kerülnek, az akkori események valóban történelmi hátszelet kapnak. Annyi véráldozat után végre egyértelművé válik: ki volt a hős, ki volt a hétpróbás gazember, a legegységesebb emberi értékek – becsületesség, tisztesség – gátlástalan rombolója. Az azóta tartó morális erőzióra nincs gyógyír. Nem csak nagy múltú családokat pusztítottak ki,

szórtak szét az országban és a nagyvilágban: a rendtartó székely faluközösség is rendkívül súlyos, már-már végzetes sebet kapott!

(A képanyagot Iochom István bocsátotta rendelkezésünkre – a szerk.)

Szígyártó Domokos

1933. április 25-én született Ozsdolán. Édesapja, idősebb Szígyártó Domokos a második világháborúban elesett. Édesanyja, Berta gondozta a család kis vízimalmát. Letartóztatásakor molnár a saját malmukban, hét elemi osztályt végzett, gépkocsivezető jogosítvánnyal rendelkező, a katonaságtól nemrég szabadult, nőtlen, 25 éves, jóvágású fiatalember. A molnárkodás mellett a szülei alig félhektáros birtokán gazdálkodott.

Végigjárta az ozsdolai gyerekek szokványos életútját. Legénnyé cseperedve meggyűlt a baja a hatóságokkal. 1951-ben – tizennyolc éves korában, Boros Lajos feljelentése alapján – verekedésért, csendháborításért há-

Szígyártó szülőháza

romhónapi börtönbüntetésre ítélték; az ítélet végrehajtását felfüggesztették. Életében meghatározó pillanat volt a Pusztai Ferenc vezette rendszer- és kommunistaellenes harc, minden tettükben támogatta őket. 1944 őszétől, tehát alig tizenegy éves korától maga is fegyvert rejtegetett a házuktól alig húszméternyire lévő hatalmas fa odvában. 1953 és 1955 között Bukarestben teljesített katonai szolgálatot. Itt tanulta meg a gépkocsivezetést, illetve autószerelést. A leszerelése után újra molnár lett, és egyből az erőltetett kollektivizálás, társas gazdaság létrehozásának a sűrűjébe csöppent. A falu szemében Boros Lajos volt a legfőbb ellenség, aki ellen a kemény és verekedős legény hírében álló Szígyártó Domokosban éveken át forrt a bosszú. Boros Lajos ellen személyes sérelmei is voltak: önkényesen elvitette a család féltve őrzött ércáldóját.

Szígyártó Domokos az utolsó szó jogán elismerte a bűnösségét, sajnálta azt, és kérte: dolgozni szeretne, hogy a tévedését helyrehozza. Kérte a halálos ítélet megváltoztatását. A Legfelsőbb Törvényszék Katonai Kollégiuma fellebbezését visszautasította, a Nagy Nemzetgyűlés elnöksége – amelyben magyarok is voltak! – 1959. április 15-i ülésén ugyancsak visszautasította a halálos ítélet átváltoztatására irányuló kérést.

Marosvásárhelyről 1959. április 19-én, kezét, lábát összebilincselve szállították át a szamosújvári börtönbe. Nyitrai Levente, a jelenleg Magyarországon, Kocsord településen szolgáló unitárius lelkész – az EMISZ perében ötévi börtönbüntetésre ítélték – ugyanabban a cellában raboskodott, ahonnan Szígyártó Domokost a kivégzésre elszállították. Vallomása

szerint a halálraítélt egész éjszaka énekelt: „Édesanyám kössön kendőt, s menjen a falu végére...” A halálos ítéletet a szamosújvári börtönben 1959. április 20-án végrehajtották. A kivégzés hagyományosan román-magyar „koprodukcióban” zajlott le, az ítélet végrehajtói közül ma is élnek. Minden bizonnyal, magas nyugdíjjal jutalmazták „áldozatos”, a rendszer védelme érdekében kifejtett munkájukat. Szígyártó Domokos özvegy édesanyja még a halálos ágyán is várta egyetlen fia hazatérését. (...)

Finna Dávid

1933. szeptember 5-én született Oszdolán, szülei, Vince és Mária, szegény gazdaemberek voltak. A vádirat szerint letartóztatásakor (1958. szeptember 7-én) napszámosként kereste a kenyerét, bár három hektár földje volt. Négy elemi osztályt végzett, nőtlen. Azzal vádolták, hogy a „népi demokratikus rendszer ellensége, közeli kapcsolatban állt vádlott-társával, a terrorista Szígyártó Domokossal, támogatta őt ellenforradalmi tevékenységében, ő maga is súlyos bűncselekményeket követett el”, támogatta a Pusztai-féle „terrorista bandát”. Életfogytiglani kényszermunkára és vagyonelkobzásra ítélték, fellebbezését elutasították. Marosvásárhelyen, Szamosújváron és az Ocnele Mare-i börtönben raboskodott. 1963. január 3-án az Államtanács 5. számú törvényrendeletével az életfogytiglani kényszermunkát huszonöt évi kényszermunkára változtatták. 1964. április 9-én a 176. számú államtanácsai törvényrendelet alapján a büntetés még le nem töltött részét elengedték. A börtönéveket megzavarodott elmével, élő-

halottként töltötte le, így haza sem jöhetett a szülőfalujába. Megérte ugyan a rendszer- (sokak szerint „genszter”-) váltást, de ebből ő már semmit nem érzékelt: 1995-ben a Dolj megyei Poiana Marén, egy elmeógyógyintézetben hunyt el.

László Anna

1907. augusztus 27-én született Ozsdolán (más adatok szerint a Brassó megyei Bodolán). Édesapja István, édesanyja Anna, bár csak két hold földjük volt, az ítélet szövege szerint középparasztnak, azaz tehetős gazdaembereknek számítottak. Letartóztatásakor (1958. október 26.) házasszony, a férjével, László Andrással két hold föld, egy vízimalom és egy pálinkafőző tulajdonosai. Mindössze három elemi osztályt végzett, három fiú édesanyja.

A hatalom őt is a rendszer ellenségének számította. Súlyosbító körülménynek számított, hogy egy malom tulajdonosa volt, ugyanakkor Tibesz Ágoston „kulákkal” közösen egy pálinkafőzőt is üzemeltetett. Azzal vádolták, hogy ő bízta Szígyártót a Boros elleni merénylet elkövetésére (Szígyártó ezt is vallotta a tárgyaláskor). Terrorista bűncselekményre való uszításért tizenöt évi kényszermunkára ítélték, Marosvásárhelyen, Aradon és Csíkszeredában raboskodott hat évet és nyolc hónapot. Az Államtanács 411/1964. számú rendelete alapján szabadult, az elszenvedett kínzások és megaláztatások nyomán megromlott egészséggel. 1983. június 15-én Ozsdolán hunyt el, ott is temették el. A férjét, aki próbálta menteni őt, hat hónapig tartották vizsgálati fogságban. Súlyos beteg

szabadult, három hónap múlva elhunyt.

Tibesz Ágoston

1902. április 16-án született Ozsdolán, szülei: György és Mária. Szüleinek fűrészgáruk volt. Letartóztatásakor (1958. október 26-án) gazdálkodó és gépész, három hektár földterület és két cséplőgép tulajdonosa, a pálinkafőző társ tulajdonosa, tehát: „kulák”. Nős, négy elemi osztályt végzett.

Tibesz Ágoston gyakori vendég volt László Anna és László András lakásában. A vádirat és az ítélet szerint az ő esetében egyértelműen bizonyítható, hogy az 1956-os magyar forradalom hatására azt állította: „a kommunistákat kivégzik, akárcsak Magyarországon, itt is előkészítik a kommunisták megsemmisítését”. Állandóan rágalmazta a kommunistákat, a Szovjetuniót, az „Amerika Hangját” és más rádiók híreit ellenséges módon kommentálta. Azt a rémhírt terjesztette, hogy új világháború tör ki, az „imperialisták visszafoglalják ezeket a területeket, ő pedig visszakapja az 1948-ban államosított fűrészgárárt”.

A társadalmi rend elleni szervezkedésért tízévi fegyházbüntetésre és öt-évi jogvesztésre ítélték. Marosvásárhelyen és Szamosújváron raboskodott, az Államtanács 1964. április 4-i rendelete alapján a büntetés még le nem töltött részét elengedték. Még megérhette, hogy mindaz, ami ellen életük kockáztatásával küzdöttek, a kommunista diktatúra kártyavárként omlott össze, határtalan öröme azonban kérészetlenségét bizonyította: 1990-ben elhunyt.

Tófalvi Zoltán

A román titkosszolgálat születése

Az Adevărul nevű román napilap 2009 őszén interjút közölt Virgil Măgureanuval, a román titkosszolgálat (SRI) alapítójával, az intézmény múltjáról. Măgureanu több meglepő kijelentést is tett, főként a SRI kezdeti működésével, illetve a rivális erőszakszervezetek, a belügyminisztérium, illetve a hadsereg ellenérdekeltségével kapcsolatban.

„A forradalmat követő három évben Románia gyakorlatilag nem rendelkezett titkosszolgálattal” – vallja be az egykori igazgató, aki meglehetősen kritikus önmagával szemben is. A posztra Ion Iliescu, az 1989-es romániai fordulatot levezénylő politikus választotta ki, nem szakmai, hanem bizalmi alapon. Ez – jegyzi meg Măgureanu – sokáig meghatározta a szolgálat működésének meglehetősen amatőr színvonalát is.

A munkatársak toborzásánál persze a legkevésbé sem volt szempont a múltbéli tevékenység, elég volt, ha valakire nem volt rábizonyítható bűnelkövetés vagy visszaélés a hatalommal, máris alkalmazták. Kezdetben tehát általában a volt Securitate tisztjeivel dolgoztak, akikről Măgureanu szerint csak ekkor derült ki, milyen rendkívül alulképzettek voltak. Ugyanakkor magát Măgureanut idegen elemként kezelték, már csak azért is, mert korábban épp ők voltak megbízva a figyelésével.

Nehézséget jelentett a hadsereg és a belügyminisztérium konkurens szerelelete is. Az 1989-es decemberi fordulatot követően a volt biztonsági szervek tárgyi vagyonának nagy részére rátette a kezét a hadsereg, később a belügyminisztérium elvette azt is, amit a hadsereg meghagyott. Még a SRI

vezetői is saját lerobbant kocsikkal voltak kénytelenek közlekedni.

A lap rövid életrajzot is közölt: Măgureanu 1941-ben, egy, az erdélyi Szatmár megyében lévő kis faluban látta meg a napvilágot Asztalos Imre néven. 20 évesen szervezte be a Securitate, majd a hírszerzésnél kapott megbízatást. A Ceașescu-rendszer néma ellenzékéhez tartozott, de már ez is elég volt ahhoz, hogy kényszerlakhelyet jelöljenek ki számára vidéken. 1989-ben tagja volt a Ceașescu házaspárt elítélő „rendkívüli bírósági testületnek”, majd Ion Iliescu elnök nemzetbiztonsági főtanácsadója. 1990-ben, a SRI létrehozásakor a szervezet igazgatója lett, posztjáról 1997-ben önként távozott. Jelenleg egyetemi tanár a Bukaresti Egyetemen.

A legősbibb mesterség?

Ha az emberiség történetében visszalapozunk, az ősi, folyammenti kultúrák mindegyikében a prostitúció állami vagy egyházi formájával találkozunk. A sumer és akkád városállamok templomai mellett külön kolostorokban éltek az úgynevezett qadistum, kulmasitum és a zikrum papnők, akik feladata volt többek között a templomi prostitúció gyakorlása.

Kultikus szertartásaik része volt az a mitikus egyesülés, amelyben a földi halandók az isteneknek „áldoztak” a termékenység, az örök körforgás biztosításáért és elnyeréséért. Mezopotámiában ezért sohasem tekintették ezt a fajta tevékenységet erkölcsstelennek, sőt a papnőket általános tisztelet és nagyrabecsülés övezte. Ugyanakkor minden babiloni nő, busás ajándék fejében, legalább egyszer köteles volt magát átengedni Mylitta (később Vénusz) templomában egy idegen férfinak.

Ez a vallási eredetű kultusz később elterjedt egész Kis-Ázsiában. Föniciában például Astarte templomában „áldoztak” az isteneknek. A hétköznapi életben általános szokássá vált az alattvalók körében, hogy a vendéglátó gazda saját leányát ajánlotta fel az idegennek, aki távozásakor gazdag ajándékot hagyott hátra a vendégszerető családnak.

Arméniában (Örményföld) Anaitis istenség templomában hódoltak a mitikus násznak, de ez a szertartás elterjedt Perzsiában is. Az egykori krónikások feljegyezték például, hogy Nagy Sándor győztes hadvezére,

Parmenios több mint 300 prostituáltat talált a legyőzött Dariusz sátrában. De Egyiptomban is meghonosodott Isis és Osiris kultusza, ezzel az „attitűddel” is gazdagodhatott a kultikus szertartások folyamán. Bármely istenséghez is kapcsolódott a prostitúció, az így keletkezett jövedelem a templomok hasznát gyarapította.

Nem volt kivétel a művelt Hellász sem: Az ókori görögöknél a Priapos és Phallos-kultusz hódított, még ma is láthatók azok a hatalmas kőoszlopok, amelyek a férfi hímtagot ábrázolják. Ugyanakkor szinte a legmagasabb elismerés övezte a hetérákat. A hetérák az Aphrodité-kultusz hatására először Korinthoszbán tűntek fel, majd Athénban is elszaporodtak a finom ízlésű és nagy műveltségű, kitarzott hölgyek. Szólon alatt éltek virágkorukat, aki

társadalmi helyzetüket törvényben rendezte, és ő alapította meg az első állami bordélyházakat (dikterion-porneion) is Hellász területén, időszámításunk előtt 600-ban.

Teljesen természetes, hogy nem maradhatott kivétel Róma sem, az orgiáiról, kicsapongásairól hírhedtté vált latin birodalom fővárosa. Az ókori Rómában is már jóval Krisztus előtt létesültek, és élték később is virágkorukat a lupanariumok, azaz a nyilvános házak. De az is igaz, hogy a házasságtörést szigorúan büntették, s a rajtakapottaknak megalázó procedúrákat kellett kiállniuk. Római mintára a germán és a frank népeknél is elterjedt a nyilvánosház-rendszer. Róma bukása után a kereszténység rohamos elterjedésével fokozatosan szűnik meg a prostitúció állami és vallásos színezete és támogatottsága.

A keresztény világképben a nő úgy jelenik meg, mint a bűnbeesés szimbóluma, függetlenül attól, hogy Ádám is

evett az almából. A nő a csábító, s ennek a csábításnak ellen kell állni, miként azt a tízparancsolat hetedik pontja mondja: „Ne paráználkodj! (Ne légy házasságtörő!)” Ezért a világi és egyházi fejedelmek mindent megtettek a prostitúció korlátozásáért. De már az első századokban virulni kezd, s minden tiltás ellenére éppen a keresztes háborúk idején virágzik a legjobban. Akkor, amikor a kereszténység mellett megszületik a lovagi eszménykép is, amely az imádott nő feltétlen tiszteletét, hódolatát kívánta meg. Főleg a középkori Európa nagyvárosaiban jelent meg, és a gyakorta háborúzó hadfiakat sem kímélte. Szó szerint is érthetjük ezt, mert a prostitúció egyik „nemkívánatos” következménye, a különböző fertőző betegségek, a kankó és a szifilisz (azaz a „bujakór”, vagy „francúz betegség”) gyakran harcképtelenné tette a hadviselőket.

Már ekkor találkozhatunk a védekezés több formájával is. Ismereteink vannak a korabeli kondomokról. Fennmaradtak olyan egykori metszetek, amelyek a katonai táborban tanyát verő markotányosnők portáját úgy ábrázolják, hogy a frissen mosott ruhák mellett ott száradnak a korabeli övszerek is. Ezek állati bőrből, hólyagból és belekből készültek. Használat után ezeket nem dobták el, hanem ki-mosták, és tovább szolgáltak a szakadásig. Talán éppen ezért (is) üthette fel a fejét az a bujakór, mely nemcsak harcképtelenné tette, hanem gyakran meg is ölte áldozatait.

A nemibetegségeknek hatékony gyógymódját a középkorban még nem ismerték, bár már a 14. században találunk arra adatokat, hogy az

akkori Európa egyes nagyvárosaiban kötelezővé tették a prostituáltak orvosi vizsgálatát.

A középkor első törvényesen is engedélyezett bordélyait Angliában nyitották meg a 16. század végén, de természetesen törvényen kívül is léteztek bordélyok Európa nagyobb városaiban. A szigetországban főként a kereskedelmi központokban, kikötővárosokban épült ki a bordélyok rendszere. Az évszázadok folyamán olyan negatív jelenségek kerültek az engedélyezett prostitúció holdudvarába, mint a leánykereskedelem, kerítés, csempészet, tolvajlások és gyilkosságok - tehát azok a negatív jelenségek, amelyek a társadalmi életet is fertőzik. Ezért Angliában az ipari forradalommal szinte egy időben a prostitúciót tiltó rendelkezések is megjelentek, de orvosolni s főleg megszüntetni a társadalmi problémákat ezzel nem tudták. A prostitúció (káros jelenségeivel együtt) ha illegálisan is, de tovább virágzott.

Bordélyházakról már a Bibliából is értesülhetünk; nevezetesen Mózes hoz ezzel kapcsolatban rendeleteket, bizonyítva, hogy a zsidóknál már Krisztus születése előtt mintegy kétezer évvel virágzott a prostitúció. A Királyok Könyve például még azt is megemlíti, hogy Jeruzsálem temploma mellett bordélyházak álltak.

A polgári társadalmak kialakulása-
kor ismét szembe kellett nézniük a
törvényhozóknak a prostitúció jelen-
ségével, mivel a társadalmi probléma-
ként jelentkező prostitúció a morális
válság mellett, súlyos közegészség-
ügyi veszélyt is jelentett. Európa ál-
lamaiban a 19. század végére külön-
bözőképpen, s néha ellentmondásosan
reagáltak a kihívásra. Összességében
elmondható: a kapcsolatos törvények
nem tiltották a prostitúciót.

Ez a világ, viszonylag konszolidált
és meglehetősen szabályozott körülmények között, a 19. és 20. század
fordulóján élte a virágkorát. De
mivel nem lehetett megakadályozni teljes mértékben a nemi be-
tegségek elterjedését, s a hozzá
kapcsolódó bűnözés is foly-
tonosan új és új alakot öltött,
morális megítélése a társadalom
részéről meglehetősen lesújtó
volt. Az úgynevezett „klasszi-
kus korszak”, a boldog békei-
dők elmúltával a prostitúció is
más, kevésbé rokonszenves ar-
cot öltött, követte a társada-
lomban történt sokszor nem ép-
pen kedvező változásokat. A
legősibb szakma virul.

**(Márfi Attila
tanulmánya nyomán)**

Kis magyar prostitúció-történet

A legősibb mesterség a századvég polgári világában élte egyik virágzó korszakát. A prostituáltak a városi élet elmaradhatatlan résztvevőinek számítottak, a korabeli városok egyes utcáinak jellegzetes szereplői voltak. Budapest bordélyházairól, hírhedt kéjnőiről már sokat írtak, többek között Krúdy Gyula is A vörös postakocsi című regényében. A fővárosban a bejegyzett prostituáltak száma rendkívül magas volt: az első világháborút megelőző években Párizs és Berlin után Budapest a harmadik helyen állott az európai statisztikában.

A prostitúciót a törvényhatósági jogú városok esetében a törvényhatósági bizottság, rendezett tanácsú városok esetében a képviselőtestület szabályozta. Az első, átfogó szabályozást Pest városa adta ki 1867-ben, és valószínűleg a többi vidéki szabályrendeletet is a pesti alapján készítették el. A rendeletek közös vonása például az, hogy bordélyházat

Krúdy Gyuláról és Bródy Sándor-ról maradtak fenn fényképek, amin félvilági nőkkel muriznak a Városligetben; Ady megírta saját történetét a Mihályi Rozália csókja című írásában; Reviczky Gyula egy-két évig egy kiöregedett prostituálttal, ahogy ő nevezte: perditával élt. Egy versciklust is írt róla, s ezekben a versekben a bukott nőben a testi és lelki kiszolgáltatottság jelképeként mutatta be. Mikor Reviczky – aki szó szerint végignyomorogta az életét – a korabeli akadémiához fordult kötete kiadásnak támogatásáért, Gyulai Pál, az 1870-1880-as évek óriási befolyással bíró irodalmi vezére csak úgy lett volna hajlandó némi pénzt kiutalni, ha Reviczky kihagyta volna a perditá-tematikájú verseket.

csak büntetlen előéletű, 30 évnél idősebb nő vezethetett. A bordélyházakban csak 17 évnél idősebb, egészségügyi bizonyítvánnyal és türelmi bér-cával rendelkező lányok dolgozhattak. A bordélyházban a függönyöket egész nap elhúzva kellett tartani. A szeszes italok felszolgálását és a zene, táncos mulatságokat tiltották, ám ezt az előírást nemigen tartották be. A korabeli nemi betegségek közül

A prostituáltak közössége is – akár csak a társadalom – különböző rétegekre bontható. Egyrészt voltak a luxusnők, akik irodalmi szalont tartottak fönn, és ahová eljártak a legmagasabb társadalmi rendű és rangú politikusok és művészek is. A leg-híresebb köztük a 19. század második felében Püspöki (Schumajer) Róza, akihez Andrássy gróftól kezdve miniszterek jártak el, illetve állandó vendége volt Krúdy Gyula és Pekár Gyula (a kor óriási befolyással bíró írója). De a többiek esetében valójában a nők rabszolgaságának egy újabb, immár modern fejezetét jelenti ez.

a szifilisz, magyar nevén „bujakór” volt a kéjnök által leggyakrabban terjesztett kór, ezért a prostituáltakat szigorú orvosi felügyelet alá helyezték, hetente több alkalommal is orvosi vizsgálatra kötelezték őket. Betegség előfordulása esetén a kéjnőtől igazolványát elvették, s azonnal kórházba küldték a mielőbbi gyógyulás érdekében.

A budapesti szabályrendeletek többféle prostituáltat különböztettek meg. Az engedélyezett kéjnök bárcával

vagy igazolvánnyal (korábban egészségügyi lappal) rendelkeztek. Az előbbiek főfoglalkozásként, míg az utóbbiak csak időnként, mellékfoglalkozásként üzték a prostitúciót. Az igazolványt kiváltók foglalkozásukat tekintve legtöbbször cselédnányok, pincérmők, varrónők voltak. A bárcát kiváltó kéjnök a munkahelyet tekintve három részre oszlottak: a bordélyházakban, a lakásokon (magánkejnök) és alkalmi helyen, az utcán, illetve a ta-

„Valljuk meg, ha a 19. századvég bordélyvilágáról esik szó, inkább megszépített kép rajzolódik elénk. Talán a békeidők visszfénye vetül rá. Hunyady vagy Márai Sándor, esetleg Szép Ernő, Molnár Ferenc vagy Heltai Jenő sorai villannak az eszünkbe. De csak ritkán Kassák Lajos vagy Ady Endre szavai.

Fizetségért kínált kéj, elkapkodva vagy éppen mestermód kielégített, áruba bocsátott test és vágy – mióta világ a világ – mindig volt és mindig lesz, tudjuk. De a modernizációs és az urbanizációs fejlődés eredményeképpen az 1860-as évektől a prostitúciós ipar már jóval nagyobb létszámú szereplőt foglalkoztatott, valamint sokkal szervezettebben (gyakorlatilag a város társadalmi rétegzettségét másolva) épült ki a városok szexuális hálózata, és az 1867-es rendszerváltással kezdődő intézményesülési folyamat a fizetett szerelem piacára is gyorsan behatolt.”

(Részlet az Éjjeli lepkevadászat előszavából)

lálkahelyeken, a magánkéjő-telepeken, és az éjjeli kávéházakban és mulatóhelyeken dolgozókra (futó-bár-cás). Az igazolványos kéjők a nyilvánosházak kivételével ezen helyek mindegyikén dolgozhattak.

A rendőrségnek az egész korszakon keresztül komoly gondot okozott a titkos prostitúció. Az engedéllyel nem rendelkező prostituáltak száma a századfordulóra megnőtt, számuk akár meghaladhatta az engedélyezettéket is. A „titkon kéjelogók” száma pontosan nem állapítható meg, nagy számuk gyengítette a bordélyrendszert, s az utcai prostitúciót erősítette.

A „titkon kéjelogók” fő kerítőhelye a kávéház volt. A kávéházi prostitúciót Márai Sándor is leírja:

„Üzem kettő dolgozott a házban: nappal az emeleten foglalkoztatta a bank, éjjel a földszinten kasszír-nővel, malacbandával fosztogatta a könnyelmű nyárspolgárokat egy kávéháznak keresztelt lebu... A ‘kávéház’ oly keveset törődött a kávézó és újságot olvasó nappali vendégekkel, hogy napközben ki sem nyitott... A prostitúciónak egyik finomabb és nyilván költségesebb válfaja volt az, amit a házuk-beli ‘kávéházban’ éjszakáról éjszakára kimértek; megesezt késelés is, egy éjjel női sikongásra ébredt fel a ház, gyermekek, felnőttek éjszakai kacabajkákban kitódultak a folyosóra, s az udvaron a házmester seprével ütlegelt egy csizmás, macskabajszos s főként vér-szomjas kupecet, aki tíz körömmel ka-

„A lányok? A lányok nem mindig angyalok. És persze a férfieim-berek sem. Ha a lányoknak könnyű a vérük, vagy nehéz a sorsuk, vagy nem akarnak a megsza-bott határok között élni, ha kalandra vadásznak, vagy a kényszerűség hajtja őket, pénzért adják a rövid szerelmet. És a férfi a 19. század végén, a 20. század ele-jén magától értetődően – szigorúan a polgári otthon falain kívül – pénzért veszi meg a gyors és feledhető szerelmet. De tőle senki nem kérdezi, miért teszi.

Vannak olyan történelmi korszakok, amelyek igyekeznek úgy tenni, mintha nem ismernék az ilyesfajta illetlen dolgokat. Pedig a 19. század végi Magyarország már mindent tudott a bordélyok, a magánbárcás kéjhölgyek, a füledt erotikát ígérő lokálvilág szilajságáról, az emberkereskelemből élő alvilág szereplőiről, a nyomorban és a nemi betegségben szenvedő nagyvárosokról. Erotikus újságokat, pajzán tartalmú, sőt izléstelen pornókiadványokat kínált, és a tes-téből élő nőket – némi romantikus gesztussal – művészeti alkotásokba emelte. Erről a pirulásra készítő, jól-rosszul leplezett és nehezen megmutatható, frívol világról nagyon keveset tudunk.”

(Részlet az Éjjeli lepkevadászat előszavából)

paszkodott egy szalmaszárga hajú kávéházi alkalmazott nő kényelmesen megmarkolható, lágy testrészébe... De a

lebujs, úgy látszik, borsos bért fizetett a banknak, mert még az ilyen közbotránkozást okozó, szemérmetlen csendháborítást is eltűrték.” (Márai Sándor: *Egy polgár vallomásai*)

1915-ben a 106 magyarországi városban az egy kéjőnre jutó lakosok száma nagyon eltérő volt: 8729 (Makó) és 96 (Losonc) között mozgott, az átlag 1000 körül lehetett. A legtöbb vidéki város bordélyházainak száma magas volt, ide sorolható a városok közel 70 százaléka. A nyilvánosházak számát a városnagyság mellett az eltérő igények szabhaták meg, nyilván, nagyobb volt a szükséglet ott, ahol katonaság állomásozott. A bordélyok száma 11 és 0 között, az egy nyilvánosházra jutó lakosok száma 0 és 51 459 között mozgott. Ebben az évben csak hét városban nem működött nyilvánosház (Bártfa, Dobsina, Korpona, Makó, Nagyrőce, Selmec- és Bélabánya, Szamosújvár).

Forrás: Güntner Péter: *A soproni prostitúció története (1862-1918)*

Magyarországi
Főkapitányi lap 11. sz. 115.

Türelmi bárca.

Helmut von Helldorf Békénre ki lakást bejelentette
Sobán a helyi lakosok között.

Helldorf

Érvényes két óra.

Személy leírás:

Születéshely: *Stuhl*
Kor: *30 éves*
Állapot: *házas*
Termet: *fin*
Haj: *szőke*
Szemek: *szőke*
Szemöldök: *szőke*
Különös ismertető jelek: *hosszú, sötét*

Kelt Budapesten, 1872. é. *február 14.*

Helldorf
Főkapitány.

1875-ből származó bárca

Pornográf költészet Jókai tollából

Gondolta volna Jókairól, hogy hatalmas prózai életművének megalkotása közben pornografikus versekkel pihente ki fáradalmait? Ő is ember volt, esendő ember, akit ostromoltak a nők, és aki nem volt fából. Hatalmas életművének megalkotása közben jutott még ideje pornográf versek írására is.

Jókai Mórról sok mindent tudunk, többek között azt, hogy őt tartják a legismertebb és a legolvasottabb magyar írónak. A mester kedvelte a hölgyeket, és az irodalomtörténeti kutatások szerint a nagy író az erotikus, sőt, inkább pornográf vers műfajába is tett kirándulásokat.

„Hadd csuzlizza a kis lyukom”

Egy izgalmas új könyv, az Éjjeli lepkéavadászat – Bordélyvilág a történeti Magyarországon címmel megjelent képes kultúrtörténeti album idézi Jókai Mór Adj egy csókot... című költeményét. A cím alapján ártatlan, romantikus szenvedelemre számíthatnánk, ha nem ebben a vérbő képi illusztrációkkal is alaposan megspékelt kötetben találkozoznánk a verssel.

Nos, a nemzet szeretve tisztelt mestermondója Petőfi népies dalainak modorában igencsak kendőzetlenül szólaltatja meg a szerelmeskedőket, nevének nevezi a dolgokat.

A könyvből kiderül, hogy az említett Jókai-remekre az Országos Széchényi Könyvtár Kézirattárában bukkantak rá. Jókairól azt is tudni lehet, hogy nem kizárólag titkos írsaiban gyakorolta az erotikát. Első felesége, a híres színésznő, Laborfalvi Róza például alig győzte elhessegetni a Jókai-regényekért (is) rajongó hölgyeket a már életében rendkívül népszerű író közeléből.

A költészet hatalma

Feleségének halála után szabadabb útja lett a nőknek, olyannyira, hogy egy 18 esztendőes leányka egyenesen színésznői ambíciói által vezérelve állott a 72 éves mester elé. Grósz Bella a Tetemre hívást választotta, hogy szavalatával észrevetesse Jókai-val színésznői tehetségét. Hogy-hogy nem, a mester másra is felfigyelt, és menten szerelemre lobbant az agilis leányzó iránt.

A hatásos szavalatból házasság lett, és Grósz Bella – Nagy Bella néven – a világot jelentő deszkákat is meghódította. A különös frigyre, amely élénk visszhangot váltott ki az országban, Jókait pedig teljesen szem-

befordította családjával, 1899-ben került sor. Ekkor fogadott lányával, Jókai Rózával (Feszty Árpád fele-

ségével) is összeveszett, a családi viszály és az országos botrány óriásivá dagadt. (A család több sértett tagja a korabeli újságokban és visszaemlékezésekben azt állította, hogy az idős írónak nagy gyűjteménye volt erotikus képeslapokból és fényképekből, a kép-gyűjtemény azonban – ha volt ilyen egyáltalán – mára elvesztett.)

„Az alkonyesti szerelem naptüze”

A pikáns frigy mindenhol téma volt. A Tolnai Világlapja például a német költőfejedelem, Goethe példáját idézte, megállapítva, hogy Jókai majdnem túltett német kollégáján, már ami a közte és felesége közötti különbséget illeti. Erdemes szó szerint idézni:

„A világirodalom egyik legnagyobbjának, Goethének életében találjuk csak mását az alkonyesti szerelem ilyen naptüzenek. A hetvenkét éves Goethe

Nagy Bella
és Jókai Mór

A pornográf Jókai-vers az Országos Széchényi Könyvtár kéziratárában található. És akárcsak a mesében: a kincs egy régi szekrényben várta a felfedezést. Bár ugyancsak itt őriznek egy gazdag és jókora mennyiségű Jókai-anyagot, a vers nem ebben, hanem egészen máshol lappangott. A kutatónak a kéziratárban dolgozó ismerősei egyike mutatta meg, aki úgy emlékezett, hogy akkor került át a kéziratárba, amikor 1989 után felszámolták az addig nagyon szigorúan őrzött és csak nagyon keveseknek kutatható „zárt osztály” anyagát, ahol a politikailag és erkölcsileg káros illetve tiltás alá eső szellemi produktumokat elzárva tartották.

A vers lejegyzése kétségtelenül Jókai kézírásával történt, amely jellegzetes, könnyedén felismerhető, a keletkezési körülményeiről azonban semmit sem lehet tudni. A kézírás képe alapján azonban idősebb korinak látszódik, valamint a versben szerepel a „villanyosság” szó, ami bizonyítja, hogy 1867 után íródhatott. A „villanygépet” ugyanis ekkor találták fel, de még hosszú éveken át csak különlegességgént, látványossággént mutogatták, különböző használati funkciójában az 1880-as években terjedt csak el.

Jókainé Laborfalvi Róza születésekor a Benke Judit nevet kapta szüleitől; apja Benke József székely színész-nemesember volt, édesanyja pedig Rác Zsuzsanna színésznő. Döbrentei Gábor biztatására 1833-ban lépett színpadra a budai Várszínházban. 1837-ben átszerződött a Nemzeti Színházba, ahol tragikái szerepeket játszott. Sokat dicsérték mélyzengésű hangját, szavalótehetségét, alakját és kifejező tekintetét. 1848. március 15-én, Katona József Bánk bánjának az előadásán találkozott a tőle nyolc évvel fiatalabb Jókai Mórral, egy kokárdát tűzve a férfi kabátjának hajtókájára. Még ebben az évben feleségül ment hozzá. A házasság nagy botrányt kavart, az író családjá és barátai (például Petőfi Sándor is) nehezen törődtek bele a kapcsolatba, különösen, mert a feleségnek volt egy házasságon kívül született, ekkor 12 éves lánya, Benke Róza, akinek az apja a kor ünnepelt színésze, Lendvay Márton volt. Laborfalvi visszavonulásáig, 1859-ig szinte egyeduralkodó volt, akadt olyan pályatársnője, aki azért ment külföldre, mert nem érvényesülhetett mellette. 1886-ban hunyt el Budapesten.

és a tizenhét esztendő Levezow Ulrika szerelme mellett a hetvennégy éves Jókai meg a húszéves Nagy Bella: örök időkre szóló tanúsága a költői lángész külön szív-alakulatának, mely az ifjú szerelem perzselő tüzét árasztja akkor is, amikor más szíveket már csak az emlékek kihűlt lávája borít.”

Testére hívta?

A Tolnai Világlapja tudósít arról is, miként lobbant fel az idős mesterben „az ifjú szerelem perzselő tüze”. A történet állítólag így esett:

„Regényes fordulatokban szövődött Jókai második házasságának története. Az 1897. év egy tavaszi nap-

ján történt, hogy Jókai lakásába be-
kopogtatott egy fiatal lány. Remegő
hangon adta elő, hogy olthatatlan
vagy űzi a művészi pályára, színész-
nő akar lenni, hivatást érez magában,
ámde szülei szegények s nem tudják
érte a zíniskolai tandíjat fizetni, ha
a méltóságos úr meghallgatná a
szavalását és méltónak találná rája,
vegye pártfogásába és nagy befo-
lyásával segítse előre művészi tanul-
mányában. Jókai hátradőlt karosszé-
kében és Nagy Bella elszavalta a Te-
temre hívást. Mikor befejezte a sza-
valást, Jókai fölkel s homlokon csó-
kolta a lányt, ettől fogva pedig nem
szűnt meg figyelemmel kísérni fej-
lődése útját.”

Akció a rák leküzdéséért!

A Székely Hírmondó által felkarolt pályázat célja az volt, hogy a rákkal kapcsolatos tudnivalókról tájékoztassunk, azok segítségével, akik a maguk során valamilyen formában kapcsolatba kerültek a betegséggel. Sok levelet kaptunk, amelyeket olyan olvasóink küldtek be, akik vagy maguk küzdöttek meg a rákos megbetegedés valamely formájával, vagy ismerőseik, hozzátartozóik által tapasztalták meg mindazokat a testi és lelki nehézségeket, amelyek a kór velejárói. A Székely Hírmondó 2009/41-es lapszámában egész tematikus oldalt szentelt a témának, ollózva a beküldött írásokból, a többiből az ígélet szerint itt, a Székely Kalendáriumban olvashatnak szemelvényeket. Az őszinteség az írások legfőbb jellemzője, és bár rendkívül személyes, megrendítő tapasztalatokról van szó, bizalmukba fogadtak, ezért ismételtén köszönetet mondunk.

„Vannak jó és rosszindulatú emberek”

Orbaiteleki olvasónk, K. K. 2004-ben esett át kezelésen és műtéten, amelyet éppen október 20-án, a földrengés napján végeztek el. Saját bőrén tapasztalta meg a betegséggel kapcsolatos ma is élő előítéleteket. *„Vannak jó emberek és rosszindulatúak is. Például engem a falu meglátogatott, de volt, aki kíváncsiságból keresett fel, azt mondták édesanyámnak, hogy megműtenek, és nem fogok élni egy hetet sem. Szegény ennyi rosszindulat miatt agyvérzést kapott, de hála a Jóistennek, még életben van. Volt, aki azt mondta a szemembe, hogy fertőző vagyok.”*

A levél is tanúsítja, hogy nagy még a tudatlanság, a félretájékozottság a rákkal kapcsolatban.

Egy másik olvasónk, aki szintén hasznosnak találta a kezdeményezést, hiszen édesapját és férjét is tüdőrákban veszítette el, azt tartotta

fontosnak megjegyezni, hogy meglepve tapasztalta, milyen sokan küzdenek ezzel a betegséggel. *„Mindenkinek azt javaslom, évente forduljon orvoshoz kivizsgálásra, vagy azonnal, ha valamilyen konkrét panasza van. Ijesztő volt találkozni az onkológián a sok ismerőssel, akik mind a rákbetegség valamilyen fajtájának áldozatai voltak.”*

Talán nincs annál borzasztóbb, mint amikor szülőként kisgyerekünkszenvedését kell végignézni. B. A. olvasónk édesanyaként élte meg azt, hogy fiát rákkal diagnosztizálták, 2005-ben. Nagyon erős kemoterápiás és sugárkezelést kapott, ám két év után kiújult a betegség, újabb daganaatot fedeztek fel a testében.

„A hozzátartozók részéről nagyon fontos az őszinte odaadás, a beszélgetések, a pozitív gondolkodás, a türelem, de az Istenben való hit talán a legfontosabb. Lényeges az is, hogy legyen egy jó orvos, akiben megbízik, el tud beszélgetni az állapotáról, a-

hogyan az is, hogy az utasításokat be kell tartani. Ebből a betegségből igenis ki lehet gyógyulni! Tisztelettel, egy szülő, aki átélte a gyereke kegyetlen betegségét” – zárta levelét az édesanya, aki a saját bőrén tapasztalt borzalmak után is megtalálta az erőt, hogy másokat kintartásra buzdítson.

„A gyógyulásnak esélyt kell adni”

B. R. Ojtozból írt nekünk. Négy-szer műtötték daganatos problémával, és lényeges dologra hívja fel a figyelmet: „Nem elég a betegség tüneteit kezelni, az okokat kell megszüntetni. A stressz a legtöbb daganatos beteg életében jelenlevő összetevő. A gyógyulásnak esélyt kell adni, ebben az érzelmi hozzáállás is döntő, és az is befolyásolja a betegség kimenetelét, hogy van-e az embernek életcélja. A megelőzésben pedig az is szerepet játszik, hogy képesek vagyunk-e kifejezni a mások iránt érzett szeretetünket.”

Sz. I. családjában két daganatos beteg is volt, olvasónk az 55 évesen elveszített édesanyja esete kapcsán osztotta meg a következőket: „Kezelésre járt, gyógyszereket szedett, bízunk benne, hogy nem veszítjük el. De sajnos, elkezdett fogyni, 27 kilogrammot fogzott. Azt nem tudom, hogy mekkora fájdalommal lehetett, hiszen soha nem panaszkodott, de látni lehetett a szemében az élni akarást – ezt a fájdalmat szavakban leírni nem lehet. Olyan gyorsan történt mindez, 5 hónap leforgása alatt, hogy alig bírtam felfogni, mi is történik valójában, valakivel, aki sosem volt beteg. Mire a betegség tüneteit észlel-

jük, már késő lehet, ezért kell-lene mindenkinek évente szűrővizsgálatra mennie” – zárta édesanyja emlékének ajánlott megrázó levelét.

Másik olvasónk szintén a pozitív gondolkodás fontosságát hangsúlyozta, hiszen őt is az segítette, hogy kigyógyuljon a méhrákból: „Ha éreztem, hogy ég az egész testem, akkor is mentem a levegőre, nem vesztettem el a reményemet, az életkedvet, mindig tudtam nevetni, és örülni a családnak. Ha rosszul éreztem magam a kezeléstől, akkor sem adtam fel, ettem, és ittam a teákat és a feketeribizli-szőrpöt, nem hagytam el magam. Most jól érzem magam, és örvendek az unokáimnak és a családomnak.” Még egy lényeges dolgot fogalmazott meg: „A megboldogult férjem is sajnos e kór áldozata volt, otthon perfüziózta az Izabella Alapítvány személyzete, amely utolsó percig ott állt a beteg és a család mellett. Sokan segíthetnének önkéntes munkával, mert nagyon nehéz a családnak egymagában a beteg mellett. Jó lenne egy rákosbeteg-ápoló osztály létesítése, hogy felmentse néha a családtagokat a teher alól...”

„Hogy ne legyen túl késő”

M. E. 50 éves torjai olvasónkat 2007-ben műtötték daganatos betegséggel, az ápolás kapcsán így vélekedik: „A legfontosabb biztatni a beteget, hogy a reményt nem szabad elveszíteni, és minden eszközzel próbáljunk rajtuk segíteni. Arra kérek mindenkit, hogy azonnal menjen orvoshoz, amint bármilyen tünetet tapasztal, hogy ne legyen túl késő, mint 32 éves szobatársam esetében:

sosem tudom elfelejteni azt az élni akaró beteget...”

B. L. Kézdivásárhelyről a családjában történeteket írja le tanulságképpen: „Édesanyám vízihólyagdaganattal volt diagnosztizálva. Amint fejfájásra, véres vizeletre panaszkodott, azonnal orvoshoz fordultunk, így sikerült meghosszabbítani az életét négy évvel. Ehhez hozzájárult a jó ápolás, a vitaminkúra és az élni akarása. Mindenkinek azt javasolom, hogy bármilyen panasza jelentkezik, azonnal forduljon orvoshoz, hogy elejét tudja venni a szövődményeknek.”

Szintén Kézdivásárhelyről írt nekünk a 60 éves B. I., aki jelenleg küzd a vastagbélrákkal. „Történetem úgy kezdődött, hogy elhatároztam, lefogyok, szinte 100 kilogramm volt a testsúlyom. Kemény munkával 10 hónap alatt 25 kg-ot fogytam, de sajnos, tíz éve zavaró vastagbélpanaszaim felerősödtek, kiderült, hogy daganatom van és műteni kell. Tudtam, hogy nagy a baj, de éreztem, hogy én ezt le tudom küzdeni, mindig példakép voltam optimizmusban. A fogyókúra alatt megváltoztattam teljesen táplálkozási módszereimet, rozskenyeret eszem, fehér húsokat, párolt ételeket, sok-sok zöldséget és gyümölcsöt, és 2-3 liter lágy vizet fogyasztok naponta. Jelenleg túl vagyok a 3. rend kemoterápián, szigorúan betartom kezelőorvosaim tanácsát, jókedvűen jelenek meg a kezeléseken, mivel rájöttem, ha ideges vagyok miatta, akkor még betegebb vagyok utána. Sok beteggel beszélgetek, mert a jó hangulat fél gyógyulás!”

„Érezze a beteg, hogy fontos számunkra”

V. E. arról írt, hogy hozzátartozóként, barátként mi lehet a feladatunk: „Az élet nem készíti fel az embert arra, hogy nála vagy családtagjánál rákos betegséget diagnosztizálhassanak. Amikor családtagunkról kiderül, hogy daganatos beteg, az élet értéke hirtelen megnő. Néhány hónap alatt többet tud meg az ember arról, hogy mi is igazán fontos az életben, mint mások egész életükben. A helyzet nagy együttérzést és sok türelmet igényel. Nagyon fontos a beteg megértése, legtöbbször betegségük következtében elveszítik megszokott külsejüket, és nehéz elfogadniuk új önmagukat; ebben nagyon sokat segíthetünk a testi érintéssel, a simogatással. Ne zárjuk ki a mindennapi apró döntésekből, hogy a beteg érezze: még mindig nagyon fontos számunkra” – ajánlja olvasónk.

Kézdivásárhelyről írt nekünk G. K., aki a számos, a helyes életmódra vonatkozó jó tanács mellett személyes tapasztalata alapján fogalmazta meg a következőket: „Amikor a nevelőapám beutalták Brassóba a kórházba, én is vele voltam, de másnap azért máris elmentem meglátogatni. Amikor meglátott, észrevettem, hogy nagyon meghatódott, könnyeivel küszködött. Erős embernek ismertem, sose láttam sírni, még csak elérzékenyülni sem. Tudtam, nem számít látogatóra ilyen hamar, de jólesett neki, hogy valaki törődik vele.”

„Próbálok jó lenni”

A végére hagytuk sepsiszentgyörgyi olvasónk levelét, amely kiemelkedik a többi közül terjedelmében és igényességében egyaránt: Réka jellegével írta meg 11 oldalon, megrázó őszinteséggel saját betegségének, műtétjének történetét. Terjedelmi okok miatt sajnos nem vállalkozhatunk a teljes szöveg közlésére, pedig érdemes lenne arra, hogy valamely kiadó egy kis füzetben felvállalja.

„Nagyon fontos, hogy megbízhatónak és szimpatikusnak tartsd az orvost, aki kezel. Ha egyetlen percig is úgy hiszed, hogy nem bánik veled emberi módon, hogy lekezel, vagy nem tudsz megbízni benne, azonnal másik orvost kell keresni. Jogod van hozzá! Jogod van a megfelelő bánásmódhoz! Jogod van bármilyen információhoz a betegségeddel kapcsolatban! Ezt nem kéne elfelejtenie senkinek, aki átlépi egy kórház ajtaját” – emlékeztet.

Levelének befejező mondataival zárjuk az összeállítást:

„Sokat változtam azóta. Ránézek egy virágra, és látom, hogy milyen szép. Örülök a fénynek, a reggeli napsugárnak, és csendben megköszönöm, majdnem minden nap, hogy élek. Igyekszem kerülni a tartósítószeres ételek fogyasztását, nem cigarettázom. Nem akarok azonnal, rögtön, haladéktalanul mindent elvégezni. Nem akarok azonnal, rögtön, haladéktalanul mindent megszerezni. Egy kicsit jobban tudom, hogy nem a pénzzel mérhető értékek a legfontosabbak. Néha egy korty víz is elég ahhoz, hogy boldog legy. Néha egy jó szó is elég, néha egy érintés is elég, hogy újra szépnek lásd a világot, hogy tudd: van értelme élni.

Igyekszem úgy élni, hogy mindig tudjak adni valamit. Néha csak egy korty vizet a szomjazónak, néha csak egy mosolyt a másik embernek.

Próbálok jó lenni.”

A rák gyógyítható

A kézdivásárhelyi A Rák Ellen a Jövőért Egyesület 2005-ben alakult, közhasznú civil szervezetként. „Filozófiájuk” értelmében, korai felismeréssel a rák is gyógyítható, sőt, csökkenthető a rákbetegség kialakulásának esélye, ha a kockázati tényezőket mérsékeljük (dohányzás, alkoholfogyasztás, túlzásba vitt napozás, mozgásszegény életmód, elhízás, szennyezett környezet, egészségtelen munkakörülmények stb.), és csökkentjük a stresszt, ami gyengíti az immunrendszert, és elősegíti a sejtburjánzást, a daganatok kialakulását. Havonta ellenőrizzük testünket (emlő-, here-, bőr-, szájüregi önvizsgálat) életkortól függetlenül! Rendszeresen járjunk szűrővizsgálatokra! Az egyesület célkitűzése, hogy minél szélesebb körű segítséget nyújtson a betegek számára (segédeszközök beszerzése, lelki támasz, ismeretterjesztő kiadványokkal való ellátás). Az egyesületről a 0746 211 458-as telefonon lehet érdeklődni.

Gyógyító kertek

Miközben várjuk a tavaszt, óhatatlanul arra gondolunk, hogy a kert mennyi munkát ad nekünk. De a legtöbb embernek ez nem nyűg, sőt szívesen mozog a szabadban, mert valamiképpen ez is sportnak számít. És a kert zöldjétől gyógyulni is lehet – létezik ugyanis színterápia.

A színterápia módszerével gyógyítók szerint a zöld szín segíti a megromlott egyensúlyi helyzet visszaállítását, harmóniát teremt a szervezetünkben. Zöld színnel kezelik például az ízületi és visszérgyulladásokat, a köhögést, a hörgurutot és bizonyos szembetegségeket. A kórházaknak sem csak hobbiból van kertjük, hanem azért is, hogy látványuk gyorsítsa a betegek gyógyulását. És az sem véletlen, hogy a kórházakban használt textiliák nagy része zöld, ugyanis ennek a színnek nyugtató hatása van, olyan érzést táplál a betegekben, mintha a természetben lennének. A gyógyulásra várók számára a kert nyugalmat és kikapcsolódást jelent.

A zöld növények és a virágok látványa eltereli figyelmünket a gondokról, a negatív gondolatokról. Már öt, kertben eltöltött perc jótékony hatással van a vérnyomásra, a szív működésre, az izmokra és az agyra. Egy súlyos betegségből felépülő beteg számára ezek az

apró hangulatjavító tényezők rendkívül sokat jelentenek. Egy amerikai kutatás bebizonyította, hogy kerti környezetben kisebb a valószínűsége annak, hogy egy betegségben legyengült szervezet bakteriális fertőzést kap. Az oxigénben dús levegő, a növények által kibocsátott illóolajok egészséges környezetet teremtenek a gyógyulni vágyók számára. A kertek nyugtatják az idegeket, fokozzák a légzés intenzitását, így segítenek a stressz leküzdésében.

Külföldön a kórházak kertjeit úgy alakítják ki, hogy télen és nyáron is élményt nyújtsanak. A zöld mellett a rózsaszín, a fehér és a lila színű virágokat részesítik előnyben, ezek hatnak a leginkább megnyugtatóan. A fákat és a cserjéket is úgy választják meg, hogy téli lombszínük is kellemeesen színes legyen. Az egyényári virágokat pedig úgy válogatják, hogy azokat ne kelljen rendszeresen permetezni, tehát a betegségeknek ellenálló fajokat és fajtákat ültetnek.

Nyugat-Európában és az Egyesült Államokban léteznek kimondottan gyógyító kertek is, ahol a betegek is kerteszkedhetnek. A kórházban ápoltak olyan speciális feladatokat kapnak, amelyektől fizikailag és szellemileg is jobb állapotba kerülnek. Az egészséges testmozgással és sikerélménnyel járó kerteszkedés a pszichiátrián is bevált gyakorlattá, terápiává vált.

Fogkőtől fogatlanul

Nem szükségszerű velejárója az idős kornak a fogatlanság – nem az évek száma, sokkal inkább a fogkő felelős ezért a nemszeretem állapotért. Rossz hír, hogy bármilyen alapos és rendszeres is a fogmosás, ez önmagában nem véd ellene.

Kezdeti állapotában a fogkő egy nyálkás, filmszerű anyag (plakk), amelyet a szánkba kerülő szervesanyag-maradványok, valamint az ott tenyésző baktériumok és gombák tömegei alkotnak. Ha hosszabb ideig marad a fog felületén, a plakkot a kalciumsók „bebetonozzák”, azaz fogkővé alakítják. Ott képződik leginkább, ahol nem érvényesül a nyelv, az ajak, az arc mozgásából adódó természetes tisztító hatás.

A fogkő kétféle formában jelenik meg: szabad szemmel is látható sárga, szürke (fekete) változatban a fogak tövénél és a felszínén, illetve nem látható formában, fogaink és ínyünk között. A látható fogkő a fogra tapadva idővel savat termel, ami szétmarja a fogzománc felszínét, meggyengíti, majd kilyukasztja. Ez is nagy baj, de amit a nem látható, a fogínyben megbújó kő okoz, az sokkal nagyobb. Az itteni plakkban élő baktériumok ugyanis nem a fogat bántják, hanem az ínyt gyöngítik meg, szétmarva a fogcsont tartószerkezetét. Ennek tipikus tünete a vérző fogíny. A folyamatosan gyul-

ladt íny idővel annyira meggyöngül, hogy elereszti a fogakat, így azok meglazulnak és kihullnak.

A keményebb élelmiszerek rágása, a nyelv mozgása és a fogak természetes kopása is a fogkő ellen hat, de leginkább csak azokon a területeken, ahol gyakran rágunk. Megjegyzendő, hogy napjainkban már nagyon kevés olyan élelmiszer létezik, amit annyi ideig kellene rágni, hogy lesúrolná a fogkövet. Ezért is nagy jelentőségű a fogápolás, ami akkor igazán hatékony, ha minden étkezés után fogat

mosunk, és naponta egyszer a fogselymet, illetve a speciális fogköztisztító keféit is bevetjük a fogbetegségek elleni küzdelembé. A fogmosás hatékonyságát plakkfestő tableta segítségével

ellenőrizhetjük: hatóanyaga a szájban föloldódva pirosra festi a látható plakkokat.

A már „megkövült” fogkövet csak a fogorvos tudja eltávolítani, mi ezzel ne is kísérletezzünk. Félévente kerítsünk erre sort, és akkor joggal remélhetjük, hogy megőregedve sem leszünk fogatlanok.

Megfejtették a hosszú élet titkát?

A jó egészséghez, hosszú élethez nem elég néhány különleges ételmiszer, vitamin lelkes fogyasztása, hanem szükséges hozzá az a fajta, teljes étrend, életvitel, ami elsősorban a görög szigetvilágban még ma is létezik. Annak a nagy európai tudományos programnak az eredményeit, amiből ez a tanulság vonható le, a British Medical Journal angol orvosi hetilap közölte.

Valamennyien szeretnénk egészségesen, sokáig élni. A médiában gyakorta föllebennek szenzációs hírek különleges gyógyitalokról, vitaminokról és táplálék-kiegészítőkről, amelyek az ígéret szerint megelőznek mindenféle betegséget és növelik az életkilátásokat. Ha az ilyen újdonságoknak háttérében tudományos bizonyítékokat keresünk, adatokat, melyek igazolják a legtöbbször borsos árú gyógytermékek által nyújtott előnyöket, általában semmi ilyet nem találunk. Ezzel szemben az európai átlagnál is hosszabb ideig, jobb egészségben élő, görög lakosság étkezését, életmódját tanulmányozó vizsgálat most nyilvánosságra hozott eredményei igen tanulságosak.

A Görögországban ma is folyamatban lévő, EPIC betűszóval jelölt tudományos program elsődlegesen a rosszindulatú daganatok és a táplálkozás összefüggéseivel foglalkozik. A görög lakosságból olyan panaszmentes és egészséges felnőtteket vontak be a tanulmányba, akiknek étkezési szokásairól a program kezdetén részletes adatokat kértek.

Csaknem kilenc év után több mint 23 ezer vizsgált személy adatait elemezték a megfelelő mediterrán étrend alapján, amely átlag napi öt alkalommal zöldség, háromszor gyü-

mölcs és magok – dió, mandula, mogyoró – evése, kevés hús fogyasztásából, gyakori haleyéből, és a férfiaknak naponta 3-5 deci bor – a hölgyeknek ennek a fele – ivásából áll.

Mint kiderült, azok a görögök, akiknek kosztja, életvitale a legjobban egyezett ezzel a mediterrán mintadiétával, lényegesen tovább éltek, mint az ettől eltérően étkezők. A kedvező hatás a számítások szerint 23,5 százalékban a borivásnak volt köszönhető, 17 százalékot jelentett a húsevés mérséklése, a többi pedig főleg a sok zöldség, gyümölcs fogyasztásának javára írható.

A vizsgálatot értékelő amerikai kutató, Teresa T. Fung hangsúlyozta: „A hosszú életre vágyóknak egyszerre sok szempontnak kell megfelelniük. Nem elég egyetlen étkezési tételt figyelembe venni vagy szedni valamiféle tablettát. A teljes étkezés, az életmód számít.”

Tévhitek a borról

Számos téves gondolat makacsul tartja magát: vegyük például azt, mely szerint a vörösbort szobahőmérsékleten kell fogyasztani. Alapjában semmi kifogásunk nem lehet az a kijelentés ellen, hogy a vörösbort szobahőmérsékleten fogyasztandó. De nem szabad elfelejtenünk, hogy a megállapítás a XVII. századból származik – abból a korból, amikor a lakáskörülmények lényegesen rosszabbak voltak, mint manapság. Télen a vastag falú kastélyszobák hőmérséklete meg sem közelítette a 20 °C-ot. Akkoriban a szobahőmérsékletű, „chambriert” bor annyit jelentett, hogy 18 °C-on szervírozták.

Masszívan tartja magát az üvegforgatás elmélete is. Azt mondják, a palackokat a tárolás során rendszeresen forgatni kell. Épp ellenkezőleg: minél több rázkódásnak van kitéve a bor, annál gyorsabban öregszik. Az üveg forgatása csak egyetlen bor esetében indokolt – annál is csupán a készítés során –, és ez nem más, mint a pezsgő. A pezsgőt rázóállványon forgatják, hogy a seprő az üveg nyakába gyűljön, ahonnan aztán könnyedén eltávolíthatják. A bor esetében az a helyzet, hogy minél kevesebb mozgásnak van kitéve a tárolás során, annál szebben fejlődik.

Ha már a pezsgőnél tartunk, hadd hívjuk fel a figyelmet arra, hogy nem

mindig a legdrágább pezsgő a legjobb, és ez persze a borra is igaz. Egyetlen igazán fontos szabálya van a vásárlásnak: azt vegyük, amelyik ízlik. Ez pedig független az ártól.

Számoljunk le még egy téveszmével: a cuvée nem pancsolt bor! Ha megfelelő arányban házassítjuk az alapborokat, hogy harmonikus egyseget kapjunk, annak semmi köze a pancsoláshoz. Ha például egy bordeaux-i bortermelő a cabernet sauvignont, a merlot-t és a cabernet franc-t házassítja, azt azért teszi, mert így komplexebb, harmonikusabb ízt kap, mintha fajta szerint palackozná a borokat. Ne féljünk hát a cuvée-től:

Egyes kutatók választ adtak arra a kérdésre, mely a XXI. század emberét is foglalkoztatja: hogy lehet az, hogy az apácák nemigen éltek túl az átlagéletkort, férfikollégáik, a barátok viszont majdnem kétszer annyi ideig éltek? Ma már tudjuk: az ok a borban keresendő. Nem egy bizonyos fajta, nem a fehér vagy a vörös a titok nyitja, hanem egyszerűen az a tény, hogy a szerzetesek olyan mennyiségben ittak bort, ami az apácák számára elképzelhetetlen volt. A férfiak az ételeket borral öblítették le, és a nemes cseppek alkoholtartalma antiszeptikus hatást fejtett ki. A nőket viszont tiltották a bortól, mert afrodisziákumnak tekintették – így az apácák nem ihattak annyit, mint a férfikollégáik. Isten női szolgálói kénytelenek voltak vizet inni, ami akkoriban korántsem volt tisztának mondható, csak úgy nyüzsgöttek benne a baktériumok. Az apácák körében ezért igen magas volt a gyomor-bél traktust érintő megbetegedések száma, és ezért nem értek meg magasabb életkort, mint az

A fehérborok királynője, a rizling egy egészen különleges tulajdonsággal bír. A rizlingben nem a nyugtató cseresavak dominálnak, mint a vörösborban, hanem az élénkítő savak. Ennek a bornak az alkoholtartalma nem egész 10%. Valódi serkentőszerként hat tehát, ellentétben a súlyos, álmosító 13%-feletti vörösborokkal. Késői szüretelésű változata gyakran félédes, így hát a le nem forrt cukor jóvoltából a szükséges energia is biztosított. Ezt pedig még a Viagra sem tudja!

szó sincs pancsolásról, és a fejünk sem fájdul meg tőle (feltéve, ha mértékkel fogyasztjuk). A fejfájásért egyébként – hogy egy újabb előítéletről szóljunk – nem a bor kéntartalma fele-

lős. Az európai borok kéntartalma jóval alacsonyabb, mint jó fél évszázaddal ezelőtt. A mértéktelen borozás utáni főfájást többnyire a friss levegő hiánya okozza, amit egy alapos szellőztetéssel orvosolhatunk. Nem mindenki rajong feltétlenül a füstmentes helyekért, noha ez a fejfájás egyik legjobb ellenszere.

Van egy másik megoldás is: igyunk legalább annyi vizet, mint amennyi bort, így elkerülhetjük az ásványianyag-hiány kialakulását.

A Rajna menti bábák az újszülöttet egy korty jó öreg „rheingau” borral itatták, hogy – ahogy ők nevezték – a sárteke új polgárát megpecsételjék hazája pecsétjével. Ez egyébként nem volt új ötlet, hiszen az ókori görögök is egy korty borral csendesítették le a csecsemőket.

Amikor Goethe 1749. augusztus 28-án, pontban délben meglátta a napvilágot, senki sem hitte, hogy megéri a másnapot, ugyanis semmi életjelt nem adott. Az elszánt bába a nagy kavarodásban felkapta a bábát, és borban megfürösztötte. A titkos tanácsos erről később így emlékezik:

„Így születtem hát, vagy helyesebben mondva így húztak elő anyám méhéből, félholtan, göndör fekete hajjal. A forró borfürdőtől, mely másra nézve veszélyes lehet, erőre kaptam.” Louis Pasteur színre lépéséig a bor felhasználása a gyógyvizet és a babona határán mozgott. A középkori Berlinben például úgy tartották, nincs biztosabb recept a pestis ellen, mint az a bor, melybe egy felforrósított guldent dobtak. Számos orvos hitt a mánor gyógyító erejében. Arnoldus de Villanova, pápák és egyéb hatalmasságok orvosa például azt vallotta, hogy tanácsos havonta egyszer berúgni, mert a mánort követő mély alvás és az intenzív izzadás jó hatással van a testre.

Magasabb szint: az ab-szint

Méregzöld színe van, és fogyasztása hosszú ideig tiltott élvezetnek számított – mi kell ennél több, hogy egy termék kísértetiesen vonzó legyen a gyarló ember számára? Ráadásul kevés olyan ital van, mely köré annyi mítosz és legenda szövődik, mint a híres-hírhedt abszint. Mi rejtezik hát a sok szóbeszéd mögött?

Az abszint: kulturális hívószó, jelképe a századvég világának. A francia polgári kultúra része volt, a szalonokban „abszint órát” (l’heure de l’absinthe – ami körülbelül délután 4 és 6 óra táján volt) tartottak, ilyenkor nagy mennyiségben fogyasztva az italt. Szinte az összes művész össze akarta mérni erejét a „zöld múzsával”, mely sokszor „zöld démonná” vált számukra (az egyik legismertebb áldozata Vincent van Gogh volt, aki a rossz nyelvek szerint abszintmámborban vált meg egyik fülétől).

A festők új színeket „kerestek”, a költők új értelmet adtak a betűknek, a művészet fontosabb lett, mint korábban valaha. Maga a Zöld Tündér név Oscar Wilde-től ered, aki azt írta, hogy ha egy pohárkával iszol belőle, akkor olyannak látod a világot, amilyennek szeretnéd, de ha már három pohárnyi csúszik le, akkor olyannak látod, amilyen valójában, és ez a legremsesebb dolog a világon... Az ital tündöklő oldala, a „la vie bohème” mellett pedig ott voltak a szegényegyedekben azok az alkoholisták, kiknek a „heure verte” huszonnégy órán keresztül tartott.

Mellékes gyönyör: a rituálé

Az abszintfogyasztást valószínűleg a vele járó ivórituálé tette oly vonzó-

vá az absintheur-ök körében, mely manapság is különlegességnek számít. A ma elterjedt ivószertartás a cseh módszer: egy kanálra egy vagy két darab kockacukrot tesznek, a pohár fölé tartják, és leöntik abszinttal. Miután a cukor felszívta a folyadékot, meggyújtják, és várnak, amíg egy picit karamellizálódik. Ezután leöntik a cukrot vízzel, és elkeverik. Nagyon kevesen tudják, hogy az eredeti, francia rituálé nem tartalmazott semmiféle „piroeffekteket”, hanem egy pohár abszinttra tettek egy lyukacsos, úgynevezett abszintkanalat, majd arra egy vagy két darab kockacukrot. Erre engedtek nagyon lassan jeges vizet. A legtöbb abszintházban volt egy nagy, gazdagon díszített központi tartály sok kis csappal. Általában 1:5-höz hígították.

Mi van az üvegben?

A francia polgárháború után a házi gyártásnak is nagy divatja volt, állítólag minden patikusnak volt saját készítésű abszintja. Legegyszerűbb esetben ürmolajt adtak tiszta szeszhez, és különböző növényolajakat adtak hozzá, hogy a jellegzetes ízt elérjék. A tündöklő zöld szint néha rézsulfáttal (mérgező!) érték el. Rendszeresen haltak bele az ilyen „olcsó”, rézsulfátos vagy klórantimonos pár-

latokba. A smaragdzöld színű, igen erős pálinka legfontosabb összetevői az ánizs és a fehérüröm (artemisin). A növényi illóolajok feloldása miatt jellegzetesen magas alkoholtartalma (60-65 %), színe – melyet a klorofil ad – és keserű íze a legfontosabb jellemzői. Az igazi abszint persze más volt, mint a kereskedelemben elterjedt változata – a modern varázsnedű prototípusát ugyanis a francia forradalom elől 1792-ben Svájcba menekülő orvos, Pierre Ordinaire mixelte össze, elsősorban a már emlegetett fehér ürömfű, édesgyökér, izsóp, angyalgöyökér, ánizsmag és édeskömény alkoholhoz történt hozzáadásával.

Palackba zárt szabadság

A zöldes színű, igen erős pálinka gyakori élvezet mellett a szervezetet egészen tönkreteszti: az abszintizmus nevű kórt idézi elő, mely lényegében azonos a pálinkamérgezéssel. Fő tünetei, a függőségen felül, hogy nagyfokú ingerlékenységet és hallucinációt okoz.

Ahogy az ital egyre jobban terjedt, néhány gyártó a jóval olcsóbb, de erősen mérgező ipari (metil) alkoholból kezdte gyártani az abszintot. Ehhez még hozzájött, hogy a lassan magához térő bortermelésnek is szállaka volt a szemében a már tömegesen és olcsón előállított ital. Az utolsó cseppet a pohárba Franciaországban egy alkoholista esete jelentette, aki 1905-ben két üveg abszint elfogyasztása után lemeszárolta az egész családját. Ennek hatására 1916-ban Franciaországban, 1930-ra pedig már majdnem az egész Európában betiltották, és az EU csak 1991-től engedélyezte újra a gyártását.

Kulturált abszintfogyasztás

A Zöld Tündér tehát feltámadt, az abszintfogyasztás a nyugati országokban a reneszánszát éli, a fejlett társadalom divatitalává vált. Az utóbbi években gombamód szaporodtak el a „nagy történelmi múlt-ra visszatekintő” abszintot forgalmazó cégek, melyek nem győzik eléggé kihangsúlyozni, hogy mennyire különleges és eredeti a termékük. A zöld színnek minden árnyalatában pompáznak az üvegek, sőt, piros és fekete abszint is létezik! A mai abszintok marketingjében szinte mindig szerepet kap az ital kreativitásnövelő és hallucinogén hatása. Mindez amellett, hogy a mai gyártók nagy része fekete ürömből és teljesen EU-konform hozzávalókból állítja elő termékét, és ez csak silány árnyékát produkálhatja csupán az eredetinek, mind hatásban, mind ízben.

Francia recept: végy 3000 g fehér ürömet, 3000 g édesköménymagot, 4500 g ánizsmagot, 800 g koriandert, 400 g angelikagyökeret. Ezeket egyenletesen igen apróra (de nem porrá!) darabolva maceráld (=áztatd) 2 napig 80 liter 96%-os szesz és 70 liter víz keverékében, majd desztilláld le belőle 100 litert.

Svájci recept: végy 2500 g ürömfüvet, 3000 g ánizsmagot, 3000 g csilagánizst, 2500 g édesköményt, 750 g melisszát, 400 g izsópot, 250 g angelikagyökeret, 250 g kálmosgyökeret, maceráld ugyancsak 2 napig 80 liter tiszta szeszben és 70 liter vízben, s desztilláld le belőle 100 litert.

Kihalófélben lévő magyar ételek

Az ízek pusztulásának vészjósló korát éljük. Naponta kihal egy étel, ahogy kipusztul egy nyelvjárás és egy állatfaj is. Ínyünket leveskockával, műfűstölt hússal, gyorspáccal, ízfokozókkal kábítják. Mélyhűtött vagy félkész ételeket eszünk, mert a legtöbb nő nem akar vagy nem tud főzni. És ez akkor is igaz, ha az utóbbi időben látványosan megszorodott a főzőtanfolyamok, televíziós főzőműsorok, szakácskönyvek száma. Friss felmérések szerint a hús és harmincöt év közötti hölgyek legfeljebb napi fél órát hajlandók főzésre fordítani. Étterembe is hiába menekülünk, Nagyvárad és Sepsiszentgyörgy között ugyanazt a tíz-tizenöt fogást találjuk az étlapokon.

Pedig Czifray István szakácskönyve (a 19. század elején) pusztán levesből több mint százhatvanat sorol fel. Szerepel itt hetvenféle mártás, száznál több köret, százféle halétel, számtalan szárnyas (fűrj, rigó, fogoly, szalonka, császármadár), s külön fejezetben csúszómászók (csiga, béka, teknősbéka), de még hód és vidra is. Pedig ez csak a reformkor polgári konyhája. Ha igazán kíváncsiak vagyunk, milyen is volt a valóban „világhírű” magyar konyha, érdemes belelapoznunk néhány 17. századi receptgyűjteménybe. A Tótfalusi Kis Miklós által 1695-ben kiadott kolozsvári szakácskönyv („becsületes közrendűek” számára) pusztán csíkhaltól hatféle receptet közöl. Káposztalével, tormában, tiszta borsal, zsákvászonnal, borsporral, ecettel és hagymával. (Krúdy híres farsangi levese valójában egy káposztaleves, amibe csíkot főztek).

Az ugyanebből az évből való verses gasztronómiai krónika, amit Kőszeghy Pál írt Bercsényi Miklós gróf vépi lakomájáról, a következő halételeket sorolja fel: angolna, viza,

potyka, tormás csuka, tokhal, süllő, szivárványos ökle, tarkapisztráng, kilencszemű hal (folyami ingola), márna, kecsge, sőreg, compó, menyhal, lepényhal, jászhal. És ugyanez a gazdagság jellemzi a hússok, szárnyasok, vadételek sokaságát is.

Jókai Mór a Vasárnapi Újság hasábjain már 1862-ben hírt ad a Thököly Sebestyén főszakácsa, Szent-Benedeki Mihály által 1601-ben összeállított szakácskönyv recipéiről, s arra buzdít, hogy gyűjtsük össze „nemzeti eledelünket”. Rögvest fel is sorol néhányat, melyekről Arany János szavaival élve ma azt sem tudjuk: „Tök-é vagy túrós étel?”

Kolozsvári levelénsült (káposztalevélén kemencében sült lepényféle) ab-

rudbányai bálmos (bivalytejből és kukoricadarából készült ételféleség), háromszéki haricskapuliszka, komáromi csíramalé, görheny (kukoricapogácsa), vetrece (pörköltszerű marhahús). De hogy mi az a debreceni borsoska, annak szinte lehetetlen a nyomára akadni.

„Nem szabadna a magyar konyhát pusztulni hagyni! – írja harminchét évvel később Mikszáth Kálmán is. – Pusztuljon a gentry, a szüzdohány, de az őselekek maradjanak. Azokat ne engedjük!” Majd a levelensültet, e finom lepényt említi, melyből két szolgáló sültöt (hajnaltól délig) egy adagot. „A levelensült úgy eltűnt a magyar konyhából, mint ereinkből a bölény.” De eltűntek a népszokások is. A Márton-napi lúdcsonatot ma már senki sem használja időjósásra, a csirke lerágott

sarkantyúcsontját sem törjük ketté, hogy megtudjuk, melyikünk él tovább. „Először oda lett a poézis, mely az ételeket körülengte, most meg már az ételek is indulóban vannak.” Eltűnt a pájsli (a szalontüdő, ami Krúdy szerint akkor jó, ha bő lében találják, a tüdőt apróra vágják körömmollóval, s legalább fél citromot csepegtetnek bele), a kásafélék, a pacsní (vajas rongyos kifli), a toroskáposzta (melyben összefőtt a lapocka, a tarja, a dagadó, a csülök és a fejhús), a köszmételeves, a rakott zsemlye. Csak a zsír-hagyma-pirosaprika szentháromsága maradt. Az elmúlt hatvan évben semmi sem változott: „Aki magyar, addig eszik, míg a koporsóba teszik.”

(Vinkó József nyomán)

Légszennyező bocik

Ha a személyenkénti húsfogyasztás a mostani évi 90 kilogrammról 53-ra csökkenne – ahogy ezt az orvosok is javasolják –, az üvegházhatást kifejtő gázak 44%-kal csökkennének. Egy kilogramm, fogyasztásra kész marhahús előállításához ugyanis 16 kg széndioxidot termel.

Emiatt a természetvédők legújabb és legádázabb ellensége nem más, mint a gyorsétkezdék királya, nagy népszerűségnek örvendő hamburger. A kanadai Dalhousie Egyetem kutatói egyenesen a környezetet legszennyezőbb élelmiszerének titulálták, ennek pedig egyetlen oka az, hogy marhahúsból készül. A felmérések szerint egy átlagos család által pillanatok alatt felfalt marhahúsmennyiség előteremtésével (a takarmánytermesztéstől a húsfeldolgozásig) kilónként 16 kg széndioxid kerül a légkörbe. A húskért tenyésztett haszonállatokból származó és környezetbe kerülő szennyező gázak az összes szennyező anyag 18%-át teszik ki, ezek közül pedig a marhatenyésztés a legkoncentráltabb (négyeszerese a disznó-, és tízszerese a szárnyas-tenyésztésből kikerülő gázaknak).

Ha a fejlett társadalmak lemondanának a marhahúsfogyasztásról a szárnyasok javára, az ártalmas gáz kibocsátás 70%-kal csökkenne. Ha pedig egy személy a globális felmelegedéstől való félelmében végleg lemond a húsalapú készítményekről, épp annyi káros gáztól védene meg a légkörünket, mintha hetente két napra letenné személyi autóját, és csak gyalog közlekedne. Ezzel szemben az átlagos húsfogyasztás nemhogy csökkenne, de igencsak nagymértékben növekszik – annyira, hogy a felmérések szerint 2050-re pontosan a kétszeresére nőhet.

Ehető egészség

Ha a borsos tokányok, a tepertők, a füstölt tarják helyett elővesszük ük-nagymamáink mindennapi eledelét, a kölest és a hajdinát, akkor előnyös változásokat tapasztalhatunk még a bőrünkön is.

A köles az ősidők óta termesztett gabonák egyike. A rizs térhódítása előtt Kína fő terménye volt. A Földön élő népesség egyharmadának alap-élelme. Afrikában, Indiában és Ázsiában még ma is fontos gabonaféle, másutt a kenyérgabonák megjelenésével a köles fogyasztása fokozatosan visszaszorult.

Európában a köles a kőkorszakban terjedt el. A régészeti leletek megerősítik, hogy a neolit kor óta folyamatos a kölestermesztés ezen a kontinensen. Az ó- és középkorban a Kárpát-medencében jelentős mennyiségben termesztették, a 17. századig töretlen a köles diadalútja. Aztán a 19. század végén egyre jobban szorul vissza a fogyasztása. Móricz Zsigmond az Úri muriban így ír 1928-ban: „Mert vannak nekem olyan szíkes földjeim, hogyha a víz rajta áll, be sem érdemes vetni, hát kölest tettem bele...” Az idők tanácsa szerint, ha az emberek kölest ennének és cikóriakávé innának, nem lenne semmi probléma az emésztésükkel!

Ma már a globális civilizáció térhódítása a konyhában is érződik. Megjelentek az ízfokozókkal, tartósítókkal, aromajavítókkal teletömött silány áruk, a köles pedig egyre jobban kiszorul a konyhából. Sokkal gyakrabban kerülhetne az asztalunkra ez az igénytelen, de annál csodálatosabb kicsi magocska. Nagy segítség-

günkre lehet ugyanis, mert tartalmaz szilíciumot, vasat, fluort, foszfort, kén, magnéziumot, kalciumot, vitaminokat, értékes aminosavakat és lecitint. A kölest főleg a hideg, esős hónapokban ajánlatos fogyasztani, de nyáron is ehetjük.

A gabonák nagy családjában a köles az egyetlen, amely bázikus tulajdonságú, vagyis lúgosítja a szervezetet. Ezért kiváló természetes táplálék az acidózisban (elsavasodásban) szenvedőknek. Kovasavtartalmának köszönhetően jelentős szerepe van a bőrbetegségek gyógykezelésében. A bőrt

Elkészítése: 1 dl kölest jól átöblítünk, és felöntjük 3 dl vízzel. Egy kicsit sózzuk, és nagyjából 10 perc alatt puhára főzzük.

Köleskása tejfel: 2 rész tejben 1 rész jól megmosott kölest puhára főzzük, kicsi vajat elkeverünk benne, és mézzel édesítjük. Fahéjjal sórjuk le.

Káposztás, tészta köles: Kicsit különös, de nagyon finom. A sós vízben megfőzött kölest összekeverjük dinsztelt káposztával, és beleforgatjuk a főtt kockatésztát. Cék-lasaláta illik hozzá.

A kölest még a túrós galuskával is fogyaszthatjuk, de lehet belőle köretet is készíteni is. Sőt bele lehet tenni pörköltbe, s a csirke-töltelék egyik alkotórészévé is válhat. Egyéb tölteknivalókba is beleillik alapanyag.

rugalmassá teszi, a haját, a fogakat és a körmöket erősíti. Fluortartalma beépül a fogakba.

Barátkozzunk a tatárkával!

A másik régi jó gabona a hajdina, pohánka vagy tatárka. A neve árulkodik az eredetéről is. Ázsiából érkezett hozzánk, a tatárok és a törökök hozták be. A 19. században terjedt el, de ma már alig ismert gabonaféle. Jó volna, ha minél többen megbarátkoznának vele újra, mert nagy szolgálatot tehetne az egészség megtartásában.

Elkészítése: ezeket a piramis alakú apró magocskákat kétszeres vízzel feltesszük főni, és körülbelül 10 perc alatt megpuhul a kásánk.

Felhasználása: a hajdinát sokféle formában használhatjuk fel. Tehetjük levesbe betétként, bánhatunk úgy is vele, mint a rizzsel. Ha puhára főztük, összekeverhetjük petrezselyemmel dinsztelt zöldségkeverékkel. Tehetjük pörköltbe, főzhetjük főzelékbe is (a kelkáposzta-főzelékben különösen finom). Édesen is tálalhatjuk. Tejben főzzük puhára, és mézzel édesítsük. Fahéjat szórhatunk rá. Paracelsus mondta, hogy a természet egésze gyógyszerár: Ebből a gyógyszerárból ajánlottunk két értékes növényt.

Jótékony hatásai: magas a rutintartalma (P-vitamin). Erősíti az erek falát, rugalmassá teszi a szöveteket. Csökkenti a magas vérnyomást. Mérésikli a vérzéshajlamot. Gátolja ugyanakkor a vérrögződést, és így csökkenti a trombózis kockázatát. Erős antioxidáns hatásának köszönhetően véd a daganatképződéstől.

A sajtok több ezer éves áldásai

Őn evett már frissen sült kenyeret szőlővel vagy olívával, és harapott hozzá sajtot valahol a piacon? A gasztronómiai élvezetekhez az aprócska szertartások is hozzátartoznak. Talán nem is esne olyan jól a falat, ha a kenyeret nem kézzel törnénk, a sajtot meg nem abból a papírból majszolgatnánk, amelyekben az árus mosolyogva átnyújtotta.

Az ember gyakran nem is gondol rá, milyen ősi tudás rejtőzik abban a tíz-húsz deka sajtban! Pedig ha a sajtkészítés történetét kutatjuk, akkor az időszámítás előtti időkig kell visszautaznunk gondolatban. A történet már azoknál a nomád népeknél elkezdődött, amelyek vadászatból tartották fenn magukat az időszámítás előtti 7. évezredben. Vadlovakat, kecskéket, juhokat, tevéket és jakokat fogtak be Közép-Ázsiában, és az állatok tejét hasznosították.

Az i. e. 3. évezredből maradtak fenn olyan ábrázolások, amelyeken tehenek láthatók. A tehénfejesen kívül a tej átszűrésének és a vaj köpülésének a művelete is felismerhető a Tigris és az Eufrátesz folyó vidékéről származó frízeken. Kutatók szerint a sajtkészítés ugyanolyan régi tevékenység, mint maga a tejgazdálkodás, mert a tej megalvasztásából nyert túrótól a melegben érlelve előállítható aludttejsajtig már nem túl nagy a távolság.

A sajt a görög-római világban vált széles körben elterjedt táplálékká Európában és Ázsiában. A görögök éppúgy ismerték és kedvelték, mint a rómaiak. Az időszámításunk előtti 8. században Homérosz így ír az

Odüsszeiában: „S Aphrodité ellátta az árva lányokat otthon sajttal is, édes mézzel és jó mézízű borral.“ Az ókori Róma a mait messze megszegyenítő sajtválasztékkal büszkélkedett. Pedig ma is regényeket írhatnánk tele, ha minden egyes sajt fajta történetét szeretnénk bemutatni. Hiszen más-más úton születtek a lágy, a félkemény és a kemény sajtok. De szavazzunk bármelyikre is, egyben biztosak lehetünk: ha kedveljük és gyakran fogyasztjuk a sajtot, biztos, hogy egészséges tápanyagokat juttatunk a szervezetünkbe. Hiszen a tejben található ásványi anyagok átkerülnek a sajtba is. Így a sajtok nátriumban, káliumban, magnéziumban, foszforban, kénben gazdag termékek. S bár igaz, hogy a tejszűrés megöl néhány vitamint, de a legfontosabbak, a B1, B2 és a B12 megmaradnak. Ne feledkezzünk meg a sajt fehérjetartalmáról sem.

Próbálják ki egyszer: belekeverni a tejszínnel dúsított parajfőzelékbe még egy tubus krémsajtot. Ismerőseik garانتáltan elkérlik majd a receptet. Ugyanilyen tubusos krémsajttal készíthetnek ragut. Személyenként körülbelül 20 dekagramm csirke-, pulyka- vagy sertésapróhúst kell előkészíteni, majd egy szál pórért felkarakázni, és megdinsztelni vaj és olaj keverékén. Ezután kerül bele a hús, amit addig pirítunk, amíg ki nem fehéredig. Meghintjük liszttel, öntünk hozzá kevés tejet, vizet és ízlés szerint megfűszerezzük. Só mindenképpen kell hozzá, aztán mehet rá a frissen

A híres boursin házi készítése

Kell hozzá 10 dkg gomolyatúró és 10 dkg krémsajt. A két alapanyagot jól összedolgozzuk, és lazítjuk egy kanálnyi tejjel. Bőven tesszünk bele zúzott fokhagymát. Szózzuk, és apró gömböket lapítunk a masszából, aztán durvára tört borsba forgatjuk. Jól össze kell érniük az ízeknek. Így születik a híres francia sajt olcsó magyar változata.

örölt bors, de petrezselyem is jól illik hozzá. Amikor megpuhul a hús, hozzányomunk egy tubus krémsajtot. Ha ízesített krémsajtot választunk, nem kell sok fűszer. Kínálhatjuk tésztával, de rizzsel is finom.

A zsenge zöldborsó világhódítása

Talán nincs abban semmi meglepő, hogy a friss, tavaszi zöldborsó a háziasszonyokat mindenütt elcsábítja. A világ számtalan pontján készíttik, finomabbnál finomabb, és tegyük hozzá, változatosabb formában. Bár mi esküszünk rá, hogy a petrezselymes, a borsóhéj levével és vajgaluskával készített levesnél nincs különbség, de talán érdemes más országok ízeit is kipróbálni.

A ma annyira népszerű zöldborsó annak a növénynek a „zölden érett” változata, amelyet régebben csak a teljes érettség állapotában szedtek le és dolgoztak fel. A zöldborsó először a

Napkirály, a francia XIV. Lajos udvarában terjedt el. A zsenge zöldborsó igazi ingyencsúsznak számított, és a legendák szerint egyszer az uralkodó csaknem halálra ette magát belőle, annyira ízlett neki. Sőt, ez az aprócska hüvelyes nemegyszer az udvari vacsora beszédtemája volt, és akadtak, akik még szonettet is írtak a zöldborsóról. Az egyszerű emberek persze még sokáig csak a szárazborsót ették ezután is. A zöld sokáig szezonális cikk maradt, egészen a konzerválás feltalálásáig.

Magyarországon is csak a múlt század harmincas éveiben (a hűtőszekrény megjelenésével) kezdett elterjedni a zöldborsó fogyasztása. Egyébként inkább takarmánynövényként adták a tehénnek, télen szárítva a juhoknak. Az emberek a sárga, hántolt „felesborsót” fogyasztották.

A zöldborsó termesztése nem igényel különösebb szakértelmet és felszerelést. A kezdő kertészek első sikerélménye rendszerint a zöldborsóhoz fűződik.

A zöldborsó legalább ezerféleképpen készíthető el. Párolt vagy friss cukorborsót adhatunk salátákhoz, zöldséges ételekhez, de akár a sós muffint is megbolondíthatjuk vele. Gyors köretet készíthetünk, ha vajban

Zöldborsós sajtos omlett

40 dkg zöldborsót forrásban lévő vízzel leforrázunk, majd leszűrjük. Felütünk 12 tojást és egy keverőtálban hozzáadunk kevés tejszínt, 1 apróra vágott petrezselymet és a zöldborsót. Jól elkeverjük, és ízlés szerint fűszerezzük. Egy serpenyőben olajat hevítünk, beleöntjük a masszát, majd készre sütjük. Tálaláskor a tetejét megszórjuk reszelt sajttal.

Francia borsókrémleves

1 vöröshagymát finomra aprítunk és kevés olajon, üvegesre pároljuk. Hozzáadunk kb. 50 dkg zöldborsót és 2-3 percig kevergetjük. Megmosunk, és csikokra vágunk 1 fejese salátát és rászórjuk a borsóra. Addig folytatjuk a kevergetést, amíg a saláta meg nem fomnyad. Ekkor felöntjük 5 dl zöldséglevessel és kisebb lángon a borsót puhára főzzük benne. Közben kevés sóval és borssal fűszerezzük. Amikor egy picit kihűlt, botmixer segítségével simára turmixoljuk. Egy maréknyi szezámmagot száraz serpenyőben megpirítunk, és tálaláskor az újra megmelegített leves tetejére szórjuk. Végül még egy-egy kanál joghurttal díszíthetjük.

vagy gőz felett megpároljuk, majd aprított mentalevelekkel melegen tálaljuk! Ha galuskát készítünk, a liszt felét keverjük el turmixolt borsóval – friss lesz az íze és a színe is!

A burgonya finom és tápláló

A burgonya őshazája Amerika, ahonnan több más, fontos kultúrnnövénnel együtt jutott el Európába. Gyors elterjedésének tudható be, hogy megfogyatkoztak a korábban pusztító nagy éhínségek, és fogyasztásának is köszönhetően sikerült a C-vitamin hiánya miatt kialakuló betegséget, a skorbutot szinte teljesen legyőzni Európában.

A burgonyának a mi kontinensünkön a táplálkozásban óriási a szerepe, a kenyérgabonák után a legfontosabb élelmisznövény, és az egyik legolcsóbb kalóriaforrás. Kalóriaértékét fő-

Burgonyacsemege

Az apró újburgonyákat helyezzük alufólia lapra, morzsoljunk rá vajdarabokat, sózzuk meg és tegyünk hozzá pár szál mentafüvet. Zárjuk le a fóliát, tegyük az egészet sütőlemezre és közepes lángon kb. 1 órán át süssük. Felnyitás után szórjuk meg apróra vágott petrezselyemmel vagy metélőhagymával.

leg a szénhidrátok adják, amelyeknek a legnagyobb része keményítő. Jó tudni, hogy a korai fajták kevesebb, a későbbiek több keményítőt tartalmaznak. A krumpli szénhidráttartalma egyébként lényegesen alacsonyabb, mint a száraztésztaé és a rizsé. Ezért bátran ehetik a fogyókúrázók is, persze nem mindegy, hogy mivel.

A burgonya fehérjetartalma nem magas, ám az aminosav-összetétele nagyon kedvező. A szervezet ezt a fehérjét 90 százalékkal hasznosítja. A krumpli vitaminforrásként sem elhanyagolható. Főleg vízben oldódó, B- és C-vitamint tartalmaz. Mivel ezeket a szervezet nem képes raktározni, mindennap megfelelő mennyiség beviteléről kell gondoskodni. Erre a rendszeres krumpli-fogyasztás ideális megoldás, ugyanis 100 g tisztított burgonyában 20 mg C-vitamin van.

Szerves savakat is tartalmaz a bur-

gonya, ezek elősegítik a más élelmiszerekben előforduló ásványi anyagok hasznosítását is. Sokan csak kényelmi szempontból nyúlnak előbb a rizses vagy tésztás zacskóhoz, hiszen ezeket gyorsabban lehet elkészíteni, mint megtisztítani egy kiló krumplit. Néha mégis érdemes ráalodni az időt a krumpli főzésére. Az sem mindegy, hogyan készítjük el. Akkor őrizzük meg

legjobban a benne lévő fontos

összetevőket, ha héjában főz-

zük. Előtte alaposan

keféljük le és mos-

suk meg. Ha mégis

tisztítva készítjük,

ne öntsük ki a főző-

vízét, használjuk

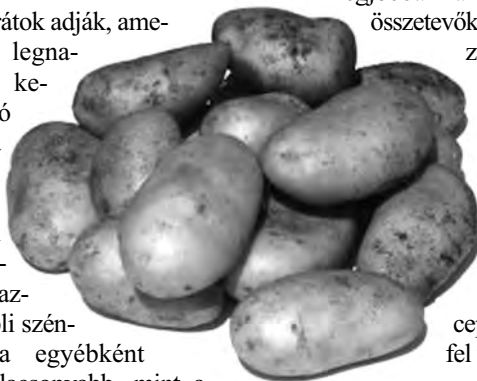
fel leves készí-

tésére. Próbálják ki

e két burgonyás re-

ceptet, és töltődjenek

fel vitaminokkal.

Tavaszi rakott burgonya

Héjában megfőzzük a krumplit, és közben megdinsztelünk egy csomag zöldborsós, kukoricás, rizses petrezselyemet. A burgonyát meghámozzuk, szeletekre vágjuk, majd tepsibe lerakjuk a párolt zöldséggel felváltva. Tejjőllel leöntjük, sajtot reszelünk rá és készre sütjük.

A hal és az egészség

Nem lehet eléggé hangsúlyozni, hogy a fehér húsok fogyasztása mennyire egészséges. A halfogyasztás mégsem igazán elterjedt nálunk. Pedig nem kell különösebb mesterszakácsi tudomány az ízletes fogásokhoz.

Finom halsaláta egyszerűen

1 üveg ecetes halat, azaz ruszlit összekeverünk 3-4 közepes paradicsommal, 1 közepes és apróra vágott lilahagymával, 1 kis pohár tejföllel. Egy-két órát érleljük, tálalás előtt újra átkeverjük, és piritott kenyérrel szolgáljuk fel. Kitűnő nyári vacsora.

Összességében a halételek rendszeres fogyasztásával megelőzhető a szívinfarktus, a szívritmuszavar és a vérögök kialakulása, csökken az ízületi gyulladás, serken az agyműködés, és nem utolsósorban alacsony kalóriatartalma miatt nyugodtan szedhetünk belőle másodszor is. A hal tápanyagokban rendkívül gazdag, felsorolni is hosszú mennyi mindent tartalmaz: B-vitamin, fluor, jód, cink, vas, többszörösen telítetlen zsírok.

Akit még ez sem győzött meg, egy kicsit járjon utána, mennyivel egészségesebbek a

Halfilé fóliában

Alufólia-darabokat megkenünk vajjal, és mindegyikre ráteszünk egy-egy halfilét. Tesztünk mindegyik mellé néhány gerezd fokhagymát, néhány szem kapri- és olajbogyót, egy-két szelet citromot, friss kaprot, néhány szem mandulát. Megszórjuk citromfűvel, sóval, borssal és más, kedvünkre való zöldfűszerrel. A tetejére még bőven rakunk vajkockákat. A csomagokat szorosan be-
zárjuk és kb. 20 perc alatt készre sütjük. Friss salátával kitűnő.

halászattal foglalkozó népek, és a fent említett betegségek előfordulása náluk ritkaságszámba megy. Halat, vadat, s mi jó falat, írták már a versben is. És tényleg, a hal finom, mégis kevés halat eszünk.

Filézett pisztráng zöldségesen

A halfilét (de lehet egész pisztrángból is készíteni) megsózzuk, egy picit megborsozzuk, és rátesszük egy margarinnal vagy vajjal kikent tepsire. Közben zöldségeket piritunk húsos szalonna zsírján. Lehet borsó, kukorica, paprika, gomba, két-három gerezd fokhagyma. Ha kész, ráhalmozzuk a halfilére, körberakjuk hasábokra vágott burgonyával, és a tetejére teszünk pár szelet császárszalonnát. Készre sütjük, 15-20 perc alatt elkészül. Ha nincs kedvünk a zöldségekkel bibelődni, bármilyen fagyasztott zöldségkeverékkel elkészíthető.

Cseresznye:**szép, finom és jót tesz**

Biztos gyönyörködtek már tavasszal a virágba borult cseresznyefák látványában, Japánban ez az időszak az egyik legkedvesebb ünnep. A cseresznye nemcsak ízletes és kedvelt gyümölcs, hanem szinte természetes orvosság is.

Nem véletlen, hogy az ókorban az istenek eledelének tartották a cseresznyét. Az úton levő katonák egyik legkedveltebb szomjoltója a cseresznye volt. A rómaiak és a görögök telepítettek be Európába, egyike lett a legnépszerűbb és legkorábbi gyümölcsseinknek. Május végétől júliusig előszere-ttel csipegetjük különböző fajtáit. Ennek a régóta termesztett gyümölcsnek több ezer fajtája ismeretes. Színe a fajtájától függően rózsaszín, piros, sötétvörös, bíbor, de majdnem fekete is lehet. Egy egészséges fa 70-90 kg termést is hozhat.

Frissen, süteményben, sőt pálinkaként is fogyasztható ez a remek gyümölcs. Gyorsan romló fajta, szedés

Cseresznyés remény

Hozzávalók: 40 dkg liszt, 20 dkg porcukor, 1 csomag sütőpor, 10 dkg vaj, fél kg túró, 4 db tojás, fél liter tej, 2 csomag vaníliás cukor, cseresznye.

A vaj felét a tepsibe kenjük. A lisztet a porcukorral, a sütőporral össze-morzsoljuk, a felét a tepsibe öntjük. Erre tesszük egyenletesen elosztva a túró, és a cseresznyét, majd ráöntjük a maradék lisztet. A vaj másik felét ráreszeljük, ezután a tojás, a tej és a vaníliás cukor keverékét. Előmelegített sütőben kb. egy óráig sütjük. Tálalás után reménykedünk, hogy nekünk is marad.

Cseresznyés kocka

Hozzávalók: 1 bögre kristálycukor, 1 bögre liszt, 1 sütőpor, 3-4 tojás, 50 dkg kimagozott cseresznye.

A sütőt előmelegítjük. Kimagozzuk a gyümölcsöket, egy tálban összedolgozzuk az alapanyagokat. Beleforgatjuk a gyümölcsöt, sütőporral bélelt tepsibe öntjük, és elsimítjuk. A sütőt négyes fokozatra állítjuk, és 20-25 perc alatt készre sütjük. Ha kihűlt, a tepsiben szeleteljük kockákra.

után célszerű azonnal fogyasztani vagy feldolgozni. A száránál fogva kell leszedni, majd lehűteni, így aztán 2-4 fokon akár egy hétig is tárolható. Ennek a szemet gyönyörködtető és finom gyümölcsnek a gyógyhatása sem elhanyagolható. Szinte természetes gyógyszerként alkalmazható. A, B, C vitaminban gazdag, de nátriumot, kalciumot, káliumot, magnéziumot és vasat is tartalmaz. Kitűnő vértisztító, szárából különösen vesebántalmak esetén ízletes teát lehet főzni, de cukorbetegségben és ízületi bántalmakban szenvedőknek is segít.

Reumatikus panaszok, köszvény, ízületi gyulladások esetén is bátran alkalmazható.

A cseresznye olyan természetes hormont termel, amely segít helyreállítani a szervezet megbomlott hormonháztartását. A pattanásos bőr kezelésénél, a kozmetikusok is előszere-ttel használják a cseresznyelevet, mivel megtisztítja a vért. És mindezen jótéteményei mellett nagyon finom, akár nyersen, akár valamilyen ételbe vagy süteménybe téve fogyasztjuk.

Málna minden formában

Az Európában őshonos málna nemcsak finom, de nagyon egészséges is. Kitűnő vértisztító szer, jó hatású a nyaki nyirokcsomó-duzzanatok elmulasztásában. A gyümölcsök közül kiemelkedően magas a fehérjetartalma, ezért a fiatal szervezetek építője.

Bizonyos kutatások szerint a bogys gyümölcsök (áfonya, ribizli, egres, málna, szeder, szamóca, kökény, csipkebogyó) már kis mennyiségben fogyasztva is csökkentik a daganatok kockázatát. A hatásmechanizmusuk sokrétű, hiszen a daganatos

betegségek kezelésében is segítenek. Érzékenyebbé teszik a kóros sejteket a kemoterápiás készítmények hatására, illetve segíthetnek kivédeni az agresszív terápia mellékhatásait. A málna sok formában fogyasztható. Főzhetünk belőle teát: egy-két teáskanálnyi szárított málnalevelet forrázunk le 2,5 dl forró vízzel, hagyjuk állni 8-10 percig, majd szűrjük le. Ízlés szerint ízesíthetjük mézzel vagy cukorral.

Nagyobb vállalkozás a málnás piskóta. Hozzávalók: 60 dkg málna, 2 dl illatos likőr, 1 piskóta tortalap, 2,5 dl tejszín, 10 dkg porcukor, 3 evőkanál málnalekvár. A málnát egy órára a likőrbe áztatjuk, majd lecsöpögtetjük. A piskótát három lapba vágjuk. A tejszínt a porcukorral kemény habbá verjük. A piskótalapokat az áztatólikőrrel alaposan megspicceljük, a lekvárral vékonyan megkenjük. A tejszínhabot a legfelső lapra simítjuk. A málnát elrendezzük a tetején, és mentalevelekkel díszítve azonnal tálaljuk, különben a tejszínhab összeesik.

Koreai kutatók a földieperben, málnában, áfonyában és gránátalmában megtalálható ellaginsavat adtak laboratóriumi körülmények között emberi bőrsejtekhez, illetve olyan szőrtelen egerek bőrére kenték fel, amelyek erős ultraibolya sugárzásnak voltak kitéve. Az emberi sejtekben az ellaginsav csökkentette a kollagén lebomlását és a gyulladásos választ, vagyis a ráncok kialakulásának két legfőbb okát. Hasonló eredményeket értek el négyhetes egerekben, amelyeket gyakran használnak bőrgyógyászati kísérletekhez, mivel bőrük hasonló az emberéhez. Emberi bőrsejteken az ellaginsav úgy véd az ultraibolya sugárzás ellen, hogy gátolja azon enzimek termelődését, amelyek lebontják a kollagént és gátolja a gyulladásos folyamatokban résztvevő molekula képződését is.

Táplálkozás vércsoportok szerint

Az evolúció során az éghajlat, valamint az elfogyasztható táplálék változásai miatt állandóan alkalmazkodnunk kellett az új feltételekhez és a környezethez, ami – az optimális túlélés fenntartásának érdekében – új vércsoportok kifejlődését eredményezte. Dr. Peter J. D'Adamo amerikai orvos és természetgyógyász munkássága nyomán szédeltes sebességgel terjedt el a világban a vércsoportoknak megfelelő táplálkozás és diéta, melynek alapjául az hipotézis szolgált, hogy az egyes vércsoportoknak megfelelő táplálkozástól való nagymértékű eltérés egészségkárosodáshoz vezet.

Peter D'Adamo kísérletei során felfigyelt arra, hogy ugyanazt az ételt az emberek különbözőképpen emésztik meg és hasznosítják. Úgy vélte, ezt a különbséget a vércsoportok különbözősége okozza, azaz ez a genetikailag meghatározott tulajdonság alakítja ki szükségleteinket, ízlésvilágunkat, és meghatározó abból a szempontból is, hogy melyek azok az élelmiszerek, amelyek jó, s melyek azok, amelyek rossz hatással vannak szervezetünkre. Ha a vércsoportunknak megfelelően táplálkozunk, akkor jobb a tápanyag-felhasználás, közérzetünk javul, bizonyos betegségek elkerülhetők.

A 0-s vércsoport

A kutatók szerint az ősembernek, aki 40 ezer évvel ezelőtt Afrikában élt, és tápláléka alapját a hús képezte, 0-s vércsoportja volt. Ennek a csoportnak a mai napig nincs gondja az állati fehérjék megemésztésével. De mintegy 30 ezer évvel ezelőtt az ember, a zsákmányt követve elhagyta Afrika szavannáit, új életteret hódított meg, újfajta táplálékot talált, ezáltal az emésztőrendszert, az immunrendszert is új feladatok elé állította. Mutációk során az eredeti 0-s vércsoportból ala-

kult ki a másik három vércsoport, ez segített az új körülményekhez való alkalmazkodásban.

Az A vércsoport

Ahogy változtak a klimatikus viszonyok, csökkentek a vadászterületek, az emberek vándorlásra kényszerültek. Az A vércsoport kb. 15 és 25 ezer évvel ezelőtt alakulhatott ki, a késői kőkorban. Ekkor már az emberek letelepedett életmódot folytattak: növények termesztésével és állatok tenyésztésével kezdtek foglalkozni. Ettől az emésztőrendszer is olyanná alakult, hogy képes nagyobb mennyiségű növényi eredetű táplálékot feldolgozni. Az új vércsoport gyorsan elterjedt, génjei eljutottak Európába, ahol ma is igen gyakori.

A B vércsoport

A B vércsoport 10-15 ezer évvel ezelőtt alakulhatott ki a mai India és Pakisztán területén. Az ilyen vércsoporttal rendelkezők túlélését a vadállatok háziasítása, illetve az állandó vándorlás biztosította. Emésztőrendszerük ezért a hús és a tejtermékek tökéletes felbontásához alkalmazkodott. Az évszázadok során a nomá-

dok a völgyekbe vándoroltak: a B vércsoport sokáig Délkelet-Ázsia és a széles európai sztyeppék lakóira volt jellemző.

Az AB vércsoport

Ez a vércsoport csak 1000-1200 évvel ezelőtt jelent meg, amikor az újabb népvándorlások során a kelet- és közép-európaiak A vércsoportja az ázsiai mongolok B vércsoportjával keveredett. Késői kialakulása miatt ma is nagyon ritka. Az AB vércsoportú emberek a kiegyensúlyozott, vegyes táplálkozást bírják a legjobban. Anyagcseréjüket mind a két vércsoport jellemzői kísérik.

A vércsoport diéta – D’Adamo szerint – elsősorban egészséges étrendet jelent, de ajánlják fogyni vágyóknak

is, mivel a javuló tápanyag-felhasználás és hasznosulás eredményezheti az éhségérzet megszűnését, ezáltal a nassolnivalók elfelejtését. A módszer bírálói szerint a vércsoport diéta meglehetősen egyhangú, egyoldalú, és nem orvosolja azok panaszait, akik lelki okok vagy mozgásszegény életmód miatt híznak.

D’Adamo doktor a szervezetre gyakorolt hatásuk alapján három csoportba sorolja az élelmiszereket:

- Ajánlott élelmiszerek, amelyek akár orvosságként is viselkedhetnek a szervezetben.
- Semleges, tápláló, de nem gyógyhatású élelmiszerek.
- Kerülendő élelmiszerek, amelyek kifejezetten rossz hatással vannak az adott vércsoportú szervezetre.

A vércsoportrendszerek az emberi vért a benne megtalálható fehérjék (antigének, antitestek) alapján kategorizálják. Ma 29 ilyen rendszert fogad el a tudomány. A vérátömlesztés során csak az ABO- és az Rh-rendszereket veszik figyelembe, mivel az indirekt antiglobulin teszt és a keresztpróba segítségével kiszűrjük az egyéb antigén/antitest-inkompatibilitást a donor vére és a transzfúziót befogadó között.

Valamikor széles körben felhasználták a vércsoportokat a törvényszéki orvostanban és az apasági tesztek során, ám használatukat fokozatosan felváltja a DNS-profil analízise (mini- és mikroszatelliták alapján), ami jóval nagyobb biztonságot ad. A vércsoportvizsgálatot inkább csak az apaság valószínűsítésére illetve kizárására alkalmazzák, olcsósága miatt itt még szerepet kaphat.

A vércsoportot, avagy a vér típusát részben a vörösvértestekben jelen lévő antigének határozzák meg. Az ABO rendszert Karl Landsteiner fedezte fel 1900 és 1901 között a bécsi egyetemen, miközben azt vizsgálta, miért menti meg a vérátömlesztés egyes betegek életét, mások viszont miért halnak bele. Felfedezését később Nobel-díjjal jutalmazták.

A véradási szabály szerint senki nem kaphat olyan vért, amiben számára idegen antigén található, ugyanis azok antitestjei megtalálhatóak az ő vérében (azaz egy A-s ember vérében a B antigén antitestjei jelen vannak). Így az AB-s mindenkítől kaphat, a 0-s viszont csak 0-tól kaphat, de bárkinek adhat. Ha lehetséges, csoportazonos vért adnak a betegeknek.

A 0-s vércsoport ajánlásai:

Ajánlott élelmiszerek: hús (kivéve sertéshús), hal, máj, tengeri herkentyűk, gyümölcsök (különösen a szilva és a füge), zöldségek közül a brokkoli, paradicsom, kelkáposzta, petrezselyem, hagymák, spenót.

Semleges élelmiszerek: gabonafélék, hüvelyesek, szója, banán, körte.

Kerülendő élelmiszerek: búzából készült ételek, tejtermékek, káposzta, kelbimbó, karfiol, mustár, mogoró, narancs, avokádó.

Táplálék-kiegészítőként fontos a B- és a K-vitamin pótlása.

Testedzésként ajánlott minden intenzív edzésmód pl. aerobik, futás.

Az A vércsoport ajánlásai:

Ajánlott élelmiszerek: vegetáriánus (kevés hús, sok zöldség: brokkoli, cikória, karalábé), tofu, tengeri halak, gabonafélék, bab, hüvelyesek, növényi olajok, gyümölcsök: ananász, sárgabarack, cseresznye, meggy.

Semleges, korlátozottan ajánlott élelmiszerek: rizs, pattogatott kukorica, mogoró, búzakenyér, joghurt, író.

Kerülendő élelmek: hússok, tejtermékek, búza, paprika, paradicsom, banán, mangó.

Fogyini segít: szója, zöldségek, ananász, növényi olajok.

Táplálék-kiegészítőként: B12-, C-, E-vitamin, folsav.

Testedzés: nyugodt edzésmódok; jóga, tai chi.

A B vércsoport ajánlásai:

Ajánlott élelmiszerek: étkezésük a legváltozatosabb, kiegyensúlyozott vegyes étrend, mindenevők. Húsok (nem csirke), tejtermékek, gabonafélék, bab, hüvelyesek, zöldségek, gyümölcsök, tojás, olívaolaj.

Semleges, korlátozottan ajánlott élelmiszerek: dinnye, körte, sárgabarack, alma, mandula, parmezán, camembert, ponty, pulyka, hering.

Kerülendő élelmek: kukorica, lencse, mogoró, szeszamag, hajdina, búza, csirke.

Fogyini segít: zöldségek, tojás, vadhús, máj, édesgyökér, tea.

Táplálék-kiegészítőként: magnézium, lecitin.

Testedzés: mérsékelt testedzés – pl.: gyaloglás, kerékpározás, tenisz, úszás.

Az AB vércsoport ajánlásai:

Ajánlott élelmiszerek: vegyes étrend, kis mennyiség többször. Húsok, halak, tofu, tejtermékek, leveles zöldségek, paradicsom, ananász, gabonafélék, bab.

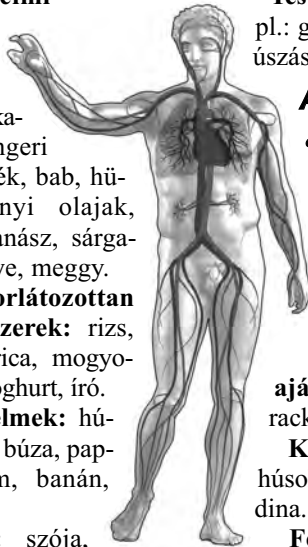
Semleges, korlátozottan ajánlott élelmiszerek: alma, barack, gomba, emmentáli, edámi sajt.

Kerülendő élelmiszerek: vörös hússok, bab, kukorica, magvak, hajdina.

Fogyini segít: tofu, tengeri halak, tejtermékek, zöldségek, moszatok.

Táplálék-kiegészítőként: C-vitamin.

Testedzés: mérsékelt testedzés, jóga, tai chi, gyaloglás, kerékpározás, tenisz.

Népi babonák

Régen a babonáknak fontos szerepe volt a mindennapi életben. Az öregek adták tovább a fiataloknak, és megkövetelték szigorú betartásukat. Manapság már csak mint érdekességet tartják számon, néhány babonát esetleg csak megszokásból tartanak be.

♦ Ha tyúk kukorékol, akkor meghal a gazdája.

♦ Nem volt szabad eladó lányoknak merőkanálból kóstolgatni az ételt, mert azt mondták, hogy megveri az anyósa.

♦ A lányok azt tartották, hogy ha saját verejtéküket pogácsába sütik, és azt a legénnyel megetetik, a legény halálosan beléjük szeret.

♦ Fiatal lány soha nem adhat tüzes szemet a legény pipájába, mert soha nem megy férjhez.

♦ Kenyérsütéskor a pitvart sokszor kellett seperni, hogy jól felhasadjon a kenyér.

♦ Régen azt mondták, ha valakinek viszket a púpja, akkor egy pap fog meghalni.

♦ Ha a gombát a tövénél megnézzük, nem nő tovább.

♦ Ha valaki egy ruhadarabot fordítva vesz fel, az szerencsét jelent.

♦ Ha a macska hosszában fekszik a szobában, halált jelent.

♦ Ha az asszony féltette az urát, megleszte hova vizez az ura, utána annak a közepébe leszúrt egy gombostűt. Ezután bátran eresztette bárhová, mert nem volt ereje, se kedve senkihez és semmihez.

♦ Az újszülött kisgyermeket első látogatásakor meg kell köpdösní, hogy egészséges legyen.

♦ Lakodalom napján az esős idő arra mutat, hogy a fiatalasszony pletykás

lesz. Nem lesz jó élete, zavaros lesz, mint az idő.

♦ Ha a falon függő kép, óra vagy tükör elmozdul vagy leesik, meghal valaki a családból.

♦ Akinek bolha ugrott a kezére, annak vendége érkezik.

♦ Ha új fésűt veszünk, azzal előbb a kutyát vagy a macskát kell megfésűlni, hogy el ne hulljon az ember haja.

♦ Temetés után rögtön ki kell meszelni a házat, akkor a halott szelleme nem jön vissza.

♦ Hirtelen zápor lakodalom napján bő gyermekáldást ígér.

♦ Ha az esküvő napján a menyasszony sír, jó fejős tehene lesz.

♦ Ha azt akarja valaki, hogy sok kaka legyen tyúkültetéskor, férfialapból öntse a tojást a fészekbe.

♦ Ha teli edénnyel jönnek szembe az emberrel, szerencsés útja lesz.

♦ Ha az új asszony alatt a szék megcsikorog, akkor lesz gyermeke.

♦ A meddő menyecske kenyérdúcot egyen, az meghozza a gyermeket.

♦ Ha a nyúl beszalad a faluba, tűzvészt jelent.

♦ Aki varrás közben megszúrja az ujját, az nagyon fog tetszeni a legényeknek.

♦ A bölcsőbe egy ollót és egy seprűt tettek, melléje pedig egy Bibliát, amíg a gyermeket meg nem keresztelték, hogy az ördögök ne lophassák el.

Horoszkóp a 2010-es esztendőre

KOS

2010 a változások éve lesz. Az elmúlt három év frusztrációi messze elmaradnak Ön mögött, és olyan változtatásokat lesz képes meg-hozni az életében, melyeket már közel öt éve szövöget.

Tökéletes periódus, hogy az eddig keblén melengetett terveit asztalra dobja – kreativitása támogatásra lel. Ne féljen kinyilvánítani véleményét, bátran érveljen, a csillagok Ön mellett állnak. Szakmai élete dinamikusabbá válik, és itt az ideje, hogy beszéljen feletteseivel az esetleges előléptetéséről. Keresse az új támogatókat, üzleti partnereket, mivel személyes igényei teljesen egy sikon lesznek azok elvárásaival.

Szerelmi életében is szétoszlanak a szürke felhők. Lehet, hogy nehezen felvállalható igazságokkal kell szembenéznie, ám nem ismer akadályt, hogy magára vonja partnere vagy kiszemeltje figyelmét. Itt az ideje, hogy elkötelezze magát!

Az év közepe körül nagy esély mutatkozik rá, hogy az egyedülálló Kosok megtalálják életük párját. Az év elején azonban jó lesz vigyázni, ne gabalyodjon bele túlságosan az első komolynak tűnő kapcsolatba!

Bármennyire is szeretné kezében tartani a jövedelmét, az év első felében erre vajmi kevés esélye lesz. Egyre intenzívebb tevékenysége lehetséges, hogy banki kölcsön felvé-

telére is készíti. Mindenképpen legyen körültekintő a hivatalos ügyekben, és kétszer is gondolja meg, mire mennyit akar költeni.

Vitalitása április környékén éri el a csúcst, tegyen félre belőle az év hátralévő részére is. Június környékén kiránduljon sokat, mozogjon szabad levegőn, és tartsa kordában az indultait!

BIKA

A 2010-es év kitűnően alkalmas korábbi elképzelései megvalósítására. Hallgasson az ösztöneire, ne szakadjon el a valóságtól! Idén a siker kulcsa az együttműködésben rejlik, és kitűnő realitás-érzékevel, gyümölcsöző ötleteivel nélkülözhetetlenné válhat felettesei számára.

Szerelmi élete szenvedélyben és visszautasításban egyaránt gazdag. Ne ijedjen meg a megpróbáltatásoktól, fedezze fel a vágy más oldalait is! Ha év elején kétségek gyötírik magán-életét illetően, ne keseredjen el, ugyanis a végeredmény pozitív kimenetelű lesz. Ennek érdekében azonban rendet kell tennie az életében, és jobban megismernie önmagát.

Pénzügyei kedvezően alakulnak, arra is lehetősége lesz, hogy májusban korábbi adósságát, ki nem fizetett számláit egyenesbe hozza. Érdekes mozzanatokra számíthat: lehet, hogy olyan pénzügyi jellegű döntéseket kell hoznia, melyek közvetlenül be-

folyásolják az érzelmi életét. Figyeljen oda, ne hozzon döntést, mielőtt meg nem győződött róla, hogy az eredmény szerettei számára is kedvező lesz.

Néhány személyiségének és életvitelének köszönhető mélyponttól eltekintve, pozitív energiája egész évben Önnel lesz. A 2010-es év kitűnő lehetőséget ad arra, hogy felfedezze és kigyomlálja életéből a romboló hatású dolgokat.

IKREK

Nagy vehemenciával nyilváníthatja ki véleményét, még akkor is, ha ez hallgatóságot sokkolja vagy megbénítja. A 2010-es év a csapatmunka éve, így rá lesz kényszerítve arra, hogy közelebb kerüljön embertársaihoz. Ne vesztesse energiáját meddő ügyekre, koncentráljon önös céljaira. Ez az átlagosnak ígérkező év talán abban fog kedvezni Önnek, hogy végre tisztán lássa belső aggályai forrását.

Szerelmi élete pozitív értelemben egyszerűsödik, azaz esélyt kap rá, hogy kiiktassa a rendellenességeket. Az egyedülállóknak júniusban esedékes a Nagy Találkozás.

Az év elején a „könnyű pénz” eufóriája lengi körül, aminek köszönhetően sikerül kiegyenlítenie régebbi adósságait, ugyanakkor fölösleges költekezésbe is hajszolja. Ez az év mindenképpen kedvez a befektetéseknek, fontolja hát jól meg, mit csinál a pénzével.

Az új év emellett teljes összevisszaságban indul, több szálon futó eseményekkel, sürgősségekkel, spontán él-

vezetekkel, míg április és május komoly stresszhelyzetek elé állítja. Szüksége lesz rá, hogy időnként visszavegyen impulzív életviteléből, hogy kibírja szeptemberig, amikor több ideje lesz önmaga kényeztetésére. 2010 azonban az önmegvalósításnak is kedvez, ne féljen hát saját céljait követni! Mutassa ki érzelmeit anélkül, hogy azonnali következtetéseket vonna le a visszajelzésekből.

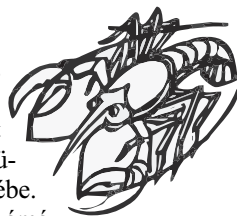
RÁK

A 2010-es év folyamatos megújulást hoz a jegy születőinek életébe.

Környezete számára meglepő módon egyre többet fogja hallatni a hangját, ami számos helyzetben nagy segítségére lesz.

Ha mindezidáig bizonytalan volt a munkahelyi jutalmak kérelmezését illetően, most bátran megetheti. Csalhatatlan megérzései most sem hagyják cserben, amikor az év első négy hónapjában hosszú távú karrierjét kell előrelátnia, hivatását mérlegelnie. Ha szakosodáson, képzéseken gondolkodik, gyakorlati ismeretekre összpontosítson – ebben rejlik idei sikerének kulcsa.

Nagy odafigyeléssel közelít szerettei felé, annak ellenére, hogy tisztán látja a magánéletében áthidalandó akadályokat. Ne nézze a dolgok sötét oldalát, ne vonuljon vissza csigaházába! Áprilisban nagy valószínűséggel komoly erőfeszítésbe fog kerülni, hogy megtartsa az egyensúlyt személyes érdekei és szerettei igényei között. Ez a periódus a kapcsolatok megpecsételésének ugyancsak kedvez.

Pénzügyeiben lesz a legnagyobb szüksége hidegvére megőrzésére, ugyanis kecsegtető ajánlatot kap, mely annak ellenére, hogy duplájára szaporítaná tevékenységét, hosszú távra jelentene anyagi biztonságot.

Vigyázzon, kit választ bizalmasául, lehet, hogy csalódás éri! Kapcsolatában ne hozzon döntéseket május előtt, addig hagyja partnerére az irányítást. Év elején amúgy is szüksége lesz egy kis pihenőre, energiaszintje ugyanis csak a nyári hónapokban lesz a csúcson.

OROSZLÁN

A 2010-es esztendő gyors eredményeket biztosít a szívéhez közel álló tervekben. Bár soha nem kételkedik képességeiben, most szokatlanul határozottan kívánja megmutatni rátermetségét. Ennek köszönhetően kb. kétszer annyit fog dolgozni, mint az előző évben. Bizakodóan tekint a jövő felé, a szerencse Önnel van, a visszajelzések Önt igazolják! Már áprilisban minden lehetőséget a saját javára fordíthat. Ne habozzon, kössön bátran partnereségeket, kezdjen kereskedelmi tevékenységbe, ezek biztosítják majd a folytonosságot az életében.

Érzelmi téren is elégedett lehet a 2010-es évvel. Csupán össze kell hangolnia a saját és szerettei vágyait. Ezáltal meglévő kötelekeket erősít, és újakat hoz létre. Boldogságát csak a végletekbe és túlzásba esés árnyékolhatja be, ezért igyekezzen uralkodni önmagán.

Ez az év a belső értékeknek kedvez, így az egyedülállók sem a külsőségek

alapján választanak párt maguknak. Ne habozzon olyan emberekkel kapcsolatba lépni, akik teljesen különböznek Öntől, mert lehet, hogy épp a lehetőségek kapuja nyílik meg Ön előtt!

Pénzügyei az év elején mutatkoznak stabilnak, amikor a szerencse Ön mellett áll, és egymásra halmozza az anyagi sikereket. Képzelőereje segíteni fogja abban, hogy ésszerűen költsékezen, hogy a szeptembertől beálló pénzügyi pangást ellensúlyozni tudja.

Életenergiája áprilisig csak növekszik, ami aztán kitart egészen az év végéig, melynek köszönhetően könnyen győzi le az akadályokat. Ne feledjen el sportolni, hogy megtartsa állóképességét!

SZÚZ

Egyfajta újjászületés vár a Szüzekre 2010-ben: céljaik átszerveződnek az általános kiteljesedés irányába. Elhivatottságot érez, hogy kiiktasson az életéből mindent, ami nem tiszta vagy nélkülözhető.

Ne érezze magát bűnösnek, ha munkahelyén saját érdekeit helyezi előtérbe. A jövője építgetésén dolgozik, és erre a munkája nyújt majd kedvező lehetőségeket. Optimizmus és sötét gondolatok között vergődhet – próbálja meg uralni mentális hullámozását, és koncentráljon a tényekre.

Magánélete filmkockák sorozataként fog pörögni Ön előtt, és nagy szerelmi kalandja már januártól elkezdődik. Ezt a ritmust partnere fogja diktálni Önnek, így a nagyobb fordulatokban sem lesz ura saját helyzetének. Ne féljen elengedni magát, hi-

szen ez idő alatt sok örömben lehet része, és kapcsolata is jó irányban fog fejlődni. Ha ez sikerül, a februárban jelentkező akadályokat simán győzi le, és májustól esélyt kap rá, hogy magánéletét egy síkra terelje. Hagyja szabadon szárnyalni az érzelmeit – ez érvényes az egyedülálló Szüzekre is, ugyanis ebben az évben építő jellegű találkozásokban lehet részük.

Anyagi helyzete idén szorosan összefügg érzelmi életével. Kétségtelen, hogy környezete hatására engedni fog a hideg fejjel beosztott költségvetéséből. Április és június között lehetősége lesz jelenlegi vagyonát gyarapítani. Év végén keresetén kívüli nyereséghez jut.

Év eleji túlcsoorduló energiájára nagy szüksége lesz, ugyanis környezete egyre jobban igénybe veszi Önt. Keressen menedéket és feltöltődést a művészetekben!

MÉRLEG

2010 a társas kapcsolatok éve a Mérleg jegyében születettek számára is. Erős szabadság-

vágyat érez, miközben szövetségesek után kutat. Kitűnő diplomáciai érzéke segíteni fogja abban, hogy ne kerüljön ellentmondásos helyzetbe.

Ez az időszak karrierjében új egyezségek, új tervek, kereskedelmi tevékenységek megvalósításának kedvez, miközben elég éretté válik, hogy tétovázás nélkül hangot adjon személyes érdekeinek. Nagyon figyeljen oda azonban a dolgok törvényes oldalára, ellenőrizze a részleteket, mielőtt adott ügyekben elkötelezi magát.

A szerelem egész évben előtérben lesz. Partnerével kölcsönösen odafigyelnek egymásra, különösen az év elején. Áprilisban és júniusban nagy szüksége lesz kedvességre, harmóniára, intimitásra, tágabb értelemben pedig keresni fogja a társas kapcsolatokat, melyeken keresztül jobban megismeri önmagát, megtalálja belső békéjét. Júliusban olyan választásokra kényszerül, melyek által tisztábban fogja látni a jövőjét, az egyedülállónak pedig ekkor léphet be valaki az életükbe.

Márciusban vigyázzon a költekészésre, mert visszafordíthatatlanul megürülhet a zsebe, ám szerencsére április közepén újabb forrásokhoz jut, melyek jóvoltából az év közepén jelentősen javíthat életminőségén.

Életerejét nagymértékben környezetének köszönheti. Ragaszkodjon éberén céljaihoz, még akkor is, ha emiatt néha meg kell osztania energiataartalékait!

SKORPIÓ

Élete új ciklushoz érkezik: eljött az ideje, hogy az évek óta dédelgetett vágyait megvalósítsa. Munkájában vegye kezébe az irányítást, és az eredmény nem marad el. 2010-ben meglesz hozzá az ereje, hogy legyőzze félelmeit, és előnyére fordítsa kapcsolatait. Erős késztetést érez, hogy lerántsa az álarcot egyes kollégáiról, és megmutassa a világnak valódi énünket, de vigyázzon, nem mindenki érdemi meg az Ön spontán leleplező akcióit! A fontos döntésekkel várjon áprilisig.

Az év a szenvedély jegyében indul, mindent vagy semmit, fehérét vagy feketét kell választania. Az ösztönei azt súgják, vegye ki a részét a jóból, és nehezen tud megmaradni az ésszerűség határain belül. Áprilistól képes lesz a szerelem fegyverével harcolni az álmaiért. Májusban gyökeres változások következnek be magánéletében, mely augusztusban áll újra szilárd lábakra.

2010 az anyagi gyarapodás éve lesz a jegy szülöttei számára. Ennek érdekében meg kell erősítenie pozícióját és hátterét – konkrétan: felszámolja megterhelő költségeit. Életminősége javítása érdekében ésszerű tervek kidolgozásában segíti Önt a Jupiter. Ha valamely fontos tulajdonát kívánja eladni, az év vége erre a legmegfelelőbb alkalom.

Rohanó élete idén sem hagyja pihenni, közel kerülhet a kimerüléshez. Nézzon hideg fejjel a dolgok mélyére, használja ki az adódó lehetőségeket, és ne hagyja, hogy a múlttal kapcsolatos esetleges bűntudata lemerítse energiataralékait. A feltöltődést az intimitásban és a vízhez kapcsolódó tevékenységekben keresse, így vitalitását egész évben megőrizheti.

NYILAS

Életútja új horizontok felé mutat a 2010-es esztendőben, például megszabadítja Önt egy olyan kényelmetlen helyzetből, ami miatt többet idegeskedik, mint amennyi java származik belőle.

Mindennapi életét egyre korlátozottabbnak érzi, munkahelyén napirinden lesznek az átszervezések –

használja ki! Az április és augusztus közötti időszak kedvező lesz az előléptetésekre, újabb ajánlatok elfogadására vagy tapasztalatcserére. Ezáltal újraértékesítheti pozícióját.

Magánéletében mérlegre kerül az intimitása, családja és saját érvényesülése, személyes szükségletei. Április és május között felgyorsulnak az események, és olyan döntést kell hoznia, ami hosszútávra meghatározza az életét. Az év második felében vigyázzon azokkal a személyekkel, akik határokat próbálnak szabni a vágyainak! A szerelmi élete kordában tartathatatlanul szalad előre, így újra kell gondolnia a játékszabályokat. Ebben az évben mindenképp rengeteg érzelmdús, szenvedélyes pillanatban lesz része!

Anyagi téren akkor érkezik a változás, amikor legnagyobb szüksége lesz rá a siker fele vezető úton. Nagy szüksége lesz a fantáziájára, hogy legyőzze az akadályokat. Májustól gondolkodhat költségvetése újrászervezésén, ugyanis nagyobb befektetések lehetősége mutatkozik.

Erős életösztön hajtja már az év elejétől, így időnként meg kell próbálni fékezni tettekrekszségét. Júliusban kilátásban van egy kiadós energiavesztés – ne hagyja magát, menjen ki a természetbe, és töltődjön újra! Optimizmusa erős háttérrel biztosít tervei kivitelezésére.

BAK

2010 eredményes évnek ígérkezik, legfőképpen ami a személyes kiteljesedését illeti.

Határozott indíttatást érez, hogy fejlessze önmagát, ami segíti konkrét céljai megfogalmazásában.

Karrierje lefoglalja gondolatait, de nyugodt lehet, megfelelő irányba halad. Ne legyen túl szigorú önmagával abban a hitben, hogy így nagyobb lépésekben halad előre! Nem biztos, hogy kollégái képesek lesznek tartani a lépést, így könnyen túldolgozza magát – eredménytelenül, ami borúlátáshoz vezet.

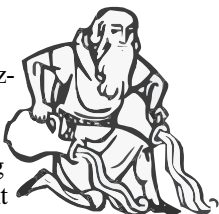
Birtoklási vágya elhatalmasodik magánéletén, szükség lesz rá, hogy több bizalmat tápláljon szerettei iránt, hogy elkerüljék a feszültségeket. Március és május között alkalom adódik rá, hogy néhány dolgot letisztázzon a szerelmi életében. Sűrűn váltják egymást az eufórikus és az önmarcangoló pillanatok. A megoldás sajnos csak októberben jelentkezik.

A múlt év nehéz küzdelmeit folytatva, bővelkedik anyagi javakban, április és június között azonban vesse alapos ellenőrzés alá költségeit. Augusztustól novemberig teremtsen rendet a számláiban, bocsátkozzon alkukba, gyűjtsön gyakorlati információt, és ne hagyja magát befolyásolni a kiadásait illetően!

Ez az év minden energiáját igénybe fogja venni, nehezen talál időt a feltöltődésre. Vigyázzon, ne dolgozza túl magát, és nyáron keressen lehetőséget a pihenésre, ha nem akar év végére teljesen kiégni.

VÍZÖNTÓ

A 2010-es esztendőben több derűlátással ajándékozzák meg a csillagok, mint

általában. Ellentmondásos módon, gyakran támad kedve vitába bocsátkozni, bár sokkal barátságosabb a környezetével, és igyekszik időben helyrehozni az összezördüléseket.

Karizmája és meggyőző ereje egyre nagyobb, aminek köszönhetően óriási sikerélményekben lesz része.

Használja ki a hasznos összekötéseit, ez az év alkalmas arra, hogy megértesse Magát és támogatókra leljen ötletei kivitelezésében. Azért ne essen túlságosan a meg nem alkuvás kelepccéjébe, ne makacskodjon, működjön együtt kollégáival! Ne feledje, hogy néha az igazság is relatív, annak ellenére, hogy Ön végletekben gondolkodik.

Gördülékenyen haladnak szerelmi ügyei, főleg az első negyedévben. Nagyon fontos a párbeszéd, a kommunikáció, ami megóvjá Önt egy végzetes hiba elkövetésétől.

Ösztönszerűen közelít az álmaihoz, ennek köszönhetően jó irányba halad. Szeptemberben konkrét változások köszöntenek be magánéletébe.

Anyagi téren ez az év leckéket tartogat Önnek, el kell számolnia a régebbi baklövésével. Váratlan kiadások fogják tarkítani költségvetését, így óvakodjon a gondtalan költsékezéstől, főleg az év elején. Semmiképp ne feledje: függetlenségét csak pénzzel a zsebében tudja megőrizni!

Törhetetlen optimizmussal indítja az évet, szomjazik az életre. Meg kell találnia a megfelelő ritmust, ne terhelje szervezetét azzal, hogy falja az életet – egy jól beállított programmal ki kell húznia novemberig, amikor a csillagok jóvóltából új erőre kap.

HALAK

Képzelőereje inkább a mindennapi életére, tevékenységére korlátozódik, amire szükség is van, hogy határozott léptekkel haladjon céljai fele. Szükségét fogja érezni, hogy Önmagára koncentráljon, mert 2010 az önmegvalósítás éve.

Végre kimászhat egy olyan helyzetből, ami eddig csak korlátozta a fejlődésben. Belső hangja látóköre szélesítését szorgalmazza, nem is tölti az időt tépelődéssel, inkább a tettek mezejére lép. Népszerűsége is növekedni látszik, és otthonosan, előítéletek nélkül mozog a legkülönbözőbb társadalmi rétegek és csoportok között. Az első negyedévben azonban legyen nagyon szemfüles az Önnek tett ajánlatok tekintetében! Nyáron olyan sikerélményben lehet

része, ami csak további lendületet ad karrierjének.

Partnerével sikerül problémáik mélyére nézni, hiszen Ön jóval nyitottabban kommunikál, mint eddig. Az egyedülállókra izgalmas találkozások várnak, különösen április és június között.

Lehetőségekben nem lesz hiány ebben az évben, intuíciója jóvoltából még váratlan jövedelemhez is juthat. Év elején ne adja a fejét oktalán költekezésre! Május végén már tisztán fogja látni anyagi helyzetét – ez az a pillanat, amikor nagyobb összegekre pályázhat, vagy visszaszerezheti kinnlevőségeit.

Energiaszintje az év elején különösen magas, morálja is a fellegekben jár. Annak ellenére, hogy április és július között érzelmi mélypontra kerülhet, optimizmusa nem hagyja el egész évben. Időnként vonuljon felfelé, élvezze a csendet, nyugalmat, merítsen erőt önmagából!

*“Legyen időd családotra, ez az erőd forrása.
Legyen időd szerelemre, ez az élet igazi öröme.
Legyen időd örülni, mert ez a lélek zenéje.
Legyen időd olvasásra, ez a bölcsesség alapja.
Legyen időd gondolkodni, ez a siker záloga.
Legyen időd kedvességre, ez a boldogság kapuja.
Legyen időd másokra, ez megbecsülésed ára.
Legyen időd játékra, ez a fiatalság titka.
Legyen időd testedzésre, ez egészséged alapja.
Legyen időd álmodozni, ez lelked szabadsága.
Legyen időd megérteni: olyan világban élsz,
amilyent létrehozol magadnak.”*

(Druida vers)

A kocka el van vetve

„Alea iacta est!” – A kocka el van vetve. Nem Caesar mondta először. Már az i. e. 4. század végén élt görög vígjátékíró, Menandrosz is mint közmondásos fordulatot adja hőse szájába: „A kockát vessük el.” A kockát követte a kártya, a kártyát a kaszinó. A pénznyerésre alkalmas szerencsejátékoknak ma már se szeri, se száma.

A kockázás nagyon kedvelt társasjáték volt a görögök körében. Ha egy kockával játszottak, annak lapjain, mai utódaihoz hasonlóan, egytől hatig voltak a pontok. Innen eredt ez a szólás: „Egy kockára minden!” Amit a görögök túrtak, azt mások máshol tiltották. Királyok és egyházak keltek ki a kockázás ellen. Az 1279. évi budai zsinat azt mondta ki, hogy „a pap ne játsszék kockajátékot vagy más szerencsejátékot. Ilyen játéknál a pap még csak jelen se legyen!”

Sienai Szent Bernát a nők piperezerszámain és parókáin kívül a férfiak kockáit, ostábláit égette el. Szent Lajos nemcsak a kockázást, de a kockakészítést is megtiltotta. Kapisztrán János vándorprédikátor 1454-ben, Nürnbergben 3640 ostáblát és 40 ezer kockát vetett máglyára, és elégettek 40 ezer csomag kártyát is. Rákóczi György erdélyi fejedelem udvari lelkésze a kockajátékot hazard haszontalanságnak tartotta. Mint ahogy az egyház által az ördög bibliájaként üldözött játékkártya is alakot, anyagot váltva élt tovább, a dobókocka is álruhát húzott a középkorban, és dominónak mutatta magát.

Régi játék felelevenítése a francia kártya is, hiszen kínai utazók már a 7. században hírt adnak a kártyáról, amely feltehetően a mórok előretörésé-

vel került Európába. A pénzben folyó játékról 1299-ből Velencéből van adat. Az ilyen kártyajátékot először 1325-ben a würzburgi püspök tiltotta be. V. Károly francia király megtiltotta a kockát, ostáblát, tekét, futballt és más játékokat. A klasszikus francia kártyát a gyengeelméjű VI. Henrik francia király számára készítette a 14. század végén a miniatűrfestő Grignonier.

Manapság az összes országban tilos az a fajta játék, amikor állatokat (kakasokat, kutyaakat stb.) uszítanak egymás ellen, mégis szinte mindenütt találkozhatunk ilyen viadalokkal. Brazíliában ötven évig tilos volt minden szerencsejáték, ennek ellenére a brazilok hihetetlen összegeket költöttek illegális játékokra. 1998-ban újra engedélyezték a szerencsejátékot, a befolyó pénz a kincstárat gazdagította. Hollandiában a kaszinójátékokat 1933-ban engedélyezték, egy év múlva a királyi ház betiltatta, és csak 1974-ben engedélyezték újra.

Massachusetts-ben 1719-ben bevezették azt a törvényt, hogy fiatalok, boltoslegények és szolgák nem üzhetnek semmiféle szerencsejátékot. Akit rajtakaptak, bírságot fizetett, vagy börtönbe vetették. Ma az USA 38 államában legális a lottó, 26-ban a kaszinó, de csak a '70-es évek óta, azelőtt kizárólag Las Vegasban játszhattak.

Az ókori Kínától az első budapesti meccsig

A futball napjaink talán legnépszerűbb és – elsősorban Európában – egyik legjelentősebb társadalmi szerepet játszó sportága. Bár a mai euró- és fontmilliókat mozgató, professzionális szintű labdarúgás kialakulása meglehetősen újkeletű, mindössze a huszadik század derekára datálható, a labdajátékok már évezredek óta léteznek, és eredeti kultikus és közösségeremtő funkciójuk a mai napig megmaradt.

Az első források, amelyek e labdajáték távoli ősről tudósítanak, Csin Si-Huang ti császár korából (i. e. 260-210) maradtak fent. Ezek szerint egy nyitott játéktér közepére két, egymástól kb. 4 méter távolságra álló, szintén kb. 4 méter magas bambusból készült rudat állítottak fel, közéjük hálót feszítettek ki, amelynek felső részére egy nagyjából 60 cm átmérőjű kört vágtak. Ez funkcionált kapuként. A játék célja, hogy a kapun a láb bármely részével, fejvel, mellel, illetve öklözéssel átjuttassuk a labdát az ellenfél térfelére. A nyitott tenyér használata már itt is tilos volt. A labdát magát 8 bőrdarabból varrták össze, állati szőrrel és tollakkal tömték ki. A korszakból fennmaradt „labdarúgás-kézikönyve” 25 fejezetben keresztül foglalkozik a sportággal.

A források szerint a játék elsősorban a katonák ügyességének, gyorsaságának, és kreativitásának fejlesztésére, illetve a hosszú nyúlt hadjáratok során a táborban felmerülő feszültségek levezetésére szolgált. Később a sport a rabszolgákat kivéve az egész nép körében elterjedt, és a „cukü” névvel illeték, amely „rúgni-labdát”-ként fordítható.

Börtönbüntetés a fociért

Egy közel azonos szabályokon alapuló labdajáték Japánban is elterjedt, de itt inkább kultikus, mint gyakorlati szerepe volt (ünnepeken játszották, és a rontást jelképező labdát a lehető legnagyobb távolságba kellett eljuttatni, így aki a legerősebbet tudta rúgni a labdába, az mentesült leginkább a bajtól).

Hasonló labdajátékot Bernardino de Sahagún ferences rendi szerzetes leírásaiból is ismerünk, aki a 16. században az azték kultúrát örököltette meg leírásaiban. Ő számol be egy az aztékok által „széllabdának” nevezett játékról: „Két szemközti fal kellett ehhez, melyek között körülbelül húsz láb volt a különbség, és mindegyik falon középtájon volt egy malomkő nagyságú kerék, és egy kicsi, melynek közepén volt egy lyuk, pont akkora, mint az a labda, amivel játszottak. Az a játékos, aki valamelyik lyukba beletette a labdát, az megnyerte a játékot. Meztelenül játszottak, derekukon bő övekkel, és ezekre akasztottak egy darab díszes szarvasbőrt, mely eltakarta szeméremtestüket; amikor játszottak, nem érintették egymást sem kézzel, sem lábbal,

csak a farukkal; ennek a játéknak a során gazdag takarókat, aranyékszereket, ékköveket és rabszolgákat nyerhettek vagy veszíthettek.”

Európában a labdarúgás kevésbé kiforrott formái már valószínűleg a kora középkor során elterjedtek, de az első írott források csak a 14. században említik a sport létezését. Ebből az időből kettő, a futballt túlzott durvasága miatt tiltó törvény is fennmaradt (1316-ból és 1320-ból), a játékot üzőket akár börtönbüntetésre is ítélték. A problémát az okozta, hogy a „játék” ekkoriban nézeteltérések rendezésére szolgált, tehát pl. két szomszédos falu rivalizálásakor a játékosok sokszor a labda helyett inkább egymást rúgták, gyakoriak voltak a törések és egyéb sérülések, ame-

lyek révén a falu lakosai több-kevesebb időre, vagy akár örökre munkaképtelenné válhattak.

Szintén ebben a században jelent meg a „calcio”, egy firenzei eredetű labdajáték: Európában

elsőként ennél határozottabban körbe a pályát, alkalmaztak mérkőzésvezetőt, és definiálták csapatjátéknak, külön posztok megnevezésével. Egy csapat 27 főből állt, közülük 15 csatár, a második sorban 5 fedezet, mögöttük 4 védő, a negyedik sorban megint 3 védő, akik közül a középső a kapus. Egyedül csak ő vehette a kezébe a labdát, a többiek rúghatták vagy ököllel üthették. A mérkőzésvezető feladata a szabályok betartásának felügyelete, a gólszámlálás illetve a büntetőpontok számlálása volt.

Napjainkban a labdarúgást az egész világon amatőr- és hivatásos szinten űzik. Az emberek milliói mennek ki a stadionokba, hogy figyelemmel kísérjék a kedvenc csapatukat, miközben milliárdok nézik a mérkőzéseket a televízión keresztül. A FIFA 2001-es felmérése szerint több mint 200 országból körülbelül 240 millió ember rendszeresen futballozik. Az egyszerű szabályok és minimális felszerelésigény kétségtől elölsegit a terjedését és a népszerűségének növekedését.

A világ számos részén szenvedélyeket idéz elő, és fontos szerepet játszik a szurkolók, a helyi közösségek és az egész nemzet életében; ezért gyakran állítják róla, hogy ez a világ legnépszerűbb sportja. Az ESPN bejelentette, hogy az elefántcsontparti labdarúgó-válogatott elősegítette a fegyverszünet rögzítését a 2005-ös nemzeti polgárháborúban. Ennek ellentéte, amikor a labdarúgás volt a közvetlen oka az 1969 júniusában kirobbant, Salvador és Honduras közötti Futballháborúnak. A sport súlyosbította a feszültséget az 1990-es évekbeli délszláv háborúban, amikor az NK Dinamo Zagreb és az FK Crvena Zvezda közötti mérkőzést törölték az 1990. márciusi lázadás miatt.

Szabályok, szabályok, szabályok

A játékról az egyre szabályosabb lebonyolítás ellenére sem alakult ki jó vélemény, Philipp Stubbes 16. századi krónikás szerint: „A futball olyan játék, amelyben fiatal emberek bökdösnek egy nagy labdát, nem dobják a levegőbe, hanem lábukkal görgetik a földön. Mondhatom, eléggé megvetendő játék, s szerintem legalábbis sokkal közönségesebb, méltatlanabb, hitványabb, mint bármelyik másik fajta; ritkán végződik kár, baleset vagy a játékosok valami baja nélkül.”

A mai értelemben vett modern labdarúgás története az 1820-as években kezdődött Angliában, főleg a diákok körében. A sporttal járó testmozgás, csapatszellem kialakulása, valamint a szinte minimálás felszerelés iránti igény alkalmassá tette a futballt a tanulók szabadidejének hasznos eltöltésére. Ekkoriban állapították meg a különböző pályaméretekkel illetve az ezeken játszó csapatok nagyságát.

1857-ben megalapították az első amatőr futballegyesületet, az FC Sheffieldet, majd 1862-ben került sor az első átfogó szabályrendszer kidolgozására (pl. a labda kézbevétele/kézben vitele csak a kapus számára engedélyezett, hogy szándékosan a másik játékost rúgni nem szabad, csak a labdát, hogy a levegőben lévő labda

továbbítása nem lehetséges öklözéssel), végül 1863-ban került sor a máig is működő futball Association (FA) megalapítására.

A 19. század végéig megszületett a többi, a játékot gyakorlatilag a mai napig meghatározó szabály is: 1874-ben vezették be a szabadrúgást és a szögletet, 1882-ben a partdobást, 1891-ben a tizenegyest és egyben kötelezővé tették a kapu hálójával való felszerelését. 1878-ban jelent meg a játéklevezető, 1891-ben a partjelző. 1895-ben adták ki végül a játék összes általános szabályát tartalmazó, és ki-sebb-nagyobb módosításokkal, de máig érvényben lévő szabálykönyvét.

A futball gyorsan elterjedt Európában, és teret hódított magának a labdajátékok minden egyéb formájával szemben. Magyarországon a futballt egy 1879-es, Molnár Lajos és gróf Esterházy Miksa által írt Athletikai gyakorlatok című könyv említi. Az első hivatalos mérkőzést 1897. május 9-én játszották le, itt a BTC (Budapesti Torna Club) két csapata, a „kék-fehérek” és a „piros-fehérek” csaptak össze.

A Budapesti Torna Club bajnok csapata 1902-ben

Az Aranycsapat egyetlen vidéki futballistája

1950 és 1956 között 49 alkalommal volt benne a válogatottban, és mindössze három vesztes mérkőzésen szerepelt. Buzánszky Jenő, a legendás jobb hátvéd rendkívül büszke arra, hogy az Aranycsapat egyetlen vidéki futballistája volt. 1953-ban részt vett a mindmáig az évszázad mérkőzéseként emlegetett 6-3-as magyar-angolon, melynek budapesti visszavágóján „az angolok egy hétre jöttek, és hét eggyel mentek...” – ahogyan ez az akkori magyar lapokban megjelent. 1947 és 1960 között összesen 274 bajnoki mérkőzésen lépett pályára. 2009 nyarán tiszteletét tette a zabolai sportcsarnok avatóján – ott nyílt alkalmunk pár kérdést feltenni.

Hogyan látja a magyar, román és általában a kelet-európai sport jövőjét?

– A múltat tőlünk kéri számon, a jelent a maiaktól, a jövőt a következő generációtól. A sportban is és az életben is úgy van az, hogy a stafétabotot tovább kell adni – ahogy az ember örökké nem él, úgy sportolni sem lehet örökké. A fiataloknak meg kell teremteni a lehetőséget, hogy fejlődjenek.

Mi szükséges egy versenyképes generáció felneveléséhez?

– Mivel most is egy sportcsarnokot avattunk, elsőképpen az infrastruktúra megteremtését említeném. Ahogy a mai világban senki nem akar latrinára ülni, ha már létezik az angol vécé, úgy olyan helyiségeket kell biztosítani a sportolók és sportkedvelők számára is, ahová szívesen eljárnak, és jól érzik magukat. A második a felkészültség biztosítása: megkeresni azokat az edzőket, akik mind szakmailag, mind emberileg megfelelően tudnak bánni a fiatalokkal. Ha jól megnézzük, a sportolni vágyó gyerek egy hármás „harapófogóban” vajúdik, hiszen egy időben kell eleget tennie a szülők, az iskola és az edző elvárásainak. Az edző feladata, hogy a

sporttevékenységet összhangba hozza az egyéb követelményekkel – így nagyon sokat építhet vagy rombolhat. A harmadik az elméleti ismeretek, alapelemek átadása, melyet apránként kell megtanulni/tanítani, akárcsak az ábécét.

Miben segít az összehangolt nevelés?

– A szülők és a tanárok mentálisan segíthetik elő a gyereket azzal, hogy nem róják fel neki a sportot. Én is átfociztam a délutánt, aztán reggel 5-kor keltem, hogy megtanuljam a leckét, ahhoz, hogy nyugodtan elmehessek iskolába... Ezek után pedig olyan edző kell, akivel a fiatalok „egy húron tudnak pendülni”.

A cél, hogy jól képzett felnőtt futbalistákat tudjunk nevelni, mert hiába játszik jól a gyerek 16-17 éves korában, ha 20-22 évesen, amikor teljesíteni kéne, nem tud eredményeket elérni.

Ön 13 évesen kezdte el legendás pályafutását... Hogy lehetett ezt a tanulással összehozni?

Akkoriban az 1-es volt a legjobb minősítés – én félévkor általában a 2-es, aztán év végére a 3-as környékén voltam, mert ugye, akkor már tavasz, sőt nyár volt, pattogott a labda... Az ember olyankor hamarabb átszalad a lelkén. Lényeg, hogy a futball mellett nyolc év gimnáziummal leérettségiztem, és végeredményben minden téren tudtam előrehaladni.

Hol bukkant el az ifjú sportoló?

– A lényeg azon van, hogy mennyire érzi magát elhivatottnak. Nagyjából középiskolás korig le kell tisztulnia, hogy az a lassan nagykorúvá váló fiatal a sportból akar-e megélni, vagy inkább halad tovább a másik úton, továbbtanul. Az edző és a nevelő szerepe ilyenkor össze kell lenni a pályakezdővel, megmondani kerek-perec, ha egy gyerek nem elég tehetséges ahhoz, hogy meg-

éljen a sportból. Sajnos manapság az edzők hajlamosak a mellébeszélésre, és ezáltal a téves illúziók táplálására, mivel a szülők finanszírozzák gyerekeik képzését, és félnek, hogy elvesznek a pénztől. Egy-két apróbb siker még nem csinál senkiből világsztárt. Nem szabad a gyerekeket becsapni. Az is fontos, hogy ne csak a hibákat rójuk fel nekik, hanem vezessük rá azokra a pozitívumokra, melyekre támaszkodhatnak – legyünk partnereik a fejlődésben.

Mi az Ön sikerének titka?

– Az én életem mindig arra ment, amerre a labda gurult. Áldom a szüleim hozzáállását, és áldom a „paraszteszemet”, ami sok kétes helyzetben a helyes döntésre vezetett. Az egészséges fizikai állapotom sokat segítette a munkabírásomat (a futball mellett mindig dolgoztam – előbb a MÁV-nál, majd a Dorogi Szénbányáknál vezetői pozícióban, és mai napig a Magyar Labdarúgó Szövetség tagja vagyok, ahol elnöki státust is töltöttem be). Ma pedig megbecsülésben van részem, mert talpon tudtam maradni minden helyzetben.

Kiss Bence

Buzánszky Jenő 1925. május 4-én született Újdombóváron. Labdarúgó pályafutását 1938-ban, 13 évesen kezdte a Dombóvári Vasutasban. Onnan 21 évesen került az ifjú hátvéd a Pécsi Vasutas Sport Klubhoz, ahonnan a tavaszi idényben már el is igazol a Dorogi Tárnához.

A Dorogi Tárna után, 1951-ben került a Dorogi Bányászhoz, ahonnan egyetlen vidékiként bekerül az akkor felfutó legendás Aranycsapatba. Tagja az 1952-es, Helsinkiben olimpiai aranyérmet szerző válogatottnak és az 1954-es vb ezüstérmes csapatnak. Annak ellenére, hogy eredeti posztja hátvéd volt, nagy érdemeket szerzett azzal, hogy az ellentámadásokból ő maga is kivette a részét. A stabil technikai tudása mellett, gyorsasága miatt dicsérik a korabeli híradások a szélsőhátvédet. Aktív labdarúgó pályafutása után a Testnevelési Főiskolán szakadói tagozaton szerzett diplomát, Dorogon, Esztergomban és a Fősped-Szállítók csapatánál is dolgozott edzőként, míg sportvezetőként a Komárom-Esztergom Megyei Labdarúgó Szövetség munkáját irányítja.

A labdarúgó világbajnokság helyszínei

A 2010-es labdarúgó-világbajnokság a 19. lesz a futball történetében. Ez a sportág legnagyobb nemzetközi tornája, melyet 2010. június 11-július 11. között rendeznek a Dél-Afrikai Köztársaságban. Ez az első olyan eset, hogy a világbajnokságot az afrikai kontinensen rendezik (eddig egyedül Óceániából nem volt még házigazda).

Helyszínek

2005-ben a szervezők 13 helyszínt választottak ki: Bloemfontein, Fokváros, Durban, Johannesburg (kettő), Kimberley, Nelspruit, Orkney, Polokwane, Port Elizabeth, Pretoria kettő és Rustenburg. Ezt később 10 stadionra csökkentették. A végső listát a FIFA 2006. március 17-én jelentette be.

Johannesburg, Soccer City

1987-ben épült, joggal nevezheti magát a dél-afrikai labdarúgás bölcsőjének. Nelson Mandela hozzájárulásával itt rendezték az első rally-versenyt 1990-ben. 1993-ban gyászolók ezrei kísérték itt utolsó útjára az orvul

meggyilkolt Chris Hanit. A Soccer City lesz az első afrikai labdarúgó-világbajnokság vezérhajója. A kivitelezés egyedülálló és rendkívüli, a tervek az afrikai kézművesség ihlette: a stadion külső része egy afrikai fazékhoz hasonlítható. A johannesburgi népesség körülbelül 40%-a Sowetóban, a Soccer City szomszédságában él, így nem csoda, ha a felújítási munkálatok a figyelem középpontjába kerültek. Jelenleg 80 ezer ülőhelyes, azonban az új terveknek megfelelően 94 700 ülőhelyre bővítik. A világbajnokság nyitó mérkőzését, további négy csoportmérkőzést, egy nyolcaddöntő-mérkőzést, egy negyeddöntő-mérkőzést és a döntőt rendezik majd itt.

Johannesburg, Ellis Park Stadion

A stadion Johannesburg központjában helyezkedik el, és több izgalmas mérkőzés mellett otthont adott a 2009-es Konföderációs Kupa döntőjének is. A korábban 57 ezer nézőt befogadó stadiont a felújítások során 62 ezer fősre bővítették.

Világ bajnoki résztvevők

Európa (UEFA) – 53 csapat a 13 helyért

Hollandia (2009. június 6.)
 Anglia (2009. szeptember 9.)
 Spanyolország (2009. szeptember 9.)
 Németország (2009. október 10.)
 Dánia (2009. október 10.)
 Szerbia (2009. október 10.)
 Olaszország (2009. október 10.)
 Svájc (2009. október 14.)
 Szlovákia (2009. október 14.)
 Franciaország (2009. november 18.)
 Portugália (2009. november 18.)
 Szlovénia (2009. november 18.)
 Görögország (2009. november 18.)

Dél-Amerika (CONMEBOL) – 10 csapat 4,5 helyért

Brazília (2009. szeptember 5.)
 Paraguay (2009. szeptember 9.)
 Chile (2009. október 10.)
 Argentína (2009. október 14.)
 Uruguay (2009. november 18.)

Észak- és Közép-Amerika, valamint a Karib-térség (CONCACAF) – 35 csapat a 3,5 helyért

Mexikó (2009. október 10.)
 Egyesült Államok (2009. október 10.)
 Honduras (2009. október 14.)

Ázsia (AFC) – 43 csapat 4,5 helyért

Ausztrália (2009. június 6.)
 Dél-Korea (2009. június 6.)
 Japán (2009. június 6.)
 Észak-Korea (2009. június 17.)

Afrika (CAF) – 53 csapat az 5+1 helyért

Dél-Afrika (rendező)
 Ghána (2009. szeptember 6.)
 Elefántcsontpart (2009. október 10.)
 Nigéria (2009. november 14.)
 Kamerun (2009. november 14.)
 Algéria (2009. november 18.)

Óceánia (OFC) – 10 csapat 0,5 helyért

Új-Zéland (2009. november 14.)

Az Ellis Park Stadion 1928-ban rögbistadionnak épült, 1882-ben teljesen újjáépítették, ezúttal kizárólag amerikai futball-mérkőzések rendezéséhez. Nevét JD Ellis johannesburgi tanácsos után kapta, aki jóváhagyta a területet a stadion részére. A stadion azóta foglal el fontos helyet a hazai sportrajongók szívében, miután 1995-ben Dél-Afrika itt nyerte meg Új-Zéland ellenében a rögbi világbajnokságot. A rögbi- és labdarúgó stadion új neve Coca-Cola Park. A világbajnokságon itt hét mérkőzést

rendeznek: öt csoportmérkőzés, valamint egy-egy nyolcad- és negyed-döntő helyszíne lesz a létesítmény.

Durban, Durban Stadion

Durban a vérére egy gyönyörű, új stadiont kapott a Sharks rögbicsapat 100 ezres stadionjának szomszédságában. Előtte az itt lévő 40 ezer férőhelyes létesítményt elbontották, és felhúztak a 70 ezer néző befogadására alkalmas, multifunkcionális létesítményt. Azok a csapatok, akik itt játszhatnak, nagyon jól járnak. A város télen az ország legmelegebb része, itt soha nincsenek fagyok. Az éjszakák enyhék, a nappalok kellemes, az átlagos hőmérséklet 20-25 °C között mozog. A stadion körül rengeteg szórakozási lehetőséget találnak a turisták, uszoda, golf, kaszinó és kitűnő éttermek várják a kapcsolódni vágyókat.

óta adja jeleit az óceán vándorainak. A szurkolók csak egy kőhajításnyira lesznek az óceántól és Fokváros hegyeitől, melyek impozáns háttérrel biztosítanak a mérkőzéseknek (itt lesz az egyik elődöntő is), amelyeket 70 ezer néző követhet a helyszínről.

Fokváros, Green Point Stadion

Fokváros új stadionnal készül a vérére. A létesítmény a Green Point nevű külvárosi kerületről kapta a nevét, ahol helyet kapott. Talán a világ egyik legszebb fekvésű stadionja, háttérben a Tábla-heggyel. A terület a kikötő mellett található, partjáról a piros-fehér csíkos világítótorony évszázadok

Port Elizabeth, Nelson Mandela Stadion

A 48 ezer férőhelyes stadion a North End nevű tó partján, az Indiai-óceán csodálatos öblében épült fel. Ez a kikötőváros több mint ezer kilométerre van Johannesburgtól, de repülővel könnyen megközelíthető. Csendes város, nem jellemző a bűnözés. Korábban nem rendelkezett

kimondott futballstadionnal, a nemzetközi mérkőzéseket az Eastern Province rögbicsapat otthonában rendezték. Annak ellenére, hogy a városnak nincs az első osztályban játszó csapata, a helyiek rajonganak a labdarúgásért.

Rustenburg, Royal Bafokeng Stadion

Az óriási közönségsikernek örvendő Konföderációs Kupa csoportmérkőzéseinek helyszíne, az itt élő törzs királyának felségterülete. Neki és a családjának külön parkolóhelyet alakítottak ki – ott, ahol a csapatok az Égi Folyosó nevű hídon érkeznek az öltözőkbe.

Rustenburg városától 16 kilométerre, a Sun City felé vezető úton található a stadion. Ez igazi szavanna-vidék, 1250 méter tengerszint feletti magasságban, ahol a föld platinamezőt rejt, amelyre a város gazdagsága alapozódik. Hatalmas, lenyűgöző nézőtérrel és gondozott játéktérrel jeleskedik. A gyepszőnyeg olyan, mint a biliárdasztal! Nincs lefedve, csak a nézőtér kisebbik fele, mert erre fele az évi csapadék

mennyisége mindössze 340 milliméter. Mindennel rendelkezik, ami a játékosok, nézők, újságírók kényelmét szolgálja. Érdekes módon a néző- és a játéktér – biztonsági okokból – két méter mély és három

méter széles árok választja el egymástól, pedig itt nem divat a pályára való beözönlés!

Nelspruit, Mbombela Stadion

Az újonnan épülő stadion a Mbombela közigazgatási területéről kapta a nevét, ahová Nelspruit is tartozik. Mbombela jelentése szvazi nyelven: „sok ember együtt egy kis helyen”.

A Mbombela Stadion 46 ezer nézőt tud befogadni. Böven 1000 méter felett fekszik, de a téli hőmérséklet itt a Baktérítő közelsége miatt már nem olyan veszélyes. A munkálatok határidőre történő elvégzését korábban több sztrájk akadályozta, amelyek következtében több mint 400 munkás vesztette el megélhetését.

Pretoria,**Loftus Versfeld Stadion**

A stadion a város központjában fekszik, 45 ezer fő befogadására alkalmas. A területen, ahol ma a stadion áll, először 1903-ban rendeztek sporteseményt. A pretoriai szervezett sport megalapítójáról, Robert Owen Loftus Versfeldről kapta nevét. Számos nemzetközi eseménynek adott otthont, mint például az 1995-ös rögbi világbajnokság vagy az 1996-os Afrikai Nemzetek Kupája. Napjainkban az FC Mamelodi Sundowns itt játssza a hazai mérkőzéseit.

nak ad otthont – 2005-ben az utóbbi nyerte a honi rögbibajnokságot.

Polokwane,**Peter Mokaba Stadion**

Polokwane új stadionnal készül a világbajnokságra (bal oldali kép), mely a Peter Mokaba Sportkomplexum részét képezi. A 45 ezer férőhelyes stadion a városközponttól mintegy 5 km-re található. Limpopo tartomány régen várt létesítménye, hiszen ez a tartomány rendelkezik Dél-Afrika legtöbb igazolt labdarúgójával. A sportkomplexum Peter Mokaba nevét viseli, akit az apartheid elleni küzdelem egyik élharcosaként tartanak számon.

Bloemfontein,**Free State Stadion**

Tulajdonképpen egy sportkomplexum a külvárosban (fotó jobbról), nevét a Free State tartományról kapta, felújítása után 48 ezer néző befogadására alkalmas. Bloemfontein az ország közepén található, 1500 méter magasan, és nagyon hideg jellemzi! A Free State Stadium a Central Cheetahs és a Free State Cheetahs nevű rögbicsapatok-

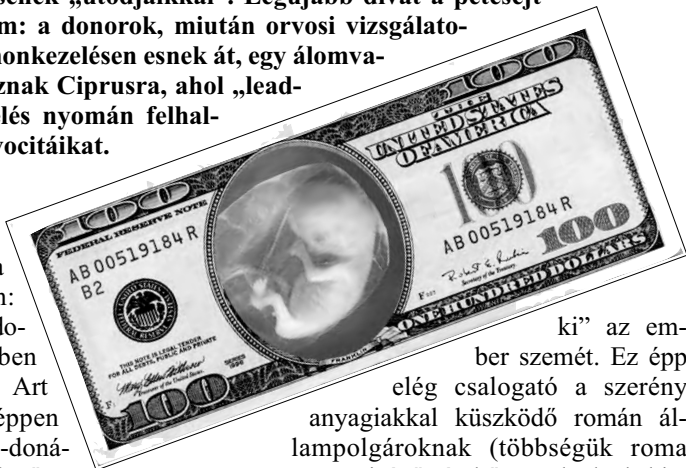

Petesejt-kereskedelem Romániában

Ha a külföldi örökbefogadások szünetelni is látszanak mostanában, Romániában mégis megtaláltattott a mód rá, hogy a termékeny hölgyek pénzt keressenek „utódjaikkal”. Legújabb divat a petesejt-kereskedelem: a donorok, miután orvosi vizsgálatokon és hormonkezelésen esnek át, egy álmvakációra utaznak Ciprusra, ahol „leadják” a kezelés nyomán felhalmozódott ovocitáikat.

Ez üzlet-ág 2005-re nyúlik vissza Romániában: a zsidó tulajdonosok kezében levő Global Art Klinikát éppen egy petesejt-donáció során befertőzött hölgy esete nyomán kellett bezárni. Az ügyészség azonban, mivel nem vélt felfedezni szervezett bűnözésre (emberi szövetekkel való kereskedelemre) utaló jeleket, ejtette a vádat, a dubiózus klinikán kialakult kapcsolatok pedig a mai napig jól megszervezett hálózatban működnek.

Illya Barr izraeli orvos, a klinika alapítója soha nem távozott üres kézzel Romániából, és az üzletben mindössze annyi változott, hogy nem „termoszban” szállítják ki a petesejteket az országból, hanem a „lábukon mennek” Ciprusig, ahová a gyűjtőbázis (a nikosziai P & Patroklou Maternity & Gynecology Clinic) költözött. Az ajánlat csábító: luxushotelben, medence szélén, édes lustálkodással töltött vakáció a szigeten, melynek végén 600 euróval „szúrják

ki” az ember szemét. Ez épp elég csalogató a szerény anyagiakkal küszködő román állampolgároknak (többségük roma nemzetiségű, és bőven akadnak kis-korúak is): mit sem sejtve ugranak bele a káros hatású hormonkezelésbe, és a kétes kimenetelű orvosi beavatkozásba.

A donor a kényelmes kezelés alatt hormoninjekciókat kap, ezután rögtön Ciprusra szállítják, ahol – a fáma szerint – kifogástalanul steril környezetben, teljes zsibbasztás alatt „kivárársolják” belőlük a megszorított petesejteket. Az illetékesek a felől is megnyugtatanak, hogy a hölgyeknek sem túlsúlyuk, sem bajszuk nem lesz a hormonkezeléstől.

Az üzlet annyira kecsegtető, hogy vannak, akik évente hétszer is végigjárják a procedúrát, annak ellenére, hogy az orvosok minden donáció után négyhónapos szünetet írnak elő a kellemetlen mellékhatások elkerülése végett. Vajon hogy fér bele ez a

hét alkalom – négy hónapos szünetekkel – az évi 12 hónapba?

A „kiruccanás” honoráriuma általában 600 euró, de egyes lányok már kétszázért készek eladni az „utódjaikat”. Azt azonban jó tudni, hogy az orvosi klinika 3500-4000 eurót fizet egy donorért – ebből leszámítjuk a kezelés költségeit, a repülőjegyet, az orvos és a donor fizetését, a többi pedig megmarad tisztán a „kerítőnek”. Mert, ahogy az lenni szokott, a kerítő az egyik legfontosabb láncszem a „buliban”, s hogy mindenki jól járjon, a kerítők is 50 eurót fizetnek minden „besorozott” lányért annak, aki a kapcsolatot összehozza.

A román törvénykezés, sajnos ez ügyben sem teljesen egyértelmű. Ha a 2005-ös esetet nézzük, a petesejt-kereskedelem nem számít bűncselekménynek, mivel sem szervekről, sem emberi szövetekről nem beszélhe-

tünk. 2006-ban a lista kiegészült „emberi eredetű sejtekkel”, miszerint minden donáció vagy annak megszervezése, mely anyagi jövedelem ellenében történik, bűncselekménynek számít. Az ovocitákkal való kereskedelem tehát Romániában is törvénytelen. A kerítők teljesen tisztában vannak ezzel, ezért általában valamiféle szerződés kötöttik, melyben persze nyoma sincs pénznek, csak egy megállapodásnak, hogy a donor soha nem vetemedik arra, hogy felkeresse az esetleg sikeresen „életre keltett” utódjait valahol a nagyvilágban.

Az orvosi beavatkozás nyomán a donorok a rák kialakulásától a fertőzésekig vagy a petefészkek elvesztéséig minden komplikációnak ki vannak téve. Már az is önmagáért beszél, hogy minden egyes „kibányászott” ovocitáért bele kell „csípni” a páciens petefészkebe.

Nem csak az életmód lehet a ludas

Érdekes új teória született a meddőségi problémák magyarázatára. Eszerint az életmódnak, a környezeti ártalmaknak (is) tulajdonítható terméketlenség mellett már szuperspermák túlzott képességeivel is számolni kell.

Mint tudjuk, a petesejtet csak egyetlen spermium termékenyítheti meg, azaz hatolhat bele, hogy a két sejt örökítőanyagai egyesüljenek, majd meginduljon a sejtosztódás, hogy végül kilenc hónap múlva megszülethessen a bébi. Az „evolúciós fegyverkezési hajsza” hatására a női szervezet folyamatosan egyre jobb védekező rendszereket fejleszt ki, hogy ezáltal elősegítse: csakis a „legversenyképesebb” spermiumok érhessenek el a petesejtig, s hatolhassanak át a falán.

A férfi szervezet válasza erre – az egyre agresszívabb szuperspermiumok. A spermiumoknak ez az elitje túl gyors és túl erős, és igen hatékonyan képesek a teljes védelmi rendszer áttörésére. Így aztán egynél több is behatolhat a petesejtbe. Ez azonban egész megtermékenyítési folyamat sikerét kockáztatja. Ugyanakkor egyre gyakrabban fordul elő az is, hogy a férfiaknak – a stressznek, életmódnak, illetve a környezeti tényezőknek tulajdoníthatóan – olyan rossz minőségű a spermájuk, hogy aztán végképp lemaradhatnak a versenyben. Sőt, el sem indulnak a „futóversenyen” (cél a petesejt). Azaz képtelenek egyáltalán eljutni a női ivarsejtig, nemhogy annak falát áttörni és megtermékenyíteni.

Szex és politika kéz a kézben

A szex, csakúgy, mint az élet bármely területe, szoros kapcsolatban áll a politikával. Az ókorban nemcsak a mainál kevesebb tabu vette körül a szexualitást – például a művészeti ábrázolások tiltása tekintetében –, de a közösségileg elfogadott szexuális viselkedések tekintetében mai szemmel is szabadosak voltak mind a Kelet, mind Európa korai államai.

A legújabbkori politikában a szekularizált állam egyre kevésbé avatkozik bele az állampolgárok szexuális életébe, néhány kérdés azonban újra és újra napirendre kerül. Ilyen például a prostitúció tiltása vagy megtűrése. A prostitúcióval kapcsolatban az 1950-es New York-i egyezményt tekinti mérvadónak a legtöbb civilizált állam, amely büntethetővé teszi a prostitúciót és annak elősegítését.

A prostitúciót ellenzők álláspontja szerint az üzletszerű kéjelgés szervezése tulajdonképpen a kizsákmányolás és az emberkereskedelem egyik formája, a szervezett bűnözés keretei közé tartozik, és legritkább esetben történik a nők beleegyezésével. Sokan azonban éppen a prostitúció legalizálásában, ellenőrzött keretek közé terelésében látják mind a közegészségügyi kockázatok, mind a kizsákmányolás csökkentését. Többek szerint az ellenőrizhető, szolgáltatói – mondhatni „szerződéses” – viszonyra épülő prostitúció a bűnözés világát is távol tartja a szexüzlétől.

A szexuális szolgáltatások, a különféle segédeszközök, illetve az erotikus tartalmak legkülönbözőbb formában (újság, fotó, videó, DVD, és természetesen mindezek közzététele az interneten) történő értékesítése világméretű és egyre virágzóbb üzlet. Az

európai prostitúció gazdaságtanáról nehéz átfogó képet kapni. Több forrás szerint is a bolgár örömlány-export az egyik mozgatórugója az európai szexhálózatoknak, amely a becslések szerint közel kétmilliárd eurós bevételt hoz. Több bolgár lány – kb. 20-30 ezer – dolgozik Nyugat-Európában, mint a jóval népesebb Oroszországból.

A „szexre” keresünk leggyakrabban

Amellett, hogy a szexipari bevételek jelentős része a feketegazdaságot gyarapítja, a különböző legális csatornákon (médiavállalkozások, webshopok stb.) átfolyó összegek is hatalmas és egyre növekvő méretet öltenek. Ebben a folyamatban ugrásszerű változást hozott a szélessávú internet elterjedése, hiszen így a felhasználók diszkréten, egy kattintással juthatnak fizetős vagy akár ingyenes médiatartalmakhoz kiváló minőségben. A legnépszerűbb keresőszó a „szex” – bármely nyelven is vizsgáljuk –, de a felmérések szerint az internetes keresések negyede valamilyen szexuális tartalomra irányul. Egyes becslések szerint már 2004-ben 372 millió weboldalra mutattak szexuális tartalmat kínáló hivatkozások és már ekkor naponta 72 millió felhasználó volt rendszeres látogatója a különféle szexoldalaknak.

Minden 39 percben készül egy-egy újabb pornográf video az USA-ban, és az ipar bevétele nagyobb, mint a technológiai dinoszauruszoké: a Microsofté, a Google-é, az Amazoné, az eBayé, a Yahoo!-é, az Apple-é, a Netflixé és az EarthLinké összevonva, és csak az USA pornóbevételei lenyomják a nagy, országos hálózattal bíró televízió- és rádiócsatornákét. Ugyanezen kutatás rámutat, hogy közel 100 milliárd dolláros lehet a világ szex-bizniszének forgalma (beleértve a legális klubokat, videókat, magazinokat stb.), melynek háromnegyedét Kína, Dél-Korea és Japán zsebelheti be. Kína

nemcsak a pornográfia terén nagyhatalom, de a szexjátékok (hivatalosan „felnőtt egészségügyi termékek”) legnagyobb exportőre is.

Közel 1000 kínai gyárban gyártanak szexuális segédeszközöket, óvszereket, ezzel a világpiac 80 százalékát lefedve, és 7 milliárd dollár bevételt termelve az iparágnak. A recesszió azonban a pornóipart sem kerüli el. Éppen a 2009-es AVN Awards átadásán kérte Larry Flynt, a Hustler birodalom és Joe Francis, a Mantra Films főnöke, hogy a Kongresszus segítse ki 5 millió dollárral a válságba jutott pornóbizniszt a munkahelyek megtartása érdekében.

A szűz nőket kedvelik a vietnami férfiak

„Ha teherbe ejted a lányt a házasság előtt, egyikőtök sem teheti be a lábát a házba” – ilyen és ehhez hasonló vészjósló mondatokkal figyelmeztetik a vietnami szülők gyermekeiket a nemi érintkezés nemkívánatos következményeire. A XXI. század elején az egykori francia gyarmat népe számára még mindig tabunak számít a szex, és családon belül legfeljebb viccelődés tárgyának szánják, semmint egy olyan dolognak, amiről komolyan is lehet beszélni.

Nemrég kerültek napvilágra annak a vietnamiak szexuális attitűdjét feltáró vizsgálatnak az eredményei, mely a maga nemében a legelső a kommunista ország utóbbi 50 éves történetében. A kutatók hat éven át folytattak beszélgetést fiatalokkal és idősekkel egyaránt, és mindkét korosztálynál azt tapasztalták, hogy a szexualitásról a megkérdezettek sokkal könnyebben nyilatkoznak vicc formájában. A másik oldalon viszont, a gazdasági liberalizáció és fejlődés ide is magával hozta a fiatalkorúak körében hódító szabadabb életvitelt és ezzel együtt a nemiség fokozottabb megélését, ami a kelő felvilágosítás hiányában igencsak megnövelte az abortusznak magukat alávetők és a HIV-vel fertőzöttek számát. A „CIA Factbook”-ban közölt adatok szerint a délkelet-ázsiai országban 2007-ben 240 ezren haltak meg a gyógyíthatatlan betegség miatt, amivel Vietnam az AIDS által legsúlyosabban érintett államok listájának 20. helyén áll.

Az 1976-ban egyesített, és azóta kommunista uralom alatt álló ország közgondolkodásában azonban továbbra is a hagyományos, konzervatív értékek a meghatározók. Ez tükröződik vissza a kutatás során a házasság intézményéről megkérdezett férfiak többségének válaszában is: bár nem ítélik el az egybekelés előtti nemi érintkezést, csakis olyan nőt hajlandók feleségül venni, aki megőrizte szüzességét.

Ha a férfi nem kívánja a szexet

A legfőbb nemi szerv: az agy. Az agy a legerogénebb zóna. Nagyon sok szexológiai foglalkozó írásban olvashatjuk ezt. Feltevődik a kérdés: mi lehet annak a férfinak az agyában, aki nem akar szeretkezni?

Sok nő panaszkodik arra – jól működő vagy annak vélt párkapcsolata ellenére –, hogy párja nem nyúl hozzá, csak nagyon ritkán, sőt, az ő közeledését is elutasítja. Mi állhat a csökkent libidó hátterében? Természetesen a többség első gondolata egy másik nő. Pedig nem feltétlenül erről van szó.

A normális szexuális élet a tudat (gondolatok, emlékezet, érzelmek) és a test összetett egymásra hatásával alakul ki. Az ideg, a keringési és a hormonális rendszer a tudattal együttesen hozzák létre a szexuális választ. Az idegrendszer egyes részei közötti érzékeny és kiegyensúlyozott közjáték harmonizálja a férfiak szexuális választát.

A vágy (libidó) a szexuális aktus létrejöttének akarata. Ezt gondolatokkal, szavakkal, látvánnyal, illatokkal vagy érintéssel lehet kiváltani. A vágy vezet a szexuális válaszkör első lépcsőfokához, a felizguláshoz majd – szerencsés esetben – a kielégüléshez (orgazmushoz). Figyelem: az ondó kilövellése és a nemi kielégülés ugyan gyakran közel azonos időben zajlik, mégis különböző események. Az ondó kilövellése létrejöhét nemi kielégülés nélkül is. A szexuális vágy mértéke a különböző férfiakban nagyon változó. A férfiak abban is különböznek, hogy ki milyen libidósintet tart elégségesnek. Vannak a „napi egy sem elég”-típusok, a „havi egy is sok”-férfiak és a „már volt karácsony”-esetek.

Mi határozza meg a libidó nagyságát?

A nemi vágy csökkenésének első sorban lelki okai vannak, ahogy már említettük: az agy a legerogénebb zóna. Ez lehet fáradtság, stressz, szorongás, depresszió, de előidézhetik gyógyszerek is. Vannak olyan férfiak, akiknek a tesztoszteron szintjük alacsony (ez vérben kimutatható). Ez utóbbi a jobbik eset, mivel gyógyszeres kezeléssel a hormonszint normalizálható. A legújabb kutatások azonban a csökkent nemi vágyat – súlyosabb esetben az impotenciát – sikerbetegségnek tartják.

Egy felmérésből kiderül, hogy a potenciázavarokkal, a nemi étvágy csökkenésével küzdő férfiak több mint fele felelősségteljes és sok elfoglaltsággal járó munkát végez. A vezető beosztásúaknál – akik többnyire 12 óránál is többet töltenek munkahelyükön – jóval nagyobb arányban fordul elő a potenciázavar, mint az alkalmazottaknál – az érintettek több mint 70 százaléka 8 óránál többet dolgozik. A stressz, a megfelelési kényszer, az esetleges frusztráció szintén a vezető okok között szerepel.

Előfordul, hogy egyes férfiak nemi vágya egész életében alacsony. Ennek oka traumás gyermekkori szexuális tapasztalat vagy a szexuális gondolatok tanult elfojtása (ortodox ne-

velési elvek, különösen az apa részéről, féltő anyai szeretet). Gyakoribb azonban, hogy a normális szexuális vágyat követően évek múlva ez csökken, majd teljesen eltűnik. Ez utóbbi a leggyakoribb, és a házasságban vagy több éves párkapcsolatban élők-nél fordul elő leginkább. Ennek oka sok esetben a kielégületlenség, aminek hátterében legtöbbször a „szexről nem beszélünk”- felfogás áll.

Lehetséges az is, hogy a problémát a partnerek nemi vágyának különbözősége váltja ki. Vagyis ha az egyik fél sokkal gyakrabban igényli a szexet, mint a partnere, a másik fél a közeledések nagy részét kényszerűségből fogadja el, és inkább erőszakként éli meg, mint örömszerzésnek. Ha ezt nem sikerül megbeszélni, a probléma súlyosbodása elkerülhetetlen.

Az egyhangú szex unalmassá válik, és a normális libidóval rendelkező fél vágya is fokozatosan lecsökkenhet. Nagyon sok esetben párkapcsolati problémák, feszültségek állnak az örömtelen vagy „ritka” szex mögött, hiszen amit a felvezetőben

mondunk, a vágy kialakulásához nem elég a testi ingerlés, szükség van arra, hogy az agyban is elinduljon az érzéki játék.

Mit tehet a nő, hogy a férfi többet gondoljon a szexre?

Mindenképpen próbáljuk ki a kezdeményezést (még ha ebben a játszmában nem voltunk mi a kezdeményező fél soha). A szexuális izgatások, látvánnyal, szavakkal vagy érintéssel, meglepetés-sztrip-tíz, erotikus szavak suttogása, simogatás, mindenképpen megér egy próbát. Persze benne van a pakliban, hogy kudarcot vallunk, de legalább megadtuk az esélyt. Vigyázzunk azonban arra, hogy ha rátukmáljuk a másikra magunkat, az visszautasítást szül. Meg kell várni, míg kialakul a szexuális étvágy, a hajlandóság (ha kialakul), csak akkor kell kielégíteni azt.

Következő lépésben mindenképpen a probléma megbeszélésével kell próbálkoznunk. Nagyon sok férfi azonban nem hajlandó a szexuális életéről senkivel beszélni, főleg ha a csökkent libidó hátterében lelki okok vagy a kapcsolat megromlása áll. Ezt azonban ne tekintsük előfeltevéseknek, és igenis próbálkozzunk, akár többször is erről beszélgetést kezdeményezni. Ne feledjük: a saját boldogságunkról van szó. Lehet, hogy éppen erre vár!

Ha úgy gondoljuk, hogy a hétköznapi stressz, fáradtság az oka a vágy hiányának, utazzunk el egy hétvégre kettesben, ha máshova nincs időnk vagy lehetőségünk, vegyünk ki egy szállodaszobát, és pihenjünk közösen. Ha kudarcot vallottunk, már nehezebb

dolog elé nézünk, ugyanis ha a férfi nem akar nekünk beszélni a problémáról, külső szakértőnek is nehezen nyílik meg. Pedig ebben az esetben már szinte biztos, hogy egy pszichológus vagy orvos segítségére van szükség, hacsak nem akarunk mi magunk is „átállni” a havi egy szeretkezésre (amúgy ez is elég gyakori eset, főleg olyan kapcsolatokban, ahol a nő kevésbé domináns, és érzelmileg ragaszkodik párjához).

Bár a férfiak többsége tisztában van azzal, hogy gondoljai megoldásához elkerülhetetlen az életmódváltás, mégis csak elenyésző hányaduk próbál változtatni életvitelén, és még ennél is kevesebben kérik szakember (orvos, szakpszichológus) segítségét – akkor is akár csak 1,5-2 év várakozás után.

A felmérésben résztvevők közül minden ötödik belenyugodni látszik nemi teljesítőképessége csökkenésébe, és nem is tesznek semmit ennek

orvoslására, mindössze 25%-uk az, aki külső segítséget keres.

A nők elsősorban az érzelmi kötődés csökkenésének tulajdonítják a szex hiányát. Van benne valami, hiszen a szerelem meghatározása egyértelműen magába foglalja a másik félhez való testi vonzalmat, a szexuális vágy jelenlétét, ezért nem irreális gondolat, ha az emocionális vonzódás csökkenésének tulajdonítjuk a partnerünk közeledésének hiányát vagy hűtlenséget vélünk mögötte. Sok nő – valóságtartalmától függetlenül – ezektől a gondolatoktól súlyos lelki válságba kerül, ami tovább súlyosbítja a kapcsolatot: gyakran testi okokra vezet vissza (elhízás, terhesség vagy egyéb önértékelési problémák), pedig ez önmagában nagyon ritkán áll a probléma hátterében (gondoljunk a feltétel nélküli elfogadásra). De elég ahhoz, hogy beindítsa azt az ördögi kört, aminek a hátterében álló problémánál sokkal súlyosabb következményei lesznek.

Felfedezték a női Viagrát

Egy eredetileg depresszió kezelésére kifejlesztett gyógyszernek váratlan mellékhatását fedezték fel: a tabletta növeli a nők libidóját.

A máris „női Viagrának” nevezett gyógyszert antidepresszánsnak tesztelték, de a kísérletek nem hoztak eredményt. Annál érdekesebb volt a tabletta mellékhatása: a női tesztalanyok szinte kivétel nélkül arról számoltak be, hogy sokkal jobban kívánták a szexet, mint korábban, és gyakrabban volt orgazmusuk. A véletlen felfedezés nagyon hasonlít a Viagra-kísérletekre: a kis kék pirulát először szívgyógyszernek szánták a kutatók.

A gyógyszergyártó cég ezek után 2000 nőn végzett kísérleteket az Egyesült Államokban, Kanadában és Európában. A többség arról számolt be, hogy visszakapta korábbi szexuális étvágyát, és a megszokottnál gyakrabban jutott el a csúcsra.

Néhány orvos ugyanakkor megkérdőjelezte a gyógyszer szükségességét. „Vannak olyan nők, akiknél az alacsony libidó normális” – mondta Irwin Nazareth, a londoni egyetem professzora. Mások pedig úgy gondolják, hogy a tabletta nem segít az alacsony szexuális vágy okán, amely a nőknél szinte kivétel nélkül lelki eredetű.

Aphrodité utódai

Biztosan sokan emlékeznek még Juliette Binoch-ra a Csokoládé című filmből. Hamar felkorbácsolja a kedélyeket az unalmas kisvárosban, amikor megnyitja aprócska boltját. Ősi tudás birtokában személyre szabott csokoládékat készít vásárlóinak. Mágikus képessége van, előhossa ki- nek-kinek legrejtettebb érzéseit. Édes ínyencségeivel hamar felszabadítja a polgárok rejtett vágyait.

Biztos nem véletlen, hogy Bálint- napon is sokan ajándékoznak a párjuk- nak bonbont. Mert nemcsak szép aján- dék, de vágykeltő hatása is van, hiszen a csokoládé afrodisziákum. A Valentin- nap pedig igazán kiváló alkalom, hogy az élet érzéki oldalát is megünnepel- jük. De mi is pontosan az afrodisziá- kum? Lehet étel, fűszer, ital vagy épp illat, ami feléleszti vágyainkat. Nevét pedig nem másról, mint a szépség és szerelem görög istennőjéről, Aphrodi- téről kapta. Már felemlgettük a csoko- ládét, tudósok is bebizonyították róla, hogy feniletil tartalma elősegíti a sze- relmi érzések felkorbácsolását. Már az aztékok és maják is ismerték ezt az ér- zéki csemegét. De lássunk még néhány vágykeltő kelléket, olyanokat, ame- lyekkel akár már ma este megbolondít- hatjuk a kedvesnek szánt vacsorát.

Itt van mindjárt az a zöldségféle, amelyik szerényen, többi társa közé bújva várja sorsát a piaci kofák pult- jain. Szépségéről nem beszélhetünk sokat, ám az illata már árulkodó. A zellerről van szó, arról a növényről, amelyikről bebizonyították, hogy férfihormont tartalmaz, s állítólag rendkívüli csáberőt gerjeszt. A legen- dák szerint hatását már Madame Pompadour is segítségül hívta. Zel- lerkrémlevesel csábította el újra XV.

Lajost, amikor úgy érezte, nem túl hatékony már a vonzereje.

Mindennél híresebb vágykeltő az osztriga. Főleg nyersen, saját levében fogyasztják. A feljegyzések szerint több híres nőcsábász élt vele. Casano- va is, aki állítólag ötven osztrigát evett reggelire. A tenger egyéb gyümölcsei is elől járnak az afrodisziákumok listáján, mint a kagyló, az olajos halak, a cápa vagy a lazac. Az erős paprikát is vágykeltőként tartják számon. Gyor- sabb lesz tőle a pulzusunk és verítéke- zünk, ami hasonló a szenvedély során tapasztalt fizikai reakciókhoz.

A chili hasonló hatású, ráadásul en- dorfín is van benne, ami energiával tölt fel bennünket. A koriander, a sáfrány, a gyömbér és a szerecsendió is serkenti a nemi vágyat. A csonthéjasok közül a mandulát a termékenységgel hozzák összefüggésbe. Keserű illata sokak szerint főként a hölgyekre hat. A diót mangántartalma miatt tartják vágykel- tőnek, és a mogoró is idesorolható. A petrezselyem, a rozmarin és szere- csendió mellett a szarvasgomba és a méz is jótékony hatással lehet érzéke- inkre.

Most pedig ahelyett, hogy tovább sorolnánk az afrodisziákumokat, aján- lunk néhány kipróbált receptet, ame- lyekkel ma este már lehet is csábítani.

Még van idő piacra menni, főzni, beszerezni néhány gyertyát vagy méceszt, behűteni egy üveg pezsgőt, délután egy kicsit pihenni és mozijegyet venni a gyerekeknek. Aztán megteríteni, csinosan felöltözni és következhet a szerelmesek menüje.

Zellerkrémleves

Meghámozunk három közepes zellert, három kisebb krumplit és egy sárgarépát. Annyi vízben, amennyi ellepi a zöldségalmot, puhára főzzük, majd sózzuk és borsozzuk. Ha van kéznél botmixer, akkor a lábosban pépesítjük, ha csak turmix gépünk van, akkor egy kevés lével együtt tesszük a keverőbe. Egy kis pohár tejfölt egy kis lével összekeverünk, majd óvatosan a leveshez adjuk, és közben habverővel kavargatjuk. Még egyet forralunk rajta és kész. Adhatjuk pirított zsemlekockával, de pirított mandulával is nagyon finom.

*Siess sírni szívem szíves szerelmedet,
Szódd szomorú szókkal számos sérelmedet,
Sírjatok szemeim, sírjatok százszorta,
Szívemre szegeit szinte szívem szórta.
Sírj, szerencsétlen szív s szakasszad szanaszét,
Szerető személyed szenedre szemet széd,
Szívem sírt, szerelmem szerelmet szédelget,
Sebeimre szívem sebeket szédelget,
Sűrű sóhajással sebesedett szívem
Szekrényét szaggatni szörnyűséggel szégyen.
Szólj, sebem szurdaló szerelmes szakadék
Szelíd szerelmedről, sírva szétszakadék.
Színemtől széledvén szép színem szomorít.
Szebb s szeretőbb szívet szívem sose szorít.
Szánlak szerelmesem, szívemből szívesen,
Személyed síromig sírom szerelmesen.
Színemet sírással szennyesítő személy,
Szökvén sebesedről, siralmimon segélj,
Szerencsétlen sorsom sajnáló szerelem,
Szívemet szívednek számára szentelem.*

Csokis csirkesült

Három csirkecombót kettévágunk, olajjal megkenjük, sózzuk, borsozzuk. Kedvünkre való aszalt gyümölcsöket és az előkészített csirkecombokat annyi édes fehérborba áztatjuk, amennyi éppen ellepi őket. Kb. fél nap múlva az egészséget betesszük egy teflontepsibe, és fóliával letakarva puhára pároljuk. Eztán jön az igazi izgalom. Ha a combok megsültek, 20 dkg jó minőségű csokit gőz felett megolvasztunk, rászűrjük a pecsenyelevet, és aki még ennél is bátrabb, csilivel is izesítheti. A csirkecombokat ezzel a mártással tálaljuk. Krumplipürével vagy párolt rizsszel kínáljuk.

Desszertnek könnyű sült alma

Fejenként két almát kifúrunk, magházát eltávolítjuk, és kedvünkre megtöltjük darált dióval vagy lekvárral. Ha csak fahéjjal szórjuk be és egy-két vajforgácsot teszünk bele, akkor is finom lesz. Az almák tetejét megcsorgathatjuk mézzel, vagy megszórhatjuk darált barnacukorral. Egy kivajazott jénai tálba tesszük az előkészített, gömbölyű jonatánokat, és betoljuk az egészséget a sütőbe. Amikor már csábítóan bejárja az egész lakást az illat, biztosra vehetjük, hogy készen is vagyunk, és kezdődhet Aphrodité vacsorája.

A szerelem kémiaja

Gyömbér és fahéj

Serkentik a vérkeringést, és különleges hőhullámokat okoznak a testben.

Petrezselyem

Természetes ajzószer, mely meghosszabbítja a merevedést.

Alkalmazása: a levelek forrázatát fogyassza, vagy rágszálja el a nővény szárát.

Borsmenta

Elősegíti a merevedést.

Szerecsendió

Vágykeltő hatású fűszernövény.

Kömény

Vérbőseget okoz a szájnyálkahártyájában. (Vigyázat: túlzott fogyasztása eszméletvesztést, narkózt idézhet elő!)

Ginszenggyökér

Erősítőszer és afrodiziákum. Alkalmazása: a ginszengolajat vagy gyökérpor kapszulát

vízben feloldva fogyasztassza.

Murok (sárgarépa)

Porphyrint tartalmaz, ami serkenti a nemi hormonok képződését.

Gránátalma

Vágykeltő tulajdonságú gyümölcs.

Csokoládé

Serkentő hatású, elősegíti a boldogsághormonok termelődését.

Tengeri halak

Magas foszfor- és jódtartalmuk jó hatással van a potenciára.

Méz

Világszerte ismert, ősi afrodiziákum. Általános erősítő és potencianővelő.

Kaviár

Fokozza a libidót.

Vanília

Hangulatfokozó, potencianővelő.

Datolya

Magas cukortartalma

miatt energiaszaporító. Az arab országokban úgy tartják, segíti a sperma fokozott termelődését.

Szerelmi

„bájjalok”

Kávé

Izgatja az idegrendszert. Serkentő hatását fokozhatjuk, ha mézzel izesítjük.

Bor

Oldja a gátlásokat, teljesítményre sarkall, ám ne feledjük: fő a mértékletesség! Az alkohol túlzott mértékű fogyasztása csökkenti a szexuális aktivitást!

Borsmenta ital

„Szerelmi játékokra ösztönöz” – Hippokratész szerint.

Vaníliás, mézes

gyümölcslevek

Mind a vanília, mind a méz közismert afrodiziákum.

Természetes vágyfokozók: a hagyma

Bizonyos ételek fokozzák a nemi vágyat, és mivel az evés is érzéki élvezet, összeköthetjük a kellemeset a hasznossal. Így romantikus estéken szerelemre serkentő ételeket tálalhatunk fel párunknak, akivel osztani szeretnénk az asztal, majd az ágy gyönyöreiben.

Kevesen gondolnák, de a hagyma és a fokhagyma ősi afrodiziákum. Az indiai konyha receptjeiből éppen e vágykeltő hatásuk miatt száműzték.

Az európai kultúrkörben sem tartoznak éppen a csábító növények közé, ám ha nem nyersen, hanem az illóolajoktól megszabadított szárított formában, vagy ételeinkbe belefőzve használjuk, fokozhatják a nemi aktivitást. Azért nem árt a vacsora után és az előjátékot bevezető csók előtt alaposan fogat mosni!

Nem boldogítja a magyarokat a szex

Csak a magyarok valamivel több mint egynegyede állítja, hogy a szex a legjobb dolog az életben. A férfiak jóval többre értékelik a szexet, mint a nők, hiszen az erősebb nem képviselőinek 38 százaléka tartotta a testi szeretkezést a legjobb dolognak az életben, míg a nők körében ez az arány 19 százalék – derül ki egy felméréséből. A reprezentatív kutatás rámutat, hogy szex nélkül is működő kapcsolatot csak minden harmadik nő és minden ötödik férfi tud elképzelni. A felmérés szerint a magyarok 57 százaléka fordít 10 percnél többet az előjátékra, és közel egytizedük (a férfiak esetében 13 százalék) tartja izgalmasnak, ha idegenek nézik szex közben.

A magyarok valamivel több mint egynegyede szerint a szex a legjobb dolog az életben: 10 magyarból 1 saját állítása szerint egy napot sem bír ki szex nélkül. A férfiak felülreprezentáltak a mindennapi szexet kíváncsún tartók körében is, míg a nők között kevesebben vannak a mindennapi intenzitás hívei.

Mindkét nem esetében a kor meghatározó abban, hogy valaki működőképesnek tart-e egy szex nélküli párkapcsolatot. A középkorúak az átlag véleményén voltak mind a férfiak, mind a nők esetében. Az idős nők 53 százaléka, míg az idős férfiak 42 százaléka tart működőképesnek egy szex nélküli párkapcsolatot. Ugyanez az arány a fiatalok körében 18, illetve 11 százalék.

Körülbelül a magyarok egynegyede szeretkezett már szakítás után volt párjával. A férfiak saját bevallásuk szerint gyakrabban létesítettek szexuális kapcsolatot korábbi partnerükkel, mint a nők. A kutatásból az is kiderült: minél fiatalabb valaki, annál inkább hajlamos a szakítás után lefeküdni korábbi párjával.

Saját bevallásuk szerint a magyarok 57 százaléka általában több mint 10

percet fordít előjátékra. Meglepő adat, hogy a férfiak körében – saját bevallásuk szerint – többen vannak a 10 percnél hosszabb előjáték hívei, mint a nők körében. Szintén érdekes adat, hogy a kor előrehaladtával csökken azok aránya, akik általában 10 percnél többet szánnak az előjátékra. Míg a fiatalok kétharmada általában hosszabb időt szán erre, addig az idősek körében ezt csak minden harmadik ember teszi meg.

Az utóbbi időszakban egyre nagyobb figyelmet kap a nyilvánosságban a hálósobán kívüli szex, amikor a párok az intim együttlétüket megosztják másokkal, például egy swinger klub keretein belül. A kutatás szerint a magyarok 10 százaléka izgalmasnak találja egy olyan szexuális élményt, amikor idegenek látnák őket szeretkezés közben. A felmérésből kiderül: a férfiak (13%) nyitottabbak egy ilyen típusú élményre, mint a nők (7%). A nem mellett a kor is meghatározó a nem szokványos intim együttlét iránti vágyakozásban. Amíg az időseknek 6, addig a fiataloknak 12 százaléka találja izgalmasnak az idegenek előtti szexet.

10 tévhit a fogyókúráról

Vigyázat! Magunkat csapjuk be! A sok gyümölcstől gyorsabban fogyunk, aki sportol, az annyit zabál, amennyit akar, és ha már semmi nem segít, jöhet a hashajtó. Íme, csak néhány azon a mélyen gyökerező tévhitek közül, amelyek a fogyni vágyók agyában élnek a fogyókúra kapcsán.

A Tartsd a súlyod! elnevezésű nagy német nemzeti felmérés kapcsán a berlini dietetikai kutatóintézet összeállított egy tízes listát, amelyben összegyűjtötte a fogyókúrát övező tíz leggyakoribb tévedést. A legtöbben ugyanis épp azért kerülnek ki vesztésként a kilókkal vívott küzdelemből, mert alapvető fogalmakkal nincsenek tisztában. Választhatjuk bármelyik fogyókúra módszert az Atkins-diétától a káposztaleves-kúraig, ha nem vagyunk tisztában testünk működésével és az ételek hatásával, akkor a nagy kinnal leadott súly bizony hamar visszaszalad.

Gyakori tévhit például, hogy a gyümölcs fogyaszt, hisz nincs benne zsír és persze hozzáadott cukor sem. De nem szabad ám megfélekezni a legtöbb gyümölcsben természetesen jelen lévő cukorról, amelynek igen magas a kalóriaértéke. Bizonyos gyümölcsöket, mint például a szőlőt kifejezetten tilos este, lefekvés előtt enni, hisz magas cukortartalma aktiválja az inzulintermelést, s amíg testünk a szénhidrátot bontja, addig bizony nem ég a zsír, hanem lerakódik.

Persze nem kell démonizálni a gyümölcsöket, hisz magas vitamin- és rosttartalmuk nagyon hasznos a szervezetnek, de ha valakinek hosszú távon fontos az egészség és a karcsú derék, az a zöldségeket részesítse előnyben.

Sok zöldség, telítetlen zsírok, visszafogott szénhidrát és az elfogyasztott kalóriával arányos mennyiségű mozgás – a dietetikus szerint csak ez hozhat tartós eredményt. A tévhiteket pedig alább felsoroljuk a német kutatók kommentárjával.

1. Elég, ha koplalunk

Még ha így is lenne, a koplalással csak gyors fogyás nem sokat ér. A szervezet hamar átáll takaréklángra, ám a kúra végén, ha újra többet eszünk, képtelen elégetni a felesleges kalóriákat, és a kilók visszajönnek. Az egyéni szükségletekhez kell igazítani az elfogyasztott kalória mennyiségét. Ha valaki keveset mozog, és lassabb az anyagcseréje, akkor hiába eszik keveset.

2. Jobb öt könnyű kaja, mint egy kiadós

Klasszikus mítosz, de semmi alapja, hisz a fogyásnál az energia-egyensúly a lényeg. Mindegy, hány részletben osztjuk el az egy napra szánt energia-bevitelt, a lényeg az, hogy a két évés között ne fogyasszunk semmit. A szervezetet azért ne egyszerre terheljük túl egy nagyobb mennyiségű étellel, mert így egyenletesebben jut a tápanyagokhoz.

3. A „light” jelzésű termék nem hízlal

Aki azt hiszi, a „light” ételekből bármennyit ehet, téved. Hiszen ezek sem feltétlenül energiaszegények, legfeljebb kevesebb cukrot, zsírt, alkoholt és koffeint tartalmaznak. Érdemes elol-

vasni a terméken feltüntetett kalória-táblázatot. A light elnevezés csupán azt jelenti, hogy csökkentett energiatartalmú, azaz az élelmiszer energiatartalma legalább 30 százalékkal kisebb, mint a vele összehasonlítható hagyományos élelmiszeré.

4. Majd a negatív kalóriától fogyok!

„Negatív kalóriájú“ étel nincs, csak mítosz az olyan élelmiszer, amelynek megemésztésére több energiát használunk el, mint amennyit kinyerünk belőle. Bár vannak olyan élelmi anyagok, amelyek fokozhatják az alapanyagcserét, de önmagában ezeket fogyasztva egyoldalú és hiányos lesz a táplálkozás.

5. A zsírégető ételektől karcsú leszek

Túl szép lenne, ha valóban létezne a természetben olyan étel, amely önmagában elég lenne a fogyáshoz. Az úgynevezett zsírégető anyagokat többnyire por alakú formátumban szerezhetünk be, de semmit sem érnek, ha közben mindent összezzabálunk. Akkor maradhatunk karcsúak, ha annyi kalóriát fogyasztunk el, amennyit a szervezetünk felhasznál.

6. A fogyasztótabletta segít

Egyszerűnek tűnik, de veszélyes is lehet. A hatóságok már több ízben találtak olyan fogyasztószeret a piacon, amelyek mellékhatásként májkárosodást, keringési problémákat okoznak. A fogyasztószeret kezdetben segítségét jelenthetnek, de hosszú távon önmagukban nem jelentenek megoldást a túlsúlyra, hiszen a legtöbb fogyasztószer mellé az étkezésem is változtatni kell, azonkívül testmozgás is javasolt.

7. A hashajtó gyorsítja a diétát, irány a végé!

Főleg a nők körében él a tévhit, hogy

ha hashajtót vesznek be, bármennyit ehetnek, nem tapadnak meg rajtuk a kilók. Ez veszélyes tévedés; a hashajtó a vastagbélben fejti ki hatását, ám mire odajut az étel, az energia-felvétel nagy része már megtörtént. A hashajtó csupán a nagyobb folyadékvesztés miatt csaphat be minket, hogy testsúlyunk csökkent. Emellett kiszáradáshoz vezethet.

8. Aki eleget sportol, bármennyit ehet

Gyakran túlértékelik a sportolással felhasznált energia mennyiségét. Egy naphosszat a kanapén ücsörgő, chip-sen élő ember úgysem tudna hirtelen annyit mozogni, amennyivel elégetné a felvett tömértelen kalóriát. Csupán annyival ehet többet a testsúlya megőrzéséhez, amennyi energiával többet használ fel a testmozgás által.

9. A zsírszegény étrend karcsúvá tesz

Pedig a zsír létfontosságú a szervezetnek, főként a telítetlen zsírsavakra van szükségünk, amely halakban, hidegen sajtolt olajokban található. Bár valóban magasabb a kalóriatartalma 1 g zsírnak, mint a fehérjének vagy szénhidrát-nak, mégis elsősorban az energiatartalmát kell nézni az ételeknek. A magas cukortartalmú táplálék sem karcsúsít.

10. Fogyókúrázni csak az aszkéták tudnak

Sokan már a kezdet kezdetén visszarettennek a fogyókúrától, hiszen számtalan lemondással jár. De ha nem arra figyelünk, mitől vagyunk eltiltva, hanem hogy napról napra mennyivel jobban leszünk, akkor a diéta nem lesz kínlódas. Fogyaszthatók finom ételek, sőt a kedvenceink is, de készítsük picit másként, hogy energiatartalmuk kisebb legyen.

Századunk legnagyobb betegsége: a klímaváltozás

820 millió ember egészségét a malária, 6 milliárdét a korábban érintetlen területeken is pusztító dengue-láz, 4 milliárd emberét pedig a nagyvárosok szegénynegyedeinek nyomorúságos körülményei veszélyeztetik a nem is olyan távoli jövőben. A klímaváltozás okozta tengerszint-emelkedés, élelem- és ivóvízhiány, betegségek és nyomor miatt századunkban egymilliárdnyian hagyják el hazájukat és keresnek új otthont maguknak. Napjaink legnagyobb egészségügyi veszélyfaktorává kétségkívül a klímaváltozás vált – ez lehet az összegzése a világ egyik vezető egészségügyi szakfolyóirata és a University College London által publikált jelentésnek, amely a globális fölmelegedés e század során várható egészségügyi hatásait veszi számba.

Elképzelhető, hogy a globális felmelegedéssel kapcsolatos éghajlatváltozás lassú, fokozatos jellege idővel gyors, hirtelen változásokba csap át. Az éghajlat kialakításában fontos rendszer is nagy változás határán áll, és ez alapvetően befolyásolja bolygónk éghajlatát. Gyermekeink úgy fognak visszatekin-
teni azokra, akik nem vették elég komolyan a klímaváltozásban rejlő veszélyeket, ahogy mi gondolunk azokra, akik támogatták vagy csak nem ellenezték a rabszolgaság intézményét” – így jellemzi a klímaváltozás jelentőségét Anthony Costello professzor, a jelentés első szerzője. Meg kell értenünk, a klímaváltozás környezeti hatása sokkal súlyosabb annál, mint hogy a jegesmedvék alatt elolvad a jég. A felmelegedés emberek milliárdjainak egészségét fogja súlyosan érinteni még a mi életünkben – mutat rá Costello.

Keserű jelen

A globális egészségügyi helyzet jelenleg is elkeserítő, a modern egészségügyi vívmányok, fejlesztések ellenére az egészségügy globálisan válságban van: 10 millió gyermek hal meg évente, több mint 200 millió 5 év alatti gyermek fejlettsége nem felel meg az életkorának, naponta 800 millió ember hajtja álomra a fejét éhesen, másfél milliárd ember nem jut tiszta ivóvízhez. Sajnos már most elmondható, hogy 2015-re a legtöbb fejlődő ország nem fogja el-

érni a millenniumi fejlesztési célok egészségügyi célkitűzéseit.

Az Egészségügyi Világszervezet (WHO) a születéskor várható élettartam mellett egyéb mutatókkal is jellemzi egy társadalom egészségi állapotát. Ilyen mutató a születéskor várható élettartam korrigált változata, a várhatóan meg nem élt vagy betegségben eltöltött évek száma (Disability Adjusted Life Years, DALY's). A WHO adatai szerint a klímaváltozás például 2000-ben, tehát egyetlen év alatt 5,5 millió egészséges életévtől fosztotta meg az emberiséget. A globális helyzet persze e vonatkozásban is egyenlőtlen.

Ami a várható élettartamot illeti, Svédországban egy gyermek születésekor több mint 80, Brazíliában 72, Indiában 63, számos afrikai országban kevesebb mint 50 évnyi életre számíthat. Magyarországon 73,3 év a születéskor várható élettartam. A helyzet a várható egészséges életévek tekintetében az afrikai országokban hasonlóan drámai: a jelentés szerint a globális klímaváltozás miatt elveszített egészséges életévek száma Afrikában várhatóan 500-szorosa lesz az európainak.

A 6 fok már végzetes

Az ENSZ klímaváltozási testülete, az IPCC által 2007-ben közzétett optimista forgatókönyvek szerint az évszázad végére 2 Celsius-fokos, a legrosszabb kibocsátás-növekedéssel számoló szerint 6 Celsius-fokos felmelegedéssel kell számolnunk. Ahogy az idő telik, egyre inkább valószínűsíthető, hogy a 2007-ben vázolt katasztrófális, sőt még annál is rosszabb forgatókönyv van megvalósulóban –

ezt erősítették meg a világ vezető klimatológusai az IPCC 2009 márciusában megtartott találkozóján, kiemelve: az emberiség egésze igen érzékeny még az enyhébb klímaváltozásra is, a szegény országok számára azonban különösen nagy veszélyt rejtethet. A 2 Celsius-foknál nagyobb emelkedés nagy terhet ró majd a társadalmakra, ami földrajzi régióként különböző módokon jelentkezik, de mindenképpen komoly egészségügyi problémákhoz vezet.

A globális hőmérséklet-emelkedés közvetlenül érinti majd az emberiség egészségét. Ki ne emlékezne a 2003-as európai hőhullámra, amely 70 ezer ember életét követelte? A nagyvárosokban élők e tekintetben még rosszabb helyzetben vannak, mivel az itt lakók nagy részénél már eleve fennáll valamilyen légzőszervi betegség. Az emelkedő hőmérséklettel várhatóan emelkedik a hőség okozta terhelés a

A szélsőséges időjárási jelenségek előfordulása az utóbbi 20 év alatt megduplázódott. A hatalmas viharok, ciklonok, pusztító hurrikánok összehasonlíthatatlanul nagyobb mértékben sújtják a fejlődő országokban élő tömegeket. Az Egyesült Államok történetének legpusztítóbb hurrikánja, a Katrina 2005-ben 1850 életet követelt, míg a 2008-ban Burmában pusztító Nargis ciklon áldozatainak számát 150 ezerre teszik. Ráadásul a Föld 20 legnépesebb városa közül 13 tengerek, óceánok partján fekszik. A várható tengerszint-emelkedést a század végére 0,5-1,2 méterre teszik, ám akadnak olyan előrejelzések is, amelyek 5 méteres emelkedést jósolnak.

szív- és érrendszeri megbetegedésekben szenvedőkön, ami a különösen meleg időszakokban a 2003-ashoz hasonló áldozatokkal járhat. A 2006-os kaliforniai hőhullám idején javarészt szívbetegekkel teltek meg a kórházak, a 2003-as németországi hőség alatt különösen megnőtt a légzőszervi betegségek miatti halálozások száma.

Ráadásul a fejlődő országokban a városokban lakók száma 2030-ra várhatóan eléri a 4 milliárd főt (2005-ben 2,3 milliárd volt) – ez a rohamosan növvő népesség egyre terebélyesedő szegénynegyedekben talál helyet. A metropoliszokban fokozottan érvényesül az úgynevezett hősziget-hatás: a nagyvárosok hőmérséklete magasabb, mint a vidéki lakóhelyeké. Az éves átlaghő-

mérséklet egy egymillió nagyvárosban a statisztikák szerint 1-3 °C-kal lehet magasabb, mint a környező vidéké, éjszakánként a különbség akár a 12 fokot is elérheti.

Ha elfogy az ivóvíz

A klímaváltozás legsúlyosabb következménye a víz- és élelmiszerbiztonság csökkenése, ami a jelenleginél még nagyobb tömegekben okoz alultápláltságot és a fertőzött víz okozta megbetegedéseket

A haszonnövények jóval érzékenyebbek a klímaváltozásra, mint eddig gondoltuk. 1 Celsius-fokos változás 17%-os terméshezam-csökkenést okoz például az USA-ban termelt búza vagy a szója esetében. Az IPCC klímamodelljeit alapul véve a jelentés rámutat: szinte biztos, hogy az évszázad végére a trópusi égövben a gabonanövekedés időszakában a legalacsonyabb hőmérséklet magasabb lesz, mint az a legforróbb időjárás, amit 1900 és 2006 között mértek ugyanekkor. A jelentés arra figyelmeztet, hogy emiatt a rizs- és kukoricatermés a trópusi, szubtrópusi térségekben 20-40%-kal is csökkenhet.

A termés kiesés miatt az élelmiszerárak az égbe szökhetnek. A jelentés szerint a 2008-as élelmiszerválságot követően több százmillióval növekedett az alultáplált, éhező emberek száma bolygónkon. A Földön ma mintegy egymillió ember küzd alultápláltsággal, s ez a helyzet India, Kína és más országok népességének növekedésével csak romlani fog.

A felmelegedésnek ugyan egyes mezőgazdasági területek haszonélvezői lehetnek – ezek szinte mindegyike a gazdagabb, magas fekvésű országokban található, de talán Nyugat-

A fejlődő országok többmillió lakójában élők a városok népességének rohamos növekedésével fokozódó környezeti veszélynek vannak kitéve. A klímaváltozással járó környezeti katasztrófák, árvizek, földcsuszamlások és az ezek nyomán fellépő egészségügyi katasztrófák, járványok és balesetek egyre gyakrabban sújtják a túlnépesedett régiókat. A Földön ma 1,6 milliárd embernek nem jut áramellátás. Ennek hiányában ezeknek az embereknek nem jut biztos világítás, fűtés, nem biztosított a közlekedés, nem áll rendelkezésükre telefon, élélmüket nem tartósítja hűtőszekrény – ezek pedig mind egészségügyi kockázatot hordoznak. Áramellátás híján ezek az emberek az energiát a környezetükre és saját egészségükre egyaránt kockázatos módon szerzik be, ráadásul a tüzelő megszerzése a legtöbb szegény társadalomban a nők és a gyermekek feladata.

Afrika számára is a Szahara zöldülését hozhatja a változás –, összességében azonban súlyos csapásokat hozhat a növénytermesztés, az erdőgazdálkodás, az állattartás, a halászat és a vízellátás területén. Ha nem tesszünk hatékony lépéseket, 2020-ra Afrikában 250 millióan szenvednek majd a vízhiány miatt, az ivóvíz és a higiénias ellátás hiánya nyomán emésztőrendszeri fertőzések és alultápláltság alakul ki. Már ma is igen súlyos a helyzet Ázsiában, Delhiben 15 millióan szenvednek komoly vízhiánytól – 300 kilométeres távolságból szállítják a tiszta vizet. A körzet népessége 2025-re várhatóan meghaladja majd a 30 milliót.

Milyen egészségügyi csapásokat hoz a 21. század?

A melegebb időjárás összességében kedvez a fertőzőeshordozó állatok szaporodásának, lerövidíti az élősködők kifejlődését, emiatt a malária, a rovarcsípések okozta agyvelőgyulladás, a dengue-láz a mainál nagyobb területek pusztít majd, ott is, ahol eddig ismeretlenek voltak ezek a betegségek. A jelentés a klímaváltozás miatt 2080-ra a jelenlegi 350-500 millión felül további 260-320 millióra teszi a maláriás megbetegedések számát.

A dengue-láz szintén érzékeny a klímaváltozásra. A betegség főként a városok rossz vízellátású területein pusztít – jelenleg

évente mintegy 100 millió embert érint. 2080-ra akár 6 milliárd ember is ki lehet téve a dengue-láznak. A jelentés rámutat, hogy az óceánok, tengerek vízhőmérsékletének emelkedésével, az El Nino-jelenség intenzitásának növekedésével gyakoribbá válhat a kolera megjelenése is, mivel a gyakori planktonvirágzás táplálékul szolgál a betegség kórokozója, a *Vibrio cholerae* baktérium számára.

A következő 30 év során a globális népességnövekedés szinte teljes egészét a fejlődő országok városai adják. A tengerparton fekvő területekről az emelkedő tengerszint miatt tömeges vándorlás indulhat meg – a jelentés adatai szerint több mint egymilliárd ember kényszerül elhagyni lakóhelyét.

A klímaváltozással összeomolhat az Észak-atlanti-áramlás, ami Nyugat-Európára hidegebb teleket és forró nyarakat hozhat. Többmilliárdnyi ember lakóhelyét sújtja majd víz- és élelmiszerhiány, rosszul vagy egyáltalán nem működő közegészségügyi rendszer, megszorodnak a fegyveres konfliktusok.

Kizöldülhet a Szahara?

Élet az ember után

Paul Crutzen, Nobel-díjas kémikus már 2002-ben úgy vélekedett, hogy az ember olyan mértékben átalakította a Földet, hogy a jelenlegi időszakot új földtörténeti korszaknak is tekinthetjük. A Crutzen által használt kor-elnevezés, az antropocén az ember környezet-átalakító hatására utal. Nem nehéz felbecsülni, hogy az antropocén korszak mindössze néhány-száz éves lesz, ami alatt a túlfogyasztás, valamint a globális felmelegedés véget vet a további korszakoknak.

A szélsőségesen megváltozó klíma miatt számtalan élőlény kipusztul, megszámlálhatatlan emberrel együtt. A társadalmak totális összeomlása után mindössze néhány százezer emberi lény fog nyomorúságos életet élni – egy újabb kőkorszakban. Hogy fajtánk végül is túléli-e a maga okozta apokalipszist, vagy sem, azt nem lehet megjósolni. Kérdés, hogy a Föld helyre tudja-e állítani önmagát, vagy a Holdhoz hasonló pusztasággá változik. Egyesek szerint a választ bolygónk múltjában kell keresni.

Éppen ezért kutatják az 55 millió évvel ezelőtti hő-maximumot, amikor a Föld hőmérséklete néhány ezer év alatt 9 fokot emelkedett, ami nagyvonalakban megegyezik azzal a melegedéssel, ami pillanatnyilag várható. Földtörténeti szempontból 55 millió év olyan, mintha tegnap történt volna, éppen ezért elég sok árulkodó jel maradt meg abból a korból.

Kames Zachos (University of California) óceánfenéki kutatásokból arra a következtetésre jutott, hogy ez a szokatlan felmelegedés egybeesett az atmoszférában található, rendkívül magas széndioxid-szint kialakulásával. Ha ez így van, akkor 55 millió évvel ezelőtt a Föld pont olyan válságos ál-

lapotba került, amilyen felé éppen most tart. Ami ez után történt, az jó betekintést nyújt az előttünk álló eseményekbe.

A geokémikusok már régen tisztában vannak azzal, hogy amikor nagymennyiségű széndioxid kerül a levegőbe, az óceánok annak körülbelül 85 százalékát felveszik, és csak 15 százalék marad az atmoszférában. A folyamat következménye, hogy az óceánok vize savassá válik, ami az élőlények tömeges kipusztulását eredményezi. A tengerfenék-kutatások azt mutatják, hogy ez az állapot 55 millió évvel ezelőtt „mindössze” 10-20 ezer évig tartott, majd 150 ezer év alatt állt vissza az eredeti pH állapot. Becslések szerint azonban a metán-hidrátok állapotának helyreállításához 2 millió évre volt szükség.

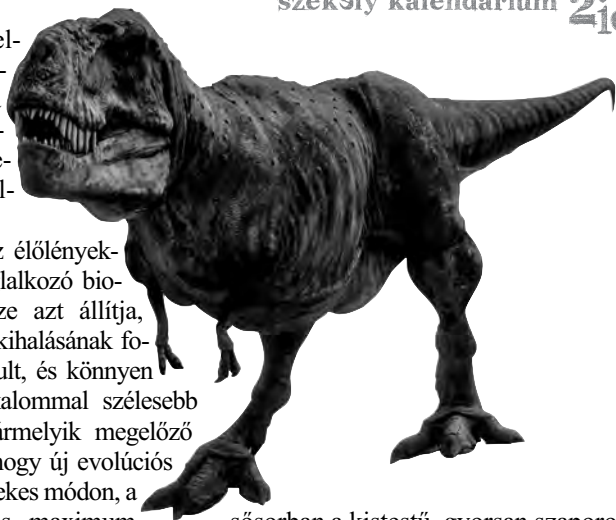
Azonban a mai széndioxid-túltengés eltér a paleocéni helyzettől. A Föld most sokkal hűvösebb, mint akkor volt, ezért a felmelegedésnek most nagyobb lehet a hatása. Ráadásul a paleocén végén a Föld hómentes volt, most viszont hatalmas jégmezőink vannak, amelyek a fényt visszaverik a világűrbe. A jég elolvad, ami alatt fénynyelő talaj, szikla található. A permafroszt gyor-

san felenged, és felgyorsítja a folyamatot, ezáltal a Föld sokkal melegebb állapotba kerülhet, mint 55 millió évvel ezelőtt.

Mi lesz akkor az élőlényekkel? A témával foglalkozó biológusok nagy része azt állítja, hogy az élőlények kihalásának folyamata már beindult, és könnyen lehet, hogy ez alkalommal szélesebb körű lesz, mint bármelyik megelőző példa, olyannyira, hogy új evolúciós pálya alakul ki. Érdekes módon, a paleocéni termikus maximum miatt a fajkipusztulás helyett inkább a fajok vándorlása következett be, mintegy követték a számukra legmegfelelőbb időjárást. Napjainkban erre alig lenne esélyük, mert autópályák, városok és egyéb létesítmények állnak a vándorlás lehetséges útvonalában.

Másfelől maga az ember is a biodiverzitás ellen dolgozik. Túl vadászunk és túlhalászunk, megváltoztatjuk az atmoszféra és a tengerek vegyi összetételét, pusztítjuk a nagytestű állatokat – és mindezt együttesen, egy időben követjük el. Ennek ellenére olyan fokú fajpusztulásra nem kerülhet sor, mint amilyen 250 millió éve, a perm korszakban bekövetkezett (a tengeri lények 96, a szárazföldi állatok 70 százaléka tűnt el). A fosszilis maradványok szerint minden egyes tömeges kihalás más és más módon ment végbe, mert mindegyiknek más volt az oka. Egy dolog azonban közös: azok a fajok vannak a legnagyobb veszélyben, amelyek élettere a legszűkebb.

Mindezek figyelembevételével világos, hogy az antropocén túlélői el-

sősorban a kistestű, gyorsan szaporodó és az élőhelyet könnyen változtató fajok lesznek. Magyarul: utánunk a patkányok, a svábbogarak és a gyomnövények világa következik. Elsőnek a mostanság is veszélyeztetett fajok fognak eltűnni, aztán azok, amelyeket ma nem tartunk annak, mint például az afrikai növényevők. Bár a fennmaradásban a szerencsének is nagy szerepe lesz, az megjósolható, hogy az élet helyreállása viszonylag gyors lesz, persze geológiai értelemben, vagyis mindössze néhány millió év szükséges hozzá. Végül is győz az evolúció...

Mindent egybevetve, maga a Föld túl fogja élni az emberiség apokalipsziséjét. Az élet megy tovább. Az antropocén korszak végén valószínűleg minden eltűnik majd, ami az emberiségből megmaradt, és egy teljesen új korszak következik. Kár, hogy nem lesz ott senki, aki ennek az új korszaknak nevet tudna adni. Hogy ez mikor lesz? Nos, az unokáinkat nem kell féltelnünk...

(A New Scientist nyomán)

Nagyon kicsi, nagyon hosszú, nagyon becsavarodott

Új fajok toplistája

A közelmúltban elkészült a 2008-as év tíz legérdekesebbnek tartott újonnan felfedezett élőlényének listája. Az évről évre közölt lista célja, hogy felhívja a figyelmet az élővilág sokféleségére, és arra, mennyi állat- és növényfaj élhet még bolygónkon, amelyeket nem is ismerünk. A következő évi listára felkerülő fajokra bárki tehet javaslatot.

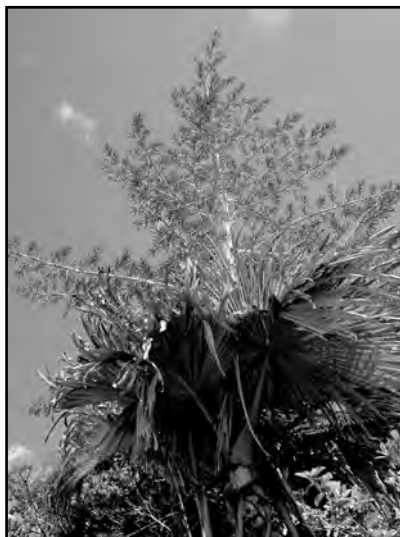
A listát minden évben az Arizonai Állami Egyetem kutatói és egy taxonómusokból (rendszerint biológusokból) álló nemzetközi bizottság állítja össze. A 2008-ban beválasztott tíz faj között van nagyon kicsi, nagyon hosszú, nagyon idős és nagyon becsavarodott is.

A legtöbb ember nem is sejti, milyen keveset tudunk a Föld fajairól, mutat rá Quentin Wheeler, az egyetem fajfelfedezésekkel foglalkozó intézetének (International Institute for Species Exploration) igazgatója. „A bizottság a több ezer 2008-ban leírt fajból a legérdekesebb tízet kiválasztva segít felhívni a figyelmet az élővilág sokféleségére, a rendszerint, valamint a természettudományi múzeumok és botanikus kertek fontosságára.”

Földünkön eddig nagyjából 1,8 millió állat- és növényfajt írtak le a kutatók. Arra, hogy mennyi faj várhat még felfedezésre, csak durva becslések vannak. A többség 10 millió körülre teszi a Földön élő fajok számát, de ez a szám a legkonzervatívabb becslés szerint is nagyjából 5 millió. Abban mindenki egyetért, hogy a fajok többségét még nem fedezték fel, és sajnos valószínű, hogy sok anélkül fog kihalni, hogy tudnánk a létezéséről.

Óriáspálma Madagaszkárról

A *Tahina spectabilis* egy óriási, 18 méter magasra megnövő pálma, amelyből kevesebb mint 100 egyedet találtak egy kis területen Madagaszkár északnyugati részén. Élete során csupán egyetlen egyszer virágzik. A pálma terméserés után a súlyától összeroskad, és elpusztul. Nem áll rokonságban a szigeten élő többi 170 pálmafajjal, a hozzá rendszertanilag legközelebb álló pálmák az Arab-félszigeten, Thaiföldön és Kínában fordulnak elő. Nevét a megtalálója, Xavier Metz ültetvényfelügyelő lányáról kapta – *Tahina Mada-*

gaszkár hivatalos nyelvén, malagasi nyelven „áldott”-at vagy „védendő”-t jelent.

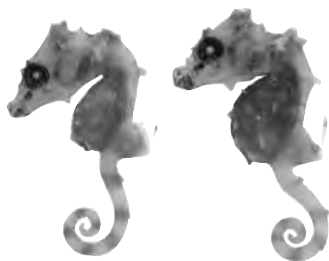
A világ leghosszabb rovára

A leghosszabb rovar, a *Phobaeticus canis* botsáskát Malajziában, Borneó szigetén találták meg 1989-ben, majd bekerült a londoni Természettudományi Múzeumba.

Csak a tavaly bizonyosodtak meg róla a kutatók, hogy egy új fajról van szó. A botsáska teljes testhossza a lábaival együtt 56,7 centiméter – egy centiméterrel előzi meg a korábbi rekordert, mely több mint száz éven át volt csúcstartó a rovarok világában.

A legkisebb csikóhal

A borsónyi méretű csikóhal, a *Hippocampus satomiae* mindössze 13,8 mm hosszú és 11,5 mm magas, s ezzel a legkisebb ismert csikóhal a Földön. Indonéziában, a Derawan-sziget közelében él, nevét – *satomiae* – az öt megtaláló bűvárról, Satomi Onishiről kapta.

Egy spagetti méretű kígyó

A világ legkisebb kígyója a *Leptotyphlops carlae* nevű hüllő, mely mindössze 10 centiméteres, és olyan vastag, mint egy szál spagetti. Barbadoson, a

Karib-tenger egy szigetén találták, és sokáig más fajhoz tartozónak hitték. 2008-ban molekuláris vizsgálatokat követően állapították meg, hogy egy teljesen új fajról van szó.

Szellemcsiga Walesben

Nagy meglepetésnek számított tavaly a szellemcsigának elnevezett meztelencsiga-faj felfedezése, melyre a walesi Cardiff egyik lakóházának kertjében bukkantak rá. A különleges nevű *Sele-nochlamys ysbryda* puhatestűt 2007-ben látták először, és hozzá hasonló fajok csak Grúziában és Törökországban élnek, így rejtély, hogyan kerülhetett Nagy-Britanniába. Különleges neve – *ysbryda* – walesi nyelven szellemet jelent. Érdekessége, hogy a többi meztelencsigával ellentétben ragadozó, a föld alatt él, és nincs szeme.

Csavaros csigaház

Egy másik csiga is van a listán, az *Opisthostoma vermiculum* faj különlegessége, hogy miniatúr háza – mindössze 1,5 mm magas és

0,9 mm széles, négy irányba csavarodik. Malajziában, mészkőből álló, karsztos területeken fordul elő, és az élőhelyén zajló bányászat miatt fokozott védelemre szorul.

Az óceán kéksége

A mélytengeri élő Chromis abyssus (neve élőhelyére és színére egyaránt utal) halfaj annak köszönheti bekerülését a tízes listába, hogy amellett, hogy ez volt 2008 első taxonómiai újdonsága, az első bejegyzett és az egyik legtöbbször lelt állat a tavaly létrehozott Zoonbank rendszertani adatbázisban. A mindössze 8 centiméteres hal a csendes-óceáni Palau-szigetekhez tartozó Ngemelis-sziget partjainál él, több mint 110 méterrel a vízfelszín alatt.

Sir David anyahala

A lista egyetlen kihalt tagja a *Materpiscis attenboroughi*, amely mint az első elevenszülő gerinces vált ismertté. A késő devon-kori lelet Nyugat-Ausztráliából, a Gogo formációból került elő, s belsejében egy kisebb hal található, amelyet köldökzsinór köt a nagy

halhoz, így kizárható, hogy csak pusztán elfogyasztotta volna. A

faj nemzetségneve anyahalat jelent, a fajnév pedig tisztelgés Sir David Attenborough előtt, aki elsőként hívta fel a figyelmet a Gogo formációra.

A koffeinmentes kávécsereje

2008 egyik nagy felfedezése volt a koffeinmentes kávé, a *Coffea charrieriana*, amelyet a közép-afrikai Kamerunban találtak. A faj lehet a kulcs a koffeinmentes kávébab termesztéshez.

Baktérium a hajlakkban

A lista legérdekesebb tagja a *Microbacterium hatanonis* baktérium, amely igazán extrém körülmények között, hajlakkban él. Nevét Kazunori Hatano japán mikrobiológus után kapta, aki nagy szerepet játszott a *Microbacterium* nemzetség vizsgálatában.

Készül a 2009-es lista

A 2009. évi listára felkerülő fajokra bárki tehet javaslatot. Ehhez csupán el kell látogatni az International Institute for Species Exploration honlapjára (<http://species.asu.edu/species-nomination>), és ki kell tölteni az ott található ívet. Az egyetlen feltétel, hogy a faj 2009-ben írják le, a jelölések leadásának határideje 2010. március 15.

Ha összefogsz, erőre kapsz

(ujgur népmese)

Hajdan-hajdanán volt egy öreg-anyó meg egy öregapó. Összes jószáguk egy öreg számár volt. E számára megvénülte miatt az öreg igen bosszankodott. Egy napon elővezette a szamarat, hogy lisztet hozzon haza vele a malomból, ám ahogy fölháltalta, a számár farka bizony már leért a földig. Másnap megint hozott vele lisztet, harmadnap megint csak hozott, s ím, annak a farka már a földön vonszolódott. Látván, hogy számára farka a földön vonszolódik, ráförmedt az öreg:

– Takarodj, te pogány – mondta, azzal elkergette.

Ment, mendegélt a számár, míg nem útközben egy bánatos macskával találkozott. Megtudakolta tőle, miért búslakodik.

– Nekem a gazdám alig adott ennem, mondván: „Nem fogsz már egeret” – felelte a macska. – Bizony megöregedtem, s így nem vagyok már alkalmas az egérfogásra. Ezért megbántódva eljöttem a háztól.

Barátságot kötöttek egymással, s kettesben folytatták útjukat. Ahogy mennek, mendegélnek, egy lehorgasztott fejű kutyával találkoznak. Megkérdik tőle:

– Hej, kutya, te meg mit üldögepsz itten?

A kutya így válaszolt:

– Azt mondta rám a gazdám: „Megöregedtél, semmire sem vagy már képes”, s attól fogva alig adott ennem. Nem bírtam már ezt, így hát eljöttem a háztól.

– Ej, ha így van, csak gyere! – mondták neki. – Légy a mi barátunk! – s hárman együtt folytatták útjukat.

Ahogy mennek, mendegélnek, a számár egy szomorú kakasra talál.

– Hej, kakas – kérdi tőle –, te meg mit álldogálsz itten?

– Azt mondta rám a gazdám: „Nem tudsz te már hajnalonta hangosan kukorékolni, megöregedtél”, s elüzlött a háztól.

– Ej, ha így van, hát gyere, légy a barátunk! – mondták neki.

Azzal barátságot fogadva, négyesen folytatták útjukat. Miután egy éjjel s egy nap haladnak az úton, észreveszik ám, hogy messziről valami tűz világít a szemükbe. Közelebb érvén látják, hogy egy ház van ott. Vigyázva belesnek az ablakon, s hát kiderül, hogy odabent tolvajok tanyáznak.

– Azt az abrakot, ha megehetném! – szólal meg ekkor a számár.

– Azt a laskát, ha megehetném! – mondja a macska.

– Azt a pogácsát, ha megehetném! – mondja a kutya.

– Azt a búzát, ha megehetném! – mondja a kakas.

Ezek után tanácsot tettek, s ilyen döntésre jutottak: „Ezeket, bármi legyen is, rájuk ijesztvén ki kell ugrasztanunk a házból, s aztán majd magunk fogunk itt lakni. Álljunk az ablak tövébe, másszunk föl egymás hegyibe, ordítsunk, ahogy a torkunkon kifér, s a tolvajok tőlünk megrettenve világgá szaladnak. Ami pedig bennünket illet, mi leszünk majd a ház gazdái.”

Oda is álltak az ablak alá, s a számár hegyibe a kutya, kutya hegyibe a macska, macska hegyibe a kakas fölkapaszkodván, elkezdtek ordítani, ahogy csak a torkukon kifért. A tolvajok pedig úgy megijedtek, hogy egymást taposva-tiporva rohantak el a házból.

Bement a házba a négy barát, ki-ki megette, amit kívánt, majd nyugodni készülődtek. A számár a ház főhelyére heveredett le, a kutya a küszöbön, a macska a tűzhelyen, a kakas pedig az ajtó szemöldökfája fölötti ülőrúdon helyezkedett el. Ekkor négyen egymás közt megegyeztek: „Ha a tolvajok ismét betoppannak, egyikünk se bántsa őket, míg a házba be nem lépnek, hanem tanítsuk meg őket úgy, hogy a házból kitakarodjanak.”

A tolvajok pedig egy kis idő múltán a ház közelébe settenkedtek, mondván: „Eddigre elmentek tán, akik ránk ijesztettek. Ha meg elmentek, hát gyerünk s telepedjünk be ismét.” Féltek azonban egyszerre belépni mindannyian, így hát azon voltak, hogy előbb csak egyikük menjen

be. Az egyik tolvaj erre-arra leskelve, óvatosan belopakodott a házba. Amint belép, egy vörösén izzó paraszat pillant meg a tűzhelyen.

„Ez meg micsoda?” – gondolja magában, s kézbeli botjával óvatosan meg akarja piszkálni. Felszökken ekkor helyéről a macska, nekiront a tolvaj képének, s karmolni kezdi. Megretten ettől a tolvaj, rohanna kifelé, ám amidőn már-már kijutna az ajtón, a szemöldökfa fölötti rúdon ülő kakas elrikkantja magát: „Kot-kot-kot, kapd el a tolvajt, kapd el!”, s csipkedni kezdi. Szaladna el, de jön a kutya, s jól beléharap. Onnét is elugorván még arra sincs érkezése, hogy kijusson az udvarra, föl pattan a számár, s kettőt rüg belé.

Így elszenvedvén az ütlegetek, fejét s esztét veszítve rohant a tolvaj a cimboráihoz. Állapota láttán azok féltek már belépni a házba, eltávoztak hát oda, ahonnan jöttek. A számár, a kutya, a macska s a kakas pedig e házban lakozva folytatta életét.

(Buda Ferenc fordítása)

Az ujjurok zöme, mintegy hatmillió lélek, Kína Hszincsiang-Ujgur Autonom Tartományában él; kisebb részük – két-háromszázezer – pedig Kazahsztánban, valamint Közép-Ázsia szomszédos köztársaságaiban. Nyelvileg a törökség turki – más besorolás szerint: karluk-ujgur-csoportjához tartoznak. Kultúrájuk egymást követő szellemi áramlatok hatására alakult s nyerte el jelenlegi arculatát. A hajdani, eredeti sámánhitet egy időre a manicheizmus, majd a buddhizmus váltotta föl náluk, hogy aztán a középkor derekára végképp megtérjenek az iszlám kebelébe. Az ujjurok sok-sok évszázad óta letelepült földművesek és állattartók, fejlett kézműiparral. Városépítő tevékenységüket olyan maradandó földrajzi nevek hirdetik Belső-Ázsia térképén, mint Urumcsi, Kasgár, Turfán. Rendkívül gazdag folklór-kincsük minden műfaj és műnem tekintetében maig kimeríthetetlen forrás. Igen fejlett hangszeres zenéjük a különböző fesztiválok jóvoltából ma már világszerte ismeretes. Egyes kutatók szerint szoros rokonságban állnak a magyarokkal.

Ujgur közmondások

Szülőházadat holtodban se hagyd el.
 Mintsem a más hónapban fő légy, inkább a magadéban kő légy.
 Megtérven a ló jászlára talál, megtérven a férfi házára talál.
 A férfi munkára termett, a juh – áldozatra.
 Asszony szárnya a férje, férfi szárnya a földje.
 Gyűszű nélkül asszony nincs, sarló nélkül férfi.
 A láb, ha nem lép, a fő sem futhat.
 Embert a munka táplálja, a renyhesség csak rongálja.
 Kemény fát lágy féreg esz meg.
 Ha a kéz dolgozik, kerül a fogaknak is munka.
 Ha délig élsz is, keresd meg az estére valót.
 Lassú járásnál az állva maradás rosszabb.
 Tétlenség a nincstelenség kapuja.
 A lusta ülve alszik, fekvé dolgozik.
 Dolga-nincs embernek minden nap ünnep.
 Ki a szérűn, ki a szalmán.
 Gyümölcsét ha eszed, fáját se feledd el.
 Föld a termés anyja, de munka az apja.
 Gazdátlanul a föld is árva.
 Reggel ha vágysz, este fenj.
 Messzi a nap, de melegít.
 Tavaszidő a vastagot elvékonyítja, a vékonyat kettészakítja.
 Apa-anya áldása tűztől-víztől megóv.
 Ahová a tű megy, oda a fonál is.
 Szilárd tengelyen jól forog a kerék.
 Mintsem hogy rossz asszony karjában feküdj, inkább jó asszony lábánál halj meg.
 Dinnye az indától messzire nem gurul.
 Benő a kisgyerek feje is, mire a követ kimondja.
 Ház díszé a gyermek, asztal díszé a vendég.
 A szérűn magot hagyj, a világban utódot.
 Gyermek nőttével a gond is megnő.
 Gyermeked – csak felnőttéig, unokád – életed végéig.
 Asszony a szerelmet negyven évig a szívében őrzi.
 Kinek a szeme vak, kinek a szíve.
 Békés ökörnek belül a szarva.
 Nem én vagyok görbe: az út kanyarog – mondja a kígyó.
 Bármily görbe a kígyó, az üregében kiegyenesedik.
 Aki a lóval nem bír, a nyeret üti.
 Aki elesik, a föld megtartja.
 Gyanakvás a bizalom gyilkosa.

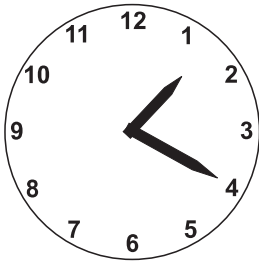
Fejtörő feladatok

1. Álom. Egy utas megtette az út felét, amikor elszundikált, s csak akkor ébredt föl, amikor fele akkora út állt még előtte, mint amennyit átaludt. Az egész út hányadrészét aludta át?

- A: egyhatodát
B: háromnyolcadát
C: egyharmadát
D: egynegyedét

2. Zokni. Van tizenkét piros és tizenkét kék zokni egy fiókban. Legalább hány zoknit kell kivenni ahhoz, hogy biztosan legyen két azonos színű?

3. Óralap. Osszuk fel az óra szám-lapját úgy, hogy a számok összege mindegyik részben 15 legyen!

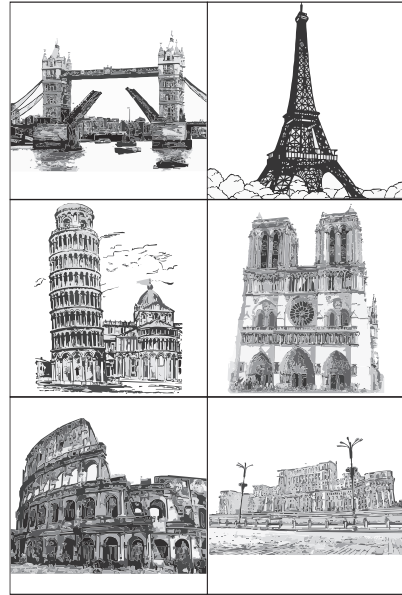
4. Árfolyam. Egy pásztor állatokat vett. Először 6 kecskéért 4 aranyat és 6 ezüstöt fizetett. Ezután 12 kecskéért 9 aranyat és 7 ezüstöt. A kecské ár nem változott, de vajon hány ezüstpénz ér egy aranyat?

- A: 3 B: 8 C: 5 D: 4

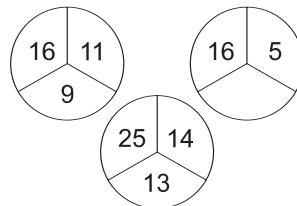
5. Kecske és káposzta. Egy pásztor-nak át kell vinni a folyón egy farkast, egy kecskét és egy káposztát. A csónakkal egyszerre csak az egyiket tudja

átvinni. De ha a pásztor magára hagyja a farkast a kecskével, vagy a kecskét a káposztával, akkor az egyik megeszi a másikat. Hogyan kelhetnek át a folyón, hogy senkinek ne legyen bántódása?

6. Épületek. A következő hat épület közül egyik nem illik a többi közé. Melyik az, és milyen kritérium alapján?

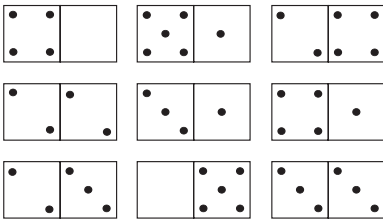
7. Körcikk. Milyen törvényszerűséget követnek az első két körben lévő számhármassok? Milyen szám talál a harmadik kör üres körcikkébe?

8. Almák. Egy ládában háromféle alma keveredett össze. Legalább hány almát kell taláalomra kivennünk a ládából, ha azt akarjuk, hogy legyen közöttük legalább három egyfajtaú alma?

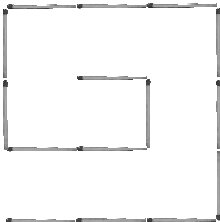
A: 3 B: 7 C: 9 D: 27

9. Dominók. Cseréljünk fel 2-2 dominót úgy, hogy a pontok száma a három sorban és a három oszlopban egyaránt 15 legyen!

10. Meghalt az öreg arab. Végrendelete szerint a két fia közül az örökli mesés vagyonát, amelyikük tevéje egy verseny során leglassabban ér a legközelebbi oázisig. A végrendelet felolvasása után a két fiú tevére pattant, és gyors iramban elindult az oázis felé. Miért?

11. Spirál. Három gyufaszálát helyezzünk át úgy, hogy két négyzetet kapjunk!

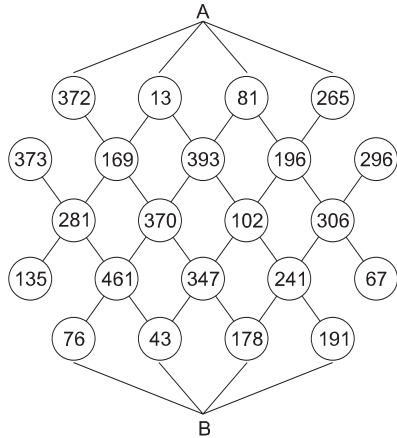
12. Biliárd. Egy asztalon kilenc, külsőre teljesen egyforma biliárdgolyó van. Azonban az egyik biliárdgolyó egy kicsit nehezebb, mint a többi nyolc.

Van egy kéttányéros mérlegünk, amellyel két mérésből meg kell állapítani, hogy melyik a nehezebb biliárdgolyó. Hogyan?

13. Kocka. Képzeljünk magunk elé egy 3 cm élhosszúságú kockát. Hány vágással lehet 1 cm élhosszúságú kockákra vágni? (Olyan ügyesen vágjuk, hogy közben nem esik szét).

A: 6 B: 9 C: 27 D: 3

14. Az összeg: 1000. A-ból B-be különböző utak vezetnek. Melyik az az út, amelyen végighaladva a körökben lévő számok összege pontosan 1000?

15. Almavám. Egy maharadzsa gyümölcsöskertjét háromszoros kőfal védi. Mindegyiknek a kapujában egy-egy csősz áll. Egy gyerek be akar menni almát szedni. Mindjárt az első csősz azonban ezzel állítja meg: „Csak akkor engedlek be, ha a kihozott almák felét nekem adod, amiért beengedtelek, és még a maradékot is megfelezed velem azért, amiért kiengedlek.” Ugyanezt mondja beljebb a másik két csősz is.

Hány almát kell kihoznia a gyereknek a zsákjában, ha azt akarja, hogy végül még neki is maradjon egy almája?

16. Fej vagy írás? Ha kilencszer egymás után feldobunk egy pénzérmét és mind a kilencszer írás lesz, akkor hány százalék az esélye, hogy tizedikre fej lesz?

17. Ki a magasabb? A képen Karcsi, Ottó, Misi, Gábor és Bálint áll. Misi nem a legmagasabb, de magasabb mint Gábor, Ottó és Karcsi. Ottó Karcsi mellett áll, és alacsonyabb nála. Gábornak még kisszékre kell állnia, hogy elérje a villanykapcsolót, vagy pedig bátyját, Ottót kell segítségül hívnia. Milyen sorrendben állnak a fiúk a képen?

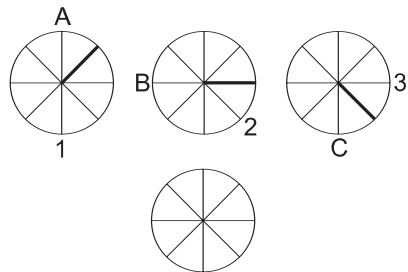

18. Halastavak. Egy halgazdaságban van három halastó. Az egyikben csak pontyot, a másikban csak süllőt, a harmadikban pontyot és süllőt vegyesen tenyésztének. A halfajtákat a tavak mellett táblák jelzik. Egy éjjel valaki szórakozásból felcserélte a tavak tábláit úgy, hogy egyiket sem hagyta a helyén. Hogyan lehetne a táblákat visszatenni a helyes információt adó helyükre, ha csak az egyik tóból, egyetlen halat szabad kifogni?

19. Huszonnégy. A 24-et nagyon könnyen kifejezhetjük három nyolccsal: $8+8+8$. Meg lehet-e ugyanezt

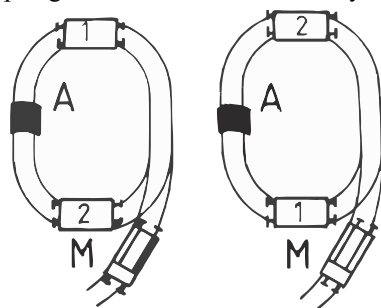
csinálni a nyolcasok helyett másik három egyforma számjegy felhasználásával? A feladatnak több megoldása is van.

20. Körök. Egészítsük ki a negyedik ábrát, az első háromnál megfigyelt változások szerint!

21. Óceánjárók. Tegyük fel, hogy mindennap délben indul egy hajó Liverpoolból New Yorkba. Ugyanebben az időpontban indul ugyanannak a társaságnak egy hajója New Yorkból Liverpool felé. Az út mindkét irányban hét napig tart. Hány szembejövő, ugyanazon társasághoz tartozó hajóval találkozik az a hajó, amelyik ma délben indul Liverpoolból?

22. Tolatás. A vágány 9-es alakú. A vágányon a mozdony, az 1 és 2 vagon, valamint egy alagút található. Az alagúton a mozdony áthaladhat, a vagonok azonban nem. A vagonoknak helyet kell cserélniük, a mozdonynak pedig vissza kell térnie eredeti helyére.

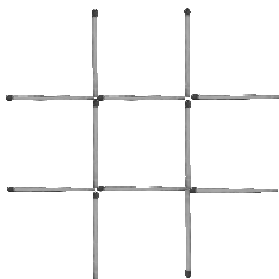
23. Mi a családnév? A következő névsorban ismert tudósok és kulturális személyiségek családnévét, illetve annak egyik összetevőjét elhagytuk. Felismeri őket?

- Farkas János
- Johann Sebastian
- George Bernard
- Erich Maria
- Józsi Jenő
- Martin Andersen
- Giuseppe Tomasi
- Pierre Auguste
- Ottó Titusz
- Csoma Sándor
- Jean Paul
- James Fenimore
- Wolfgang Amadeus
- Thomas Alva
- Lev Nyikolajevics
- George Gordon
- Johann Wolfgang
- Frederic Joliot
- Vlagyimir Vlagyimirovics
- Pablo Ruiz
- Pjotr Iljics

24. Számsor. Mi az összefüggés a felsorolt számok között?

76, 95, 38, 19, 57

25. Kerítés.

a.) három gyufaszál áthelyezésével három négyzetet kapunk,

b.) négy gyufaszál áthelyezésével keresztet kapunk

26. Összeadás. Az alábbi összeadásban a számokat betűk helyettesítik; azonos betűk azonos, különböző betűk különböző számjegyeket jelentenek. A feladat: ki kell találni, hogy melyik betű milyen számjegyet helyettesít. (Az É is E-nek számít.)

Csak egy a baj ennél a feladatnál: több megoldás is van, és ezeket mind felírni elég nehéz. Ha azonban kikötjük, hogy a végeredmény öttel, a MERT és IS pedig hárommal osztható legyen, akkor csak egy megoldás van. Ennek megkeresését bátran elkezdhetjük,

$$\begin{array}{r}
 \text{M E R T} \\
 \text{M Á R} \\
 \text{N E M} \\
 + \quad \text{I S} \\
 \hline
 \text{N E H É Z}
 \end{array}$$

a feladat.

27. Vasutasok. A vonat személyzete a kalauzból, a vonatfelügyelőből, a mozdonyvezetőből és a fűtőből áll. A nevük: András, Péter, Dezső és Tibor.

Dezső idősebb Andrásnál.

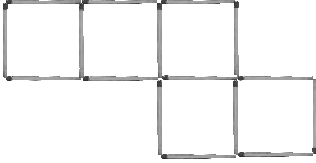
A kalauznak nincs rokona a személyzet között.

A mozdonyvezető és a fűtő fivérek. Több testvérük nincs. Dezső Péter unokaöccse. A fűtő nem nagybátyja a vonatfelügyelőnek, a vonatfelügyelő nem nagybátyja a mozdonyvezetőnek.

Kinek mi a beosztása, és mik a rokoni kapcsolatok a személyzet tagjai között?

28. Indiánok. Ha két indián két perc alatt két nyilat lő ki, akkor tíz indián tíz perc alatt hány nyilat lő ki?

29. Öt négyzet.

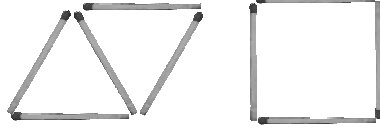
Négy gyufaszál áthelyezésével hat négyzetet kapunk, két gyufaszál áthelyezésével négyet. Két gyufaszál áthelyezésével három kicsi és egy nagy négyzetet kapunk. Hogyan?

30. Még egy gyufás.

A legnehezebb gyufás fejtörőt utoljára hagytuk. Kilenc gyufaszálból két egyenlő oldalú háromszöget és egy négyszöget raktunk ki.

A feladat: úgy rendezni át a gyufaszálakat, hogy két egyenlő oldalú háromszöget és három négyszöget kapjunk!

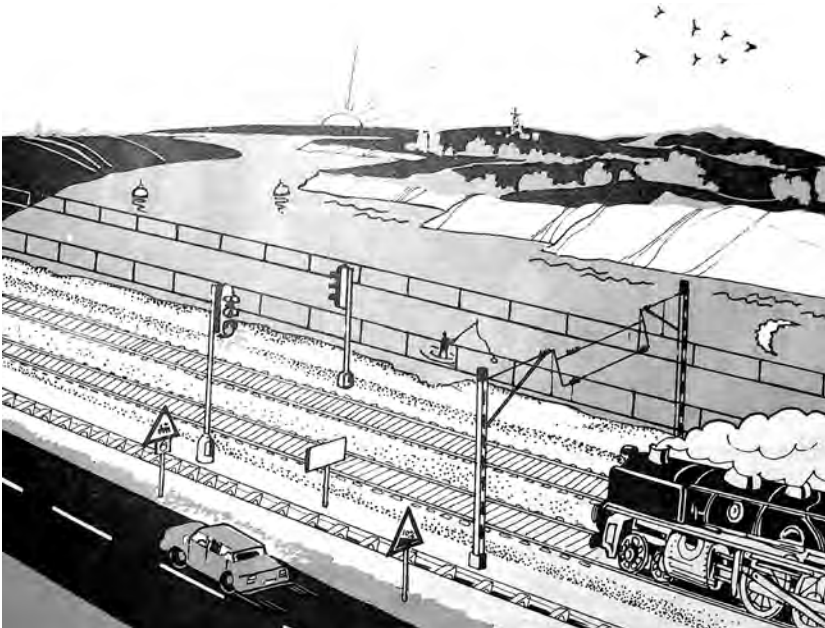
Egy kis turpisság van a dologban!

31. Számrejtvény. Az első két sorból felismerhető törvényszerűség értelmében melyik számot kell a harmadik sorban lévő zárójelek közé írni:

112	(364)	203
188	(300)	263
893	()	915

32. Út, vasút, folyó. Az alábbi rajzról meg kell állapítani: a.) sok idő van-e hátra újholdig? b.) este lesz-e hamarosan? c.) melyik évszakban készült a rajz? d.) milyen irányban folyik a folyó? e.) hajózható-e? f.) sokáig megy-e még az autó a vasút mellett? g.) mire kell felkészülnie az sofőrnek?

Rejtvény

A rejtvényben a Columbo-sorozat egyik epizódjának címét rejtettük el.

				Alarcos filmhős, jelle: Z	Választott, románul	Privile- gium	Páratlan lány!	Tettest azonosít
				Folyó				
				Megzu- varodott				
				Bőr				
				Kéreg- darab			Amper	
				Hasas			Élénkit	
	Római 90	Meg- fejtés 2.	Nem használt	Férfinév			Gümő középe	
	Török- országi			Bátor- kodik			AJ	
		L				Ütőlap		
						Kijevi lakos		
Meg- fejtés 1.					Reformál			
Fehér ritált ad					Azonosító			
Tág határok			Szálla				Kettőzve: őreg bácsi	
Óvoda			Mo.-i település (LK)				Ugy, népiesen	
Atlagon felüli				Frizura				Idő jele
				Cimbora				Elhullat
					Felső testrész			Vegyí folyamat
					Női név			
Becs- mélrel					Győzedel- meskedik			
					Befed			
Új-Zélandi gk.-jel			Ritenuto, röv.			... Gees, együttes		
			Angol férfinév			Divatós		
Mo.-i település (ARLO)	Megfejtés 3.	É						
Névelő	Ribonuk- leinsav							
				Három- széki vár			Üres tok	
				Heg			Öregúr	
Növényi hajtást visszavág					Egyik szülő			Római 100
Ez					Urán és bór			Kőthő sóhaj
			Fehér					
			Ez					
		S						
Ingovány					Londoni művész- negyed			

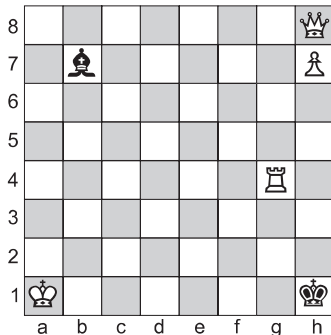

Rejtvény

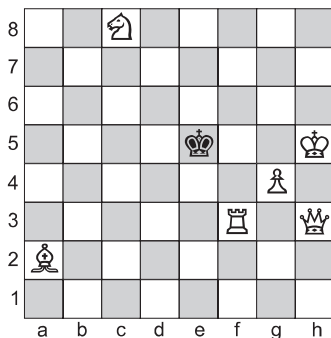
A rejtvényben Charlie Chaplin rövidfilmjének címét rejtettük el.

	Látogatási idő	Sugár	Farkas	Indoné- ziához tartozó sziget	Múlt idő jele
Harcvonal					
Izomban rejlük					
Izvégi		Ritenuto, röv.			
		...háza, Mo-i város			
Szabadság, szerelem rendezője (Krisztina)					Dong
Férfi név Idő jele					
Tengerivel teleültetett					
Nem kezdő (játékos)				Még	
Boglyas				Híres bán volt	
			Bőr és oxigén		
			Egyiptom fővárosa		
Hím			Tatár méltóság		
Ital					
Bőr			Dohányzik		
		Februári mulatság			
		Haza			
Sugár		Szállin- gózik a hó			Deo betűi keverve
Furulya		Keretez			
Parkoló					
			Meg- fogalmaz		Elektron
			Azután		Autó jár rajta
Kanada angol rövidítése			Azonos betűk	OUO	
			Művész téma	Hajtás	
Argon vegyjelle		Verseny- kutya			Állóvíz
		Lábbeli			Súly- végék!
Alak				Főző- edény	
Dugaszol				ERK	Könnye- zik
Idő jele			Egyik- másik		
			Tóni hangzót!		
Ingovány			... grófia, Rössini opera		Téli sport
Acélosodik			Átmérő		Valamint
Elektron					
				Utca rövidítése	

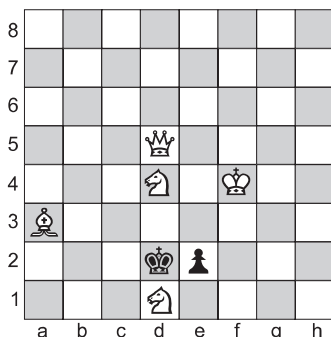
Sakkfeladványok

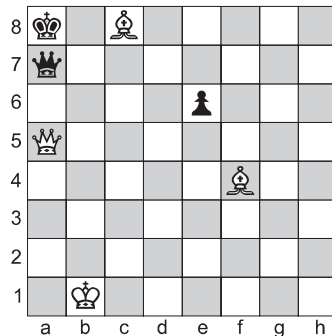
1. Világos indul és 2 lépésben mattot ad

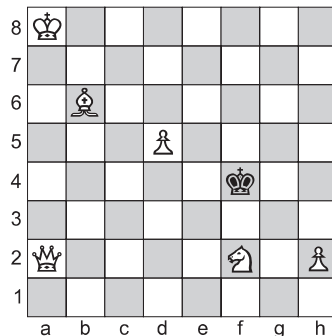
2. Világos indul és 2 lépésben mattot ad

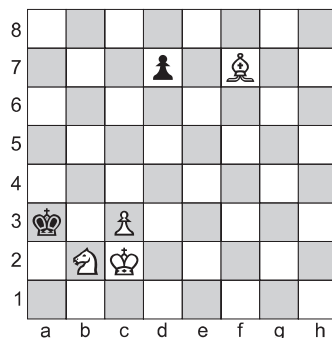
3. Világos indul és 2 lépésben mattot ad

4. Világos indul és 3 lépésben mattot ad

5. Világos indul és 3 lépésben mattot ad

6. Világos indul és 4 lépésben mattot ad

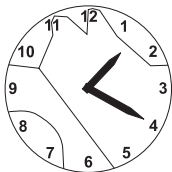

A fejtörő feladatok megfejtése

1. C

2. Hármát, hiszen csak két szín van, s a három között biztosan lesz két egyforma színű!

3.

4. C

5. Először a kecskét viszi át a túlpartra. Utána visszajön, fogja a farkast és átviszi a túlpartra. A kecskét visszahozza az innenső partra. Itthagya a kecskét és átviszi a farkashoz a káposztát. Végül visszatér a kecskéért, és őt is átviszi a túlpartra.

6. A londoni Tower Bridge. Ez az építmény az egyedüli amelyik nem Európa szárazföldi részén található, hanem szigetországban.

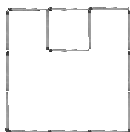
7. Az üres körcikkbbe a 7-es szám kerül, ami a másik két szám összegének harmada.

8. B

9. A 2:2 és a 3:3, valamint az 5:0 és 1:5 dominókat kell felcserélni.

10. Mindegyik a másik tevéjén ült.

11.

12. Először három részre osztjuk a kilenc golyót. Első mérésnél felteszünk a mérleg két tányérjára három-három biliárdgolyót. Ha elmozdul a mérleg valamelyik tányérja, akkor abban a hármásban található a nehezebb biliárdgolyó, de ha nem, akkor azok között van, amelyek kimaradtak a mérésből. A maradék három biliárdgolyó közül egyet-egyet felteszünk a mérleg két tányérjára. Amelyik elmozdul abban lesz a nehezebb biliárdgolyó, de ha

egyik se mozdul el, akkor az asztalon hagyott biliárdgolyó a nehezebb.

13. A

14. $13+169+281+461+73=1000$

15. Visszafelé gondolkodjunk! A végén 1 alma maradt, ez visszafelé számítva a harmadik kapu előtti mennyiség felének a fele (negyede), tehát 4 alma volt a kapu előtt. Ez a négy alma a középső kapu előtti mennyiség felének a fele (negyede), 16 alma volt e kapu előtt. Ez az összes alma negyede a legbelső kapu „vámstedése” miatt, tehát 64 almát kellett a fiúnak szednie.

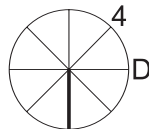
16. 50% az esélye. A feldobások függetlenek egymástól.

17. Misi, Bálint, Ottó, Karcsi, Gábor.

18. A ponty és süllő feliratú tóból kifogunk egy halat. Ha ez pl. ponty, akkor ide a ponty feliratot tesszük, a süllő felirat helyett pedig a ponty és süllőt, különben a süllők tavának nem lenne felcserélve a táblája, s ez ellentmondana a feladat feltételeinek. A ponty feliratú tóban a süllők vannak, így ezt a táblát helyezük oda. Ha süllőt fogunk ki, hasonló a gondolatmenet, csak a megoldásban fel kell cserélni a süllő szót a ponttyal.

19. $22 + 2 = 24$ illetve $33 - 3 = 24$

20.

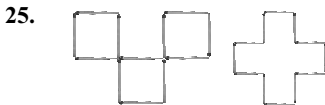
21. Nem feledkezve el a már korábban elindult hajókról sem, a tengeren 13, induláskor és érkezéskor még 1-1 hajóval találkozunk a hajó, tehát összesen 15-tel.

22. A mozdony kihajt a körpályára, a 2 vagonhoz megy, és azt a váltón át a holtvágányra állítja. Ezután az alagúton át az 1 vagonhoz megy, a 2 vagonhoz tolja a holtvágányra, ahol a két vagon összekap-

csolják. Ezt követően mindkét vagont a körpálya felső részére húzza. Itt lekapcsolják a vagonokat, és a mozdony az alagúton át a körpálya túlsó oldalára hajt, ahol hozzákapcsolják a 2. vagont, amit a körpálya alsó részére állít. Áthalad az alagúton, és az 1. vagont a holtvágányra tolja. Ezután a körpályára megy, onnan magával viszi a 2. vagont, és a körpálya felső részére, az előírt helyre állítja. Most a mozdony az alagúton az 1. vagonhoz hajt, és azt a körpálya alsó részén az előírt helyre állítja, majd a váltón kétszer áthaladva visszatér a holtvágányra.

23. Kempelen, Bach, Shaw, Remarque, Tersánszky, Nexö, di Lampedusa, Renoir, Bláthy, Körösi, Sartre, Cooper, Mozart, Edison, Tolsztoj, Byron, Goethe, Curie, Majakovszkij, Picasso, Csajkovszkij.

24. Ha helyes sorrendbe helyezzük őket, akkor a két egymás után következő szám között pontosan 19 lesz a különbség.

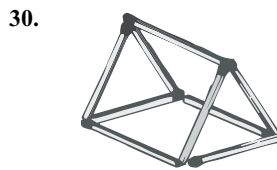
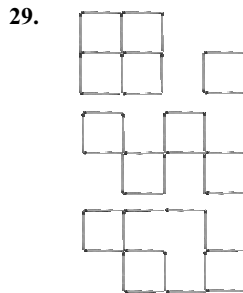
26.

$$\begin{array}{r} 9063 \\ 946 \\ 109 \\ + 87 \\ \hline 10205 \end{array}$$

27. Mivel a kalauznak nincs rokona a csapatban, és Dezső Péter unokaöccse, a kalauzt sem Péternek, sem Dezsőnek nem hívhatják. Könnyen eljuthatunk arra a következtetésre, hogy a fivérek egyike vagy Péter, vagy Dezső. Hanem a csapatban két rokonpár lenne ami ellentmond annak a feltételnek, hogy a „kalauznak nincs rokona”. Tehát a mozdonyvezető, a fűtő és a vonatfelügyelő a rokonok. Itt két eset lehet: vagy Péter a vonatfelügyelő, és nagybátyja a mozdonyvezetőnek és a fűtőnek, vagy Dezső a vonatfelügyelő, és

az egyik fivérnek az unokaöccse, a másik fivérnek pedig a fia. Az első változat nem lehetséges, mert az egyik feltétel szerint a vonatfelügyelő nem nagybátyja a mozdonyvezetőnek. Marad a másik változat. Mivel a fűtő nem nagybátyja a vonatfelügyelőnek, az következik, hogy a vonatfelügyelő a nagybátyja a mozdonyvezető. Tehát a mozdonyvezető Péter, a vonatfelügyelő Dezső. Tudjuk, hogy Dezső idősebb Andrásnál. Ez azt jelenti, hogy a fűtő nem lehet András (hiszen akkor a fiú idősebb lenne az apjánál). Tehát Tibor a fűtő és András a kalauz.

28. Ötven nyilat lőnek ki, mert egy indián egy nyilat két perc alatt tud kilőni.

31. A zárójelben álló szám a külső számok különbségének négyszerese.

$$915-893=22, \quad 22 \times 4=88$$

32. a.) nem sok, a fogyó hold tükörképe a vízen látható. b.) nem, a nyugovóra térő hold hajnalban látható. c.) ősszel, a nap helyzetéből megállapítható, hogy a darvak délre tartanak. d.) a képen jobbról balra, az északi féltekén a folyók jobb partja a meredek. e.) hajózható, láthatók a bóják. f.) nem, mert a tábla szerint vasúti átjáró következik. g.) lejtőre, a másik tábla ezt jelzi.

Rejtvények megfejtése

1. Columbo sorozat: Columbo legveszélyesebb éjszakája

2. Charlie Chaplin: A csavargó

Sakkfeladványok megoldása

1. feladvány

1. Va8,
2. ha Fa8, akkor h8V #
ha Fg2, akkor Vg2 #

2. feladvány

1. Ba3
2. ha Kd4, Ke4, Kf4, akkor Ve3 #
ha Kf6, akkor Vc3#

3. feladvány

1. Vc4
2. ha Kd1, Ke1, akkor Ve2#, a Kd1-
esetén a Vc1# is
ha e1V (vezérré alakulás) akkor
Vc2#
ha e1H (huszárrá alakulás) akkor
Ve2#

4. feladvány

1. Fa6, Vg1!, 2. Ff1, Kb7, 3. Va6#
vagy
1. Fa6, Vg1, 2. Ff1, Va7, 3. Fg2#

vagy

1. Fa6, Vh7!, 2. Fd3!, Va7, 3. Fe4#
vagy

1. Fa6, Vb7! 2. Fb5! Va7, 3. Fc6#
vagy

1. Fa6, e5, 2. Vd5! Kb8, 3. Vd8#
vagy

1. Fa6, e5, 2. Vd5! Vb7, 3. Vb7#

5. feladvány

1. Va7, Kf3, 2. Va1, Kg2, 3. Vh1#
vagy

1. Va7, Kf3, 2. Va1, Kf4, 3. Vf6#
vagy

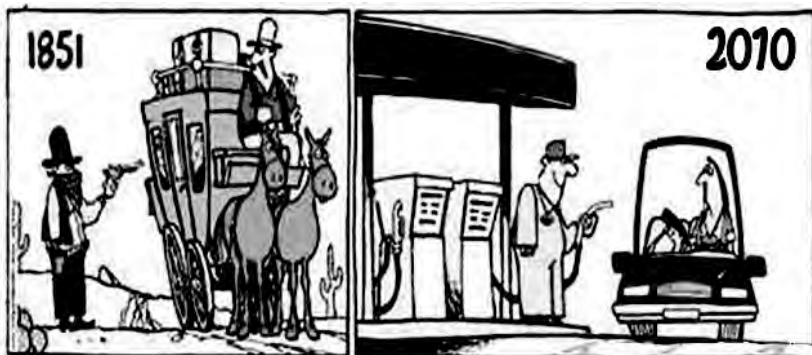
1. Va7, Kf5, 2. Vg7, Kf4, 3. Vf6#
vagy

1. Va7, Ke5, 2. Vf7, Kd6, 3. Ve6#
vagy

1. Va7, Kg5, 2. Vf7, Kh5, 3. Fe3#

6. feladvány

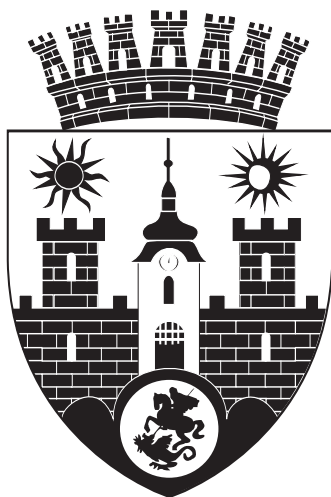
1. Fd5, d6, 2. Fc4, d5, 3. Fb3, d4,
4. Hc4#

Tartalomjegyzék

Boldogasszony Anyánk	3
Kalendárium	4
Érdekes csillagászati jelenségek 2030-ig	30
Mi a napfogyatkozás?	33
A Tigris éve	36
Gazdanaptár – tennivalók a ház körül	39
Április 1-je, az ugratások napja	51
Erkel Ferenc-emlékév	53
Van-e értelme az óraállításnak?	54
Jobb város, jobb élet – Sanghaj-expo 2010	55
Marsigli gróf rovásnaptára	57
Ehető vadnövényeink	58
Háromszéki eseménykrónika	66
Hurrá, nyaralunk – irány Montenegró!	83
Bosnyák sors délen	90
A világ legkülönösebb épületei	94
Pusztuló világörökség	97
Csúcslovakat lovagoltak a honfoglaló magyarok	100
A rovásírás titka az aranyedényeken	101
A címeres magyar szürke	103
Transzhumáló pásztorkodás Erdélyben	105
A moldvai magyarság évszázadai	107
Székely udvartér	110
A kézdivásárhelyi ágyúélet	112
A székely kérdés	115
Föld és lélek	117
Sósmezőn voltam határőr	120
A fejfa	127
Szígyártó Domokos forradalma	130
A román titkosszolgálat születése	139
A legősbibb mesterség?	140
Kis magyar prostitúció-történet	143
Pornográf költészet Jókai tollából	147

Akció a rák leküzdéséért!	150
Gyógyító kertek	154
Fogkőtől fogatlanul	155
Megfejtették a hosszú élet titkát?	156
Tévhit a borról	157
Magasabb szint: az ab-szint	159
Kihalófélben lévő magyar ételek	161
Ehető egészség	163
Táplálkozás vércsoportok szerint	171
Népi babonák	174
Horoszkóp a 2010-es esztendőre	175
A kocka el van vetve	182
Az ókori Kínától az első budapesti meccsig	183
Az Aranycsapat egyetlen vidéki futballistája	186
A labdarúgó világbajnokság helyszínei	188
Petesejt-kereskedelem Romániában	193
Szex és politika kéz a kézben	195
Ha a férfi nem kívánja a szexet	197
Aphrodité utódai	200
A szerelem kémiaja	202
Nem boldogítja a magyarokat a szex	203
10 tévhit a fogyókúráról	204
Századunk legnagyobb betegsége: a klímaváltozás	206
Élet az ember után	210
Új fajok toplistája	212
Ha összefogsz, erőre kapsz	215
Ujgur közmondások	217
Fejtörő feladatok	218
Rejtvények	223
Sakkfeladványok	225
Megfejtések	226
Tartalomjegyzék	230

Sepsiszentgyörgy

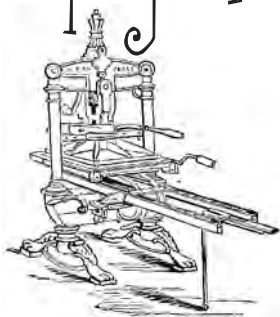
www.sepsiszentgyorgyinfo.ro

Printing & publishing
Nyomda és Kiadó
Druckerei und Verlag
Tipografie și editură

Charta

520008, Sepsiszentgyörgy,
Gábor Áron utca 14 szám
Tel./Fax: 0267-315 279
E-mail: office@charta.ro